TC

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HATMÎ DÎVÂNI

(İNCELEME-METİN)

HİCRAN YÜCEL-TURAN

13723019

TEZ DANIŞMANI

YARD. DOÇ. DR. ALİ EMRE ÖZYILDIRIM

İSTANBUL

2017

TC

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HATMÎ DÎVÂNI

(İNCELEME-METİN)

HİCRAN YÜCEL-TURAN

13723019

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 17.03.2017

Tezin Savunulduğu Tarih : 17.02.2017

Tez Oy birliği / ~~Oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışmanı	: YARD. DOÇ. DR. ALİ EMRE ÖZYILDIRIM
Jüri Üyeleri	: YARD. DOÇ. DR. İBRAHİM SONA
	DOÇ. DR. HANİFE KONCU (MSGSÜ)

İSTANBUL

OCAK 2017

ÖZ

HATMÎ DÎVÂNI (İNCELEME-METİN)

Hicran YÜCEL-TURAN

Ocak, 2017

Bu çalışmada 16. yüzyıl dîvân şairlerinden Hatmî Mustafa Beg ve kaynaklarda adı geçmeyen dîvânı incelenmiştir. Eser, Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Koleksiyonu'nda Diez. A. Oct. 159 numarada kayıtlıdır. Anthologie adıyla kaydedilen yazma içerisinde birbirinden farklı dört ayrı eser bulunmaktadır. Bu eserler karma bir şekilde ve yanlış sırayla tertip edildiğinden, içlerinden Hatmî Dîvânı'na ait olanlar ayrılmış ve kafiye harfine göre yeniden sıralanmıştır. Söz konusu eser transkribe edilip nesre çevirisi yapıldıktan sonra şairin dili ve üslubu belirlenmeye, şairin yaşadığı dönemin edebî yaşantısı içerisindeki yeri ve önemi tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma metin, transkripsiyon, çeviri ve incelemeyi kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dîvân şiiri, 16. yüzyıl, Hatmî.

ABSTRACT

DİVAN OF HATMÎ (ANALYSIS-TEXT)

Hicran YÜCEL-TURAN

January, 2017

In this study, the unknown and unmentioned Divan of Hatmî Mustafa Beg -a 16th century poet- is transliterated and analyzed. The only copy of the divan is in Catalogue of the German National Library, recorded at Diez. A. Oct. 159. The manuscript is recorded as “Anthologie” and includes four different books. Since the pages of these books were not arranged properly, Divan of Hatmî was needed to be classified and rearranged.
The text is transliterated, translated and analyzed to define the literary style of the poet. This study includes “Text, Transliteration, Translation and Text Analysis”.

Keywords: Divan poetry, 16th century, Hatmî.

ÖN SÖZ

16. yüzyıl, dîvân şiiri geleneğinin Anadolu sahasında yerleşip klasikleştiği bir dönemdir. Bu döneme ait şiirler de dîvân şiiri geleneğine katkıları açısından önemlidir. 16. yüzyıl şairlerinden Hatmî Mustafa Beg'e ait dîvânın ele alındığı bu çalışmada, şairin bu gelenek içerisindeki yeri tespit edilmeye çalışılmışır.

Tezkirelerde bir dîvânı olduğundan bahsedilmeyen Hatmî'ye ait bu dîvân nüshasında büyük oranda eksik sayfa bulunmaktadır. Hem eksik sayfalar, hem de metindeki imlâ kusurları, metnin okunmasını güçleştirmiş ve metin tamiri yapmayı gerektirmiştir.

Hatmî hakkında şiirlerinden, tezkirelerden ve tarih kaynaklarından elde edilen bilgilerin yanında, şairin aynı zamanda bir devlet adamı olması sebebiyle mühimme defterlerinden yararlanılmıştır.

Edebî kişiliği, tezkirelerde yer alan bilgiler ve dîvândaki şiirlerinden hareketle yorumlanmıştır. Çağdaşı şairlere yazdığı nazireler tespit edilmeye çalışılmış, dil ve üslubunu oluşturan unsurlar açıklanıp örneklendirilmiş, şaire ve müstensihe ait kusurlar ayrı başlıklarda değerlendirilmiştir.

Metin bölümünde dîvânın transkripsiyonuna ek olarak dil içi çeviri yapılmıştır. Dîvânın eldeki nüshası yanlış tertip edildiğinden, tekrar sıralamak gerekmiştir. Eksik olduğu tespit edilen sayfalar bir tablo ile belirtilmiştir.

Dîvânda yer alan kişi, yer, kitap isimlerini içeren özel isimler indeksi metnin sonuna eklenmiştir.

Hatmî'nin tasvir edildiği bir minyatür ile dîvân nüshasında yer alan ve nüshanın orijinal boyutunun farklı olduğunu gösteren sayfalar, Ekler başlığı altında verilmiştir.

Varlığı hakkında bir kayıt olmayan *Hatmî Dîvânı*'ndan günümüze kalan şiirlerin ortaya çıkarılmasını amaçlayan bu çalışmada, dîvânın tespit edilebilen tek nüshasının olması ve bu nüshada yer alan yazım kusurlarının, okuma ve inceleme kısmına da yansımış olması muhtemeldir. Eldeki imkanlar doğrultusunda orijinale en yakın metin kurulmaya ve çevrilmeye çalışılmıştır.

Metinde yer alan kusurların bu çalışmaya olumsuz etki etmemesi adına sonsuz sabır ve özveriyle yardımcı olan, sürecin başından sonuna kadar bilgi ve fikirlerini esirgemeyen, örnek ve ilham aldığım hocam, danışmanım Yard. Doç. Dr. Ali Emre ÖZYILDIRIM'a bu vesile ile teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca yine süreç boyunca bana yardımcı olan, yol gösteren değerli dostum Araş. Gör. Esengül SAĞLAM'a; sabır ve anlayışla yaklaşan eşim Rafet TURAN'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

ا A, a, E, e, Ā, ā	ض Ḍ, ḍ, Ż, ż
ب B, b	ط Ṭ, ṭ
ت T, t	ظ Ẓ, ẓ
ث S̱, s̱	ع ʿ
ج C, c	غ Ġ, ġ
ح Ḥ, ḥ	ف F, f
خ Ḫ, ḫ	ق Ḳ, ḳ
د D, d	ك K, k, G, g, ŋ
ذ Ẕ, ẕ	ل L, l
ر R, r	م M, m
ز Z, z	ن N, n
س S, s	ه H, h
ش Ş, ş	و V, v, Ū, ū
ص Ṣ, ṣ	ي Y, y, ī
ء ʾ	

*Vav-ı ma'dûle " ᵛ " ile gösterilmiştir.

TABLO LİSTESİ

KISALTMALAR

Genel Kısaltmalar:

Age.	: Adı geçen eser
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
K.	: Kayıt
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
Sal.	: Saltanatı
y.	: Yaprak

Bibliyografik Kısaltmalar:

APD : Tarlan, Ali Nihat. *Ahmed Paşa Dîvânı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1966.

Gülşen-i Şuarâ: Ahdî. *Gülşen-i Şu'arâ*. Haz. Süleyman Solmaz. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2009.

HD : Tarlan, Ali Nihat. *Hayâlî Dîvânı*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1945.

İOT : Danişmend, İsmail Hami. *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. C. 2. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1971.

KA : İsen, Mustafa. *Kunhülahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 1994.

Meşâirü'ş-Şuarâ : Âşık Çelebi. *Meşâirü'ş-Şuarâ*. Haz. Filiz Kılıç. C. 3. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2010.

ND : Tarlan, Ali Nihat. *Necâtî Beg Dîvânı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1963.

MD : Ak, Coşkun. «Muhibbî Dîvânı (Yayımlanmış Doktora Tezi).» Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1977.

BOA Müh. D. : Başbakanlık Osmanlı Arşivleri - Mühimme Defteri.

Sicill-i Osmânî : Mehmed Süreyya. *Sicill-i Osmânî.* C. 2. İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1893.

TDVİA : Türkiye Diyanet Vakfı. *İslam Ansiklopedisi.*

Tezkiretü'ş-Şuarâ : Kınalızâde Hasan Çelebi. «Tezkiretü'ş-Şuara.». Haz. Aysun Sungurhan-Eyduran. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. 2009

ZD : Tarlan, Ali Nihat. *Zâtî Dîvânı.* C. 1. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi. 1968.

1. GİRİŞ

1.1. Hayatı

16. yüzyıl dîvân şairi olan Hatmî'nin asıl adı Mustafa'dır. Ahdî, Âşık Çelebi ve Kınalızâde Hasan Çelebi tezkirelerinde belirtildiğine göre, Lala Cafer Paşa'nın oğludur.[1] Doğum tarihi bilinmemekle beraber, Enderun'dan yetişerek sipahiler ağası olduğu [2] ve 967/1560 tarihinde sancak beyliği vazifesinde bulunduğu [3] değerlendirildiğinde, 941/1535'ten önce doğmuş olduğu söylenebilir.

Hatmî ile aynı dönemde yaşamış, aynı mahlaslı iki şair daha bulunmaktadır.[4] Ancak *Gülşen-i Şuarâ*'da kendisine ait olduğu belirtilen bir makta beyti, dîvânındaki şu beyit ile eşleştiğinden, dîvânına ulaşılan Hatmî'nin, Cafer Paşazâde Hatmî Mustafa Beg (Paşa) olduğu anlaşılmaktadır:

"Nūr-ı luṭfuŋdan uyardı çü çerāġın Ḫatmī
Görme anuŋla berāber şeh-i ādil yādı"[5] *(Gazel 168)*

Ayrıca dîvânda yer alan otobiyografik ifadeler de şairin kimliğinin belirlenmesinde kullanılmıştır.

Doğum tarihi bilinmeyen Hatmî'nin yaşamına dair, tezkirelerde tespit edilebilen en erken tarihli bilgi, *Gülşen-i Şuarâ*'da geçen "Aydın sancak beyi" tabiridir.[6] Mühimme defterlerindeki kayıtlardan, 966-967/1559-1560 (yıllarında halen bu görevi sürdürdüğü görülmektedir.

Hatmî'nin ailesi, doğduğu ve yetiştiği çevre hakkında, babasının Cafer Paşa olması dışında bir bilgiye rastlanmamıştır.

---

[1] Gülşen-i Şuarâ, s. 81; Meşâirü'ş-Şuarâ, s.1516-1517; Tezkiretü'ş-Şuarâ, s.73.
[2] Muhittin Eliaçık, **Edebiyat Tarihimize Işık Tutan Bir Eser: Ata Tarihinin 4-5. Ciltleri,** *İlmi Araştırmalar,* Sayı 20, 2005, s. 67-68.
[3] BOA 3 Numaralı Mühimme Defteri, K. 1360.
[4] 1-Çorlulu Hatmî: Salih Hatmî Efendi, Çorlulu, kadı, vefatı 970/1562. 2- Semendirekli Hatmî: Divan katibi Hatmî Abdurrahim Çelebi, vefatı 1029/1619. Bkz.: Gülşen-i Şuarâ, s.180-181.
[5] Gülşen-i Şuarâ, s. 181.
[6] Eser 971/1563'te yazılmıştır.

Kânûnî Sultan Süleyman (Sal. 926-973 / 1520-1566) devri devlet adamlarından olan Cafer Paşa, Enderun'da yetişip padişahın silahtarı olmuş, sonrasında muhafızlık, valilik, beylerbeyliği ve lalalık görevlerinde bulunmuştur.

> *"Enderun'dan yetişip, silahdar-ı şehriyari ve yeniçeri ağası oldu. 941'de (1534/35) azledildikten sonra Şam ve Bağdat beylerbeyi oldu. Daha sonra Tuna'da demir kapılara muhafiz ve nazır olarak 1. Süleyman (Kânûnî) devri (1520-1566) sonlarında vefat eylemiştir. Kanaatkar ve sabırlıydı. Oğlu Mustafa Paşa'dır."*[7]

Cafer Paşa'nın lalalıktan önce Hama[8] sancak beyi olduğu bilinmektedir.[9] Cafer Paşa burada Manastırlı Celâl (Celâlî)[10] ile tanışmış ve onu himayesine almıştır. Cafer Paşa Şehzâde Selim'e gönderdiği mektupları Celal'e yazdırmış, mektuplardaki üslup Şehzâde Selim'in dikkatini çekmiş ve bu vesile ile Celâl, şehzâde ile yakınlık kurmuştur.

Hama sancak beyliğinden sonra Bağdat'ın –Süleyman ve Üveys Paşaların ardından– üçüncü valisi olan Cafer Paşa'nın buradaki vazifesi 952/1545 yılında sona ermiş, yerine Ayas Paşa gelmiştir. [11] Cafer Paşa'nın Bağdat beylerbeyliği vazifesindeyken Fuzûlî ile tanıştığı ve Fuzûlî'nin kendisine dört kaside sunduğu bilinmektedir.[12]

Cafer Paşa şehzâde lalası olarak Manisa'ya gittiğinde Celâl de yanındadır. Burada şehzâdenin musahibi olan Celâl'in bu yakınlığı ileride de sürdürdüğü kaydedilmektedir.

Cafer Paşa'nın doğum ve ölüm tarihleri bilinmemekle birlikte, 27 Recep 973 / 17 Şubat 1566'da kendisine gönderilen bir emrin yer aldığı mühimme defteri kaydından, bu tarihte hayatta olduğu anlaşılmaktadır.[13] *Ahdî Tezkiresi*'nde Şehzâde Selim'in (Sal. 973-981 / 1566-1574) lalası iken vefat ettiği söylenen Cafer Paşa,

---

[7] Sicill-i Osmânî, c.3, s.383.

[8] Suriye'nin orta kesiminde Âsi ırmağı kıyısında bir şehir. Yavuz Sultan Selim'in (Sal. 917-926 / 1512-1520) Mısır-Suriye Seferi sırasında (923/1517) Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Kanuni Sultan Süleyman devrinde, Şam ve Halep beylerbeylikleri kurulduğunda, Hama ile Humus şehirleri tek bir sancak olarak Şam beylerbeyliğine bağlanmıştır. Hama, Humus, Maarre, Bârîn nahiyelerinden meydana gelmektedir. Bkz: Robert Mantran, "Hama", TDVİA, C. 15, s. 396.

[9] Tezkiretü'ş-Şuarâ, s. 209.

[10] Manastırlı Celâl: 16. yüzyıl divan şairidir. Hatmî'nin babası Cafer Paşa'nın Hama sancak beyliği esnasında kendisine intisab etmiştir. Kaynaklarda, Cafer Paşa'nın kızı ile evlendiği belirtilmektedir. Dolayısı ile Hatmî Mustafa Paşa ile akrabalık ilişkisi bulunmaktadır. Bkz.: Gülşen-i Şuarâ, s. 41; Tezkiretü'ş-Şuarâ, s. 106; KA, s. 299.

[11] Abdülkadir Karahan, **Fuzûlî'nin Mektupları-I**, TDED, II/1-2, İstanbul: 1947, s.259.

[12] Hasibe Mazıoğlu, **Fuzûlî-Hafız: İki Şair Arasında Bir Karşılaştırma**, s. 48.

[13] Bkz.: BOA 5 Numaralı Mühimme Defteri, Kayıt 1032.

şehzâdenin padişah olarak tahta çıktığı tarihten, yani 9 Rebiülevvel 974 / 24 Eylül 1566'dan önce vefat etmiş olmalıdır.[14]

Cafer Paşa'nın Celâl'i kızı ile evlendirdiği bilgisi mevcuttur. Cafer Paşa'nın ölümünden sonra ailesi ile bağlarını koparmayan Celal'in, Hatmî'nin beylerbeyi olmasında etkili olduğu kaydedilmektedir.[15]

Cafer Paşa'nın şair olduğu ve şiirlerinde Caferî mahlasını kullandığı aktarılmaktadır.[16] Tezkiresindeki Hatmî maddesinde Cafer Paşa ile tanışmasından bahseden Âşık Çelebi, Cafer Paşa'nın hattat olduğunu söyler. Yine tezkireye göre Cafer Paşa, gördüğü rüya üzerine bir mushaf yazdığını ve bir hadis kitabı şerh ettiğini Âşık Çelebi'ye bizzat söylemiştir.

Babası Cafer Paşa vefat ettiğinde (973/1566) Hatmî (Mustafa Paşa) İnebahtı sancak beyidir.[17] Dîvânında, İnebahtı ile ilgili şu beyit yer almaktadır:

"Urursaŋ oda tütmez cümle raḫtı
Livāmız olalıdan İnebaḫtı" (Gazel 155)

Hatmî, aynı şiirde, İnebahtı'nda bulunmaktan memnun olmadığını da dile getirmektedir:

"Bir iki yıl beg olan buŋa Ḫatmī
Ḳoyup ḳaçmaḳ muḳarrer tāc u taḫtı" (Gazel 155)

Başka bir şiirde ise sancağının değiştirilmesini talep ettiği görülür:

"Nīçe begler ḳullaruŋ tebdīl olındı ber-murād
Yiridür Ḫatmī'ye iḥsān ola tebdīl-i livā" (Gazel 9)

Hatmî'nin 1565/66 yıllarında halen İnebahtı'ndaki görevini sürdürdüğü, bu yıllara ait 5 ve 6 numaralı mühimme defterlerindeki kayıtlardan anlaşılmaktadır.[18] Söz konusu kayıtların ilki 8 Rebiülahir 973 / 2 Kasım 1565 tarihli olup, İlbasan sancağı beyi iken Nahcıvan Seferi'nde vefat eden Turhan Beg'in, devlete olan borcunu ödemeden vefat etmiş olması sebebiyle, borcunun karşılığı olan paranın terekesinden alınarak emanete bırakılmış olduğu ancak o sırada İnebahtı sancağı beyi

[14] Gülşen-i Şuarâ, s.181.
[15] KA, s. 299.
[16] Hasibe Mazıoğlu, **age**, s. 33.
[17] BOA 5 Numaralı Mühimme Defteri, K. 454.
[18] BOA 5 Numaralı Mühimme Defteri, K. 454 ve K. 1550.

Hatmî'nin bu parayı alarak kendi ihtiyaçlarına harcadığının bildirildiği ifade edilmekte ve Hatmî'ye söz konusu parayı iade etmesine dair emri içermektedir.

17 Şevval 973 / 7 Mayıs 1566 tarihli olan kayıtta kendisinden "Turhanlu'ya bağlı akıncı beyi" diye bahsedilmekte, Bosna Beyi Mustafa'ya yardım etmek üzere emrindeki akıncılarla birlikte İzvornik Sancağı'na gitmesi, askerlerinin yolda halkın mallarına zarar vermemesi için de ayrıca dikkat göstermesi, vazifesi bitince de sancağına geri dönerek muhafaza görevine devam etmesi emredilmektedir.

Hatmî Mustafa Paşa hakkında daha sonrası ile ilgili elde edilebilen bilgiler, Maraş beylerbeyi olduğu yönündedir. Uzun müddet bu görevde kalmıştır. Maraş beylerbeyi iken Gürcistan ve Kıbrıs seferlerine katıldığı bilinmektedir. İlgili kaynaklarda ismi Hatmî değil Hâtemî olarak geçmektedir.[19]

> *"Türk ordusunun Lefkoşa'yı yedi kol hâlinde kuşattığı ve her kolda yedi top bulunduğu rivayet edilir. İşte böyle başlıyan harb harekâtında yalnız üç umumî hücum yapılmıştır. Bu muhasara esnasında Maraş Beylerbeyi Mustafa Paşa kumandasında bir kuvvet de Magosa'yı tecride memur edilmiştir."*[20]

Hatmî'nin 972/1565 yılında Maraş beylerbeyi olduğu kaydedilmekle beraber, mühimme defterlerindeki kayıtlar bu bilgiyi doğrulamamaktadır. "İnebahtı beyi Mustafa" adına son kayıt, 973/1566 tarihini işaret etmektedir. 977-978 / 1570-1571 Kıbrıs ve 987-988 / 1578-79 Gürcistan Seferleri ile ilgili kaynaklarda "Maraş Beylerbeyi Mustafa Paşa" adının geçtiği görülür. Hatmî bu vazifesi sırasında Kıbrıs'ın fethine katılmış, kendisine Magosa'yı kuşatma görevi verilmiştir.[21]

Hatmî Mustafa Paşa hakkında elde edilebilen en geç tarihli bilgi, Gürcistan Seferi esnasında önce Tiflis'e, ardından Kars'a gittiğidir. Sadrazam Lala Mustafa Paşa tarafından Tiflis'e gönderilen erzak kafilelerinin düşman saldırısına uğraması neticesinde Hatmî Mustafa Paşa emrinde 12 bin kişilik asker ile yardıma gönderilmiştir. Buradaki askerlerin istirahate ihtiyacı olduğunu düşünerek kendi askerlerinden beş yüzünü Tiflis'te bıraktığı belirtilen Hatmî'nin 23 Recep 987 / 15 Eylül 1579'da Kars'a hareket ettiği ifade edilmektedir.[22] 1579 tarihinden sonrası için kendisi ile ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu tarih *Sicill-i Osmânî*'de verilen ölüm tarihinden bir yıl sonrasına tekabül etmektedir.

---

[19] Sicill-i Osmânî, s. 654; İOT, s. 455.
[20] İOT, s. 396.
[21] Katip Çelebi, **Tuhfetü'l- Kibâr fî Esfâri'l-Bihâr**, Kabalcı, İstanbul:2007, s.110.
[22] Mustafa Cezar, **Mufassal Osmanlı Tarihi**, c. 3 s. 1335.

Bu bilgiler ışığında, Hatmî'nin önce Aydın sancak beyi, sonrasında İnebahtı sancak beyi olduğu ve buradan sonra, muhtemelen 974/1566'da, Manastırlı Celal'in yardımıyla Maraş'a beylerbeyi tayin edildiği, Gürcistan ve Kıbrıs seferlerine katıldığı, 987/1579 tarihinde hayatta olduğu ve buna yakın bir tarihte vefat ettiği söylenebilir.

Hatmî, şiirlerinde yer yer kendisine ve hayatına dair bilgiler vermektedir. Örneğin şu beytinden sipahi olduğunu öğrenmekteyiz:

"Şāh-ı iḳlīm-i ḥüsünsin iy süvār-ı esb-i nāz
Ḫatmīveş olmaḳ gerekmez mi sipāhī ʿāşıḳuŋ" (Gazel, 78)

Şu beyitte ise boyunun kısa olduğunu söyler:

"Nigārā ḳāmeti kūteh durur Ḫatmī'nüŋ ammā himmeti ʿālī
El irmez dāmeni vaṣluŋa līkin serv-i bālāsın" (Gazel, 118)

Matla ve makta beyitleri şu şekilde olan gazelden, Hatmî'nin bir gemi yolculuğu yaptığı anlaşılmaktadır:

"Ḫudāyā luṭf u ʿafvuŋla irişse ġāyete menzil
Görülmüş gibi olmazdı gelürken her güni bir yıl

…

Żaʿīf insan niçe ṭāḳat getürsün mevc-i ebḥāra
Olur Ḫatmī gibi her kim görürse aŋı lā-yaʿḳīl" (Gazel, 97)

Hatmî, şu beyit ile başlayan şiirinde gurbette olduğundan bahsetmiştir:

"Vedāʿ u hecr-i cānān bir yaŋadan bir yaŋa ġurbet
ʿAceb derd üstine derd oldı iy dil veh baŋa [gurbet]" (Gazel, 18)

Mühimme defterlerindeki kayıtlara göre Aydın'dan sonra İnebahtı'na gönderildiği anlaşılan Hatmî, bu şiiri İnebahtı'na gönderildiğinde yazmış olabilir.

Bununla bağlantılı olarak, yukarıda yer alan, gemi yolculuğunu konu edinen şiir de bu sıralarda yazılmış olabilir.

Aydın ve İnebahtı'nda sancak beyi olarak görev yapmış olduğu bilinen Hatmî'nin aşağıdaki beyitleri, mesleki hayatından ilhamla yazılmış olabilir:

"Bī-naẓīr u bī-vezīr ol fāʿil-i muḫtārdur
Pādişāh-ı dehri ṣanma saŋa paşalıḳ viren" (Gazel, 120)

"Çünki bildüŋ dünyede yoḳdur beḳāsı begligüŋ
Faḳr ile [eyle] tefāḫur Ḫatmiyā der[y]ā-dil ol" (Gazel, 83)

"Gāh şādān gāh giryān gāh manṣıb gāh ʿazil
Gāh ifrāṭ u gehi tefrīṭ u imsākla bezil" (Gazel, 102)

Şu beyitlerde ise padişahın iltifatını talep ettiği, ona dua ettiği ve ondan bir hediye almış olabileceği görülmektedir:

"Vaḳtidür ben bendeye eylerse sulṭān iltifāt
Mūra iy dil eyledi zīrā Süleymān iltifāt" (Gazel, 14)

"Dilegüm oldur Ḫudā'dan Ḫatmī'ye göstermesün
Pādişāhum āsitān-ı devletüŋden ġayrı der" (Gazel, 39)

"Cism-i ẕerdüm dāġ-ı ġamla zeyn olalı Ḫatmiyā
Devletinde geymişem zerrīn benekden bir libās" (Gazel, 50)

İncelenen kaynaklarda, Hatmî'nin ailesi ve çocukları hakkında bir bilgiye rastlanmamıştır. Bir oğlu olduğu, dîvânında yer alan bir şiirden anlaşılmaktadır:

"Zü-fünūn-ı fenn [ü] ʿilm olmaḳ dilerseŋ iy oġul
Naḥv u ṣarfa evvelā [gel] eyle cell-i himmetüŋ" (Gazel 79)

Hatmî'nin babasından bahsettiği şiirler, Otobiyografik Özellikler Taşıyan Şiirler başlığı altında detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

Tezkireler, tarihi kaynaklar ve dîvânında yer alan bilgiler, çoğunlukla Hatmî'nin siyasi yönü ile ilgilidir. Edebî kişiliği hakkında ise detaylı bir bilgiye rastlanmamıştır. Şairin dîvânı incelenerek, edebî kişiliği ve üslubu tespit edilmeye çalışılacaktır.

2. DÎVÂNI

Tezkirelerde herhangi bir eserinden bahsedilmeyen Hatmî'nin bilinen tek eseri dîvânıdır. Nüsha Özellikleri bölümündeki ayrıntılı nüsha tavsifinde görüleceği gibi, dîvânın ünik nüshasında eksik yapraklar bulunmaktadır. Bu sebeple, Hatmî'nin tezkirelerde yer alan şiirlerinden biri[23] hariç hiçbiri, söz konusu nüshada yer almamaktadır. Tezkireler dışında bazı mecmualarda da Hatmî'ye atfedilen ancak mezkur dîvân nüshasında yer almayan bazı şiirler tespit edilmiştir. Bu şiirlerin hangisinin Çorlulu Kadı Hatmî'ye, hangisinin Hatmî Abdurrahim Çelebi'ye, hangisinin Cafer Paşazâde Hatmî'ye ait olduğu kesin olarak tespit edilemediğinden, bu şiirler tez kapsamına dahil edilmemiştir.[24]

Dîvânın eldeki nüshasında yer alan bir şiirinde Hatmî, dîvân yazdığını belirtmiştir:

"Çalışur dīvāna gördüm Ḫatmī[-i] dīvāneyi
Eydüŋ ol dīvāneye alnuŋda ḳara yazı bes" (Gazel, 51)

Ancak dîvânını tamamlayıp tamamlayamadığı hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.

---

[23] Gazel, 169.
[24] Hatmî Mustafa Beg'e ait olması muhtemel şiirler için bkz:
Mecmuâ-i Eşâr, Millî Kütüphane- 06 Mil Yz A 4641, y. 20b-21a
"Ġubāruŋ çeşm-i bīmāra cilādur yā Resūlallah
Mübārek ḫāk-i pāyuŋ tūtiyādur yā Resūlallah";
Pervāne b. Abdullah, **Pervāne Bey Mecmuâsı,** Haz. Kâmil Ali Gıynaş, (İstanbul: Akademik Kitaplar, 2014) C. 2, s. 770
"Ḳan aḳıtsa yiridür dīde-i ter yaş degül
ʿAḳl ise elde degül (...)".
Ayrıca şu cönkvârî mecmualarda da Hatmî adına kayıtlı şiirler vardır . Ancak bunların, teze konu olan Hatmî'ye ait olma ihtimali zayıf olduğundan yalnızca künyeleri verilmiştir:
Cönk, Millî Kütüphane- 06 Mil Yz Cönk 234, y. 22a; **Cönk**, Millî Kütüphane- 06 Mil Yz Cönk 144, y. 23; **Cönk**, Millî Kütüphane- 06 Mil Yz Cönk 96, y. 138b; **Cönk**, Millî Kütüphane- 06 Mil Yz Cönk 43, y. 7b; **Manzûme**, Millî Kütüphane- 18 Hk 527/6, y.63b-70b.

2.1. Şekil Özellikleri

2.1.1. Nazım Şekilleri

Hatmî Dîvânı'nda bulunan nazım şekilleri ve beyit sayıları aşağıdaki gibidir.

Tablo 1: Nazım Şekilleri ve Beyit Sayıları

Beyit Sayısı						Eksik Şiirler								
Nazım Şekli	2 Beyit	3 Beyit	5 Beyit	6 Beyit	7 Beyit	1 Beyit	2 Beyit	3 Beyit	4 Beyit	9 Beyit	12 Beyit	14 Beyit	25 Beyit	TOPLAM
Gazel			131	7	15	3	3	3	1	1	1			165
Kaside			1									1	1	3
Kıta	2	2	1	1										6
Rubai	11					1								12
Murabba								1						1
TOPLAM	13	2	133	8	15	4	3	4	1	1	1	1	1	187

Bazı şiirlerin devamı veya ilk kısmının bulunduğu sayfalar eksik olduğundan, bu şiirlerin beyit sayıları için ayrı birer sütun açılmıştır. Bunlardan ikisi hariç tümü gazel olarak kabul edilmiştir ancak 1 şiir[25] murabba sütununa, 1 şiir[26] ise rubailerin bulunduğu sayfada yer aldığından, rubai sütununa eklenmiştir. Bu eksik rubai ile birlikte dîvânda toplamda 12 rubai bulunmaktadır. Ancak rubai başlığı ile sunulan şiirler esasında rubai nazım şekline uygun değildir. 23 numaralı şiir, kıta olduğuna dair bir başlık olmaksızın, gazellerin arasında verilmiştir. 2 numaralı şiir ise kıta başlığı altında verilmiştir ancak gazeldir. Bu noktalardan hareketle, müstensihin nazım biçimleri konusunda, günümüze göre farklı tasarruflarda bulunduğu söylenebilir.

Nazım şekillerinin isimlendirilmesi ile ilgili bilgi verilmiş olması ve metnin orijinalliğinin bozulmaması adına, inceleme bölümünde bu terimler müstensihin yazdığı şekliyle verilecektir. Nazım şekilleri ile ilgili alt başlıklarda, gerekli görülen ek açıklamalar yer almaktadır.

2.1.1.1. Gazel

Dîvânın eldeki nüshasında 165 gazel yer almaktadır. Ancak eksik sayfalardan hareketle, dîvânın daha fazla sayıda gazel içerdiği anlaşılmaktadır. Dîvânda Ḥa, Ḫı, Sin, Şın, Ṣad, Ḍad, Ṭı, Ẓı, ʿAyn, Ġayn ve Fe kafiyeli gazeller yer almamaktadır.

[25] Murabba, 182.
[26] Rubai, 170.

Buna ek olarak Ṣe, Kef, Lām, Nun, Vāv, He harfleri dışındaki harflerle kafiyelenmiş şiirlerde eksik olduğu görülmektedir. Ẕel harfi altında verilen 27 numaralı şiir esasen Ze kafiyelidir. Ancak metin içerisinde bu şekilde yer aldığından, tabloda Ẕel kafiye satırında gösterilmiştir.

Dîvânda yer alan gazellerin, kafiye harfine göre sayısı şu şekildedir:

Tablo 2: Kafiye Harfine Göre Gazel Sayısı

ا	10	ر	14	ف	-
ب	2	ز	8	ق	10
ت	7	س	4	ك	19
ث	1	ش	-	ل	22
ج	2	ص	-	م	9
ح	-	ض	-	ن	7
خ	-	ط	-	و	5
د	3	ظ	-	ه	20
ذ	1	ع	-	ى	24
		غ	-		

Tablodan anlaşıldığı üzere س harfinden ق harfine kadar büyük bir kopukluk söz konusudur. Aynı durum ح ve خ harfleri için de geçerlidir. Hatmî'nin bu harflerle kafiyeli şiir yazmamış olması muhtemelse de *Ahdî Tezkiresi*'nde yer alan "mahz" redifli şiirinden, ض harfiyle kafiyeli şiirler yazdığı anlaşılmaktadır. Kınalızâde Tezkiresi'nde verilen "âftâb" redifli gazelinin, eldeki nüshada yer almaması ise nüshadaki kopukluğun sadece blok halinde olmadığını, kafiye harfleri içinde de

eksikler bulunduğunu göstermektedir. Nüsha üzerindeki takip kelimelerinden hareketle yeni bir tertip oluşturulmuşsa da bazı takip kelimelerine karşılık gelen sayfaların bulunmaması, hangi sayfaların eksik olduğu konusunda bilgi vermektedir.

2.1.1.2. Kaside

Dîvânda 2 kaside, bir de kaside parçası yer almaktadır. 169 numaralı kaside bir münâcâttır ve 25 beyitten oluşmaktadır.

169 numaralı kaside ise bir bahariyyedir. Bu şiirde Hatmî, her bir beyitte bahçedeki çiçeklere ayrı ayrı yer vermiş ve sevgiliyi nasıl kıskandıklarını tarif etmiştir.

25 ve 14 beyitlik bu iki kasidenin dışında, dîvânda yer alan ilk şiirin de bir kasidenin son 5 beyti olduğu tahmin edilmektedir. Kasidenin dua bölümüne ait bu kısımda Hatmî'nin bir şehzâdeyi övdüğü ve onun için dua ettiği görülmektedir.

2.1.1.3. Kıta

Hatmî Dîvânı'nda bulunan 6 kıta, klasik dîvân tertibinde olması gerektiği gibi sıralanmamıştır. Bu kıtalardan 23 ve 79 numaralı olanlar, gazellerin arasında yer almaktadır. 79 numaralı kıtanın başlığı bulunuyorken 23 numaralı kıta, öncesi ve sonrasında gazel yer aldığı halde başlıksız yazılmıştır. Dîvânda yer alan 2 beyitlik 2 kıta dışındaki kıtalarda mahlas kullanılmıştır.

Hatmî, kıtalarından birini padişaha[27], birini oğluna[28], ikisini babasına[29] yazmıştır. Yazdığı şu kıta ise konu bütünlüğü açısından dikkat çekicidir:

"Duʿāmuz bu dur[ur] dergāh-ı Ḥaḳ'da
Ḫasīs u nākese ḳılmaya muḥtāc

Ḳanāʿat mi gelür ehl-i ṭamāʿa
Ṭamāʿ-ı ʿayn gibi göŋli görüp ac

Şeh-i iḳlīm-i istiġnā olursun
Ḳanāʿat bendin eyle başuŋa tāc

Seḥābāsā ṭamaʿ gün yüzüŋ örter
Ḳanāʿat mihri olmayınca vehhāc

[27] Kıta, 185.
[28] Kıta, 79.
[29] Kıta, 186, 184.

Bugün ṣıdḳ ile Ḫatmī ḳulluḳ eyle
Ki ümmet diye yarın şāh-ı miʿrac" (Kıta, 23)

2.1.1.4. Rubai

Dîvânda yer alan rubailer incelenmeden önce, rubainin tanımını vermek doğru olacaktır:

Rubai, hezec bahrinin özel rubai kalıpları ile yazılır.Dört mısralık nazmı ve tuyugu rubaiden ayıran bu kalıplardır. Yalnız rubaide kullanılan 24 kalıp vardır. Bunlardan "mef'ûlü" ile başlayan 12 kalıba ahreb ve "mef'ûlün" ile başlayan 12 kalıba da ahrem denmiştir.[30]

Hatmî Dîvânı'nda rubai başlığı altında 12 şiir olmakla beraber, bunların hiçbiri rubai vezninde değildir. Bu şiirlerin dört mısradan oluşması nedeniyle müstensih tarafından böyle bir tasarrufta bulunulduğu tahmin edilmektedir. Nitekim, o döneme ait çeşitli dîvânlarda ve mecmualarda rubai kelimesinin genellikle ilk beyti kafiyeli dörtlükler için kullanıldığı bilinmektedir.

Dîvânda rubai başlığı altında yer alan şiirlerin vezin tablosu şu şekildedir:

Tablo 3: Divanda Yer Alan Rubailer ve Vezinleri

Şiir No	Redif	Vezin
170	ile	Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün
171	-âdım diye	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
172	gendümi	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
173	-âhuz	Feilâtün Mefâilün Feilün
174	-erî	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
175	-il	Müfteilün Müfteilün Fâilün
176	-ân	Mefâîlün Mefâîlün Feûlün
177	-ûn	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
178	-ân bahşişi	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
179	-ân	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
180	-üli	Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün
181	-ûbadur muhabbetimüz	Fâilâtün Mefâilün Feilün

[30] Haluk İpekten, Eski Türk Edebiyatında Nazım Şekilleri ve Aruz, 19. bs. (İstanbul: Dergah Yayınları, 2015), 77.

2.1.1.5. Murabba

Dîvânın eldeki nüshasında yer alan tek murabbanın başı eksiktir. Vasıtası "Dilerem çok çok sana rahmetler itsün ol Rahim" şeklinde olan 182 numaralı bu şiir bir mütekerrir murabbadır ve türü mersiyedir.

2.1.2. Vezin

Hatmî Dîvânı'nda kullanılan vezinler ve kullanım sayıları şu şekildedir:

Tablo 4: Vezinler ve Kullanım Sayıları

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün	86
Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün	25
Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün	23
Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Fe ʿû lün	15
Fâ ʿi lâ tün (Fe ʿi lâ tün) / Me fâ ʿi lün / Fe ʿi lün	15
Mef ʿû lü / Fâ ʿi lâ tü / Me fâ ʿî lü / Fâ ʿi lün	7
Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün	5
Mef ʿû lü / Me fâ ʿî lün / Mef ʿû lü / Me fâ ʿî lün	4
Mef ʿû lü / Fâ ʿi lâ tün / Mef ʿû lü / Fâ ʿi lâ tün	2
Mef ʿû lü / Me fâ ʿî lü / Me fã ʿî lü / Fe ʿû lün	1
Müs tef ʿi lün / Müs tef ʿi lün / Müs tef ʿi lün / Müs tef ʿi lün	1
Müf te ʿi lün / Müf te ʿi lün / Fâ ʿi lün	1
Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tü / Fâ ʿi lün	1
Fe ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün	1

Bu tabloda dikkati çeken iki vezin vardır: 15 şiirde kullanılan "Fâilâtün (Feilâtün) Mefâilün Feilün" ve yine 15 şiirde kullanılan "Mefâîlün Mefâîlün Feûlün". Bu iki bahir, dîvânda en çok kullanılan 4. ve 5. bahirlerdir. Halbuki 16. yüzyılda kullanılan aruz kalıpları arasında bu iki kalıp, Hatmî Dîvânı'ndaki gibi üst sıralarda yer almamaktadır.[31]

Bu durumun zıttı olarak, 16. yüzyılda sıklıkla kullanılan "Mefûlü Fâilâtün Mefûlü Fâilâtun" ve "Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün" kalıplarının, Hatmî Dîvânı'nda çok yer tutmadığı görülmektedir.

[31] **age,** 366-367.

Bu kalıplarla yazılan şiirler incelendiğinde herhangi bir konu veya nazım şekli üzerinde yoğunluk görülmemiştir. Dolayısıyla bu tercihin sebebi tespit edilememiştir.

2.1.3. Redif ve Kafiye

Hatmî Dîvânı'nda yer alan 187 şiirin 136'sında redif kullanılmıştır. Redif kimi zaman sadece bir ekten oluşurken, kimi zaman bir kelime veya kelime grubu olabilmektedir. Rediflere göre örnekler ve şiir numaraları şu şekildedir:

Eklerden oluşan redif: Dîvanda yer alan şiirlerin 20 tanesi eklerden oluşmaktadır.[32]

*"Işınan nār-ı hicrāna iki ʿālemde bī-ġam**dur***

*Ne fikr eyler daḫı artuḳ anuŋçün ṣād [u] ḫurrem**dür**"* (Gazel, 36)

*"Şemʿ-i ruḫsār-ı nigāruŋ olalı dīvāne**si***

*Yanmadan pervā yimez bu cān u dil pervāne**si**"* (Gazel, 159)

Kelimeden oluşan redif: Dîvanda yer alan şiirlerin 63 tanesi kelimeden oluşmaktadır.[33]

*"Ḥabībüŋ dür derin iy dil gül-i ḫoş-bū iden **peydā***

*Ḳadinden taŋ mıdur ide nihāl[-i] nāreven **peydā**"* (Gazel, 10)

*"Naḳşıdur dil-dārumuŋ cānumda cān **eglencesi***

*Göŋlümüŋ esrār-ı ʿışḳ[ı]dur nihān **eglencesi**"* (Gazel, 148)

---

[32] Gazel: 29, 35, 36, 42, 46, 66, 67, 79, 81, 114, 127, 128, 149, 159, 165, 168. Kıta: 79, 184. Rubai: 172, 173, 180.

[33] Gazel: 5, 10, 14, 16, 17, 18, 27, 31, 32, 34, 40, 43, 45, 47, 49, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 62, 65, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 82, 86, 89, 91, 92, 93, 94, 96, 101, 104, 105, 108, 109, 112, 115, 117, 119, 125, 126, 130, 131, 134, 135, 141, 142, 145, 148, 150, 160, 164, 166, 167. Rubai: 178.

__Ek ve kelimeden oluşan redif:__ Dîvânda yer alan şiirlerin 35 tanesi ek ve kelimeden oluşmaktadır.[34]

*"'Anber-efşān kākülüŋ iy māh sünbül**dür baŋa***

*Ġabġabuŋ sīb u ḫadüŋ cānā ḳızıl gül**dür baŋa**"* (Gazel, 4)

*"Ḳaddümüz ḥam oldı dāḫī zülf-i ḥam**dan geçmedük***

*Vāh ki bu pīçāpīç-i sevdā vü _elem**den geçmedük**"* (Gazel, 76)

__Kelime grubundan oluşan redif:__ Dîvânda yer alan şiirlerin 14 tanesi kelime grubundan oluşmaktadır.[35]

*"Biz bu ḫākī cism ile āhir ġubār **olsaḳ gerek***

*Bes bu tenle çün ġıdā-yı mūr u mār **olsaḳ gerek**"* (Gazel, 75)

*"Sāḳī eşküm şarāb **idüp nilersin***

*Baġrumı yā kebāb **idüp nilersin**"* (Gazel, 116)

__Ek ve kelime grubundan oluşan redif:__ Dîvânda yer alan şiirlerin 4 tanesi ek ve kelime grubundan oluşmaktadır.[36]

*"Getürür baŋa ṣabā būy**uŋı nāgeh nāgeh***

*Güzer itdükce senüŋ kūy**uŋı nāgeh nāgeh**"* (Gazel, 143)

*"Bu ʿiẕār ile gül-i ḫandān**a göster kendüŋi***

*Bülbülüŋdür ʿāşıḳ-ı nālān**a göster kendüŋi**"* (Gazel, 156)

[34] Gazel: 4, 6, 21, 22, 26, 33, 37, 38, 41, 51, 60, 61, 63, 74, 76, 77, 78, 80, 85, 100, 106, 107, 111, 113, 120, 122, 124, 129, 136, 137, 151, 152, 162. Rubai: 171, 181.

[35] Gazel: 2, 20, 28, 30, 75, 83, 87, 95, 99, 116, 156, 157, 158.

[36] Gazel: 110, 123, 143, 146.

2.2. İçerik Özellikleri

2.2.1. Şiirlerinde İşlediği Konular

Hatmî'nin şiirlerinde konuların temel olarak üçe ayrıldığı söylenebilir. Dînî-didaktik, hikemî ve lirik şiirler başlıkları altında incelenecek bu üç konu arasında lirik şiirler öne çıkmaktadır. Hikemî şiirler ise dîvânında en az yer tutanlardır. Ancak dîvâna daha detaylı bakıldığında bu konu tasnifinin genişletilmesi gerektiği görülecektir.

Adı geçen bu üç konudan ayrı olarak Hatmî, dîvânında otobiyografik özellikler taşıyan veya yaşadığı çevreyi ele alan şiirler de yazmıştır. Hatmî, şiirlerinde kişilerden, mekanlardan, nesnelerden veya olaylardan bahsetmiş, övgüde veya ricada bulunmuştur. Bu şiirler, Hatmî'nin şiiri bir hikaye anlatma veya iletişim kurma aracı olarak gördüğünü düşündürmektedir.

Somut çevreyi konu edinen şiirler arasında kişilerden bahseden şiirler ön plandadır. Babasına, oğluna, şehzâdeye, padişaha, arkadaşına yazdığı şiirler, bir mektup izlenimi vermektedir. Zırhtan, gemiden veya İnebahtı ile Beşkavak adlı mekanları anlattığı şiirleri ise daha çok betimlemeye ve tahkiyeye yöneliktir.

2.2.1.1. Dînî-Didaktik Şiirler

Dîvânında dînî şahıs, yer veya olaylara sık sık telmihte bulunan Hatmî, 22 dînî-didaktik şiir[37] yazmıştır. Hatmî'nin bu konuda bir iddiasının olmadığı, şiirler incelendiğinde görülmektedir. Bu şiirlerde anlam, açık olmaktan uzaktır. Bu durum, dînî şiirlerinin başarısına olumsuz etki etmiştir.

Hatmî dînî şiirlerinde insanın dünya nimetlerine kapılmaması ve kendini ahirete hazırlaması gerektiğini, insanın kalbini kötü isteklerden arındırmasını, riyakarlıktan ve tamahkarlıktan uzak durmasını söyler.

Hatmî'nin didaktik şiirleri arasında oğluna öğüt verdiği 79 numaralı gazel dikkat çekmektedir. Bu şiirde oğluna ilim sahibi olmanın önemini anlatan Hatmî, gençliğin boş işlerle harcanmaması gerektiğini söyleyerek, kişinin sıhhati yerindeyken kendini ilme ve ibadete vermesini öğütler.

[37] Gazel: 10, 21, 70, 71, 72, 73, 75, 77, 79, 89, 95, 101, 104, 113, 121, 124, 125, 129. Kaside: 169. Kıta: 23; Rubai, 173,176.

2.2.1.2. Hikemî Şiirler

Dînî şiirlerin yanında Hatmî hikemî şiirler de yazmıştır. Bu şiirlerde Hatmî öğüt vermekten ziyade kıyaslama ve düşündürme yolu ile bu dünya ve ahiret hakkındaki fikirlerini sunmuştur. Dîvânında 9 hikemi şiir[38] bulunan Hatmî'nin 11 rubaisinin 4'ü bu konudadır. Hikemi şiirlerinde Hatmî, dünya nimetlerinin geçiciliğinden bahseder.

2.2.1.3. Lirik Şiirler

Aşk konusu, Hatmî Dîvânı'nda en sık işlenen konudur. Sevgilinin güzellik unsurlarına ve aşık-rakip çekişmesine yer verilen şiirlerde orijinal benzetmeler de bulunmaktadır. Bu şiirlerde yer alan teşbihlere dair örnekler, Edebî Sanatların Kullanımı başlığı altında incelenecektir.

2.2.1.4. Otobiyografik Özellikler Taşıyan Şiirler

Hatmî, bazı şiirlerinde yaşadığı çevreden, çevresindeki insanlardan, bulunduğu konumdan, bir nesneden veya başına gelen bir olaydan bahsetmektedir. Otobiyografik özellikler taşıyan şiirlerinde oğluna, babasına, arkadaşına veya dönemin padişahına hitap etmektedir. Çevresinde bulunan kişilerden bahsettiği şiirlerde övgü veya rica ön plandadır. Özellikle devrin padişahına hitaben yazdığı şiirlerde bir iltifat talebi açıkça görülmektedir. Ayrıca babası Cafer Paşa'ya yazdığı şiirlerde de yine bir beklenti söz konusudur.

Hatmî'nin yaşamı içerisinde bir karşılığı olan bu şiirler aynı zamanda biyografik bilgi sağlamaları açısından da önemlidir.

Babasından Bahsettiği Şiirler:

"Übüvvet-riştesi olunmayup ḳatᶜ

Nuḳūd irsāl oldı faḳra cabba" (Kıta, 186)

beytinde babası tarafından para gönderildiği görülmektedir.

[38] Gazel: 102, 120, 133, 138. Kıta: 187. Rubai: 172, 175, 177, 179.

“İy hümā-yı devlet ile hem-cenāh olan peder

Āşiyān itseŋ ne var bir kez bu bende-ḫāne[yi]” (Kıta, 184)

beyti ile başlayan kıtada babasının teveccühünü talep etmektedir.

“Zü-fünūnlar ṭıfl-ı ebced-ḫᵛān idi olsaŋ baḥīş
Dilerem çoḳ çoḳ saŋa raḥmetler itsüŋ ol Raḥīm

Eyledüŋ rāh-ı beḳāya emr-i Ḥaḳ birle sefer
Bu ribāt-ı köhneye ḳonan ider lā-büd güẕer

Ḫatmī āh u vāh idüp eyler duʿālar bunı der
Dilerem çoḳ çoḳ saŋa raḥmetler itsüŋ ol Raḥīm” (Murabba, 182)

Yukarıdaki beyitlerin ise bir ölüm üzerine yazılmış olduğu açıktır. Muhatabının kim olduğu bilinmemekle beraber, babasına yazdığı şiirlerin sayısı ve tezkirelerde babası hakkında söylenenler dikkate alındığında, *zü-fünun*ları kıskandıracak kadar bilgili olan ve Hatmî’nin *ah vah* edip üzülerek dualar edeceği bu kişinin Cafer Paşa olduğu, bu şiirin Cafer Paşa’nın ölümü üzerine yazıldığı iddia edilebilir.

<u>Oğlundan Bahsettiği Şiir:</u>

“Zü-fünūn-ı fenn [ü] ʿilm olmaḳ dilerseŋ iy oġul

Naḥv u ṣarfa evvelā [gel] eyle cell-i himmetüŋ

…

Nuṣḥ[ı] budur Ḫatmī’nüŋ her dem saŋa cān-ı peder

Ehl-i ʿilm ile gerim ḳıl dā’imā [sen] ṣoḥbetüŋ” (Kıta, 79)

Matla ve makta beyitleri bu şekilde olan kıtada ise oğluna seslendiği görülmektedir. Didaktik sayılabilecek bu şiir, aynı zamanda biyografik bilgi de içerdiği için bu başlık altında yer bulmuştur.

Memi İsimli Bir Kişiden Bahsettiği Şiir:

“Gitme gel bir dem benüm cānum Memi

Ḫānumānum hep senüŋ ḫānum Memi” (Gazel, 162)

beyti ile başlayan bu gazelin, Memi adında bir kimse için yazıldığı görülmektedir. 15-16. yüzyıllarda yazılan şiirlerde örneklerine rastlanan “erkek ismi redifli gazeller”, bu dönemin şiir geleneği içerisinde bir yer tutmuş, sonraki yüzyıllarda ortadan kaybolmuştur.[39]

Padişahtan veya Şehzâdeden Bahsettiği Şiirler:

“Ġaraż[ı] ʿarz ide ʿubūdiyyet

Ḫatmī iy āb-rū-yı ʿOsmānī” (Kıta, 185)

beyti ile biten kıtada Hatmî, hanedana mensup birinden, büyük ihtimalle de padişah veya şehzâdeden “Osmanlı’nın yüz akı” diye bahsederek, iltifat talep etmektedir.

“Ser-firāz it gün gibi şeh-zādesini yā İlāh

Ṭalʿaṭı nūrından eyle dehr içini pür-żiyā” (Kaside, 1)

beytinin yer aldığı ve tahminen bir kasidenin son parçası olan şiirde padişah övülmekte ve başarısı için Allah’a dua edilmektedir.

“Bāyezīdāsā yezīd olur bıraġur taḫtını

Eyleyenler Ḫan Selīm ibni Süleymān ile baḥs” (Gazel, 20)

beytini içeren gazelde Hatmî, Sultan II. Selim’in, şehzâdeliği sırasında kardeşi Şehzâde Bayezid ile olan mücadelesine atıfta bulunmaktadır. Dolayısıyla Hatmî’nin, iki şehzâdenin karşı karşıya geldiği ve Şehzâde Bayezid’in yenilerek, sancağını bırakarak İran’a sığınmasına sebep olan savaşın gerçekleştiği 966/1559 yılından sonra halen şiir yazmakta olduğu söylenebilir.

[39] Selim Sırrı Kuru, “Erkek İsmi Redifli Gazeller”, **Kitap-lık Dergisi**, s. 107 (2007): 86.

"Vaḳtidür ben bendeye eylerse sulṭān iltifāt

Mūra iy dil eyledi zīrā Süleymān iltifāt

…

Mültefit ol Ḫatmī'ye bulsun teraḳḳī gün-be-gün

Buldı şāhum olmayanlar aŋa aḳrān iltifāt" (Gazel, 14)

beyitleri ile başlayıp biten gazelde ise Hatmî, padişahtan bir iltifat beklentisi içerisinde olduğunu, kendisine akran olmayanların dahi iltifat gördüğünü söylemektedir.

"İşigüŋden ġayrıdan itmez göŋül hiç ilticā
Ber-murād eyle bu ednā bendeŋi luṭf it şehā" (Gazel, 9)

beyti ile başlayan gazelde Hatmî bu kez sancağının değiştirilmesini talep etmektedir. Bir önceki örnekte, kendisi dışındakilerin iltifat gördüğünden bahseden Hatmî, bu gazelde de yine diğer beylerin ricaları üzerine sancaklarının değiştirildiğini hatırlatarak ricada bulunmaktadır.

Makta beyti aşağıdaki gibi olan gazelde ise yine kendisinin başkaları ile denk görülmemesi gerektiğini söyler:

"Nūr-ı luṭfuŋdan uyardı çü çerāġın Ḫatmī

Görme anuŋla berāber şeh-i ādil yādı" (Gazel, 168)

"ʿÖmer-heybet ʿAlī-sīret ṭapuŋdur Muṣṭafā-himmet

Ḥayā vü ṣıdḳ ile ḳuluŋ olana ḳıl ṣafā himmet" (Gazel, 17)

beyti ile başlayan gazelde ise padişahın cömertliğini övdükten sonra, gözden düşmüş olmanın verdiği üzüntüsünden bahsetmektedir:

"Kemīne bende-i dīrīne-i dergāh iken şāhā

Naẓardan düşe gözyaşı gibi kemler n'ola himmet" (Gazel, 17)

Aşağıdaki iki beytin yer aldığı kasidede Hatmî, Osmanlı'nın başarısı için Allah'a dua etmekte, İran ve Turan'ın sultanı olan padişahın sürekli savaşta olduğunu, zevk ve sefa içinde sanılmaması gerektiğini söylemektedir.

"Mücerred zevḳini sürmez başın ġavġāya virmişdür

Ne ṣanursın cihān içre şeh-i Īrān u Tūrān'ı" (Kaside, 169)

"Cihān içre cihāndur eyle her bir nesl ü evlādın

İlāhī ḥaşra dek şāh eyle sen bu Āl-i ʿOsmān'ı" (Gazel, 169)

Hatmî, şu rubaisinde, kendisine edilen ihsanların Karaman bahşişi gibi yararsız olduğunu, sultanların kullarına ettikleri ihsanın karşılıksız olması gerektiğini söyleyerek sitem etmektedir:

"ʿAbd olana ḫoş gelür her demde sulṭān baḫşişi

Bī-ʿivaż olmaḳ gerekdür işbu hayrān baḫşişi

Bir bir aŋup istedüŋ çünkim geçen iḥsānuŋı

Oldı inʿāmuŋ baŋa cümle Ḳaraman baḫşişi" (Rubai, 178)

Hatmî, şiirlerinde çevresinden ve nesnelerden bahsederek, hayatı hakkında kısa bilgiler vermektedir.

Urursaŋ oda tütmez cümle raḫtı

Livāmuz olalıdan <u>İnebaḫtı</u> (Gazel, 155)

beyti ile başlayan gazelde, sancak beyi olarak gönderildiği İnebahtı'ndan memnuniyetsizliğini dile getirmiştir.

Her marażdan beş kavağı yeyleyen olur berī

Cennetü'l-Me'vā'ya beŋzetsem yiridür ol yiri (Gazel, 161)

matlalı gazelde ise İnebahtı'nın aksine çok beğendiği Beşkavak[40] isimli bir yeri övmektedir.

Matla ve makta beyitleri aşağıdaki şekilde olan gazelinde ise Hatmî, muhtemelen bir gemi yolculuğu esnasında yaşadıklarını yazmıştır:

"Ḫudāyā luṭf u ʿafvuŋla irişse ġāyete menzil
Görülmüş gibi olmazdı gelürken her güni bir yıl

...

Żaʿīf insan niçe ṭāḳat getürsün mevc-i ebḥāra
Olur Ḫatmī gibi her kim görürse aŋı lā-yaʿḳīl" (Gazel, 97)

Bu şiirde Hatmî, geminin denizdeki dalga ve fırtınalara, Allah'ın yardımı sayesinde katlanabildiğini; selametle sahile varanların, kendisinin halinden anlamayacağını; Allah'ın kudreti sayesinde geminin bir anda yüz mil kat edebildiğini söyler ve son beyitte, zayıf insanların dalgalara karşı koyamayacağını, tıpkı kendisi gibi akıllarının başlarından gideceğini ifade ederek, bu yolculuk esnasında duyduğu korkuyu yansıtmaktadır. Hatmî'nin biyografisi ile birlikte değerlendirildiğinde, bu şiirin Hatmî'nin Aydın'dan İnebahtı'na gidişi esnasında yazılmış olabileceği düşünülmektedir.

Aynı zamanda bir sancak beyi ve bir asker olan Hatmî, zırh için gazel yazmıştır.

"Çend ceng içre geyer gerçi ki ebdāna zirih
Yiter ol demde duʿā ḥażret-i sulṭāna zirih

...

Tīġ-ı düşmen berg-i sūsence görinmez gözine
Himmetüŋde geyeli Ḫatmī Nerīmāne zirih" (Gazel, 137)

[40] Söz konusu yerin nerede olduğu tespit edilememiştir.

Matla ve makta beyitleri bu şekilde olan şiirde Hatmî, kendisinin de zırh giydiğini ve padişah için savaştığını belirterek, biyografik bilgi de vermektedir.

Şiirlerinde kullandığı otobiyografik unsurlar Hatmî'nin şiirinde gündelik yaşamın da yer tuttuğunu, şiirini yalnızca duygu ve düşünceleri değil, aynı zamanda somut olayları da aktarma aracı olarak gördüğünü göstermektedir.

3. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Dönemin tezkirelerinde ismi geçen Hatmî'nin edebî kişiliği hakkında fazlaca bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu sebeple, elde sadece dîvânının bir kısmı bulunan Hatmî'nin edebî kişiliği hakkında fikir sahibi olmak için daha çok şiirlerinden hareket etmek gerekmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde Hatmî'nin edebî kişiliği hakkında tezkirelerde yer alan bilgiler aktarılacak, nazirelerinden örnekler verilecek ve dîvânda yer alan şiirler üzerinden, Hatmî'nin edebî üslubu incelenecektir.

3.1. Edebî Kişiliği Hakkında Söylenenler

Âşık Çelebi, Kınalızâde Hasan Çelebi ve Ahdî tezkirelerinde adına yer verilen Hatmî'nin Farsça bildiği[41] aktarılmaktadır. Ahdi, kendisinden "tabiat-ı şiiriyyesi mergubdur"[42] diye bahsetse de Hatmî, döneminin mecmualarında adına sık rastlanabilen bir şair değildir. Kınalızâde Hasan Çelebi ise Hatmî'nin şairliği hakkında şunları söylemektedir:

> *"Hâlet-i eş'ârı mâ-sadak-ı rahîk-i mahtûm olup hizâne-i zemânede kîse-i belâgat nâm-ı sâmîsi ile mahtûm olmagla şümûl-i kelâmı safâ-şümûli şimâl-i lutf u melâhatle meşmûl ve cevâhir-i zevâhir-i kelâmı rütbe-i kabûl-ı cevheriyân-ı 'irfâna vusûl bulmışdur."*[43]

3.2. Nazîrelerinden Örnekler

Fuzûlî, Bâkî, Zâtî, Necâtî gibi şairlerin yetiştiği 15-16. yüzyıllarda, genç şairlerin rağbet ettiği nazîre geleneğine Hatmî de kayıtsız kalmamıştır. Dîvânda özellikle dikkat çekici rediflerle yazdığı şiirler arasından seçilen örneklerde Necâtî, Zâtî, Hayâlî, Ahmed Paşa gibi şairlere yazdığı nazîreler bulunmaktadır. Muhibbî mahlaslını kullanan Kanûnî Sultan Süleyman'ın yazdığı "bahs" redifli gazele yazdığı

---

[41] Meşâirü'ş-Şuarâ, s 1516-1517.
[42] Gülşen-i Şuarâ, s. 81.
[43] Tezkiretü'ş-Şuarâ, s. 273.

nazîre ise, söz konusu gazelde Kanûnî'nin şehzâdeleri arasında yaşanan taht kavgasından bahsedilmesi ve yine Kânûnî'nin şehzâdesi Selim'in övülmesi açısından dikkate değer bulunduğundan, örnekler arasında bu gazele de yer verilmiştir. Hatmî'nin nazirecilik yönüne ışık tutmak adına, adı geçen beş şairin birer şiirine yazılmış beş nazireden örnek verilmiştir. Detaylı bir araştırma yapıldığında, Hatmî'ye ait daha fazla nazire bulunması mümkündür.

Necâtî:[44]

*Gonca câmından olupdur andelîb-î z**âr mest***
*Bilmeyen şöyle sanur kim yok yire ağl**ar mest***

Hatmî:

*Meclis içre iŋleşür ʿuşşāk olınca y**ār mest***
*Ḳan ider olduḳça zīrā ol gözi ḫūn-ḫᵛ**ār mest*** (Gazel, 16)

Zâtî:[45]

*Her nişān-ı pāy-i seg kūyuŋda bir gül**dür baŋa***
*İtlerüŋ āvāzesi feryād-ı bülbül**dür baŋa***

Hatmî:

ʿAnber-efşān kākülüŋ iy māh sünbüldür baŋa
*Ġabġabuŋ sīb u ḫadüŋ cānā ḳızıl gül**dür baŋa*** (Gazel, 4)

[44] ND, Gazel 34.
[45] ZD, Gazel 41.

Hayâlî:[46]

Aşk bir şemʿ-i ilâhidür benem ***pervânesi***
Şevk bir zencîrdir gönlüm anun ***divânesi***

Hatmî:

Şemʿ-i ruẖsār-ı nigāruŋ olalı ***dīvānesi***
Yanmadan pervā yimez bu cān u dil ***pervānesi*** (Gazel, 159)

Ahmed Paşa:[47]

*Sine gamzen ohını can ü cig****erden güniler***
*Side izün tozını nur-ı bas****ardan güniler***

Hatmî:

*Gül ruḥuŋ açma ki dil bād-ı seḥer****den güniler***
*Sevdügüm üstüŋe her yavuz eṣ̱****erden güniler*** (Gazel 41)

Muhibbi:[48]

*Cânı mı var kimsenün eyleye cân****ân ile bahs***
*Bendeye lâyık mıdur kim ide sult****ân ile bahs***

Hatmî:

*Küşti-gīr-i ʿışḳ iderse n'ola devr****ān ile [baḥs̱]***
*Mūra bir ḥālet gelür ki ‿eyler Süleym****ān ile baḥs̱*** (Gazel, 20)

---

[46] HD, Gazel 67.
[47] APD, Gazel 70.
[48] MD, Gazel 258.

3.3. Söyleyişi ve Üslubu

Şiirlerde yer alan atasözü, deyim ve günlük konuşma unsurlarıyla birlikte değerlendirildiğinde Hatmî'nin şiir dilinin ağır olmadığı söylenebilir. Yerel söyleyiş özelliklerinin yanında Hatmî aynı zamanda üçlü ve dörtlü tamlamaları da sıkça kullanmıştır. Edebî sanatları da şiirine başarıyla uygulayan Hatmî'nin şiirlerindeki vezin, kafiye ve söyleyiş kusurlarının yoğunluğu, şiirinin anlaşılmasını zaman zaman güçleştirmektedir.

Bu başlık altında Hatmî'nin edebî sanat kullanımı, yerel söyleyişin şiirine yansıması ve şiir kusurları incelenerek; şairin söyleyiş ve üslubuna dair bir çerçeve çizilmeye çalışılacaktır.

3.3.1. Edebî Sanatların Kullanımı

Hatmî dîvânında teşbih, istiare, telmih, leff ü neşr, tevriye, tenasüb, hüsn-i talil, tecahül-i arif, irsal-i mesel gibi anlama dayalı sanatların yanında cinas, iştikak ve iade gibi lafzî sanatlardan yararlanmış, kimi zaman bu sanatlarla ilgili orijinal örnekler vermiştir. Dîvânda sık kullanılan edebî sanatlar, aşağıda açıklanmış ve beyitlerle örneklendirilmiştir.

Cinas: "Anlam bakımından farklı, yazılış ve telaffuz bakımından aynı veya benzer olan kelimelerin bir ifade içinde kullanılmasına *cinas* adı verilir."[49]

*"Eşküm **ırmağını ırmaġ** ile kimse ṣavamaz*
Seyre gel gülşenüŋe cūyuŋı nāgeh nāgeh" (Gazel, 143)

*"Ṭıfl-ı nev-ressin yaraşursın derūn-ı **sīnede***
*Sīnede mihrüŋ ḳalur iy māh varsam **sine de**" (Gazel, 144)*

*"Cemāl ü ḥüsn ile mümtāzsın bir **ʿālem-ārāsın***
*Bulımazlar naẓīrüŋ dil-berā ger **ʿālem arasın**" (Gazel, 118)*

---

[49] Menderes Coşkun, **Sözün Büyüsü – Edebî Sanatlar**, (İstanbul: Dergah Yayınları) s. 252.

İade: "Bir mısra veya cümledeki son sözcüğün bir sonraki mısra veya cümlenin başında tekrar edilmesine *iade* denir."[50]

"Şöyle pür-şīve güzeldür sevdügüm dostlar benüm
Ḫūb-rūlar şimdi hep andan ẓarāfet ***kesb ider***

Kesb ider *ẕevḳ u ṣafā aġyār ile yārı görüp*
Ḫatmī-i āşüfte anuŋçün melāmet kesb ider" (Gazel, 30)

İştikak: "Aynı kökten türetilmiş kelimelerin (yani müştakların) bir ifade içinde kullanılmasına *iştikak (kökteşlik)* denir."[51]

"Mey u ***maḥbūb****adur* ***maḥabbet****ümüz*
Dünyede ḫūbadur maḥabbetümüz" (Rubai, 181)

Teşbih: "Bir kavramın herhangi bir özellik bakımından kendisinden daha üstün veya daha meşhur başka bir kavrama benzetilmesine *benzetme* veya *teşbih* denir."[52]

"Tār-ı zülfüŋ görüben ʿārıżuŋ üzre cānā
Ṣu yılanı *ṣanuram mūyuŋı nāgeh nāgeh" (Gazel, 143)*

*"****Esirci ḫᵛāce****dür gūyā bu dünyā*
Ki baḳmaz ḫᵛāceler pīr [ü] cüvāna" (Gazel, 138)

Hatmî'nin zırh için yazdığı 137 numaralı gazelde yine orijinal benzetmeler yer almaktadır:

"Geyeli dīn yolına ʿasker-i İslām yapını
Döndi her birisi bir ***bebr-i beyābān****a zirih*

Şöyle cenk eyleyeyin pādişehüm egnümde
Döne bir ***revzeni çoḳ ḫāne-i vīrān****a zirih" (Gazel, 137)*

İstiare: "Teşbih bir anlam aktarımı sanatıdır, istiare ise hem anlam hem de ad aktarımı sanatıdır. Bir kavramın herhangi bir bakımdan benzediği başka bir kavramla adlandırılmasına *istiare (ödünçleme)* denir."[53]

---

[50] age, 279.
[51] age, 247.
[52] age, 43.

“Bu ṭāḳ-ı lāciverd içre o ***meh*** *mihriyle dönmekden*
Zemīnāsā gelür Ḫatmī saŋa bir gün sükūn āḫir” (Gazel, 31)

“Ḫatmiyā ḳaç başı var kim şuna laʿline göŋül
Çāre yoḳ gencini bekletmiş ***iki mārlara****” (Gazel, 127)*

Tenasüb: “Edebiyatta anlam güzelliği ve bütünlüğü oluşturmak için birbirleriyle ilişkili ve uyumlu kavramları bir arada kullanmaya *tenasüb* adı verilir.”[54]

“ʿĀşıḳ-ı ***mecnūn****uŋam* ***tedbīr-i zencīr*** *it baŋa*
İşigün ***dārü’ş-şifā****sında meded yir it baŋā” (Gazel, 2)*

“Kāşif-i müşkil olursa ḫalḳ Cārullāhveş
Ḥaşr[a] dek keşf olmayup mübhem ḳala furḳān[-ı ʿışḳ]” (Gazel, 59)

Bu beyitte Hatmî, bir belagat kitabı olan Keşşaf Tefsiri’ne ve yazarı Carullah’ı kullanarak tenasüb yapmıştır. Beyte göre Hatmî, sanatlı bir söze benzettiği aşkın sonsuza dek gizemli kalmasını, halk tarafından -Carullah gibi- çözülüp anlaşılmasına yeğlemektedir.

İham-ı Tenasüb: “Anlamı karıştırmak, okuyucuyu yanıltmak ve şüphelendirmek için ifadede cinaslı veya çok anlamlı bir kelime kullanmaya ve bu kelimenin farklı anlamlarını destekleyen bir veya birkaç kavramı aynı ifade içinde zikretmeye *mugâlata* veya *iham* denir. Muhatabı tenasüplü kelimelerle şüpheye düşürmeye *iham-ı tenasüb* adı verilir.”[55]

Örnekteki beyitte “mutavvel” kelimesi hem “uzun” anlamında kullanılmış, hem de belagat kitabı olan Mutavvel’i hatırlatacak şekilde “şerh” kelimesi ile birlikte anılmıştır.

---

[53] **age,** 65.
[54] **age,** 138.
[55] **age,** 113-114.

"Niçe şerḥ eyleyem dilā zülfün
Kim muṭavvel durur anuŋ haberi" (Gazel, 165)

"Göricek gül-ruḫuŋı Ḫatmī gibi itdi duʿā
Yāsemen eller ile saŋa çemen diller ile" (Gazel, 136)

beytinde ise Hatmî kendi mahlasını aynı zamanda çiçek adı olarak kullanmış ve yasemin ile çemenin, Hatmî gibi dua ettiklerini ifade ederek iham-ı tenasüb yapmıştır.

Leff ü Neşr: "Tenasüplü kelimelerin belli bir düzene göre sıralanmasıyla leff ü neşr sanatı ortaya çıkar. Bir ifade veya mısrada zikredilen en az iki kavramın her biriyle ilgili olarak bir sonraki ifade veya mısrada birer kavramın kullanılmasına *leff ü neşr* denir."[56]

"ʿĀşıḳuŋ ***āhı*** *ile* ***yaşı*** *nola olsa ziyād*
Ne olur ḫasteye ḫoş ***āb*** *u* ***hevā****dan ġayrı" (Gazel, 151)*

*"****Zülfi****ni ʿ****iẕārı****nda görüp olma perīşān*
Kim ***genc*** *ider ḳanda ise* ***mār****a teʿalluḳ" (Gazel, 61)*

"Ṣorma zāhid dil-berüŋ benden ***leb*** *ü* ***dendānı****nı*
Pür-leālī *görmedüŋ mi* ***ḥoḳḳa-i mercān****ı hiç" (Gazel, 22)*

*"****Muṣḥaf-ı ḥüsn****inde ḫaṭṭuŋ görüben ḳaçdı* ***raḳīb***
Hiç ***şeyṭān*** *cemʿ ola mı bir yire* ***Ḳur'ān*** *ile" (Gazel, 130)*

Tezat: "Anlam, anlam çerçevesi veya mesaj bakımından birbirinin zıddı olan kelime veya kelâmın, ifadeyi etkili ve güzel kılmak maksadıyla bir arada ve birbiriyle ilişkili olarak söylenmesine *tezat* veya *tıbak* adı verilir."[57]

---

[56] age, 143.
[57] age, 147.

*"Gāh **ṣādān** gāh **giryān** gāh **manṣıb** gāh ʿ**azil***
*Gāh **ifrāṭ** u gehi **tefrīṭ** u **imsāk**la **bezil**" (Gazel, 102)*

*"Çoḳ zamandur bende-i **ġam**-ḫᵛārunam*
*Luṭf ile **ṣād** eyle sulṭānum Memi" (Gazel, 162)*

İrsal-i Mesel: "Bir fikir veya mesajı anlaşılabilir kılmak ve muhatabı ikna etmek için doğruluğu herkesçe kabul edilen veya edilebilecek olan bir örnek vermeye *irsal-i mesel* denir."[58]

"Ḳaṭre ḳaṭre dökilür gerçi gözüm yaş[ı] benüm
*Ṣaḳın iy yār-ı cefā-cū **göl olur ṭama ṭama**" (Gazel, 133)*

*"**Başa yazılan gelür** dirlerd[i] cānā fi'l-mes̱el*
Ḳara yazuyımış alnumda ḫaṭuŋ görmek ezel" (Gazel, 98)

Tevriye: "En az iki anlama gelen cinaslı veya çok anlamlı bir kelime, deyim veya ibarenin bir anlamını kullanıp diğer anlamını ifadenin içine gizlemeye *tevriye* denir."[59]

Aşağıdaki beyitti "ısınmak" kelimesi hem günümüzdeki anlamıyla hem de "alışmak" anlamında kullanılarak tevriye yapılmıştır.

*"**Işınan** nār-ı hicrāna iki ʿālemde bī-ġamdur*
Ne fikr eyler daḫı artuḳ anuŋçün ṣād [u] ḫurremdür" (Gazel, 36)

İstifham: "İfadeyi güzelleştirmek, bir fikri vurgulamak, söze nezaket, doğallık ve içtenlik katmak, dikkat çekmek, bir fikrin muhatap tarafından düşünülmesini ve kabul edilmesini sağlamak gibi sebeplerle soru sorma sanatına *istifham* denir."[60]

---

[58] **age,** 170.
[59] **age,** 102.
[60] **age,** 195.

“Ḳo seyr idelüm yārüŋ ruḫsārını birḳaç gün
Od almaġa mı geldüŋ [iy] ʿömr-i şitāb-āmīz” (Gazel, 43)

Tecahül-i Arif: “Nükte içinde, bir şeyi bilmez görünme sanatına *tecahül-i arif* denir. İstifhamda olduğu gibi *tecahül-i arif*e de çoğunlukla soru sorma esastır. Eğer bir şeyi “bilmezlikten gelme” maksadıyla istifhama başvuruluyorsa *tecahül-i arif* sanatı ortaya çıkar.”[61]

“Bilmem neden ol gözleri ḫūn-ḫᵛāra taʿalluḳ
Günden güne artar ne ʿaceb yāra taʿalluḳ” (Gazel, 61)

Hüsn-i Talil: “Bir şeyin meydana gelişi için şairane bir sebep söylemeye *hüsn-i talil* denir.”[62]

“Ruḫ-ı gül-reng-i raʿnāsın görüb[en] ṣāḳīnüŋ Ḫatmī
Anuŋçün kāsede her dem ḳızarur ḫacletinden mül” (Gazel, 88)

“Dāġ-ı pür-ḫūnına ger ʿāşıḳuŋuŋ beŋzemese
Gülsitān böyle bezenmezdi ḳaranfüller ile” (Gazel, 136)

Teşhis: “*Teşhis*, insan dışı varlıklara kişilik veya ruh verilmesiyle veya insana ait özelliklerin insan dışı varlıklar için kullanılmasıyla meydana gelir.”[63]

“Göricek gül-ruḫuŋı Ḫatmī gibi itdi duʿā
Yāsemen eller ile saŋa çemen diller ile” (Gazel, 159)

Müracaa: “Sorulu cevaplı anlatım tarzı, dîvân ve halk şiirinde ifadeye canlılık ve doğallık katmak ve muhatabın dikkatini çekmek gibi sebeplerle kullanılır. Halk şiirinde “dedim-dedi”li koşmalarda, dîvân şiirinde *müracaa* adı verilen gazellerde bu sanat esas alınır.”[64]

---

[61] age, 197.
[62] age, 165.
[63] age, 74.
[64] age, 200.

*"**Didüm** öldürdüŋ beni yārā çoġaltma nāzı bes*
__Didi__ saŋa itmeyince kime idem nāzı bes" (Gazel, 51)

Tensikü's-Sıfat: Terim anlamı "Bir şahsı veya bir nesneyi ard arda sıralanan sıfatlar ile nitelemek."[65] olan tensikü's-sıfat, Hatmî'nin hem mana hem söyleyiş açısından dikkat çeken ve 4 müstef'ilün kalıbı ile yazdığı tek şiiri olan 44 numaralı gazelinde göze çarpar. Gazelin 3 ve 4. beyitlerindeki tensikü's-sıfat örnekleri şu şekildedir:

*"ʿIşḳ içre biz **fā'iklerüz ṭāliblerüz rāġıblaruz***
Ṣanmaŋ ḳulūbuŋ ṣaydına tesbīḥ olupdur dāmumuz

__Rüsvālaruz ʿāşıḳlaruz__ gāh iŋlerüz gāh aġlaruz
__Cūyān-ı vaṣl-ı dilberüz__ meşhūr olupdur nāmumuz" (Gazel, 44)

Telmih: "İfade içinde tarihî, dinî, menkıbevî, ilmî, edebî veya kültürel bir olay veya bilginin tamamını çağtıştıracak bir kelime kullanmaya *telmih* adı verilir."[66]

Dîvân şiirinde en sık rastlanan sanatlardan biri olan telmih, Hatmî tarafından da yoğun şekilde kullanılmıştır.

Dîvânda yer alan telmih örnekleri, söz konusu olay veya kişi ile ilgili akla ilk gelen duruma bir gönderme içerirken aşağıdaki örnekte Hatmî, "câm" ile birlikte kullanıldığında şarabın mucidi olması ile akıllara gelen Cem'i övgü değil bir ikaz amacı ile anmıştır.

"Gün gibi rifʿat ile kimi bülend itse felek
Zeh[r] ile cām içürür nitekim içürdi Cem'e" (Gazel, 133)

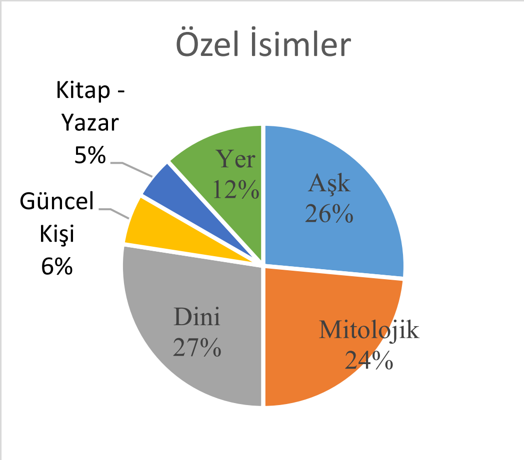
Hatmî Dîvânı'nda, dîvân şiiri geleneği içerisinde alışılageldiği üzere, mitolojik ve dînî şahıs isimleri ile önemli veya meşhur yer isimleri yoğun bir şekilde

[65] M.A. Yekta Saraç, **Klasik Edebiyat Bilgisi,** bs. 15 (İstanbul: Gökkubbe Yayınları) s.184.
[66] Menderes Coşkun, **Sözün Büyüsü – Edebî Sanatlar**, (İstanbul: Dergah Yayınları) s. 135.

görülmektedir. Ayrıca yaşadığı devre ait kişi ve yer isimleri de şiirlerinde göze çarpmaktadır.[67]

Özel isim kullanımında dînî şahıs, yer ve kitap isimleri ilk sıradadır. İkinci sırada efsanevi aşk karakterleri, üçüncü sırada ise mitolojik kahramanlar gelmektedir:

Tablo 5: Temalarına Göre Özel İsim Kullanım Oranı

Bu tablo ile çelişecek şekilde, dîvânda dînî şiirlerin sayısı, aşk şiirlerinin sayısından çok daha azdır. Kuran, Mustafa ve Nemrud isimleri dışında dînî şahıs ve yer isimleri çoğunlukla aşk şiirlerinde kullanılmıştır. Dînî-didaktik ve hikemi şiirlerde ise mitolojik isimlerin kullanımı göze çarpmaktadır. 22'si dînî-didaktik ve 9'u hikemi olmak üzere toplam 31 şiirin[68] 14'ünde özel isim yer almaktadır. Bu 14 şiirde 3 kez Cem, 2 kez Dara ve birer kez de Husrev, Lokman, Hızır, Zühre, Zehra isimleri geçmektedir.

Dînî şahıs isimleri genellikle tenasüp amacıyla kullanıldığından, sayıca çok görünseler de, az sayıda şiir içerisine dağılmışlardır. Şu iki beyit, buna örnektir:

"Kaʿbe-i maḳṣūd kūy-ı dil-rubādur zāhidā

Merve ḥaḳḳıyçün Ṣafā görmez gezenler serserī" (Gazel, 163)

---

[67] Dîvânda telmih amacıyla kullanılan 37 ayrı kişi ve yer isminin, en çok kullanılandan en az kullanılana göre sıralaması şu şekildedir: Mecnun, Cem, Ferhad, Husrev, Leyla, Süleyman (Peygamber), Dara, Kuhken, Şirin, Yusuf, Cemşid, Halil, Hızır, İsa, Vamık, Yakub, Ayas, Bayezid, Carullah, Cibril, Eyyub, Hassan, Hatem, İskender, Kerbela, Lokman, Mahmud, Merve, Mesih, Mustafa, Nemrud, Ömer, Safa, Selim (Han Selim ibni Süleyman), Süleyman (Kânûnî), Zehra, Zühre.
[68] Söz konusu şiirler, "Dînî-Didaktik Şiirler" ve "Hikemî Şiirler" başlıkları altında listelenmiştir.

"ʿÖmer-heybet ʿAlī-sīret ṭapuŋdur Muṣṭafā-himmet

Ḥayā vü ṣıdḳ ile ḳuluŋ olana ḳıl ṣafā-himmet" (Gazel, 17)

Mülemma: "Eski Fars ve Türk edebiyatlarında farklı dillerde söylenmiş mısraların oluşturduğu şiir" [69] olarak tanımlanan mülemmanın Fars edebiyatında bedîî sanatlardan biri olarak revaç bulduğu belirtilmektedir[70].

Tezkirelerde Farsça bildiği belirtilen Hatmî'nin, dîvânında yer alan şu iki beyit, mülemmaya örnektir:

"Ġam me-ḫor ʿālem eger bāşed çün-īn ü geh cinān
Bes mekeş hicrān-ı devrān-rā vü to nūş der cezil" (Gazel, 102)

"ʿAbd olmaz ṭāʿatle eyle bil
Ġayr-ı ḫudā her ki to rā bürde-dil" (Rubai, 175)

İktibas: "Başkasına ait bir ifadeyi kısmen veya tamamen söz içinde kullanmaya *iktibas* denir. Eski belâgatçiler iktibası âyet ve hadislerden yapılan alıntılarla sınırlandırmışlardır."[71]

Hatmî Dîvânı'nda âyet ve hadis ile yapılan iktibaslar şunlardır:[72]

İllâ men etâllâhe bi kalbin selîm (Şuara/89): Ancak Allah'a, şirkten ve şüpheden arınmış bir gönülle gelen faydalanır.

"Sālim olmaḳ ister iseŋ ḥāṣıl it ḳalb-i selīm
Rāh-ı taḥḳīḳa olur saŋa delīl ü reh-nümūn" (Rubai, 177)

---

[69] Rıza Kurtulmuş – İskender Pala, "Mülemma", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA) (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1999), c. XXXI, s. 539.
[70] age, s. 539.
[71] Coşkun, **age,** 175.
[72] Ayet çevirilerinde Abdülbaki Gölpınarlı Kur'an Meali'nden yararlanılmıştır.

Küllü şey'in hâlikun illâ vechehu (Kasas/88): Ondan başka; her şey helâk olur, ancak onun zâtıdır kalan.

"Çün muḥaşşā eyledüŋ ḥaṭṭuŋla ḥüsnüŋ muṣḥafın
Küllü şey'in hālikun sırrını tefsīr it baŋa" (Kıta, 2)

El-kanaatü kenzün la yefnā (Hadis): Kanaat tükenmez bir hazinedir.

"Ḳanāʿat kenzü lā-yefnā bilürsin olduġın Ḫatmī
Gel imdi dünyeye celb-i māl içün iltіcādan geç" (Gazel, 21)

Kul yâ ıbâdiyellezîne esrefû alâ enfusihim lâ taknetû min rahmetillâhi (Zumer/53): De ki: Ey nefislerine uyup hadden aşırı hareket eden kullarım, Allah rahmetinden ümit kesmeyin.

"Ṣımaḥ-ı cāna irdi Ḫatmī çün lā-taḳnetū emri
Gel imdi ḫāṭıra dā'im ḫuṭūr iden fütūr[ı] ḳo" (Gazel, 124)

3.3.2. Tamlamalar

Hatmî Dîvânı'nda yer alan tamlamaların büyük çoğunluğu iki kelimeden oluşmaktadır. Ancak dîvânda üç ve dört kelimelik tamlamalar da yer almaktadır. İki kelimeden oluşan terkiplerin kimisinde karma dil kullanımı görülmektedir.

Üç kelimeden oluşan 84 tamlama şunlardır:

Tablo 6: Üçlü ve Dörtlü Tamlamalar

Ālām-ı yār-ı iştiyāḳ	(Gazel, 62/1)	Būy-ı zülf-i yār	(Gazel, 150/4)
Arzū-yı cām-ı Cem	(Gazel, 76/2)	Büt-i āfet-i cān	(Gazel, 134/2)
Āşiyān-ı Ḳāf-ı istiġnā	(Gazel, 71/4)	Cūyān-ı vaṣl-ı dilber	(Gazel, 44/4)
Āvāze-i eẕkār-ı hū	(Gazel, 15/11)	Cürūh-ı ḳalb-i maḥzūn	(Gazel, 101/3)
Bende-i dīrīne-i dergah	(Gazel, 17/5)	Çār-ebrū-yı ḥaṭṭ-ı ʿanber-bār	(Gazel, 33/5)
Bende-i maḳbūl-i cānān	(Gazel, 164/1)	Çehre-i sīmin-i yār	(Gazel, 28/1)
Būs-ı laʾl-i yār	(Gazel, 96/4)	Dām-ı zülf-i nigār	(Gazel, 56/1)

Derd-i ġam-ı bī-şümār (Gazel, 40/6)
Derd-i hecr-i yār (Gazel, 147/4)
Derūn-ı ḫāne-i dil (Gazel, 152/5)
Dest-i şerīf-i şāh (Gazel, 117/1)
Fikr-i zaḫm-ı nāhūn (Gazel, 115/1)
Firāḳ-ı laʾl-i meygūn (Gazel, 154/2)
Genc-i ʿāşḳ-ı yār (Gazel, 156/3)
Gerdiş-i gerdūŋ-ı dūn (Gazel, 71/2)
Ġubār-ı ḫaṭṭ-ı cānān (Gazel, 31/3)
Ḫaberdār-ı ʿulūm-ı ḥaḳḳ (Gazel, 104/3)
Ḫāk-i der-i cānān (Gazel, 105/5)
Ḥāṣıl-ı ḫoca-yı sūdmend (Gazel, 56/3)
Ḥasret-i laʾl-i leb (Gazel, 94/2)
Hecr-i bezm-i dil-ber (Gazel, 118/4)
Hevā-yı zülf-i ʿanber-bār (Gazel, 83/4)
Ḫilāf-ı ārzū-yı nefs (Gazel, 124/4)
Hümā-yı murġ-ı dil (Gazel, 77/7)
İnkisār-ı cām-ı Cem (Gazel, 96/1)
Ḳad-i serv-i ser-efrāz (Gazel, 115/5)
Ḳaṭre-i bārān-ı iḥsān (Gazel, 14/3)
Küngür-i eyvān-ı ʿışḳ (Gazel, 59/2)
Laʾl-i leb-i meygūn (Gazel, 153/1)
Lemʾa-i envār-ı hū (Gazel, 125/7)
Mā'il-i ḳand-ı leb (Gazel, 49/4)
Maḫzen-i genc-i ruḫ (Gazel, 139/2)
Maḥzen-i gencīne-i ḥüsn (Gazel, 162/6)
Maḥż-ı nūr-ı şems (Gazel, 103/4)
Marīż-i derd-i ʿışḳ (Gazel, 17/4, 92/2)
Medḥ-i ruḫsār-ı nigār (Gazel, 100/4)
Meh-i tābān-ı ʿışḳ (Gazel, 58/5)
Meh-tāb-ı rūy-ı yār (Gazel, 156/5)
Merd-i meydān-ı muḥabbet (Gazel, 167/5)
Mevc-i bī-pāyān-ı ʿışḳ (Gazel, 58/1)
Muṣḥaf-ı nūr-ı cemāl (Gazel, 49/3)
Mühre-i mihr-i ilāhī (Gazel, 125/7)
Mülhemūn-ı cānib-i Ḥaḳḳ (Gazel, 98/3)
Mürīd-i ehl-i ʿışḳ (Gazel, 132/4)
Müşkil-i mes'ele-i ʿışḳ (Gazel, 90/3)
Naḳş-ı rūy-ı nigār (Gazel, 111/1)
Nefs-i şūm-ı bī-edeb (Rubai, 179/2)
Neş'e-i cām-ı leb (Gazel, 37/4)
Nev-bahār-ı ḥüsn-i yār (Gazel, 58/4)
ʿAks-i rūy-ı yār (Gazel, 47/1)
Pertev-i mihr-i ruḫ (Gazel, 6/3)
Rāh-ı kūy-ı yār (Gazel, 76/5, 91/2)
Rāh-ı milk-i ʿışḳ (Gazel, 130/5)
Ruḫ-ı gül-reng-i raʾnā (Gazel, 88/7)
Ṣaḥn-ı ṣaḥrā-yı ṣafā (Gazel, 52/3)
Ṣayḳal-ı ẕikr-i ilāhī (Gazel, 47/5)
Seg-i kūy-ı nigār (Gazel, 145/5)
Server-i iḳlīm-i ḥüsn (Gazel, 60/4)
Sevdā-yı zülf-i yār (Gazel, 19/3)
Süvār-ı esb-i nāz (Gazel, 78/7)
Şāh-ı iḳlīm-i ḥüsün (Gazel, 78/7)
Şarāb-ı neş'e-i laʾl (Gazel, 141/1)
Şeb-i deycūr-ı mehcūr (Gazel, 104/2)
Şeh-i iḳlīm-i ḥüsn (Gazel, 15/4)
Şeh-i iḳlīm-i istiġnā (Gazel, 23/3)
Şemʾ-i ruḫsār-ı nigār (Gazel, 159/1)
Şuʾā-ı āh-ı meşʾal (Gazel, 101/1)
Maʾni-i esrār-ı hū (Gazel, 125/2)
Taḫt-gāh-ı milket-i ʿışḳ (Gazel, 164/1)
Taḫt-gāh-ı milk-i istiġnā (Gazel, 82/2)
Ṭālib-i gencīne-i vuṣlat (Gazel, 5/4)
Ṭālib-i iksīr-i ʿışḳ (Gazel, 83/1)
Ṭurre-i şeb-būy-ı ṭarrār (Gazel, 159/2)

Zaḫm-ı tīġ-ı dil-ber (Gazel, 131/2)	Zühre-i gerdūn-ı Zehrā (Gazel, 101/2)
Zīr-i zīn-i şeh (Gazel, 169/23)	Zülf-i ʿanber-bār-ı yār (Gazel, 52/3)

Dîvânda ayrıca, 4 kelimeden oluşan 11 tamlama bulunmaktadır ve bunların biri hariç tamamı mısra başında yer almaktadır.

Cüst u cūy-ı milket-i rāh-ı ʿadem (Gazel, 76/4)	Ḳısmet-i Ḳassām-ı cevv-i lā-yezālī (Gazel, 120/2)
Fikr-i seyr-i ʿiẕār-ı yār (Gazel, 111/5)	Maḫzen-i gencīne-i esrār-ı ʿışḳ 164/3)
Firīb-i dīv-i luʿbet-bāz-ı dehr (Gazel, 119/5)	Mübtelā-yı derd-i ʿışḳ-ı yār (Gazel, 22/3)
Ḥarīm-i ḥarem-i ḫalvetgeh-i üns (Gazel, 196/6)	Neş'e-i cām-ı leb-i yār (Gazel, 57/1)
ḥasret-i zülf-i ġam-ı cānān (Gazel, 130/1)	Ṭālib-i genc-i ruḫ-ı dil-dār (Gazel, 108/5)
Ḳaṣd-ı ṣayd-ı murġ-ı dil (Gazel, 34/3)	

Hatmî üçlü ve dörtlü tamlama kullanımı ile yalnızca dil kullanımındaki yetkinliğini göstermemiş, aynı zamanda vezne uygun bir söyleyiş ile şiirde ahenk sağlamıştır.

3.3.3. Yerel Söyleyiş Özellikleri

3.3.3.1. Atasözü ve Deyimler

Hatmî Dîvânı'nda atasözü ve deyimler sıkça yer bulmaktadır. 187 şiirin 54'ünde şu atasözü ve deyimlere yer verilmiştir:

"baş çekmek (Gazel, 125/9), baştan aşmak (Gazel, 58/1), can kulağı(na ermek) (Gazel, 124/5), damlaya damlaya göl olmak (Gazel, 133/4), haddi payanı olmamak (Gazel, 146/2), kan etmek (Gazel, 16/1), kılıç bıçak olmak (Gazel, 146/4), oda vursa tütmemek (Gazel, 155/1), ter düşmek (Gazel, 153/5), yüzü kara (Gazel, 93/5), ad etmek (Gazel, 86/5), ayağı yere basmamak (Gazel, 35/4), bağrına kan oturmak (Gazel, 106/2) , başı çarha ermek (Gazel, 14/2), başını

kavgaya vermek (Gazel, 169/12), beglerinün ayini üzre olur nas (Gazel, 50/4), bir agız anmak (Gazel, 4/2), bir ayak ile ele almak (Gazel, 82/2), boynu baglı çaker (Gazel, 6/4), can gözünü açmak (Gazel, 21/3), can-ber-leb (Gazel, 12/1), cevrini defter eylemek (Gazel, 27/2), çıkacak göz (Gazel, 22/1), dîvâne gibi (sudan) zincire vurmak (Kaside, 183/11), dün garibindir (Gazel, 66/5), el karmak (Gazel, 93/5), el yumak (Gazel, 105/2), gam yemek (Gazel, 32/3), göz karartmak (Gazel, 150/3), iki acarla bir merd neberd etmez (Gazel, 81/2), kadem-rence kılmak (Gazel, 112/3), kalem başında mū olmak (Gazel, 145/3), kan ağlamak (Gazel, 20/3), kan bulanık deli (Gazel, 63/5), kan etmek (Gazel, 16/1), kan olacak (Gazel, 153/2) , kanına el karmak (Gazel, 108/1), kara yüzlü (Gazel, 98/5), kesilmek (Gazel, 131/4), kıl kadar (Gazel, 57/3), konan güzer eder (Murabba, 182/2), külahı göğe atmak (Gazel, 78/5), menzil bağlamak (Gazel, 130/3), ok gibi doğru olmak (Gazel, 87/3), oku dolmuş keman (Gazel, 166/2), oyun geçmek (Gazel, 31/1), pa çekmek (Gazel, 119/1), perva yemek (Gazel, 159/1), safa-himmet kılmak (Gazel, 17/1), takati tak olmak (Gazel, 39/1), tuş ol(ma)mak (Gazel, 57/4), zad-ı sahtı mermerden almak (Gazel, 155/2).”

Bunlardan kimisi günümüzde halen kullanılan söyleyişlerdir. Bu sebepten, aşağıda yalnızca günümüzde kullanımına sık rastlanmayan atasözü ve deyimler açıklanmıştır.

Ad Etmek: Lakap vermek, unvan vermek, şanını yüceltmek.

Beglerinün Ayini Üzre Olur Nas: “Halk, beylerinin adetini edinir.”

Bir Ağız Anmak: Bir defa bahsetmek.

Bir Ayak İle: Bir hile yaparak.

Boynu Baglı Çaker: Boyun eğmiş köle.

Can Gözünü Açmak: Dikkatle bakmak.

Can-Ber-Leb: Canın dudağa gelmesi, son nefesin kalması.

Cevrini Defter Eylemek: Eziyetlerinin hesabını tutmak.

Çıkacak Göz: Çıkasıca göz (beddua).

El Yumak: Vazgeçmek.

İki Acarla Bir Merd Neberd Etmez: "İki kişiye karşı tek kalan dövüşemez."

Kadem-Rence Kılmak: Zahmet edip gitmek.

Kalem Başında Mu Olmak: Kalem ucunun zamanla tüylenmesi, bu sebepten istenildiği gibi yazı yazılamaması.

Kan Etmek: Ortalığı kana bulamak.

Kan Olacak: Şarap.

Kanına El Karmak: Elini kan(ın)a bulamak, yaralamak, öldürmek.

Kesilmek: Uzak durmak, uzaklaşmak.

Kılıç Bıçak Olmak: Kanlı bıçaklı olmak. Kavgalı olmak.

Konan Güzer Eder: "Konan göçer."

Külahı Göğe Atmak: Çok sevinmek.

Menzil Bağlamak: Hedef olarak belirlemek.

Oda Vursa Tütmemek: Yandığında dumanı bile tütmeyecek kadar az olmak.

Oyun Geçmek: Alay etmek, kandırmak, eğlenmek.

Pa Çekmek: Vazgeçmek.

Perva Yemek: Korkmak, çekinmek.

Takati Tak Olmak: Boyu eğilmek, takatsiz kalmak.

Ter Düşmek: Küsmek, gücenmek.

Tuş Olma(ma)k: Rastlaş(ma)mak, karşılaş(ma)mak.

Zad-ı Sahtı Mermerden Almak: Ekmeği taştan çıkarmak.

3.3.3.2. Konuşma Dili

Atasözü ve deyimlerin sıkça kullanıldığı Hatmî Dîvânı'nda, buna paralel olarak, günlük konuşma dilinin ve halk söyleyişinin de yer aldığı görülmektedir.

"Dem olur mı ki gözüŋ günde niçe ḳan itmez
Hey di *billāh ṣanemā şol iki ḫūn-ḫᵛārlara" (Gazel, 127)*

"Dilemez nesne göŋül şimdi fenādan ġayrı
Semt-i ʿışḳuŋ ***ya nedür*** *derd ü belādan ġayrı" (Gazel, 151)*

"Bu cihānuŋ neyi var Ḫatmī göŋül baġlayıcaḳ
Gördüŋ e *her elemin zevḳ u ṣafādan ġayrı" (Gazel, 151)*

"Çeşm-i mestüŋdeki müjgān ***yiter e*** *ḳatlümüze*
Alma ḫançer eline bāri begüm mestāne" (Gazel, 139)

"Manṣabadur manṣıb-ı şāhī bu natʿ-ı bāzda
Bī-bekādur bir ***baḳ'a*** *sen de umūrı ʿālemüŋ" (Gazel, 77)*

"İy gül-ʿiẕār u ġonce-i ḫandān gel'a beri
Dil ʿandelībin eyleme nālān ***gel'a beri*** *" (Gazel, 157)*

"ʿAruṣ-ı nev geçinir pīre-zensin zīb u zīnetle
ʿAceb pür-fitne vü ḥīle yamansın ***el amān*** *senden" (Gazel, 119)*

"Cüdā ***düşdüŋ gibi*** *Ḫatmī yine meh-rū efendiŋden*
Ki encüm gibi yumdurmaz gözümüz āh u efġānuŋ" (Gazel, 67)

"Gel fenā-fi'llah olup terk eyle benlik daʿvisin
Tā bilesün ʿālem içre ***neydügin*** *esrār-ı hū" (Gazel, 121)*

"Bir būse virmege baŋa çün vaʿde eyledüŋ
*İrmez ise vaʿdeye **n'idelüm** iy nigār ʿömr" (Gazel, 40)*

3.3.3.3. Arkaik Kelimeler

Dîvânda, günümüze göre arkaik sayılacak kelimeler yer almaktadır. Bu kelimeler aşağıda alfabetik olarak sıralanmış, bir beyit ile örneklendirilmiş ve daha fazla örnek kullanım mevcutsa parantez içerisinde şiir ve beyit numarası ile belirtilmiştir.

Assı: Fayda, yarar. (Rubai, 177/1; Gazel, 102/4)

Cab(b)a: Karşılıksız, bedelsiz. (Kıta, 186/1)

Döymek: Dayanmak, razı olmak. (Gazel, 112/1, 148/3)

Dürişmek: Çalışmak, çabalamak. (Gazel, 49/1, 169/8)

Egin: Sırt, arka. (Gazel, 19/2)

Emsem: İlaç. (Gazel, 11/4)

Gökçek: Güzel, hoş. (Gazel, 155/4)

Günilemek: Kıskanmak. (Gazel, 41/1)

İnen: Çok, fazla. (Gazel, 138/5, 166/3)

İrgürmek: Ulaştırmak. (Gazel, 107/1, 144/5)

İvmek: Acele etmek, heyecanlanmak. (Kıta, 185/1)

Kamu: Bütün, hep. (Gazel, 58/4, 128/3, 129/2, 155/4)

Kendüzi: Kendisi. (Gazel, 144/2)

Tana Kalmak: Şaşırmak, hayret etmek. (Gazel, 27/3)

Tapu: Kat, makam, huzur. (Gazel, 1/1, 17/1)

Tuşalmak: Dolaşmak, dolanmak, kıvrılmak. (Gazel, 46/3)

Uş: İşte. (Gazel, 145/5)

3.3.4. Kusurlar

Bir şairin edebî kişiliği değerlendirilirken, kullandığı edebî sanatların, dilin, atasözü ve deyimlerin yanında kusurları da ele alınmalıdır. Şiir kusurları, şairin edebî kişiliği ile bağlantılı olarak, döneminde neden rağbet gördüğünü veya görmediğini anlamak açısından önemlidir. Hatmî'nin şiirlerinde yer alan kusurların çokluğu da onun döneminin tezkirelerinde -edebî kişiliği ile- fazlaca yer bulamamasında etkili olabilir.

Bu başlıkta, Hatmî'nin şiirlerinde yer alan vezin, kafiye, ifade ve anlatım kusurları incelenecek ve üslubu içerisindeki yeri değerlendirilecektir.

3.3.4.1. Vezin Kusurları

Hatmî, şiirini aruza uydurmakta yer yer zorlanmıştır. Bazen vezin için kelimeyi bozmuş, bazen de eksik veya fazla kelime sebebiyle vezni bozmuştur.

Örneğin, 118 numaralı gazelin şu beytinin ilk mısrası 5 "mefâ'îlün"den oluşmaktadır:

"Nigārā ḳāmeti kūteh durur Ḫatmī'nüŋ ammā himmeti ʿālī
El irmez dāmeni vaṣluŋa līkin serv-i bālāsın" (Gazel, 118)

Şu beyitlerin vezni bozuktur: Gazel, 70/1-5; Gazel,137/5; Gazel, 143/2.

Sebebinin müstensih hatası olup olmadığı bilinemeyen şu beyitlerde ise eksik veya fazla kelime ve hece sebebiyle yine vezin bozulmuştur: Gazel, 74/2; Gazel, 95/4; Gazel, 161/3.

Aşağıdaki beyitte ise *yāḫod* kelimesi vezin zoru ile *yāḫūd* okutulmuştur:

"Yā ʿabīr u ʿanber u yāḫūd misk-i ṣāfdur
Ṭurre-i şeb-būy-ı ṭarrārın ṭarayan şānesi" (Gazel, 159)

3.3.4.2. Kafiye Kusurları

Hatmî şiirde yalnızca vezin değil kafiye konusunda da yer yer zorlanmıştır. Kafiye ve redifi "-ūyuŋı nāgeh nāgeh " şeklinde olan 143 numaralı gazelde yer alan şu beyit, kafiyeye uymamaktadır:

"Cemʿ ider ḫāṭırını Ḫatmī-i pejmürde-dilüŋ
*Ger perīşān idesün gīs**ūnı** nāgeh nāgeh" (Gazel, 143)*

"-elā" kafiyeli, 8 numaralı gazelde ise hele kelimesi, kafiye gereği "helā" şeklinde okunmuştur. Ancak bu, bir kafiye kusurundan ziyade yerel kullanım olarak da değerlendirilebilir.

"Ṡānī olmasun dir iseŋ ḫiẕmetinde ol şehüŋ
*Cān ile yolında baş oyna sen anuŋ evv**elā***

Bükdi ḳaddüm yā gibi ḳullāb-ı hecrüŋ neyleyem
*İy hilāl-ebrū bu kez bilsem nedür suçum h**elā**" (Gazel, 8)*

Kafiyesi "-üller ile" olan 136 numaralı gazelin iki beyti, kendi aralarında "-iller ile" şeklinde kafiyelenmiştir:

"Gül-ruḫuŋ üzre niḳāb eyleme sünbüller ile
Tārumār eyleme ʿaḳlumı bu kāküller ile

Dāġ-ı pür-ḫūnına ger ʿāşıḳuŋuŋ beŋzemese
Gülsitān böyle bezenmezdi ḳaranfüller ile

ʿĀşıḳuŋ āhı şerārı durur iy mihr-i cihān
*Zeyn iden ḫāneḳah-ı ʿışḳuŋı ḳand**iller ile***

Allar geydügiŋe öykünimezler cānā
Bāġlar zeyn ide ger kendülerin güller ile

Göricek gül-ruḫuŋı Ḫatmī gibi itdi duʿā
*Yāsemen eller ile saŋa çemen d**iller ile**" (Gazel, 136)*

3.3.4.3. Kelime, İfade ve Anlatım Kusurları

Hatmî'nin şiirde kullandığı orijinal teşbihler ve yararlandığı yerel söyleyiş onun şiirini dikkat çekici kılmaktadır. Ancak Hatmî, hayal yönünden kuvvetli olmakla beraber dil kullanımı yönünden yer yer zayıftır. Vezne uygun yazabilmek için kimi zaman devrik cümleler kullanmaktan veya kelimeye fazladan ek yüklemekten kaçınmamıştır.

"Bu fenā kāḫında ***ancaḳdur*** *iḳāmet se vü penc*
Bun[ı] müşʿir oldı şeş günde ẓuhūrı [ʿālemüŋ]" (Gazel, 77)

"Ḫaste cānum leblerüŋi ārzū eyler meded
İy ṭabībüm luṭf idüp ***ölmelü vir bīmāre*** *ṣu" (Gazel, 122)*

"Ahālīsin ṣorarsaŋ ger o şehrüŋ
Alur *mermerden* ***onlar*** *zād-ı saḫtı*

Bu ḥüsn-i ḫulḳ ile ḥalḳı ***ide söz***
Ṣan āhenden urur başuŋa laḫtı" (Gazel, 155)

Şiirinde imlâ kusurlarına da rastlanan Hatmî, 75 numaralı gazelde ilginç bir tasarrufta bulunmuş ve " ك كرك" şeklinde kafiyelenen şiirinde Kef harfini hem "olsuŋ" hem "olsaŋ" hem de "olsak" kelimesinin sonunda kullanmıştır. Göz için kafiye esasına göre hareket eden Hatmî, bu gazelin ilk beytinde "olsak" kelimesine ince ek getirerek "olsek" şeklinde kullanmakla, alışılmışın dışında bir tercihte bulunmuştur.

Dîvânda vezin, anlam, kelime veya tamlama kuruluşu ile ilgili kusurlar göze çarpmaktadır. Şahıs ve kip uyumsuzluğu, kelimeyi vezne uydurmak için bozma, karma dilli tamlama, anlamın açık olmaması gibi durumlar, Hatmî'nin şiirlerindeki belirgin kusurlardır.

Aşağıdaki kelimeler, vezin sebebiyle bozulmuştur:

ṣadme yerine **ṣademe** (Gazel, 133/2),
ʿuḳāb yerine **ʿuḳḳāb** (Gazel, 117/5),
ḥüsn yerine **ḥüsün** (Gazel, 55/1),
germ yerine **gerim** (Kıta, 79/6),
yāḫod yerine **yāḫūd** (Gazel, 159/2).

Hatmî'nin şiirlerinde göze çarpan bir başka kusur ise kip karmaşasıdır. Yüklemin şahıs çekimi özne ile uyuşmamakta, bazen de bu uyuşmazlık zaman çekiminde görülmektedir:

*"**Görmedüm** bir kez nedendür luṭfuŋı iḥsānuŋı*
*Gerçi **çekdük** cevrüŋi iy ḳaşı ya oransuz" (Gazel, 42)*

*"Seglerüŋle olalı **ben** hem-dem*
*ʿİzzete irüp ercümend **olduḳ**" (Gazel, 56)*

"Ṭurmadan ṣu gibi geçer çaġlar
***Ḫatmiyā** ʿömr-i bī-ḳarār[ı] **görüŋ**" (Gazel, 80)*

"Cemāl ü ḥüsn ile mümtāzsın bir ʿālem-ārāsın
***Bulımazlar** naẓīrüŋ dil-berā ger ʿālem **arasın**" (Gazel, 118)*

*"Rışte-i müşkīn-i zülf-i yāre bend olsam **diyen***
*Cezbe-i ʿışḳ ile var dīvāne **göster** kendüŋi" (Gazel, 156)*

Dîvânda yer alan bir diğer önemli kusur ise karma dilli tamlamalardır:

“Niçe ṣayd olmasun ***murġ-ı göŋül*** *kim*
İki zülfüŋ nigārā cüfte şeh-bāz” (Gazel, 48)

Şiirlerinde yer alan biçim ve anlam kusurları, Hatmî’nin söyleyişinde akıcılığın yer yer bozulduğunu göstermektedir.

4. METİN

4.1. Nüsha Özellikleri

Tek nüshası Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Koleksiyonu içerisinde yer alan bu dîvânın bir kısmı kayıptır. Arşiv numarası *Diez. A. Oct. 159* olan eser "Anthologie" olarak kaydedilmiştir. Bu yazma; Hatmî Dîvânı'nın yanında bir şiir mecmuası, mensur bir eser ve bir mektup içermektedir. Bu üç eserin sayfaları karma olarak ve yanlış bir sıralama ile bir araya getirildiğinden, Hatmî'ye ait şiirlerin bulunduğu sayfalar ayrıca tespit edilip yeniden sıralanmıştır. 142 varaktan oluşan yazma içerisinde Hatmî Dîvânı'na ait 33 varak bulunmaktadır. Ancak ilk veya son kısmı eksik şiirlerden, dîvânın tamamının 33 varaktan ibaret olmadığı anlaşılmaktadır. Nüshadaki kopukluklar özellikle gazellerin yer aldığı kısımlarda dikkat çektiğinden, gazel başlığı altında bu konu ile ilgili daha detaylı bilgi yer almaktadır.

Yazma 19,5 x 12,5 cm ölçülerinde olmakla beraber, iki şiirin derkenar olarak yazıldığı 14b ve 37b sayfalarından, Hatmî Dîvânı'na ait yaprakların kesilerek bu esere eklendiği, dolayısıyla orijinal dîvân nüshasının farklı ölçülerde olduğu anlaşılmaktadır.

Dîvâna ait yapraklar doğru bir sıralama ile yeniden bir araya getirildiğinde, dîvânın klasik dîvân tertibine uymadığı görülmektedir. Gazellerin arasında kasideler ve kıtalar yer almakta, rubai nazım şekline uymayan şiirler rubai başlığı altında verilmektedir. İncelemede metindeki bu tertip ve isimlendirme esas alınmıştır.

4.1.1. Müstensih Hataları

Hatmî Dîvânı'ndan günümüze ulaşabilen ve mütensih hattı olan ünik nüshasındaki yazım hataları, yer yer okumayı güçleştirecek yoğunlukta ve ağırlıktadır. Dîvânın eldeki nüshasındaki kopukluklar hakkında "Gazel" başlığında detay verilmiştir. Tespit edilebilen eksik sayfalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 7: Eksik Sayfalar

Sayfa No	Açıklama
1a-2b	
Eksik Sayfa	2b'de yer alan takip kelimesine karşılık gelen sayfa eksik
Eksik Sayfa	"gurbet" redifli gazelin yalnızca son beyti mecvut
3a-4b	
Eksik Sayfa	"-rd" kafiyeli gazelin yalnızca son beyti mevcut
5a-7b	
Eksik Sayfa	7b'de yer alan takip kelimesine karşılık gelen sayfa eksik
8a-9b	
Eksik Sayfa	9b'de yer alan takip kelimesine karşılık gelen sayfa eksik
10a-17b	
Eksik Sayfa	Bir kısmı 17b'de kalan varak üzerindeki cetvel çizgisinin devamına başka bir sayfada rastlanmadı
18a-20b	
Eksik Sayfa	20b'de yer alan takip kelimesine karşılık gelen sayfa eksik
21a-30b	
Eksik Sayfa	30b'de yer alan gazelin devamı, 31a'da yer alan gazelin başlangıcı eksik
31a-31b	
Eksik Sayfa	32a'da yer alan gazelin başlangıcı eksik
32a-32b	
Eksik Sayfa	32b'de yer alan takip kelimesine karşılık gelen sayfa eksik
33a-33b	

Hatmî Dîvânı'nın bilinen tek nüshasında sıkça imlâ kusurlarına rastlanmaktadır. Bu kusurlar çoğu zaman akuzatif eki veya izafet harfi ile ilgili olsa da bazen eksik yazılan harf ve kelime gibi okumayı güçleştirecek seviyede, hatta zaman zaman takdim tehir gerektirecek durumdadır. Metnin imlâsındaki kararsızlık ve tutarsızlık da yine okumayı güçleştiren etmenlerdendir.

Müstensih hataları başlığı altında değerlendirilebilecek kusurlardan ilki, noktalı harflerin noktasız yazılmasıdır. Bu kusur en çok ح ve خ harflerinde görülmektedir:

ḫusrevā (Gazel, 9/3), **ḫirām** (Gazel, 94/4) **ḫayme** (Gazel, 45/3), **raḫşān** (Gazel, 14/2).

Müstensihin harf kusurlarından bir diğeri de benzer ses ve şekle sahip harfleri karıştırmaktır:

henüz yerine **henüẕ** (Gazel, 27/1-5)

Metinde yer alan bir diğer tür kusur, sert ve yumuşak ünsüzlerin yanlış yazımıdır:

fiḳr id (Gazel, 124/2), **aḳıd** (Gazel, 157/3), **düştüm** (Gazel, 157/2)

Bunların dışında fazladan, eksik veya yanlış yazılan harflere de rastlanmaktadır:

diyārından *yerine* ***diyārındaŋ*** *yazılmıştır. (Gazel, 126/2)*

elbette *yerine* ***elbetde*** *yazılmıştır. (Gazel, 98/4)*

*gül-**ruḫa** yerine gül-**rūḫa** yazılmıştır. (Kaside, 183/6)*

Vāiẓā *kelimesindeki ilk elif harfi eksiktir. (Gazel, 22/1)*

Harf ve ses karışıklığından meydana geldiği kabul edilebilecek bu gibi hataların ötesinde, metinde fahiş müstensih kusurları da bulunmaktadır. Örneğin Türkçe "dağ" anlamına gelen tag kelimesi ile Farsça "yara" anlamına gelen dag kelimesi karıştırılmış, ze ile yazılması gereken arzu kelimesi zad ile yazılmıştır:

*"**Dāġlarla** sīnesin zeyn idüp iŋler ney gibi*
Bu muḥabbet meclisinde yār-ı dem-sāz isteyen" (Gazel, 115)

"Bir gün evvel ḫāk ol iy dil rāh-ı kūy-ı yārda
Ārżū*-yı seyr ide ol māh-ı pinhān muḥtemel" (Gazel, 91)*

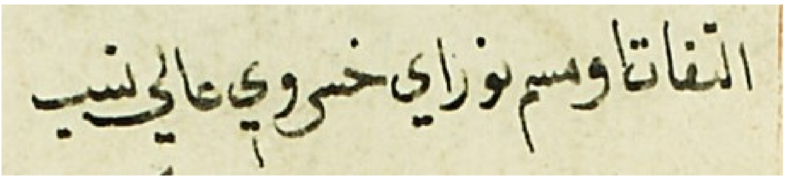
Harflerin yanlış yazımından kaynaklanan yukarıdaki gibi kusurların dışında, takdim tehir veya kip değişimi gerektiren bazı yazım kusurları ile örnekler aşağıda verilmiştir. Bu kusurların metinde fazlaca yer alması sebebiyle örnekler kısa tutulmuştur. Metin bölümündeki dipnotlarda daha fazla örnek bulunabilir.

“Döne döne vech[i] var aġlarsa ger yārān baŋa
Hīç bir nesnem degülken acıdı[73] *ʿummān baŋa” (Gazel, 5)*

“Siyeh-mūyum sefīd oldı dün ü gün hiẕmetüŋ birle
Umar lā-bud ḳul eyligi[74] *olduġınca Ḥusrevā himmet” (Gazel, 17)*

“Şöyle pür-şīve güzeldür sevdügüm dostlar benüm[75]
H̬ūb-rūlar şimdi hep andan ẓarāfet kesb ider” (Gazel, 30)

Müstensihin “anuŋçün” veya “-durur” gibi kalıplaşmış yazım şekillerine ek olarak, “ne var” kelimesini de bitişik yazmış olması dikkat çekicidir. Söz konusu ibare, diğer beyitlerde ayrı yazılmıştır.

“İltifāt umsam ne var iy h̬usrev-i ʿālī-neseb” (Gazel, 14)

4.1.2. Dîvân Nüshasının Yer Aldığı Cilt İçindeki Diğer Eserler

Dîvân nüshasında yer alan fakat dîvâna ait olmayan eserlerin ilki, Sebzî tarafından Yahyâ Beg, Hayâlî Beg, Necâtî Beg, Amrî, Meşreb gibi şairlerin şiirlerine yazılmış nazireleri içermektedir. Söz konusu eserin yer aldığı varak numaraları şunlardır: 5-7, 39-58, 61-62, 92-93’dir. Yazma içerisinde yer alan ikinci eser 63-64a asında bulunan bir mektuptur. Üçüncü eser “Risâle-i Çelebi-nâme” başlığını taşımaktadır. Bu eser manzum ve mensur bölümler içermektedir. 64b’den başlayan eser, 86b’de bitmektedir. Dördüncü eser ise mensur bir eserdir. 87-91. varaklar arasında yer almaktadır. Yazmanın son sayfalarında yazı alıştırmaları yapıldığı görülmektedir.

[73] Bu kelime metinde “acırdı” olarak yazılmıştır.
[74] Bu mısrada “lā-büd kul eyligi” kısmında takdim tehir yapılması gerekmiştir.
[75] Bu mısrada “sevdügüm dostlar benüm” kısmında takdim tehir yapılması gerekmiştir.

4.2. Metin Kuruluşunda İzlenen Yol

Metnin kuruluşunda dikkat edilen imlâ hususiyetleri aşağıda sıralanmıştır:

1. Metinde kullanılan transkripsiyon sistemi, TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ başlığında gösterilmiştir.
2. Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında İsmail Ünver'in "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" makalesi esas alınmıştır.
3. Büzülmeler kesme işaretiyle gösterilmiştir. (N'oldu, n'ola vb.)
4. Vezin gereği iki kelime arasında ortaya çıkan hece düşmeleri kelimelerin arasına konulan (‿) işaretiyle gösterilmiştir. (Nice‿olur vb.)
5. Metindeki Arapça ve Farsça ibareler Latin harfleriyle verilmiş, tercümeleri dipnota alınmıştır.
6. Nüshalarda –b ile yazılan –ıp, -ip, -up, -üp gerundiumu –p ile metne alınmıştır. Aynı şekilde p harfi ile biten bazı kelimler metinde b ile yazılmıştır. Bunlar da tarafımızdan düzeltilmiştir.(heb-hep vb.)
7. Bazı kelimeler vezin gereği çift ünlülü şekilde kullanılmıştır. (ümīd, ümmīd vb.)
8. Metin tamiri yapılan beyitlerde, kelimelerdeki düzeltmeler dipnotta verilmiş, metinde yer almayan kelimeler ise beyit içerisinde köşeli parantez ile gösterilmiştir.
9. Metin içerisinde, okunamayan veya metin tamiri yapılamayan ksımlar (???) işareti ile gösterilmiştir.
10. Şiirlerin sayfa numaraları belirtilirken önce yeniden tertip edilen sıralamaya göre, sonra da orijinal sıralamaya göre numaralandırma yapılmıştır (1a/19a gibi).

4.3. Metnin Transkripsiyonu ve Çevirisi

(Harf-i Elif)

1 (Kaside Sonu)[76] (1a/19a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Görmedi ṭapuŋ gibi zāl-i felek bir ḳahramān
   Gelmedi şānuŋ gibi Ḫātem-kerem Cemşīd-rā

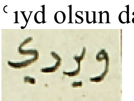
2. Düşmenüŋ her dem muṣ[ī]bet içre olduḳca saŋa
   ʿÖmr-i sermed içre her gün ʿıyd olsun dāimā[77]

3. Yā ilāhī ḳadr-i eyvānını eyle üstüvār
   Virdi[78] budur Ḫatmi'nüŋ dergāhuŋa ṣubḥ u mesā

4. Ser-firāz it gün gibi şeh-zādesini yā İlāh
   Ṭalʿatı nūrından eyle dehr içini pür-żiyā

5. Bağrın aʿdānuŋ yaḳup ġayret odı kül eylesün
   Devletüŋ ḳandīli virsün yiryüzine rūşenā

---

[76] Bu manzumenin, bir kasidenin sonundaki dua bölümüne ait bir parça olduğu; yine bu duadan, kasidenin dönemin padişahı için yazıldığı anlaşılmaktadır.
[77] ʿıyd olsun daimā: ʿıyd olsun daimā saŋa.
[78]

1. İhtiyar felek, senin yüce zatına denk bir kahraman görmedi. Cömertlikte senin şanına denk bir Hatem, akılda sana denk bir Cemşid daha gelmedi.
2. Düşmanın her an dertle bela içinde oldukça, sana, sonsuz bir ömür içinde her gün bayram olsun.
3. Ya ilahi! (Senden gelen) sıkıntının dergahına gece gündüz tüm varlığını feda eden (o şahın) makamını yücelt.
4. Ya ilahi! Şehzâdesinin başını güneş gibi göğe yükselt ve onun yüzünün ışığıyla dünyayı aydınlat.
5. Kıskançlık ateşi düşmanların bağrını yakıp kül etsin; devletinin kandili yeryüzüne ışıklar saçsın.

2 ve lehu ḳıtʿa (1a/19a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. ʿĀşıḳ-ı mecnūnuŋam tedbīr-i zencīr it baŋa
   İşigün dārü'ş-şifāsında meded yir it baŋā

2. Çün muḥaşşā eyledüŋ ḫaṭṭuŋla ḥüsnüŋ muṣḥafın
   Küllü şey'in hālikun[79] sırrını tefsīr it baŋa

3. İŋler idüm düşde hecr-i yārdan hem-çün rebāb
   Neydügin iy pīr-i ʿışḳ billāhi taʿbīr it baŋa

4. İy ṭabībüm vuṣlatuŋla çünki dermān itmedüŋ
   Rāżı oldum ölmege bir ġayrı tedbīr it baŋa

5. Ḥāletüm aŋduḳda yāra ḥālüme raḥm eyleyüp
   Didi başdan ser-güzeştüŋ Ḫatmi taḳrīr it [baŋa]

1. Dîvâne aşığınım, zincirlerle tut beni, tedbir et. Bir şifahaneye benzeyen eşiğinde bana bir yer aç, medet!
2. Madem güzellik mushafı (gibi yüzüne) ayva tüylerinle haşiyeler yazmışsın, bana da "*küllü şey'in hâlikun*"un sırrını/anlamını açıkla.
3. Yardan ayrılmanın acısıyla rüyalarımda rebap gibi inlerdim; ey aşk piri, ne olduğunu bana tabir et.
4. Ey tabibim, kavuşmakla çare olmadın diye ben ölmeye razı oldum, bana bir başka tedbir/çare bul.
5. Sevgiliye hallerimi anlattığımda acıyıp, "Hatmî! Maceranı bana baştan anlat." dedi.

---

[79] *"O'nun yüzü(zâtı)nden başka **her şey yok olacaktır**." (Kasas, 28/88).*

3 (Gazel) (1a/19a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Derd ü miḥnetle olaldan āşinā
   H̱asteyem gūyā ki ḳaldum bī-devā

2. Zülf ü ḥaddüŋ göreli cānā senüŋ
   Bilmez olduġını dil ṣubḥ u mesā

3. Ġam şebinde dostum ʿāşıḳlara
   Eylemiş Ḥaḳ ḥüsnüŋi bedrü'd-dücā

4. Tīr-i ġamzeŋ geldügince sīneye
   Ḳarşu çıḳup cān u dil dir merḥabā

5. Tā ezelden ṭāliʿüŋdür H̱atmiyā
   Cevr[i] çoḳ cānāna olmaḳ mübtelā

1. Dertle, ayrılıkla aşina olduğumdan beri öyle hastayım ki, güya devasız kalmış gibiyim.
2. Canım! Gönül senin (gece gibi kara) zülfünü ve (gün gibi parlak) yanağını gördüğünden beri ne geceyi bilir oldu ne gündüzü…
3. Dostum, gam gecesinde Hakk, aşıklara güzelliğini karanlıktaki ay gibi (parlak) etmiştir.
4. Can ve dil, sineye gamzenin oku geldikçe (onların) karşısına çıkıp merhaba der.
5. Hatmî! Ezelden beri talihin, cevri çok olan sevgiliye müptela olmaktır.

4 (Gazel) (1b/19b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. ʿAnber-efşān kākülüŋ iy māh sünbüldür baŋa
   Ġabġabuŋ sīb u ḫadüŋ cānā ḳızıl güldür baŋa

2. Ben dehānuŋ bir aġız[80] aŋdumsa ḫışm itmek neden
   Bāri iy dil-ber günāhum ẕerrece bildür baŋa

3. Gün yüzüŋi günde bir sāʿat eger ki görmesem
   İki gözüm sāʿatüm her biri biŋ yıldur baŋa

4. Bir ṣanurdum ḫāk-pāy-ı yārda aġyārı ben
   Şimdi bildüm kim raḳībüm cümleten ildür baŋa

5. Bunca yıldur gülşen-i ḥüsnüŋde efġān eylerem
   Dimedüŋ iy ġonce-leb Ḫatmī bülbüldür baŋa

1. Ey ay (yüzlü)! Anber saçan kakülün bana sümbül gibi gelir. Çenen elmadır, ey canım, yanağın kızıl güldür (sorsalar) bana.
2. Ağzından, ben, bir kere bahsettim diye neden hışm edersin? Ey dilber! Bari bana günahımı birazcık söyle.
3. Eğer senin gün yüzünü günde bir saat görmesem, iki gözüm, her saatim bana bin yıl gelir.
4. Ben yarin ayağının toprağında el dediğimi bir kişidir sanırdım, şimdi anladım ki rakibim cümle elalemdir.
5. Bunca yıldır güzelliğinin bahçesinde feryat ederim, ey gonca dudaklı, (bir kez bile) "Hatmî bana bülbül (gibidir)" demedin.

80 ağız: ağır.

5 (Gazel) (1b/19b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Döne döne vech[i] var aġlarsa ger yārān baŋa
   Hīç bir nesnem degülken acıdı[81] ʿummān baŋa

2. Gülşen-i dehr içre yāruŋ görmeyelden gül ruḫın
   Bülbülāsā kār olupdur nāle vü efġān baŋa

3. Külli cismüm nār-ı ʿışḳıyla yanupdur dostlar
   Niçe te'sīr eylesün bu āteş-i sūzān baŋa

4. Ṭālib-i gencīne-i vuṣlat olupdur cān u dil
   Anuŋ içün yig gelür maʿmūreden vīrān baŋa

5. Eşk-i ḫūn-ālūdumı Ḫatmī görelden ḥaḳ budur
   Mevce geldi ıżṭırābından acır ʿummān baŋa

1. Dostlar benim için döne döne ağlasalar yeridir, umman bile hiçbir şeyim değilken bana acıdı.
2. Dünya bahçesi içinde sevgilimin gül yüzünü görmediğimden beri, işim gücüm bülbül gibi feryat figan etmektir.
3. Dostlar, bütün bedenim, aşkının ateşiyle yanıyor; bu yanan ateş bana nasıl tesir etsin?
4. Can ve gönül, kavuşma hazinesine taliptir; o yüzden mamuredense viraneleri yeğlerim.
5. Hatmî, doğrusu şu ki kanlı yaşımı gördüğünden beri umman bile coştu dalgalandı, titremeye başlayıp bana acıdı.

---

[81] acıdı: acırdı.

6 (Gazel) (1b/19b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Bir dem in[er]sem eger kim kūy-ı cānāndan yaŋa
   Biŋ ḳadem tenden muḳaddem vara cānāndan yaŋa

2. Neydügini ney gibi derdüm dir idüm rāstī
   Eyleseŋ bir kez naẓar çāk-i girībāndan yaŋa

3. Raḳṣ urursam pertev-i mihr-i ruḫuŋla vech[i] var
   Zerreler pervāz ider ḫurşīd-i tābāndan yaŋa

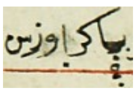
4. Boynı baġlu çākerüz[82] sen şāh-ı ḥüsne serverā
   Bendenüŋ meylini taʿyīb[83] itme sulṭāndan yaŋa

[2a/20a]

5. Kākülüŋ sevdāsına dil baġlayaldan Ḫatmi'nüŋ
   Ṣorma ḥālüŋ perperīşānam[84] perī-şāndan yaŋa

1. Eğer sevgilinin mahallesinden yana bir an inersem, bin adımım bedenimden önce cananın yanına varır.
2. Eğer şu yırtık yakamdan yana bir kez baksaydın derdimin ne olduğunu ney gibi dosdoğru söylerdim.
3. Gün yüzünün ışığıyla dans edersem yeridir, (zira) zerreler, parlak güneşe doğru uçuşurlar.
4. Ey şahım! Sen gibi bir güzellik sultanına boynu bağlı köleleriz; kölenin sultandan yana meylini ayıplama.
5. Kakülünün kara(sevda)sına gönlünü bağladığından beri Hatmî'nin halini sorma, o periye benzeyen güzel yüzünden perişanım.

---

[82]

[83] taʿyīb: taʿyib.

[84] perperīşān: ir perīşān.

7 (Gazel) (2a/20a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Göŋlüm olaldan ġam-ı ʿışḳuŋla cānā āşinā
   Aramızda eksik olmaz gözyaşıyla mā-cerā

2. Ġamzeŋ iy şeh ḳaṣd-ı cāna sīne[ye] başṣa ḳadem
   Çaġırup dir cān u dil sehm-i saʿādet merḥabā

3. Sīretüŋde münʿakis milk-i Sikender ḥāleti
   Ṭalʿatuŋdur iy güneş āyīne-i ʿālem-nümā

4. Ḫalḳ içinde ḳāmete gelseŋ ḳıyāmetler ḳopar
   Müntehādur ḳaddüŋ iy serv-i nihālüm müntehā

5. Teşnelikden bir nefes ḳaldı ḥayātı Ḫatmi'nüŋ
   İy Mesīhā-dem meded şol laʿl-i nābuŋdan baŋa

1. Canım! Gönlüm senin aşkının gamıyla aşina olduğundan beri, gözyaşıyla aramızda macera eksik olmaz.
2. Ey şah! Gamzen, canıma kast etmeye sineme ayak bassa, can ve gönül seslenip ona "Ey saadet oku, merhaba!" der.
3. Ahlakında İskender mülkünün (aynasının) hallerinin yansımaları var; ey güneş, alemi gösteren ayna senin yüzündür.
4. Halk içinde ayağa kalksan kıyametler kopar, ey servi boylu fidanım, endamın nihayetsizdir!
5. Hatmî'nin, susuzluktan bir nefeslik ömrü kaldı; ey İsa nefesli, şu berrak (su gibi) dudaklarından (bir nefes) ver bana!

8 (Gazel) (2a/20a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Zümre-i ʿuşşāḳa niçe dimeyem cānā ṣalā
   Kim imāmet ḳılduġım yirde ḳaşuŋ mihrāb ola

2. Ḳatl iderse ʿāşıḳın tīġıyle ol kāfir-beçe
   Rūz-ı maḥşer reşk ide görüp şehīd-i Kerbelā

3. S̱ānī olmasun[85] dir iseŋ ḫiẕmetinde ol şehüŋ
   Cān ile yolında baş oyna sen anuŋ evvelā

4. Bükdi ḳaddüm yā gibi ḳullāb-ı hecrüŋ neyleyem
   İy hilāl-ebrū bu kez bilsem nedür suçum hele[86]

5. Çünki işigine yüz sürdüŋ ol ʿālī-rütbetüŋ[87]
   Ḫatmiyā bil dād-ı Ḥaḳ'dur saŋa bu ʿizz u ʿalā

1. Ey canım, imam olup namaz kıldırdığım yerde kaşın mihrap olmuşken, aşıklar zümresine ben nasıl sala/meydan okumayayım?
2. O kafir evladı, aşıklarını (gamzesinin) kılıcıyla katl ederse, mahşer günü Kerbela şehitleri onu görüp kıskanır.
3. O şahın hizmetinde ikinci (bir hizmet eden daha) olmasın dersen, evvela sen onun yolunda can ile baş oyna (canla başla çalış).
4. Ayrılığın hançeri boyumu yay gibi büktü, neyleyeyim; ey hilal kaşlı, hele bu kez bilsem suçum nedir?
5. Ey Hatmî! Bil ki bu şeref, bu şan, o yüce rütbelinin eşiğine yüz sürdüğün için Hakk'ın ihsanıdır.

---

[85] olmasun: olmasaŋ.
[86] hele: helā.
[87] rütbetüŋ: rütbeŋ.

9 (Gazel) (2a/20a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tü / Fâ ʿi lün

1. İşigüŋden ġayrıdan itmez göŋül hiç ilticā
   Ber-murād eyle bu ednā bendeŋi luṭf it şehā

2. Ḥamdülillah kim hemān fermānuŋa mevḳūfdur
   Şimdi zīrā kimseden bir nesne ḳılmazın ricā

3. Vaʿde ḳılduŋ ḫāk-i pāya ʿarż olınduḳda murād
   Ẓāhir olmaz ḫulf-i vaʿde şāhlar[dan] ẖusrevā[88]

[2b/20b]

4. Pādişāhum āsitānuŋda mürebbī bulmadum
   Anuŋ içün ḥālümi ʿarż eylerem bir bir saŋa

5. Niçe begler ḳullaruŋ tebdīl olındı ber-murād
   Yiridür Ḫatmī'ye[89] iḥsān ola tebdīl-i livā

1. Gönül, senin eşiğinden başka yere hiç sığınmaz. Ey şahım, lütfet, bu zavallı kulunun muradına eriştir!
2. Allah'a şükür ki (gönül) yalnız senin emrine/fermanına bağlıdır, bunun için şimdi kimseden bir nesne rica kılmam.
3. Ayağının toprağına kavuşma dileğimizi sana sunduğumuzda bize söz verdin, ey padişahım, şahların sözünden döndüğü görülmemiştir?
4. Padişahım, dergahında bir hami bulmadım, bu yüzden halimi bir bir sana arz ederim.
5. Nice beylerin, kulların, istekleri üzerine yerleri değiştirildi; Hatmî'nin de sancağı değişse yeridir.

[88] ẖusrevā: ḫusrevā.
[89] Ḫatmī'ye: Ḥatmī'ye.

10 Der Vaṣf-ı Resūl Ṣallallahu ʿAleyhi Vesellem (Gazel) (2b/20b)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Ḥabībüŋ dür derin[90] iy dil gül-i ḫoş-bū iden peydā
   Ḳadinden ṭaŋ mıdur ide nihāl-i nāreven peydā

2. Görelden ḳadd-i mevzūnın ḫad-i gülgūnınuŋ ḥaṭṭın
   Gülistān şevḳden ṭurmaz ider serv-i çemen peydā

3. Bisāṭ-ı pāy[ı] olmadum deyu seng-i ʿaḳīḳ idüp
   Ki bağrı ḳandur her dem ider ḥāk-i Yemen peydā

4. Ḳararup ḳurudı fülfül görelden ḥāk-i müşkīnin
   Muʿanber kākülidür[91] būy-ı[92] sünbül yāsemen peydā

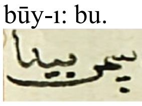
5. O māhuŋ mihr[i] nārıyla yanar Ḫatmī giyāhāsā
   Yüz[i] aġ oluban olur çü mānend-i semen[93] peydā

90

91 kākülidür: kākülindür.

92 būy-ı: bu.

93

1. Ey gönül! Habibin (peygamberin) inci terinden, hoş kokulu bir gül peyda eden, onun endamından bir nareven fidanı peyda etse buna şaşılır mı?
2. Gülistan, onun düzgün endamını, gül rengi yanağındaki ayva tüylerini gördüğünden beri coşkusundan, durmadan salınan serviler peyda eder.
3. Her an bağrı kan olan Yemen toprağı “Kendimi onun ayağına örtü edip seremedim” diye kanayan bağrından akik taşı peyda eder.
4. Karabiber, kara toprağını görünce kararıp kurudu, sümbül ve yasemin kokularını ortaya çıkaran da onun güzel kokulu kakülüdür.
5. O ay yüzlünün aşkının ateşiyle Hatmî, otlar gibi kuruyup yanar; yüzünün bu yüzden yasemin gibi ağardığı ortadadır.

(Harfü'l-Bā)

11 Nevᶜ-i Dīger El-Faṣlu Bā-i Mezbūr (Gazel) (2b/20b)

Fâ ᶜi lâ tün / Fâ ᶜi lâ tün / Fâ ᶜi lün

1. Ḳanlu yaşum bezm-i hecrüŋde şarāb
   Āh u nālem anda ṭanbūr [u] rebāb

2. Cānuma eyledügüŋ biŋ biŋ cefā
   Yevm-i maḥşerde olur bir bir ḥesāb

3. İrmege serv-i ḳadüŋ pā-būsına
   Cüst u cū eyler çıḳup çeşmümden āb

4. Leblerüŋden ḫaste-dil emsem diler
   İy ṭabībüm vir aŋa şāfī cevāb

5. İşiginde itleriyle hem-ser ol
   Ḫatmiyā tā kim olınca fetḥ-i bāb

1. Kanlı yaşım ayrılığının meclisinde şaraptır, ahımla figanımsa tanburla rebaptır.
2. (Senin) canıma ettiğin binlerce cefanın hesabı mahşer gününde bir bir görülür.
3. Senin selvi boyunun ayağını öpmek için göz yaşları gözlerimden çıkıp (sağa sola dağılarak) seni arayıp sorar.
4. Hasta gönül dudaklarından emsem der, ilaç ister. Ey tabibim, (dudaklarından gönlüme) şifalı (inandırıcı) bir cevap ver.
5. Ey Hatmî! Onun eşiğinde, o kapı feth oluncaya/açılıncaya kadar, (sevgilinin) köpekleriyle arkadaş ol.

12 (Gazel)[94] (2b/20b)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Senüŋ mihrüŋle şeydāyam muḫammer olalı ḳāleb
   Ferāġat eylemem iy meh olınca tā ki can-ber-leb

2. Seni pür ʿ işve vü şīve görelden iy lebi ġonce
   Hezārāsā ider şīven göŋül tā ṣubḥa dek her şeb

1. Bedenim yoğrulduğundan beri senin aşkınla dîvâneyim, canım dudağıma gelene (son nefesime) kadar da bundan vazgeçmem.
2. Ey dudağı gonca! Seni baştan aşağı işveli nazlı gördüğünden beri gönül, bülbül gibi her gece sabahlara kadar inler.

(Harfü't-Tā)

13 (Gazel)[95] (3a/18a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Ne ḥikmet Ḫatmiyā düşsem cüdā ol can ṭabībinden
   Hezārān sāl mānend[i] gelür her bir dem-i ġurbet

1. Ey Hatmî! O can tabibinden ayrı düşsem, gurbetin her anı bana sanki binlerce yıl gibi gelir; bunun hikmeti nedir?

---

[94] Gazelin devamının yer aldığı sayfa bulunamamıştır.
[95] Gazelin başlangıcının yer aldığı sayfa bulunamamıştır.

14 (Gazel) (3a/18a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Vaḳtidür ben bendeye eylerse sulṭān iltifāt
   Mūra iy dil eyledi zīrā Süleymān iltifāt

2. Meh gibi devrinde başum çarḫa irmezdi benüm
   Ḳılmasaŋ ben zerreye iy mihr-i raḫşān[96] iltifāt

3. Servveş ser-sebz olurdum rāstī ben ḫaşre dek
   Eylese ger ḳaṭre-i bārān-ı iḥsān iltifāt

4. İltifāt umsam ne var iy ḫusrev-i ʿālī-neseb
   Eylemez mi bende-i ednāya şāhān iltifāt

5. Mültefit ol Ḫatmi'ye bulsun teraḳḳī gün-be-gün
   Buldı şāhum olmayanlar aŋa aḳrān iltifāt

1. Sultan, ben kölesine iltifat ederse yeridir/vaktidir. Zira ey gönül, Süleyman, karıncaya iltifat etmişti.
2. Ey parlak güneş! Ben zerreye iltifat kılmasaydın, senin devrinde benim başım ay gibi göğe ermezdi.
3. Eğer ihsan yağmurundan bir damla iltifat etse/lütfetseydi; ben haşra dek selvi misali her mevsim yemyeşil kalırdım.
4. Ey yüce soylu padişah! İltifat beklesem ne olur? Şahlar, düşkün kullara iltifat etmezler mi?
5. Hatmî'ye iltifat et ki günden güne yücelsin. Ey şahım! Ona (Hatmî'ye) akran olmayanlar bile iltifat buldular.

[96] raḫşān: raḥşān.

15 (Gazel) (3a/18a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Fe ʿû lün

1. Nigārum şīve ehlidür be-ġāyet
   Cihān da anda buldı şīve ġāyet

2. İdüp ʿuşşāḳına envāʿ-i cevri
   İder aġyāra ol ẓālim ḥimāyet

3. O gül gūşına almaz āh u nālem
   Hezār efġān ile ḳılsam şikāyet

4. Şeh-i iḳlīm-i ḥüsn olduŋ ḳo ẓulmi
   Yaraşur şehlere şāhum ʿadālet

5. Baŋa esrār-ı ʿışḳ[ı] ṣorma zāhid
   Ne şerḥ olur o ḥālet ne ḥikāyet

6. Melālet şālıdur dībā-yı şāhī
   Külāh-ı ʿışḳdur tāc-ı saʿādet

7. Sever Ḫatmī senüŋ ġamzeŋle zülfüŋ
   Gerek öldür gerek aṣ ha nihāyet

1. Sevgilim son derece nazlıdır, cümle alem de onda çok işve buldu.
2. O zalim, aşıklarına çeşit çeşit cevr edip, başkalarını korur.
3. O gül, bülbül gibi figanla şikayet etsem de ahıma figanıma kulak asmaz.
4. Güzellik ikliminin şahı oldun, artık zulmü bırak. Şahım! Şahlara adalet yaraşır.
5. Zahid, bana aşkın sırlarını sorma (çünkü), o haller ne açıklanır ne anlatılır.
6. Şah kaftanı (dedikleri) gam şalıdır; mutluluk tacı (dedikleri) aşk külahıdır.
7. Hatmî senin gamzenle zülfünü sever; sonunda ister (gamzenin okuyla) öldür, istersen (zülfüne) as.

16 (Gazel) (3a/18a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Meclis içre iŋleşür ʿuşşāḳ olınca yār mest
   Ḳan ider olduḳca zīrā ol gözi ḫun-ḫvār mest

[3b/18b]

2. Dil mükeyyef olmış iken cām-ı ʿışḳuŋla senüŋ
   Laʿl-i meygūnuŋ nigārā eyledi tekrār mest

3. Cānı yoḳdur bir ḳadem reftār ide serv-i sehī
   Ṣalınurken gülşen içre nāz ile dildār mest

4. Her ṭolu başına būse istesem ʿayb eyleme
   Kim bilürsin sāḳiyā eks̱er olur bī-ʿār mest

5. Cām-ı laʿlüŋ var iken göŋlüm meye meyl eylemez
   İçmedin zīrā olur andan dil-i hüşyār mest

6. Bezm içinde aŋup ağlarsam dehānuŋ ġam degül
   Dostum gāhī olur kim yoḳ yire ağlar mest

7. Kūyınuŋ ḫum-ḫānesinden Ḫatmī[97] anuŋ çıḳma kim
   Anda saŋa hem-dem olur niçe yüz biŋ var mest

[97] Ḫatmī: Ḥatmī.

1. Meclis içinde sevgili mest olunca aşıkları inleşir; zira o gözünü kan bürümüş sevgili, sarhoş oldukça (bakışlarıyla) ortalığı kana bular.
2. Gönül senin aşkının kadehiyle keyiflenmişken, kızıl dudakların, ey sevgili, onu tekrar sarhoş etti.
3. Gülşen içinde o mest olmuş sevgili naz ile salınırken selvinin bir adım salınıp yürümeye hali/canı yoktur.
4. Her kadeh başına öpücük istesem beni ayıplama saki, çünkü bilirsin ki sarhoşlar arsız olur.
5. Kadehe benzeyen dudağın varken gönlüm şaraba meyletmez, zira ayık kişinin gönlü daha o kadehten içmeden sarhoş olur.
6. Meclis içinde ağzını anıp ağlarsam dert değil, zira bilirsin ki bazen sarhoşlar yok yere de ağlar.
7. Hatmî! O yarin mahallesinin meyhanesinden çıkma, çünkü orada sana yoldaş olacak yüz bin sarhoş daha vardır.

17 (Gazel) (3b/18b)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. ʿÖmer-heybet ʿAlī-sīret ṭapuŋdur Muṣṭafā-himmet
   Ḥayā vü ṣıdḳ ile ḳuluŋ olana ḳıl ṣafā himmet

2. Ebir görse kef-i cūduŋ ʿaraḳ-rīz ola ḥacletden
   Nis̱ār itdükde bārānveş cihāna sen şehā himmet

3. ʿIyān oldı ḳadüm ḫalḳa dü tā oldı işigüŋde
   Yiter dest-i ṭalebden zār olam eyle revā himmet

4. Marīż-i derd-i ʿışḳuŋ oldı cismüm nātüvān oldum
   Demüŋ enfās-ı Īsīdür ṭabībüm ḳıl devā himmet

5. Kemīne bende-i dīrīne-i dergāh iken şāhā
   Naẓardan düşe gözyaşı gibi kemler n'ola himmet

6. Siyeh-mūyum sefīd oldı dün ü gün hiẕmetüŋ birle
   Umar lā-bud ḳul eyligi ‿olduġınca[98] Ḥusrevā[99] himmet

7. Ne var ṣaḳf-ı semāya irse ḳadr ile başum Ḫatmī
   Şeh-i ʿālī-naẓar ḳılsa eger bir gün baŋa himmet

---

[98] ḳul eyligi lā-bud: lā-bud ḳul eyligi.
[99] Ḫusrevā: Ḥusrevā.

1. Senin zatın Ömer heybetli, Ali ahlaklı, Mustafa himmetlidir. Hayâ ve doğrulukla senin kulun olana safa ve himmet kıl.
2. Ey şah! Senin cihana yağmur gibi himmet saçan cömertlik elini bulur görse, utançtan ve hayretten terler döker.
3. Boyum/bedenim eşiğinde iki büklüm kıvrıldı, bunu halk gördü. Talep etmekten güçsüz kaldığım artık yeter, himmet reva eyle.
4. Cismim aşkının derdinin hastası oldu, zayıf kaldım. Tabibim, senin nefesin İsa nefesidir, bana deva ol.
5. Ey şah, dergahının kadim bir fakir kölesiyken bu acizlerin gözden gözyaşı gibi düşmeleri reva mıdır, himmet nerede kaldı?
6. Dünden bugüne senin hizmetinde kara saçlarım ağardı. Ey şah, himmet oldukça kul hep iyilik bekler.
7. Hatmî, yüce bakışlı şah bir gün bana himmet kılsa da başım itibarla göğe çıksa ne olur?

18 (Gazel) (3b/18b)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Vedāʿ u hecr-i cānān bir yaŋadan bir yaŋa ġurbet
   ʿAceb derd üstine derd oldı iy dil veh baŋa [gurbet]

2. Cefādur zād [u] hicrān rāh u ser-menzili ġamdur[ur]
   Bu ḥāletle nice ṭutsun begüm semt-i ṣafā ġurbet

[4a/13a]

3. Eḥibbādan beni bīgāne ḳıldı bu ne ḥāletdür
   Benümle merḥabā idüp olaldan āşinā ġurbet

4. Misāfir-ḫānedür ʿālem anuŋ mihmānıdur ādem
   Çeker bunda gelen zīrā geda vü pādişā ġurbet

5. Ġarīb ü zār-ı mehcūr olmasun kimse cihān içre
   Nice şerḥ eyleyem müşkil belādur Ḫatmiyā ġurbet

1. Sevgilinin vedasıyla ayrılığı bir yandan, gurbet bir yandan; ey gönül, vah ki gurbet bana şaşılacak ölçüde dert üstüne dert oldu.
2. Cefa azıktır, ayrılık yoldur, son hedef de derttir. Beyim, bu hallerle gurbet nasıl safa semti olsun?
3. Gurbet benimle merhabalaşıp tanışık olduğundan beri, beni dostlarımdan ayrı koydu bu nasıl iştir?
4. Alem misafirhanedir, insan misafirdir; köle de padişah da bu misafirhanede gurbet çeker.
5. Cihan içinde kimse garip olmasın, ayrılığa düşüp ağlamasın. Nasıl anlatayım Hatmî, gurbet çetin bir beladır.

19 (Gazel) (4a/13a)

Mef ʿû lü / Fâ ʿi lâ tün / Mef ʿû lü / Fâ ʿi lâ tün

1. Her işe çünki vard[ur] dünyāda ḥadd u ġāyet
   Yā Rab neden ki olmaz hecr [ü][100] ġama nihāyet

2. Çün ḥırḳa vü külāhı geydürdi baŋa dil-ber
   Egnimde aṭlas oldı başumda tāc-ı ʿizzet

3. Sevdā-yı zülf-i yāre ṭolanma zāhidā gel
   Her şaḫsa sāye salmaz zīrā hümā-yı devlet

4. Devr-i ḳamerde baḫtum bir dem açılmaz idi
   Ger olmasaydı hem-dem ol kevkeb-i hidāyet

5. Ṭaḥṣīl-i ʿışḳ iderseŋ gel Ḫatmī'ye mürīd ol
   Ṣofī olur mu hiç feyż u [keşf] bī-irādet

1. Ya rab! Madem dünyada her işin bir hududu vardır, bir ömrü vardır, neden ayrlık ve gamın sonu gelmez?
2. Dilberin giydirdiği hırka ve külah bana sırtımda atlas, başımda izzet tacı gibi gelir.
3. Zahid, yarin zülfünün karasına/sevdasına dolanma, gel. Zira devlet kuşu herkesi gölgesine almaz.
4. O hidayet yıldızı bana rehber/yoldaş olmasaydı, Devr-i Kamer'de benim bahtım bir an olsun açılmazdı.
5. Sofi, aşk tahsili edersen gel Hatmî'ye mürid ol; irade göstermeden hiç feyiz ve keşif mümkün olur mu?

[100] hecr [ü]: hecr-i.

(Harfü's-Sā)

20 (Gazel) (4a/13a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Küşti-gīr-i ʿışḳ iderse n'ola devrān ile [baḥs̱]
   Mūra bir ḥālet gelür ki ‿eyler Süleymān ile baḥs̱

2. Māh-ı tābānı felekde bügelek ṣaymaz o şeh
   Ġabġab[ı] tobı ider mihr-i dıraḫşān ile baḥs̱

3. Gülmedüm ḳan aġladum ben bunca[101] yıldur iy nigār
   Dem durur gözüm yaşı eylerse ʿummān ile baḥs̱

4. Bāyez̠īdāsā[102] yezīd olur bıraġur taḥtını
   Eyleyenler Ḫan Selīm ibni Süleymān ile baḥs̱

5. Ḫatmī şīʿrin nām-ı şehle çün muʿanven eyledi
   Ḥükm olındı kim iderdi olsa Ḥassān ile baḥs̱

1. Aşk pehlivanı devran ile mücadeleye girse ne olur? Karıncaya bile öyle bir hal gelir ki Süleyman ile atışır, rekabet eder.
2. O şah; çenesinin topu, ışık saçan güneş kadar iddialıyken, gökyüzündeki parlak aya bir sinek kadar değer vermez.
3. Ey nigar, ben bunca yıldır gülmedim, hep kan ağladım. Dem o demdir ki artık gözümün yaşı ummana kafa tutar.
4. Süleyman oğlu Sultan Selim ile kavgaya tutuşanlar, (şehzâde) Bayezid gibi tahtını bırakır yezid olur.
5. Hatmî, şahın ismiyle şiirine öyle unvan kattı, onu öyle süsledi ki, eğer yaşasaydı, Hassan'la bile yarışabileceğine hüküm verildi.

---

[101] ben bunca: bunca ben.
[102] Bāyez̠īd: Bāyezīd.

(Harfü'l-Cim)

21 (Gazel) (4a/13a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Emīr-i ʿāşıḳān olduŋ dilā tāc u ḳabādan geç
   Belā taḫtuŋ ʿalem āhuŋ yiter saŋa livādan geç

[4b/13b]

2. Dilā ger vādi-i ʿışḳa ḳadem başduŋsa merdāne
   Belā vü derde ṣābir ol temennā-yı devādan geç

3. Açup can gözini zāhid bu vaḥdet ʿālemüŋ seyret
   Cihānda ʿayb-bīn olma bu zerḳ u bu riyādan geç

4. Ḳatı çok dem durur eşküm yirine ḳan gelür her dem
   Meded merdümlük it ḳana şerīk olma cefādan [geç]

5. Ḳanāʿat *kenzü lā-yefnā*[103] bilürsin olduġın Ḫatmī
   Gel imdi dünyeye celb-i māl içün[104] ilticādan geç

1. Ey gönül, aşıkların emiri oldun artık tacdan kaftandan geç. Tahtın bela, alemin (göklere çıkan) ahındır, bunlar sana yeter; sancak talebinden vazgeç.
2. Ey gönül, eğer aşk vadisine mertçe ayak bastınsa, bela ve derde karşı sabırlı ol, deva temennisinden vazgeç.
3. Ey zahid, gönül gözünü açıp da bu vahdet alemini seyret. Bu alemde ayıpları gözetleyen olma, hileden riyadan (ve buriyadan, seccadeden) vazgeç.
4. Çok çok zamandır gözyaşım yerine her an kan gelir. Medet, insanlık göster, bu kana ortaklık etme de bu cefadan vazgeç.
5. Hatmî, bilirsin ki *kanaat tükenmez bir hazinedir,* gel şimdi mal mülk kazanmak için dünyaya sığınmaktan vazgeç.

---

[103] El kanaatü kenzün la yefna: Kanaat tükenmez bir hazinedir.
[104] dünyeye celb-i māl içün: celb-i māl içün dünyeye.

22 (Gazel) (4b/13b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Vāiẓā ʿālemde dersin kimse görmez cānı hiç
   Görmedi mi bu çıḳacaḳ gözlerin cānānı hiç

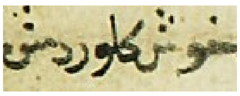
2. Ṣorma zāhid dil-berüŋ benden leb ü dendānını
   Pür-leālī görmedüŋ mi ḥoḳḳa-i mercānı hiç

3. Mübtelā-yı derd-i ʿışḳ-ı yār olan ḥikmet nedür
   Kim ṭabīb[ā] istemez ʿālemde ol dermānı hiç

4. Cevher-i mihri ḳo mihrüŋle derūn-ı sīnede
   Bulamazsın dostum bir böyle me'men kānı hiç

5. Çünki nāleŋ ḫoş gelürmiş[105] Ḫatmiyā ol [gül]-ruḫa
   Bülbülāsā eksik itme her nefes efġānı hiç

1. Ey vaiz! Dersin ki bu alemde kimse ruh göremez. Bu çıkasıca gözlerin, sevgiliyi hiç mi görmedi?
2. Zahid, dilberin dudağıyla dişlerini bana sorma; sen hiç içi inci dolu mercan hokka görmedin mi?
3. Ey tabip! Yarin aşk derdinin müptelası olan, bu alemde hiç derman istemez, bunun hikmeti nedir?
4. Sevgi cevherini şefkatle sineme bırak; dostum, bundan daha emin bir ocak bulamazsın.
5. Ey Hatmî! Madem inlemen o gül yüzlüye hoş gelirmiş, öyleyse her nefes, bülbül gibi, onun yüzüne karşı efganı eksik etme.

105

23 (Ḳıtʿa) (4b/13b)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Fe ʿû lün

1. Duʿāmuz bu dur[ur] dergāh-ı Ḥaḳ'da
   Ḫasīs u nākese ḳılmaya muḥtāc

2. Ḳanāʿat mi gelür ehl-i ṭamāʿa
   Ṭamāʿ-ı ʿayn gibi göŋli görüp ac

3. Şeh-i iḳlīm-i istiġnā olursun
   Ḳanāʿat bendin eyle başuŋa tāc

4. Seḥābāsā ṭamaʿ gün yüzüŋ örter
   Ḳanāʿat mihri olmayınca vehhāc

5. Bugün ṣıdḳ ile Ḫatmī ḳulluḳ eyle
   Ki ümmet diye yarın şāh-ı miʿrac[106]

1. Hak dergahında duamız budur ki; değersize alçağa bizi muhtaç kılmasın.
2. Tamakharlığa açtığın gözün gibi gönlünü de görüp aç, tamah ehli hiç kanaat eder mi?
3. Kanaat kemerini başına tac eyle, (böylece) gönül tokluğu ikliminin şahı olursun.
4. Kanaat güneşi kuvvetle parlamazsa, tamah, bulut gibi gelip güneşin yüzünü örter.
5. Hatmî, bugün sıdk ile kulluk eyle ki yarın ahirette, mirac şahı (peygamber) bizim için "Ümmetimdendir" desin (bize şefaat etsin).

[106] yarın şāh-ı miʿrāc: yārın bize şāh-ı miʿrāc.

(Harfü'd-Dāl)

24 (Gazel)[107] (5a/11a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Münşī-i vasfuŋ durur Ḫatmī senüŋ bülbül-ṣıfat
   Eyleme red gülsitānuŋdan anı iy rūy[ı] verd

1. Ey gül yüzlü! Hatmî bülbül gibi senin vasfını yazan bir münşidir, onu gül bahçenden kovma.

[107] Bu gazelin başladığı yaprak eksiktir.

25 (Gazel) (5a/11a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Niçe yıllar eyledüŋ gerdūn-ı dūn ile neberd
   Nesne taḥṣīl itmedüŋ ʿālemde illā ḳaldı derd

2. Bunca yıllıḳ ʿömr ü bunca ʿizzet u devlet nedür
   Ger ṣorarsaŋ ṣoŋ ucı[108] miḥnetle bir dem āh-ı serd

3. Rūzgār-ı ber-hevāya uyup olma gird-bād
   Nāz ile bir derde cismüŋ olmadan cehd eyle *gerd*[109]

4. Bī-tekellüf gülşen içre ṣan[ma] kim ḫandān[110] olur
   Niçe dem ḳanlar yudar tā gülüp açılınca verd

5. Pīre-zen dehre baş egmez iltifāt itmez aŋa
   Ḫatmiyā budur mücerred āyin u[111] etvār-ı merd

1. Yıllarca bu alçak felek ile savaştın, dünyada bir tek nesne bile elde edemedin, elinde ancak dert kaldı.
2. Bunca yıllık ömrün, bunca şan ve şerefin ne olduğunu sorarsan, sonucu mihnetle bir nefeslik soğuk bir "ah"tır.
3. Nazik vücudun bir derde düşmeden bu fikrinden dön, vazgeç; savrulan rüzgara uyup hortum gibi ona kapılma.
4. Gül, gülüşüne külfetsiz kavuşur sanma; gülüp açılana kadar o bahçede çok zaman kan yutmuştur.
5. Hatmî! Bu, kocakarıya benzeyen feleğe baş eğip iltifat etmez çünkü mert olanın adeti tavrı yalnızca budur.

---

108 ṣoŋ ucı: ṣoŋ oḫı.
109 Gerd: (Far.) Dön, vazgeç.
110 ḫandān: ḥandān.
111 āyin u: āyin-i u.

26 (Gazel) (5a/11a)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Ne olur neyleye[yi]n derdüme bir çāre meded
   ʿAvn-i Bārī ger ola bār[i] güneh-kāra meded

2. Niçe bülbül gibi feryād u enīn eylemeyem
   İrmedüm bāġ-ı cihānda gül-i bī-ḫāra meded

3. Gördi ṣaḥrā-yı ḥüsünde revişin sen kebgüŋ
   Oldı şeh-bāz-ı göŋül bāl açup āvāre meded

4. Tāra döndi bedenüm zār u nizār oldı tenüm
   Zülf-i ʿanber-şikenüŋden baŋa bir tāre meded

5. Nār-ı ġayretle bugün bunda yaḳıldı Ḫatmī
   Anda yarın kerem it yaḳma anı nāra meded

1. Ne edeyim, derdime bir çare medet ne olur! Hiç olmazsa Allah'ın yardımı günahkâra imdat etsin.
2. Nasıl bülbül gibi feryat edip inlemeyeyim? Cihan bağında bir dikensiz güle kavuşamadım, medet!
3. Doğana benzeyen gönül kuşu güzellik sahrasında sen kekliğin salınışını gördü, kanat açıp avare oldu, medet!
4. İpe döndü bedenim, zayıf çelimsiz kaldım; anber kokan saç kıvrımından bir telcik medet ver.
5. Hatmî bugün burada gayret ateşiyle yakıldı zaten, o zaman yarın kerem et, onu ateşlerde yakma, medet.

(Harfü'z-Zel)

27 (Gazel) (5a/11a)

Mef ʿû lü / Fâ ʿi lâ tü / Me fâ ʿî lü / Fâ ʿi lün

1. Olduŋsa der[d]-i yāra göŋül mübtelā henüẕ
   Hiç ḫāṭıruŋa[112] gelmesün imdi ṣafā henüẕ

2. Cevrini defter eyleme ol ṭıfl-ı nev-resüŋ
   Bilmez dilā o [yār] vefā vü cefā henüẕ

3. Zülfüŋ şebinde hecr ile ḳaldıḳ ṭaŋa velī
   Olmadı bize iy meh-i raḫşān żiyā henüẕ

[5b/11b]

4. Aġyār ile bir oldı gör ol mihr-ṭalʿati
   Ben ẕerre deŋlü görmeden andan vefā henüẕ

5. Dārü'ş-şifāŋa geldi ṭabībüm ne ḥikmeti
   Olmaz mı Ḫatmī derdine billāh devā henüẕ

1. Gönül, sevgili derdine daha yeni müptela olmuşsan, şimdi artık aklına hiç safa gelmesin.
2. O taze gencin cefasının hesabını tutma ey gönül, o yar henüz cefayı da vefayı da bilmez.
3. (Kara) Zülfünün gecesinde ayrılık ile (karanlıkta yönünü bulamaz) bir şaşkına döndük ama; ey parlak ay, daha üstümüze doğan bir ışık olmadı.
4. Bak, ben henüz ondan vefanın zerresini bile görmemişken o güneş yüzlü sevgili, eller ile bir oldu.
5. Tabibim! Bu Hatmî senin şifahanene geldi; derdine daha deva olmaz mı, Allah için (söyle) bunun hikmeti nedir?

---

[112] ḫāṭıruŋa: ḥāṭıruŋa.

(Harfü'r-Rā)

28 (Gazel) (5b/11b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Çehre-i sīmin-i[113] yāre mihr-i raḫşān reşk ider
   Ġabġabı ṭobına anuŋ māh-i tābān reşk ider

2. Bāde-i ḫamrā ne keyfiyyetle hem-renk ola kim
   Lebleri yāḳūtına laʿl-i bedaḫşān reşk ider

3. Mest-i bī-bākem şarāb-ı ʿışḳdur başumda tāc
   Bir gedāyam ḥāletüm ger görse sulṭān reşk ider

4. Şöyle īs̱ār eyledüm yoluŋda eşküm cevherin
   Kim anuŋ ḫākine[114] cānā dürr ü mercān reşk ider

5. Gün gibi erbāb-ı rifʿat ḳıldı mihrüŋ ẕerresi
   Anuŋ içün Ḫatmī'nüŋ ḥāline[115] yārān reşk ider

---

[113] sīmin i : sīmin mi.
[114] ḫākine: ḥākine.
[115] ḥāline: ḥāletine.

1. Sevgilinin ak yüzünü parlak güneş kıskanır. Çenesinin topunu ışıldayan şu ay kıskanır.
2. Bedahşan lâli onun yakut gibi dudaklarını kıskandıktan sonra kırmızı şarap hangi sıfat ile kendini senin dudaklarına denk görsün?
3. Korkusuz bir sarhoşum; öyle bir köleyim ki aşk şarabı başımda taçtır, bu halimi sultan görse kıskanır.
4. Ey sevgili! Gözyaşı cevherimi yolunda öyle saçıp savurdum ki düştüğü toprağı inci mercan kıskanır.
5. Gün(yüzün)ün ışığının/aşkının bir zerresi bile Hatmî'yi güneş gibi ululuk erbabından kıldı; o yüzden eşi dostu Hatmî'yi kıskanır.

29 (Gazel) (5b/11b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. İy ḳaşı yā tīr-i ġamzeŋ ḳasd[ı] çünkim cānadur
   Gel bu kez idmān iderseŋ sīne taʿlim-ḫānedür

2. Genc-i mihrüŋ naḳdini pinhān içün iy māh-rū
   Künc-i sīnem kimse bilmez bir nihān vīrānedür

3. Gāliye-būy itdi dehr için[116] ser-ā-ser ġālibā
   Zülf-i ʿanber-rīzini iden perīşān şānedür

4. Zāhidā aŋma miyānıyla dehānın dilberüŋ
   Aŋlar içün ḳīl u ḳāl itmek ʿaceb efsānedür

5. Ḫatmī[yi] ḫum-ḫāne-i ʿışḳ içre bī-ḫūş eyleyen
   Dem-be-dem bir ḫaddi gülgūn baḳışı mestānedür

1. Ey kaşı keman! Madem gamzenin hedefi canımdır; bu kez idman etmek istersen gel, bağrım sana nişan tahtasıdır.
2. Ey ay yüzlü! Sevginin hazinesinin nakdini saklaman için bağrımın köşesi kimsenin bilmediği gizli bir viranedir.
3. Galiba, o anber kokulu zülüflerini perişan eden tarak yüzünden bu dünya baştan başa güzel kokulara bürünmüştür.
4. Ey zahit! Dilberin beliyle ağzını anma, söylenenler çok boş ve tuhaf dedikodulardır.
5. Aşk meyhanesinde Hatmî'nin aklını her zaman başından alan, bir gül yanaklıdır, bir baygın bakışlıdır.

---

[116] için: içün.

30 (Gazel) (5b/11b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Esbinüŋ sümmine yüz süren saʿādet kesb ider
   Naʿlını tāc eyleyenler ʿayn-ı devlet kesb ider

2. Seyr-i gülşen eyledükçe gül yüzinden renk alur
   Zülf-i şeb-būyın görüp sünbül ṭarāvet kesb ider

[6a/12a]

3. İy melāḥat Mısrına sulṭān olan Yūsuf-cemāl
   Ḳand irdükçe lebüŋe çoḳ ḥalāvet kesb ider

4. Şöyle pür-şīve güzeldür sevdügüm dostlar benüm[117]
   Ḫūb-rūlar şimdi hep andan ẓarāfet kesb ider

5. Kesb ider ẕevḳ u ṣafā aġyār ile yārı görüp
   Ḫatmī-i aşüfte anuŋçün melāmet kesb ider

1. Atının tırnağına yüzünü süren kişi saadet kazanır. (Hele) nalını tac eyleyenler devletin kendisini kazanır.
2. Gül, sen gül bahçesini dolaştıkça senin yüzünden renk alır; sümbül o şebboy zülfünü görüp tazelenir.
3. Ey güzelliğin Mısırına sultan olan Yusuf yüzlü! (Mısır'ın) Şeker kamışı senin dudağına eriştikçe çok tatlılık kazanır.
4. Dostlar, benim sevdiğim şöyle işve dolu bir güzeldir ki şimdi güzeller hep onun zarafetini örnek alırlar.
5. Bu perişan Hatmî, elleri yar ile zevk sefa eder gördüğünden melami olmuştur.

[117] sevdigüm dostlar benüm: dostlar benüm sevdigüm.

31 (Gazel) (6a/12a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Şehā natʿ-ı ġam içinde olur bu dil zebūn āḫir
   Geçer bu luʿ bile ferzīn beŋüŋ baŋa oyun āḫir

2. Çü sīnem pür-ḥarāretdür senüŋ mihrüŋle iy meh-rū
   Yaḳar bildüm beni bu āteş-i tāb-sūz derūn āḫir

3. Ġubār-ı ḫaṭṭ-ı cānānuŋ niçe ḫayrān[ı] olmayam
   Anuŋla keşf olur zāhid[118] bu esrār-ı fünūn āḫir

4. Çü nāmuŋ gibi iy Leylā-ṣıfat ʿışḳum degül maḫfī
   Beni Mecnūn idüp rüsvā ider bir gün cünūn āḫir

5. Bu ṭāḳ-ı lāciverd içre o meh mihriyle dönmekden
   Zemīnāsā gelür Ḫatmī saŋa bir gün sükūn āḫir

1. Ey şah, bu gönül sonunda gam tahtasında zayıf düşer, bugün vezire benzeyen benin bu oyun ile benimle eğlenir.
2. Ey ay yüzlü! Senin güneş gibi kavurucu sevginden gönlüm ateşler içinde yanıyor, anladım ki bu kuvvetli ateş sonunda beni içten içe yakıp kavuracak.
3. Ey zahid! Sevgilinin ayva tüylerinin tozuna nasıl tutkun olmayayım, bu derin bilginin esrarı ancak onunla anlaşılır.
4. Ey Leyla(ya benzeyen sevgili)! Aşkım senin adın adresin gibi gizli saklı değildir; bu yüzden bir gün aşkından delirip aleme rezil olacağım.
5. Hatmî, şimdi bu mavi gökkubbede o ay yüzlünün aşkıyla dönüp durmaktan bir gün bu zemin gibi sen de durulursun.

[118] anunla keşf olur zāhir: anunla olur keşf zāhir.

32 (Gazel) (6a/12a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Bezm-i ġamda ʿāşıḳa hem-derd ü hem-dem nā olur
   Yā gülistāndan cüdā bir bülbül-i şeydā olur

2. Meclis-i miḥnetde laʿlüŋ ḥasretiyle sāḳiyā
   Eşk-i ḫūnīnüm baŋa her dem mey-i ṣahbā[119] olur

3. Can virürsem ger bugün kūyında yārüŋ ġuṣṣadan
   Ġam yimem yarın naṣībüm cennet ü ḥavrā olur

4. Döne döne dil kebāb olduḳda fürḳat nārına[120]
   Gözlerüm yaşı baŋa ol dem mey-i ḥamrā olur

5. Ḫatmīveş evbāş-ı ʿışḳ olan muḥabbet rāhına
   Görinür ẓāhir gedā bāṭında ammā şā olur

1. Gam meclisinde aşıka dert ortağı ve yoldaş ancak ney olur veya gül bahçesinden ayrı düşüp çıldırmış aşık bir bülbül olur.
2. Ey saki! Mihnet meclisinde senin kızıl dudağının hasretiyle döktüğüm kanlı yaşım bana şarap gibi gelir.
3. Eğer bugün yarin sokağında kederden can verirsem gam yemem; çünkü yarın ahirette nasibim cennet ve ahu gözlü güzeller olur.
4. Ayrılık ateşinde gönlüm döne döne yanıp kebap olursa yanında gözyaşım bana şarap olur.
5. Muhabbet yolunda Hatmî gibi avare gezenler kul köle gibi görünür ama aslında şah sayılırlar.

[119] ṣahbā: ṣaḥbā.
[120] fürḳat nārına: fürḳat ü nāle.

33 (Gazel) (6a/12a)

Fe ʿi lâ tün / Me fâ ʿi lün / Fe ʿi lün

1. Bir gedā ʿışḳla şāhdan yigdür
   ʿAsker-i hecr ona sipāhdan yigdür

[6b/12b]

2. Cevr idüp baḳmaduġı cānānuŋ
   ʿĀşıḳa luṭf ile nigāhdan yigdür

3. Kūy-ı yārin dıraḫtı sāyeleri
   Çetr-i şāhī vü ḫargāhdan yigdür

4. Ġabġabıyla ʿizār[ı] dildāruŋ
   Baŋa mihr ile māhdan yigdür

5. Çār-ebrū-yı ḫaṭṭ-ı ʿanber-bār
   Ḫatmī zülf-i siyāhdan yigdür

1. Bir köle aşk ile şahtan yeğdir; ayrılık askeri onun için ordudan yeğdir.
2. Sevgilinin eziyet olsun diye dönüp bakmaması aşık için lütfedip bakmasından yeğdir.
3. Sevgilinin sokağındaki ağaç gölgeleri padişah çadırından, otağdan yeğdir.
4. Sevgilinin top çenesi ile yanağı, benim için aydan ve güneşten yeğdir.
5. Ey Hatmî! Sevgilinin yüzündeki anber kokulu o dört çizgi, siyah saçtan yeğdir.

34 (Gazel) (6b/12b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Seyre tenhā her ḳaçan ol serv-ḳad cānān gider
   [A]rdınca bir nefes ārām ḳılmaz cān gider

2. Yiridür efġān iderse bülbülāsā murġ-ı dil
   Ki ‿ol ruḫı gül seyr-i bāġa dā'imā pinhān gider

3. Ḳaṣd-ı ṣayd-ı murġ-ı dil ol şāh-ı ḥüsne yaraşur
   Kim şikāre dā'imā ʿādet durur sulṭān gider

4. Bir iki gün bu müsāfir-ḫānede şād eyle gel
   Kim bilürsin dostum eglenmeyüp mihmān gider

5. Öldürürse cevr ile Ferhādveş dil-ber eger
   Ġam yime kim cān-ı şīrīn Ḫatmiyā āsān gider

1. O selvi boylu sevgili gezmeye ne zaman yalnız gitse, benim canım da bir nefes duramaz ve dinlenmeden peşinden gider.
2. O gül yanaklı, bağ bahçe gezmeye daima gizli gittiğinden, gönül kuşu bülbül gibi feryat figan ederse yeridir.
3. Gönül kuşunu avlamaya gitmek ancak o güzellik şahına yaraşır; nitekim sultanın ava gitmesi adettendir.
4. Dostum, bu misafirhanenin misafirleri oyalanmadan giderler. Gel de bir iki gün kalıp benim gönlümü eğlendir.
5. Hatmî, eğer dilber seni eziyetle Ferhad'ı öldürür gibi öldürürse üzülme; çünkü tatlı can kolay çıkar, bilirsin.

35 (Gazel) (6b/12b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Derdümi efzūn iden hecr u[121] ġam-ı dildārdur
Ḫāṭırum maḥzūn iden dā'im firāḳ-ı yārdur

2. Ol ṭabīb-i[122] cān u dil dārü'ş-şifāsında dilā
Bencileyin ḫaste[123] gördüm niçe yüz biŋ vardur

3. Niçe māyil olmasun ol dilber-i şehbāza dil
Kūy-ı ḥüsn[i] içre kim ol kebg-i ḫoş-reftārdur

4. Şevḳ u şādīden ayağı başmaya aṣlā yire
ʿArṣa-i ḥüsninde şol kim zülfine ber-dārdur

5. Ḫatmī['yi] Mecnūn idüp ʿaḳlın perīşān eyleyen
Bir ṣaçı Leylā güzeldür gözleri seḥḥārdur

1. Benim derdimi katlayan sevgilinin hasreti ve acısıdır. Fikrimi hüzne boğan, yarin ayrılığıdır.
2. Ey gönül! Ben o can ve gönül tabibinin şifahanesinde kendim gibi yüz binlerce hasta daha gördüm.
3. O yar, güzellik mahallinde hoşça salınan bir keklik iken gönlüm o gönülçelen avcıya nasıl meyletmesin?
4. Güzellik arsasında senin zülfüne asılan kimsenin ayağı zevkten keyiften yere basmaz.
5. Hatmî'yi böyle Mecnun gibi çıldırtan, aklını perişan eden Leyla gibi bir kara saçlı güzeldir, bir çift efsunlu gözdür.

---

[121] hecr u: hecr-i.
[122] ṭabīb-i: ṭabīb u.
[123] ḫaste: ḥaste.

36 (Gazel) (6b/12b)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Işınan nār-ı hicrāna iki ʿālemde bī-ġamdur
   Ne fikr eyler daḫı artuḳ anuŋçün şād [u] ḥurremdür

[7a/21a]

2. Eger zehr ise dildāruŋ devāsı derdüme ḫoşdur
   Diŋüz terk-i devā itsün eṭibbā kim baŋa semdür

3. Yanuŋda oḳ gibi ṭoġrı olana iʿtimādun yoḳ
   Anuŋçün iy kemān-ebrū yoluŋda ḳāmetüm ḫamdur

4. Gezüp vādī-i miḥnetde belā vü ġam şikār itmek
   Temāşā eyleseŋ görseŋ be-ġāyet hoşça ʿālemdür

5. Elemde olmadan Ḫatmī ṣaḳınsın dir imiş dilber
   Müyesser ola mı yā Rab ki ʿömr içre o bir demdür

1. Ayrılık ateşiyle yanan (buna alışan) kimse, iki cihanda dertten tasadan uzaktır. Artık daha hiçbir şey düşünmez çünkü bu ateşte yanmak onun için mutluluktur.
2. Eğer sevgilinin vereceği deva zehir ise, benim derdime o iyi gelir. Tabiplere söyleyin bana ilaç vermeyi kessinler, esas onların ilacı bana zehir gibi gelir.
3. Ey keman kaşlı! Yanında ok gibi dosdoğru durana itimadın olmadığından, senin yolunda ben iki büklüm olurum.
4. Ayrılık vadisinde bela ve gam avlamak ne güzel bir alemdir, izlesen de görsen…
5. Dilber “Hatmî elemde olmaktan sakınsın” dermiş. Ya Rab! Ömür içinde öyle bir an gelir mi, var mıdır?

37 (Gazel) (7a/21a)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Ben faḳīri niçe görsün iden aʿlāya naẓar
   K[ī]myāya irişen ide mi ġabrāya naẓar

2. Gün yüzüŋde göreli ḳaşuŋı iy māh-cebīn
   Ḳılmaz oldı bu göŋül ġurre-i ġarrāya naẓar

3. Ġuṣṣa vü ġam gider iy meh baḳıcaḳ ʿārızuŋa
   Açılur göŋli şunuŋ kim ide deryāya naẓar

4. Neşʼe-i cām-ı lebüŋle şu ki mest olmış ola
   Sāḳiyā ide mi [hīç] ol mey-i ṣahbāya naẓar

5. Arturur nāle[yi] Ḫatmī göricek ruḫlarını
   İŋledür bülbüli ḳılsa gül-i raʿnāya naẓar

1. En yüceyi gören, ben fakire bakar mı? Kimyanın[124] sırrına ulaşan artık toza toprağa bakar mı?
2. Ey alnı ay gibi parlak sevgili! Bu gönül, senin gün yüzünde o hilal kaşını gördüğünden beri artık tek günlük hilalin yüzüne bakmaz.
3. Ey ay yüzlü! Nasıl ki denize bakınca insanın gönlü ferahlarsa, senin yanağına bakınca da gam keder öylece gider.
4. Ey saki! Dudaklarının kadehinden aldığı keyifle mest olan, bundan sonra kızıl şaraba bakar mı?
5. Hatmî senin (gül) yanaklarını görünce feryadını arttırır; zira güzel güle bakmak, bülbülleri inletir.

[124] Simya ilmi.

38 (Gazel) (7a/21a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Can virenler ġamzesine ḫavf-ı ḫançerden geçer
   Zülf-i s̱uʿbānına göŋlin baġlayan serden geçer

2. Ḥadd ü laʿlüŋ kāmetüŋ evṣāfını gūş eyleyen
   Cennet-i[125] Me'vā'dan u ṭūbā vü kevs̱erden geçer

3. Lebleri ʿaksin gören çeşmümde ol cānā[ne]nüŋ
   Şīşelerde zeyn olan ḳand-i mükerrerden geçer

4. Laʿl-i nābuŋ ḥasretinden ʿāşıḳ-ı bī-çārenüŋ
   Şöyle żaʿfı var ki görseŋ şimdi çenberden geçer

5. Ḫatmiyā ol deŋlü naẓm itdüŋ meʿānī dürlerin
   Gūş idenler naẓmuŋı lūlū-i gevherden geçer

1. Onun gamzesine canını verenler, hançerden korkmazlar. Yılan gibi kıvrılan zülfüne gönlünü bağlayanlar canından başından geçer.
2. Yanağının, dudağının, endamının tarifini duyan; Cennet-i Me'va'dan da, tuba ağacından da, kevser suyundan da vazgeçer.
3. Gözlerimde o sevgilinin dudaklarının aksini görenler, şişeleri süsleyen çifte kavrulmuş şekerlerden vazgeçer.
4. Berrak dudaklarının hasretinden, çaresiz aşığın öyle zayıf düştü ki bıraksan (bir cambaz gibi, hiç değmeden) çemberden geçer.
5. Hatmî! Mana incilerini şiirinde öyle dizdin ki şiirini duyanlar senin söz incilerin için gerçek incilerden vazgeçer.

[125] Cennet-i: Cennet ü.

39 (Gazel) (7b/21b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. İşiginde iy kemān-ebrū olup ḳaddüm kemer
   Ṭāḳatüm ṭāḳ oldı bir kez ḥālüme eyle naẓar

2. — ◦ — — —meden ölmek ḳatı maḳṣūd idi[126]
   Her ne ise görisermiş yazısın ʿālemde ser

3. Naḫl-ı ḳaddi bir nihāl-i tāze iken dil-berüŋ
   Şīve vü nāz u cefādan niçe virür bunca ber

4. Biŋ biŋ eylersin baŋa bugün cefālar ki çekem
   Ala bir bir ḥaḳḳumı yarın umaram Dādger

5. Dilegüm oldur Ḫudā'dan Ḫatmī'ye göstermesün
   Pādişāhum āsitān-ı devletüŋden ġayrı der

1. Ey keman kaşlı! Kapında boyum kemer gibi kıvrıldı, takatim kesildi tak oldu, halime bir kez bak!
2. ???
3. Hurma boylu sevgili, daha bir taze fidanken işveden nazdan bunca meyveyi nasıl verir?
4. Sen bugün bana bin cefa çektirirsin ama umarım yarın Allah, adil sıfatıyla benim hakkımı sana bir bir sorar.
5. Padişahım! Benim Allah'tan dileğim budur ki Hatmî'ye senin devletinden başka kapıya düşürmesin.

[126] Metnin bu kısmı okunamayacak kadar tahrip olmuştur.

40 (Gazel) (7b/21b)

Mefʿū lu / Fâ ʿi lâ tu / Me fā ʿī lu / Fâ ʿi lun

1. Bā[d]-ı[127] ḫazān[128] görmeye derseŋ bahār-ı ʿömr
   İŋletme bülbülüŋi gel iy gül-ʿiẕār-ı ʿömr

2. Saʿy eyledükçe iremedüm ben viṣālüŋe
   Ḥayfā ki geçdi hecr ile bu rūzgār-ı ʿömr

3. Bir kerre ṣoḥbet eyleyen ol gülʿiẕār ile
   Bāġ-ı cihānda sürdi o biŋ yılca var ʿömr

4. Bir būse virmege baŋa çün vaʿde eyledüŋ
   İrmez ise vaʿdeye n'idelüm iy nigār ʿömr

5. Mümkin degülmiş iremedüm genc-i vuṣlata
   Ḫarc eyledüm yoluŋda velī bī-şümār ʿömr

6. Çeksek olurdı derd [ü] ġam-ı bī-şümāruŋı
   Ḥüsnüŋ gibi degül güzelüm ber-ḳarār ʿömr

7. Yaz ʿanber ile Ḫatmī anuŋ zülf[i] medḥini
   Ḳalsun cihānda dirseŋ eger yādigār-ı ʿömr

[127] bād: bār.
[128] ḫazān: ḥazān.

1. Ey ömrümün biricik gül yanaklısı! Ömür baharı hazan rüzgarı görmesin dersen gel şu bülbülünü inletme.
2. Çalıştım çabaladım yine de sana kavuşamadım, ah yazık ki şu ömür hep ayrılıkla geçti.
3. O gül yanaklı ile bir kez sohbet edebilen bu cihan bağında bin seneye bedel ömür sürmüş gibidir.
4. Ey sevgili! Bana bir buse sözün var ama ya ömrüm bu sözü tutmana yetmezse ne yapalım?
5. Kavuşmak bir hazine, ben eremedim; ama onun yolunda ben kendi ömür hazinemi harcadım.
6. Senin bitmez tükenmaz derdini çeksek olurdu ama güzelim, ömür, güzelliğin gibi yerinde durmuyor…
7. Hatmî, dünyada ömründen bir yadigar kalsın dersen, anber ile sevgilinin zülfünün methini yaz.

41 (Gazel)[129] (7b/21b)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Gül ruḫuŋ açma ki dil bād-ı seḥerden güniler
   Sevdügüm üstüŋe her yavuz es̱erden güniler

2. İstemez rūyına mir’ātı muḳābil idesin
   Dil-i bī-çāre seni cümle naẓardan güniler

3. İstemez sāyeni iy meh ki yanuŋca ṣalına
   Dil-i dīvāne seni gör ki nelerden güniler

1. Gül yüzünü açma, gönlüm seher yelinden kıskanır. Sevdiğimi, üstünde iz bırakacak her kötü şeyden kıskanır(ım).
2. Çaresiz gönlüm aynada yüzüne bakmanı istemez, seni tüm bakışlardan kıskanır.
3. Deli gönül, yanında salınıyor diye gölgeni bile istemez; gör seni nelerden kıskanır…

---

[129] Bu gazelin devamının yer aldığı yaprak eksiktir.

(Harfü’z-Zā)

(Gazel)[130] (5a/11a)

Mef ͨ û lü / Fâ ͨ i lâ tü / Me fâ ͨ î lü / Fâ ͨ i lün

1. Olduŋsa der[d]-i yāra göŋül mübtelā henüẕ
   Hiç ḫāṭıruŋa gelmesün imdi ṣafā henüẕ

[130] Bu gazel, “henüz” kelimesinin ذ ile yazılması sebebiyle Harfü’z-Zāl başlığı altında yer almaktadır. Şiir numarası 27’dir.

42 (Gazel)[131] (8a/15a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Gülşen-i dehr içre rūy[ı] yādına bülbül-ṣıfat
   Geçmedi ʿömrüm benüm bir dem hezār efġānsuz

2. Görmedüm bir kez nedendür luṭfuŋı iḥsānuŋı
   Gerçi çekdük cevrüŋi iy ḳaşı ya oransuz

3. Kaʿbe-i kūyuŋ ṭavāfından bizi menʿ eyleme
   İy Ḫalīlüm niçe ‿olur muʿtad olan mihmānsuz

4. Sā'ilüŋdür āsitānuŋ ṭolanur Ḫatmī ḳuluŋ
   Ānı redd itmek şehā lāyıḳ degül iḥsānsuz

1. Onun yüzünü anıp bülbül gibi inlemeden şu dünya bağında ömrümün bir anı geçmedi.
2. Ey yâ kaşlı (hilal kaşlı), ne kadar hesapsızca cevrini çeksek de bir lutfunu, ihsanını görmedim, neden acaba?
3. Ey Halilim! Sokağın Kabesinin tavafından bizi mahrum etme, misafir ağırlamaya alışanı ıssız bırakmak olur mu?
4. Hatmî senin dilencindir ki eşiğinde dolanır. Ey şahım, onu bahşişsiz göndermek sana yakışmaz.

[131] Bu gazelin baş tarafı eksiktir.

43 (Gazel) (8a/15a)

Mef ʿû lü / Me fâ ʿî lün / Mef ʿû lü / Me fâ ʿî lün

1. Āsān idi hecr ile bu mevt-i ʿaẕāb-āmīz
   Cismüm eger olsaydı kūyında türāb-āmīz

2. Ḳo seyr idelüm yārüŋ ruḫsārını birḳaç gün
   Od almaġa mı geldüŋ [iy] ʿömr-i şitāb-āmīz

3. Silme lebüŋi luṭf it olsun ʿaraḳ-ālūde
   Merġūb olur iy şāhum cüllāb-ı gülāb-āmīz

4. Şīrīn lebüŋ anduḳça aġzumuŋ aḳar ābı[132]
   Kim ḫūb[133] [u] laṭīf olur sükker ki ‿ola āb-āmīz

5. Biŋ medḥ ü duʿādan yig aġyār ḥużūrında
   Ḫatmī ḳuluŋa cānā güftār-ı ʿitāb-āmīz

1. Eğer bedenim onun semtinin toprağına gömülecek olsaydı, hasretiyle bu acılı ölüm bana kolay gelirdi.
2. Bırak da sevgilinin yanağını birkaç gün seyredelim; ey aceleci ömür, ateş almaya mı geldin?
3. Lütfet, içkiye bulansın, dudağını silme. Ey şahım, (bil ki) gülsuyuna bulanmış cülaba rağbet çok olur.
4. Şeker suyla karışınca nasıl hoş güzel olursa, tatlı dudaklarını andıkça benim de ağzımın suyu akar.
5. Ellerin karşısında Hatmî'yi azarlaman onu methetmenden, ona binlerce hayır dua etmenden yeğdir.

---

[132] ābı: ānı.
[133] ḫūb: ḥūb.

44 (Gazel) (8a/15a)

Müs tef ʿi lün / Müs tef ʿi lün / Müs tef ʿi lün / Müs tef ʿi lün

1. ʿĀşıḳlaruz olmaz bizüm cānānesüz ārāmumuz
Dünyāda vü ʿuḳbāda çün dīdār olupdur[134] kāmumuz

2. Zülf-i ruḫın yād eyleyüp miskīn dili şād eyleyüp
Biz rūz-ı rūşen eylerüz tā ṣubḥa dek her şāmumuz

3. ʿIşḳ içre biz fāʼiklerüz ṭāliblerüz rāġıblaruz
Ṣanmaŋ ḳulūbuŋ ṣaydına tesbīḥ olupdur dāmumuz

4. Rüsvālaruz ʿāşıḳlaruz gāh iŋlerüz gāh aġlaruz
Cūyān-ı vaṣl-ı dilberüz meşhūr olupdur nāmumuz

5. ʿĀriflerüz ḫum-ḫāne-i vaḥdetde biz ḳanẕillerüz
Her dem şarāb-ı ʿışḳ ile Ḫatmī ṭolıdur cāmumuz

1. Aşıklarız; dünyada da ahirette de muradımız didar seyridir, yarimizden ayrıyken bir huzurumuz olmaz.
2. Yanağında zülüflerini anıp garip gönlümüzü şenlendirerek her gecemizi sabaha kadar böyle aydınlatırız.
3. Aşkta biz yücelerdeniz, taliplerdeniz, istekliyiz; tespihimizi gönülleri avlamak için tuzak yapanlardan değiliz.
4. Rüsvalarız, aşıklarız, kah inleriz, kah ağlarız; dilberin vuslatını aramakla adımız çıkmıştır.
5. Biz arifleriz, vahdet meyhanesinde sarhoşlarız. Hatmî, kadehimiz her daim aşk şarabı ile doludur.

134 dīdār olupdur: olupdur dīdār.

45 (Gazel) (8b/15b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Laʿl-i meygūnından iy muġ-beççe bir ḥāl olmışuz
   Gūşe-i mey-ḫānelerde fāriġu'l-bāl olmışuz

2. ʿĀrızuŋda göreli ḫaṭṭ-ı ġubāruŋ iy ṣanem
   Tekye-i ʿışḳuŋda bir ḥayrān abdāl olmışuz

3. Eşk-i ḫūnīn ile boyayup ser-ā-ser cismümüz
   Pādişāh-ı miḥnet içün ḫayme-i al olmışuz

4. Ayrulaldan gülşen-i kūyından ol gül yüzlünüŋ
   Ġonceveş dem-beste vü bülbül gibi lāl olmışuz

5. Vāʿiżā pend eyleme Ḫatmī'ye ḫām elfāẓ ile
   Pūte-i ʿışḳ içre biz bir nice kez ḳāl olmışuz

1. Ey saki, şarap rengi dudağın yüzünden bir hal olmuşuz; meyhane köşelerinde gönlün arzularından geçip rahata ermişiz.
2. Ayva tüylerinin çizgilerini yanağında gördükten beri, aşkının tekkesinde bir dîvâne abdal olmuşuz.
3. Bedenimizi kanlı yaşlar ile baştan başa boyayıp, adeta gam padişahına kızıl çadır olmuşuz.
4. O gül yüzlünün gül bağından ayrıldık ayrılalı, gonca gibi ağzımızı bıçak açmaz olmuş, bülbül gibi suskunlardan olmuşuz.
5. Ey vaiz! Hatmî'ye ham laf ile nasihat etme, biz aşk potasında defalarca pişip erimişiz…

46 (Gazel) (8b/15b)

Fe ʿi lâ tün / Me fâ ʿi lün / Fe ʿi lün

1. Yoḳdur ol şāhdan şikāyetümüz
   Ayaġı ṭopraġı saʿādetümüz

2. Ḳuluŋuz çoḳ zamān durur farażā
   Vācib oldı begüm riʿāyetümüz

3. Zülf[i] ṭuşalduġın niçe diye[yi]n
   Ḳatı uzun durur ḥikāyetümüz

4. Cevr çekmek ile iy kemān-ebrū
   Niçe olur bu kez nihāyetümüz

5. Ḳıldı efsūnı Ḫatmī'ye çeşmüŋ
   Şimdi efsānedür rivāyetümüz

1. O şahtan şikayet etmeyiz, ayağının toprağı saaadetimizdir.
2. Beyim, çoktandır kulunuz, artık sana riayet etmemiz vacip olmuştur.
3. Zülfünün kıvrılışını, dolaşmasını nasıl anlatayım? Hikayemizi çok uzatır.
4. Ey keman kaşlı, cefa çekmekle sonumuz nereye varır?
5. Gözlerin Hatmî'yi büyüledi, şimdi söylediklerimiz hep yalandır efsanedir.

47 (Gazel) (8b/15b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. ʿAks-i rūy-ı yārdan āyīne peydā itmişüz
   Biz bu ṣūretden Ḫudā ṣunʿun temāşā itmişüz

2. Nefḫ-i rūḥ olınduġı dem ḳāleb-i efsürdeye
   Cān u göŋli ol şeh-i zībāya şeydā itmişüz

3. Pāre pāre itdi cismüm tīġ-ı hicrān ġam degül
   Sūzen-i vuṣlatla anı gine yek-tā itmişüz

4. Bir gün evvel ḫāk olup pā-būsa irmek istedüm
   Oldı ol dem [ol] müyesser çoḳ temennā itmişüz

5. Jeng ṭutmasun diyu ā[yī]ne-i dil her nefes
   Ṣayḳal-ı ẕikr-i ilāhīyle mücellā itmişüz

[9a/16a]

6. ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳlaruz ṣāfī-dilüz biz ṣūfiyā
   Taṣfiyeyle ḳalbümüz pāk ü muṣaffā itmişüz

7. Naḳd-i ṣabr u hem sükūn u nām u ʿār u cān u dil
   Ḫatmiyā dil-ber yolında cümle yaġmā itmişüz

1. Sevgilinin yüzünün aksini ayna etmişiz, biz bu yüzden Tanrı'nın eserini seyretmişiz.
2. Bu cansız bedene ruh üflenince canımızla gönlümüzü o güzel şaha meftun etmişiz.
3. Ayrılık kılıcı bedenimi parçaladıysa da dert değil; kavuşma iğnesi ile onu dikip tek parça yapmışız.
4. Bir an evvel (ölüp) toprak olup yarin ayağını öpeyim isterdim; çok yürekten istemişim ki o an kolayca geldi.
5. Gönül aynası pas tutmasın diye, her nefesimizde Allah adını zikr ederek onu cilalayıp parlatmışız.
6. Ey sofi! Biz sadık aşıklarız, temiz yürekleriz, kalbimizi temizleyerek saf ve pak eylemişiz.
7. Ey Hatmî! Dilber yolunda sabır akçasını, rahatlığı, şöhret, namus, can ve gönlü; bunların cümlesini yağma etmişiz, boşlamışız.

48 (Gazel) (9a/16a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Fe ʿû lün

1. Ne ḫoş ḳılmış saŋa iḥsān iden nāz
   Seni ḥüsn ü beni ʿışḳ içre mümtāz

2. Niçe ṣayd olmasun murġ-ı göŋül kim
   İki zülfüŋ nigārā cüfte şeh-bāz

3. Beden bir ḳalʿa-i āhen olupdur
   Olaldan ol ḳaşı yā nāvek-endāz

4. Niçe dem-sāz ola yār ile aġyār
   Hümā yanınca[135] būm ider mi pervāz

5. Varup kūyında efġān eyle Ḫatmī
   Ki gülşende yaraşur bülbül[e] ‿āvāz

1. Sana naz ihsan eden ne iyi etmiş! Seni güzellikte beni aşkta seçkinlerden kılmış.
2. Ey güzel! İki zülfün sanki çift avcı kuş gibiyken gönül kuşum nasıl avlanmasın?
3. O sevgili kaşıyla oklar attıkça bedenim demirden bir kaleye döndü.
4. Yar ile eller nasıl ahbaplık etsin? Hiç hüma ile baykuş birlikte uçarlar mı?
5. Hatmî! Varıp sevgilinin mahallesinde figan et, çünkü gül bağında bülbüle feryat figan etmek yakışır.

---

[135] Hümā yanınca: Hümā ile.

49 (Gazel) (9a/16a)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Ḥāle saʿy eyle düriş kesb-i ṣafā ḳāl olmaz
   Ḳīl u ḳāl ile bilürsin ki dilā ḥāl olmaz

2. Ẓāhiren fāḫir olan işbu ḳabā-yı dībā
   İşigüŋ itlerine pādişehüm şāl olmaz

3. Niyyet-i ḳaddüŋ ile ṭāliʿüme geldi elif
   Muṣḥaf-ı nūr-ı cemālüŋe bedel fāl olmaz

4. Mā'il-i ḳand-ı lebüŋ olsa ne var ṭıfl-ı göŋül
   Var mı[dur] ṭıfl ki gördügine meyyāl olmaz

5. Ṭutsa luṭfuŋ etegin Ḫatmī-i üftāde ne var
   İşigün ḳullarını bildi ki pā-māl olmaz

1. "Hâl"i elde etmeye çalış, "kâl" ile safa kazanılmaz. Ey gönül, bilirsin ki insan lafla sözle "hâl" sahibi olmaz.
2. Padişahım! Görünüşte giyeni yücelten bu süslü kaftan, aslında senin kapının köpeklerine çul örtü bile olmaz.
3. Endamına niyet çektim, şansıma elif geldi ama senin cemalinin mushafına eş/denk bir fal olmaz.
4. Çocuk gibi olan gönül, şeker dudaklarına mayil olsa ne olur? Her gördüğüne meyletmeyen çocuk var mıdır?
5. Hatmî senin lütfunun eteğini tutsa ne olur? Bildi ki senin eşiğine kul olanlar yerde kalmaz (sıkıntı çekmez).

(Harfü's-Sin)

50 (Gazel) (9a/16a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Dil-rubālar ḫāṣıdur maḥmūdıdur şāhum Ayās
   Taḫt-ı ḥüsne gelmedi anuŋ gibi bir ḥaḳ-şinās

2. Ḫurde-dān-ı ʿāleme ṣordum dehānından haber
   Didi bir nesne müşāhid olmasa olmaz ḳıyās

[9b/16b]

3. Hecr ü ġamdan çalışup ayırdı bu ben bī-kesi
   Tīġ-ı ġamzeŋe anuŋçün eylerem cānā sipās

4. Ḳul olalı ol şeh[e] cevvār olupdur ḫūblar
   Beglerinüŋ āyini üzre olur zīrā ki nās

5. Cism-i ẕerdüm dāġ-ı ġamla zeyn olalı Ḫatmiyā
   Devletinde geymişem zerrīn benekden bir libās

1. Şahım Ayas, gönülçelenlerin en hası ve övülmüşüdür, güzellik tahtına onun gibi bir hak bilen gelmedi.
2. İncelikleri gören bir kimseye onun ağzından bir haber sordum; insanın, göremediği şey hakkında yorum/kıyas yapamayacağını söyledi.
3. Kılıç gibi gamzen ben garibi ayrılık ve gamdan çalışıp (kılıç vurup) ayırdı, canım, o yüzden ona övgüler sayarım.
4. Güzeller, o şaha kul olalı beri cefa etmeye başlamışlar, zira kullar beylerinin adetini edinirler.
5. Hatmî! Sararıp solmuş bedenim onun acısıyla dağlanıp süslendiğinden beri, onun devletinde sanki altın benekli bir kaftan giymiş (rütbe sahibi olmuş) gibiyim.

51 (Gazel) (9b/16b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Didüm öldürdüŋ beni yārā çoġaltma nāzı bes
   Didi saŋa itmeyince kime idem nāzı bes

2. Muṭribā gūş urmazın çeng u ney ü ṭanbūra ben
   Yārumuŋ kūyında baŋa segleri āvāzı bes

3. Ṣayd-gāh-ı dünyede şeh-bāza meyl itmez göŋül
   Baŋa iy ṣayyād yārüŋ kāküli şeh-bāzı bes

4. Ögüben göge çıḳarursaŋ gerekmez ḫūr[ı][136] kim
   Vāʿiżā dīvāne göŋle dilber-i mümtāzı bes

5. Çalışur dīvāna gördüm Ḫatmī[-i] dīvāneyi
   Eydüŋ ol dīvāneye alnuŋda ḳara yazı bes

1. Ey yar, beni öldürdün artık nazını daha fazla arttırma, yeter, dedim. Sana etmeyeceksem bu nazı kime edeyim, dedi.
2. Çalgıcı! Ben neye tanbura kulak vermem; bana sevgilimin sokağındaki köpeklerin sesleri yeter.
3. Gönül, av bahçesi gibi bir dünyada doğanlara meyletmez; ey avcı, (beni avlamaya) doğan olarak sevgilinin kakülü yeter.
4. Ey vaiz! Hurileri övüp göğe çıkarmana gerek yok; deli gönlüme o seçkin dilber yeter.
5. Dîvâne Hatmî'yi dîvânına çalışırken gördüm, o dîvâneye söyleyin, alnındaki kara yazı (dîvân olmaya) yeter.

[136] ḥūr[ı]: ḫūr[ı].

52 (Gazel) (9b/16b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Bu perīşān göŋlüm eyler zülf-i müşk-efşān heves
   Dünyede kimdür ki ḳılmaz ʿömr-i bī-pāyān heves

2. İy sehī-ḳad geçdi ʿömrüm degmedüm bir būsene
   Gerçi ḳıldum niçe yıllar bī-ser ü sāmān heves

3. Ṣaḥn-ı ṣaḥrā-yı ṣafāda başını ṭop eylesün
   Zülf-i ʿanber-bār-ı yārı eyleyen çevgān heves

4. İy ṭabīb-i cān u dil ḥikmet nedür bilmez misin
   Ḥüsnüŋ olalı senüŋ dil eylemez dermān heves

5. Ḫatmī ḳanı bādesi anuŋ kebābıdur ciger
   Her ne dem kim bezme itse ol gözi mestān heves

1. Bu perişan gönlüm, misk kokulu zülüflere heves eder. Dünyada kim sonsuz bir ömre heves etmez ki?
2. Ey fidan boylu, nice yıllar rahatım huzurum olmadan ömrüm geçti gitti, daha bir busene değmiş değilim.
3. Safa sahrasında sevgilinin anber kokan zülfünü çevgan olarak görmek isteyen, başını top etmeye hazır olsun.
4. Ey can ve gönül tabibi! Gönül, senin güzelliğin varken dermana heves etmez, sebebini (bunun) hikmetini bilmez misin?
5. O sarhoş bakışlı ne vakit meclise heves etse, Hatmî'nin kanını şarap diye içer, ciğerini yakıp kebap eder yer.

53 (Gazel) (9b/16b)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Fe ʿû lün

1. Belā vü derd ile dil oldı me’nūs
   Olaldan ġabġabuŋ çāhında maḥbūs

1. Gönül sevgilinin çene çukuruna hapsolduğundan beri belaya derde alıştı.

(Harfü'l-Ḳāf)

54 (Gazel) (10a/24a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Görürken pīre-zen dehri revā mıdur vefā ummaḳ
   Sezādur günde biŋ dürli velī cevr u cefā ummaḳ

2. Beş on günlük bu gül-zāruŋ görüp ʿömrin nedür ʿāḳil
   Teferrücgāh idüp anı maḳam-ı dil-güşā ummaḳ

3. ʿİlāc-ı dehre aldanma eger dānāyiseŋ dānā
   Kişi hiç semm-i ḳattāli revā mıdur devā ummaḳ

4. Bu yir ālām ile ẖāki sirişte dār-ı miḥnetdür
   ʿAceb dīvānelik bundan begüm ẕevk u ṣafā ummaḳ

5. Ḳonup göçmek içün ādem güzergāh oldı çü ʿālem
   Anı mülküŋ ṣanup Ḫatmī sezā mıdur beḳā ummaḳ

1. Bu gördüğün ihtiyar dünyadan vefa ummak reva değildir ama günde bin türlü eziyet cefa ummak layıktır.
2. Bu gül bağının beş on günlük ömrünü gördükten sonra akıllı insanın (bu dünyayı) dinlence yeri sayıp burada bir rahat umması nedir?
3. Ey bilge! Eğer gerçekten bilge isen dünyanın sunduğu ilaca aldanma. Bir kimse hiç öldürücü zehirden deva umar mı?
4. Bu dünya, toprağı elemlerle yoğrulmuş bir eziyet ocağıdır. Beyim, bundan zevk ve sefa ummak büyük deliliktir.
5. İnsanlar konup göçsün diye alem bir güzergah oldu. Hatmî! Bu alemi mülkün sanıp ebediyet ummak yakışır mı?

55 (Gazel) (10a/24a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Fe ʿû lün

1. Ḥüsünde saŋa beŋzer meh-liḳā yoḳ
   Cefāda baŋa beŋzer mübtelā yoḳ

2. Ṣorarsaŋ ger bilişde vü görüşde
   Ġamuŋdan ġayrı cānā āşinā yoḳ

3. Cihānda dīde-i pür-ḫūnum içün
   Ayaġuŋ toz[ı] gibi tūtiyā yoḳ

4. N'ola Ṭūbā saŋa baş egse cānā
   Ḳadüŋ gibi nihāl-i müntehā yoḳ

5. Ruḫ u zülfüŋ aŋup hecrüŋde Ḫatmī
   Fiġān itmeye hiç ṣubḥ u mesā yoḳ

1. Güzellikte sana benzer bir ay yüzlü yok (ama) cefa çekmekte de bana benzer bir müptela yok.
2. Ey sevgili! Eğer (bizim) tanıdıklarımızı sorarsan; (bil ki) senin gamından başka aşinamız yoktur.
3. Bu alemde kanlı gözüm için senin ayağının tozu gibi bir sürme (ilaç) yoktur.
4. Ey canım! Tuba (ağacı) sana baş eğse ne olur? Zira senin boyun gibi başka bir endamlı fidan yok.
5. Hatmî senden ayrıyken (gün gibi aydınlık) yüzünle (gece gibi kara) zülfünü anarak, figan etmediği bir gece ve gündüzü yok.

56 (Gazel) (10a/24a)

Fâ ʿi lâ tün / Me fâ ʿi lün / Fe ʿi lün

1. Dām-ı zülf-i nigāra bend olduḳ
   Veh ki miskīn ü müstemend olduḳ

2. Zühd ü taḳvāyı terk idüp zāhid
   Şehr-i ʿışḳ içre biz levend olduḳ

3. Ġam-ı ʿışḳuŋ olalı ser-māye
   Ḥāṣılı ḫoca-i sūdmend olduḳ

4. Seglerüŋle olalı biz[137] hem-dem
   ʿİzzete irüp ercümend olduḳ

5. Gerçi dil virdük ʿışḳ-ı dil-dāra
   Ḫatmiyā āteşe sipend olduḳ

1. Sevgilinin zülfünün tuzağına bağlandık, ne yazık kederlendik garip kaldık…
2. Zahid! Biz zühd ile takvayı terk edip, aşk şehri içinde serseri olduk.
3. Uzun lafın kısası, aşkının gamı bize sermaye olduğundan beri kâr eden bir tacir olduk.
4. Kapının köpekleriyle yoldaş olalı şan şeref kazandık, saygın olduk.
5. Ey Hatmî! Her ne kadar sevgilinin aşkına gönül verdikse de (sonunda) ateşe atılan tohum olduk.

[137] biz: ben.

57 (Gazel) (10b/24b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Zāhidā lāyıḳ mıdur ʿuşşāḳa ser-ḫoş olmamaḳ
   Neş’e-i cām-ı leb-i yār ile bī-ḫūş olmamaḳ

2. Deyr içinde ḥasret-i laʿlüŋle ey tersā-beçe
   Cām-ı ġamla bir dem olmaz mest u medhūş olmamaḳ

3. Ḳıl ḳadar yoḳdur günāhum dostlar lāyıḳ mıdur
   Bir belā-keş ʿāşıḳa dilber der-āġuş olmamaḳ

4. Seyre çıḳmış dün gice tenhā o māh-ı nev dirīġ
   Kevkebüm saʿd olsa ger olmazdı hiç ṭuş [olmamaḳ]

5. Kesret-i güftārdan gerçi bulur dil-ber ṣudāʿ
   Līk bülbül kārıdur gül görse ḫāmūş olmamaḳ

6. Cān ile düşnāmına ḥaẓẓ eyle yārüŋ Ḫatmiyā
   Devlet ü ʿizzet degül midür ferāmūş olmamaḳ

1. Ey zahit! Aşıklara, sevgilinin dudağının kadehinin neşesiyle, aklı bırakıp sarhoş olmamak yaraşır mı?
2. Ey kafir evladı! Dudağının hasretiyle bu meyhanede (kilisede) gam kadehinden içip de mest olmadığımız, sarhoş olmadığımız bir an yoktur.
3. Dostlar! Kıl kadar günahım yokken, o dilberin (ben gibi) bir belakeş aşıkla kucaklaşmaması layık mıdır?
4. Yazık ki dün gece o yeniay (parlak yüzlü genç sevgili) tek başına seyre çıkmış; eğer talihim olsaydı rastlamamak olmazdı.
5. Çok konuşulunca dilberin başı ağrır evet; ama bülbülün işi de gülü görünce susmamaktır.
6. Ey Hatmî! Sevgilinin kötü sözlerinden keyif al. Unutulmamak şan şeref değil midir?

58 (Gazel) (10b/24b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Ġarḳa virse zevraḳ-ı cismüm ne ṭaŋ ṭūfān-ı ʿışḳ
   Başdan aşdı āh kim bu mevc-i bī-pāyān-ı ʿışḳ

2. Şehr-i ġamdur taḫt-gāhum[138] miḥnet iḳlīmüm benüm
   ʿAskerüm derd ü belādur olmışam sulṭān-ı ʿışḳ

3. Geldi geçdi Kūh-ken Mecnūn ḳamu ʿışḳ erleri
   Ben belā-keş ʿāşıḳuŋdur şimdilik meydān-ı ʿışḳ

4. Nev-bahār-ı ḥüsn-i yāre ḳarşu her dem aġlaram
   Vech[i] vardur eşküme dirlerse ger bārān-ı ʿışḳ

5. Zerrece mihr eyleseŋ ʿuşşāḳ içinde Ḫatmī'ye
   Gün gibi rifʿat bulurdı iy meh-i tābān-ı ʿışḳ

1. Aşk tufanı bedenimin sandalını dalgalarla boğsa ne çıkar? Ah ki bu aşkın ölçülmez dalgaları başımdan aştı…
2. Benim ülkemin başkenti gam şehridir, ülkem mihnettir, askerim derttir beladır; (ben de) aşka sultan olmuşum.
3. Mecnun, Ferhat, bütün aşk erleri geldi geçti; şimdilik aşk meydanı ben belakeş aşığındır.
4. Yarin güzelliğinin baharına karşı her an ağlarım; eğer benim gözyaşıma aşk yağmuru derseler hakları vardır.
5. Ey aşkın parlak ay'ı! O gün yüzünle aşıklar içinde Hatmî'ye zerrece sevgi göstersen, Hatmî güneş gibi yücelir, makam bulurdu.

[138] taḫt-gāhum: taḥt-gāhum.

59 (Gazel) (10b/24b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Ḫoş refīʿ ü'ş-şān u ʿālī-ḳadrdür bu şān-ı ʿışḳ
   Degme bir şāhı begenmez hiẕmet[e] sulṭān-ı ʿışḳ

2. Āşiyān-ı ʿışḳa pervāz idemez Cibrīl-i ʿaḳl
   Müntehādur sidreden kim küngür-i eyvān-ı ʿışḳ

3. Şāne-zen olduḳça müşkīn zülfine Leylā-ṣıfat
   Bizi Mecnūn eyledi āh ol ʿabīr-efşān-ı ʿışḳ

4. Kāşif-i müşkil olursa ḫalḳ Cārullāhveş
   Ḥaşr[a] dek keşf olmayup mübhem ḳala furḳān[-ı ʿışḳ]

5. Kūh-ken Mecnūn u Vāmıḳ eylediler çün güzer
   Ḳalmadı Ḫatmī saŋa pā-daş olur iḫvān-ı ʿışḳ

1. Bu aşk şöhreti (öyle) hoş, yüce şanlıdır, yüce makamlıdır (ki); aşk sultanı hizmetine değme bir şahı beğenmez.
2. Akıl Cebraili aşk yuvasına uçamaz; zira aşk eyvanının kubbesi sidre makamından da ötededir.
3. Ah ki o Leyla yüzlü (sevgili) misk kokan zülüflerini taradıkça saçılan kokuyla bizi Mecnun eder.
4. Eğer halk, içindeki derin manaları Carullah misali keşfedecekse, aşkın kutsal kitabı ahirete kadar keşf olunmayıp gizli kalsın.
5. Hatmî! Ferhat, Mecnun, Vamık hep göçüp gittiler. Sana yoldaş olacak aşk dostları kalmadı.

60 (Gazel) (11a/23a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Bir baḳışla günde biŋ ḳan ider ol meh-rūya baḳ
   Niçe bī-şefḳatdür iy dil āh ol bed-ḫūya baḳ

2. Gülşen-i ʿālemde her dem ol ruḫı gül hecrine
   Dem-be-dem çeşmümden aḳan gel bu ḳanlı ṣuya baḳ

3. Varma bāġ u rāġa iy dil ḳılma sünbül seyrini
   Būstān-ı ḥüsn içinde ol ṣaçı şeb-būya baḳ

4. Server-i iḳlīm-i ḥüsn iseŋ ne var ẓulm eyleme
   ʿĀşıḳ-ı şeydā-dilüŋ itdügi hāy u hūya baḳ

5. Gülşen-i kūyuŋ ṣular Ḫatmī ḳuluŋ nemdür dime
   Dīde-i terden revān itdügi iki cūya baḳ

1. Bir bakışıyla günde bin defa kan döken o ay yüzlüye bak! Ah ey gönül, nasıl merhametsizdir şu kötü huyluya bak!
2. Gel, bu dünya bağında o gül yanaklının hasretiyle her dakika döktüğüm şu kanlı suya bak…
3. Ey gönül! Bağa bahçeye gitme, sümbülleri seyretme, güzellik bostanında o saçı şebboya bak.
4. Güzellik ikliminin sultanı isen ne olmuş? Deli yürekli aşığın çıkardığı inlemeye bak da zulm eyleme.
5. Gül bağından güzel sokağını sulayan şu Hatmî için “Neyim olur ki?” deme; nemli gözlerinden akan o iki dereye bak yeter.

61 (Gazel) (11a/23a)

Mef ʿû lü / Me fâ ʿî lü / Me fâ ʿî lü / Fe ʿû lün

1. Bilmem neden ol gözleri ḫūn-hᵛāra teʿalluḳ
   Günden güne artar ne ʿaceb yāra teʿalluḳ

2. Ḥikmet ne'iki eylemedi derdüme tīmār
   Vār iken eṭibbāda çü bīmāra teʿalluḳ

3. Ben bülbülinüŋ nālesini ġūşına almaz
   Ol ruḫları gül her dem ider ḫāra teʿalluḳ

4. Zülfini ʿiẕārında görüp olma perīşān
   Kim genc ider ḳanda ise māra teʿalluḳ

5. Her niçe cefā var ise bu Ḫatmī'ye itse
   Āh eylemese dil-berüm aġyāra teʿalluḳ

1. O gözünü kan bürümüş sevgiliye tutulmak nedendir, acaba neden günden güne o yare sevgimiz artıyor, şaşılacak şey…
2. Tabiplerin hastalara karşı ilgili olması gerekirken, derdime derman olmamasının sebebi nedir?
3. Gün yanaklı sevgilim ben bülbülünün feryadına kulak asmayıp da (canımı yakan) dikene yakınlık gösterir.
4. Yanağında zülüflerini görüp perişan olma; nerede olursa olsun, hazine ile yılan arasında bir bağ vardır.
5. Ah! Sevgilim ne kadar eziyet cefa varsa bana etse; yeter ki başkasıyla ilgilenmese…

62 (Gazel) (11a/23a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Ḳāmetüm ẖam eyledi ālām-ı yār-ı iştiyāḳ
   Yaḳdı külli cismümi veh kim bu nār-ı iştiyāḳ

2. Bir nefes ḳaldı hemān mirʿāt-ı ruẖsāruŋla gör
   Öldürür ben ẖaste(y)i[139] āẖir bu zā[r]-ı[140] iştiyāḳ

3. Zerreveş nā-çīz idelden mihrüŋ iy meh-rū beni
   Cismüm içün dir gören budur şerār-ı iştiyāḳ

4. Varduġınca iftirāḳuŋla göŋül ẖum-ẖāneye
   Miḥnet u hicrān olur ol dem nis̱ār-ı iştiyāḳ

5. Mūya döŋdürdi tenüŋ ol mū-miyānuŋ ḥasreti
   Ġam yime Ḫatmī budur ʿuşşāḳa kār-ı iştiyāḳ

1. Sevgilimi arzulamanın elemleri yüzünden iki büklüm kaldım, vah ki bu arzunun ateşi bütün bedenimi yaktı.
2. Hemen hemen bir nefeslik ömrü kalan bu ben hastaya o ayna gibi parlak yüzünü tut da gör; bu hasretten çektiğim ahlar sonunda beni öldürecek.
3. Ey ay yüzlüm! Sevginin/güneşinin yanında bir zerre kadar kaldığımdan beri, bedenimi görenler benim için “İşte arzu kıvılcımı budur!” diyorlar.
4. Gönül senin ayrılığınla meyhaneye ne zaman gitse acı ve hasretle orada arzu ve heves saçar.
5. Hatmî! O ince belli sevgilinin hasretinden kıl kadar zayıfladın ama üzülme, coşkulu aşıkların hali budur.

---

[139] ẖaste: ḥaste.
[140] āhir bu zār: bu āẖir zā.

63 (Gazel) (11b/23b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Ġam şebin nev-rūz ider ol çihre-i meh-tāba baḳ
   ʿĀşıḳ-ı şeydāya mihrinden düşen bu tāba baḳ

2. Acır aġlar çoḳ yaşasun şöyle merdüm-zādedür
   Ġam deminde hem-dem[üm]dür dīde-i ḫūn-āba baḳ

3. Laʿl-i şekker-ḫāy-ı yārı bī-tekellüf ḳıldı būs
   Telḫ-ʿıyş itdi bizi billāh [ol] şerr-āba baḳ

4. Gerçi zāhid bekledüm pīr-i muġānuŋ dergehin
   İrdüm āsān vech ile āḫir bu fetḥ-i bāba baḳ

5. Ḳan bulanıḳ bir delidür sanki zencīrin sürür
   Ḫatmī gibi ʿāşıḳ-ı dīdāra beŋzer āba baḳ

1. O ay yüzlüye bak; gam gecesini Nevruz eyler. Çılgın aşığa, onun aşkından/güneşinden düşen bu nura bak.
2. Gam vakti bu kanlı gözüm benim yoldaşımdır, bana acıyıp ağlar. Çok yaşasın ki işte o böyle insaniyetlidir.
3. O kötülük suyuna (şaraba) bak, sevgilinin şeker gibi tatlı dudaklarını teklifsizce öptü de bizim meclisimizi zehir etti..
4. (Ey zahid!) Gerçi pir-i muganın dergahını bekledim ama (bu sayede) sonunda kolayca önümde kapılar açıldı.
5. Hatmî gibi sevgilinin yüzüne aşık olmuş şu suya bak, sanki zincirini sürüyen iflah olmaz bir delidir.

(Harfü'l-Kāf)

64 (Gazel) (11b/23b)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Fe ʿû lün

1. Olalı ol sitem-kārum ġażabnāk
   İdüpdür dest-i cevri yaḳamı çāk

2. Eger meyl itse zerrece ‿āfitābum
   Cihānda baŋa ġamdan ḳalmaya bāk

3. Nigāruŋ ḥāli budur ʿāşıḳına
   Gehī şād eyler anı gāh ġamnāk

4. İşigi itlerinden saysa dil-ber
   Virürdüm cānumı olup feraḥnāk

5. Piyāde ol güzel seyrāna çıḳmış
   Güzergāhında Ḫatmī olagör ḫāk

1. O sitemkâr sevgilim gazap saçmaya başladığında, cefasının eliyle yakamı yırtar.
2. O güneş yüzlü sevgili bana zerre kadar meyletse bu alemde dertten kederden yana endişem kalmazdı.
3. Güzelin, sevdiğine karşı tavrı budur: Onu kâh mutlu, kâh dertli kılar.
4. O dilber beni eşiğinin köpeklerinden saysaydı canımı rahatça verirdim.
5. Hatmî! O güzel sevgili yürüyerek gezintiye çıkmış; (öyleyse) sen de onun yolunda toprak ol.

65 (Gazel) (11b/23b)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Dehr-i dūn içre beni eyledi bī-yār felek
   Ne ʿaceb ġadr-i ṣarīḥ etdi bu ġaddār felek

2. Eşk-i çeşmümle fiġānum göreli gūş ideli
   Ebr giryān oluban her dem ider zār felek

3. Yedi iḳlīmi ṭoḳuz ḳat ṭolana döne döne
   Görmeye sencileyin bir daḫı cevvār felek

4. Göreli ġamze-i mekkāreŋi taḥsīn itdi
   Bu ḳadar mekr ü füsūn ile bu mekkār felek

5. Manṣıbun manṣıbadur bildi cihānuŋ Ḫatmī
   Ṣanma uġrılayasın göŋlini ʿayyār felek

1. Felek beni bu adi dünyada sevgilisiz bıraktı. Bu gaddar felek, acaba bana neden böyle apaçık bir zulüm etti?
2. Benim gözümdeki yaşları görüp, feryadımı duyalı beri bulut ağlar, felek ah edip inler.
3. Felek yedi iklimi döne döne dokuz kat dolanır ama yine de sen gibi cefa edeni görmez.
4. Bu hilebaz felek bile bunca hilesine büyüsüne rağmen senin fitneci gamzeni görünce takdir etti.
5. Hatmî bu cihanın mevki makamının derde karşılık geldiğini bilir; ey yalancı felek, sen (makam vaadiyle) onun gönlünü çelemezsin.

66 (Gazel) (12a/1a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Fe ʿû lün

1. Dilā çün derd-i yār oldı naṣībüŋ
   Ziyāde eyle var imdi şekībüŋ

2. Göŋül çün derd-i ʿışḳa mübtelāsın
   Gerekmez saŋa dermānı ṭabībüŋ

3. Ḳızarma hiç çıḳup minberde vāʿiẓ
   Ṣuyın ḥürmetle içdük biz zebībüŋ

4. Gerekmez çekmege çeşmüme sürme
   Ġubār-ı pāyı var iken ḥabībüŋ

5. Sevād-ı[141] zülfüŋe Ḫatmī virür cān
   Bilür miskīn ki olur dün ġarībüŋ

1. Ey gönül! Madem nasibin sevgilinin derdi oldu, var şimdi sabrını arttır.
2. Gönül, aşk derdine müptela olduğundan, sana tabibin dermanı gerekmez.
3. Vaiz! Biz üzümün suyunu (şarabı) büyük bir hürmetle içmişken sen hiç o minbere çıkıp, kızarıp öfkelenme.
4. Sevgilimin yolunun tozu toprağı varken benim gözüme başka bir sürme çekmeme gerek yoktur.
5. Hatmî senin kara zülüflerine can verir. Zira bu miskin bilir ki "Dün (gece) garibindir".

[141] sevād: sevdā.

67 (Gazel) (12a/1a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Dilā gel terk-i cān eyle reh-i ʿışḳında cānānuŋ
   Dilerseŋ zinde olmasın eger kim ḥaşra dek cānuŋ

2. Çeküpdür cevrüŋi çün çoḳ faḳīrüŋ nā-tüvān göŋli
   Ne var bir kez eyā ḳaşı kemānum görse iḥsā[nuŋ]

3. Cefā vü cevr-i dilberveş ġam-ı dünyāya ġāyet yoḳ
   Ṣafā vü şevḳ ile dā'im geçir ʿāḳil bu devrānuŋ

4. Dönerdi Beyt-i maʿmūra be-ḥaḳḳ-ı Kaʿbe bu şiʿrüŋ
   Yazarsa luṭf idüp dil-ber eger köngine yārānuŋ

5. Cüdā düşdüŋ gibi Ḫatmī yine meh-rū efendiŋden
   Ki encüm gibi yumdurmaz gözümüz āh u efġānuŋ

1. Gönül! Eğer canının haşra dek diri kalmasını istiyorsan gel, sevgilinin aşkının yolunda o canı bırak.
2. Ey kaşı keman sevgilim! Bu fakirin zavallı gönlü çok eziyetini çeker durur; ne olur bir kere de ihsanını görse?
3. Dilberin cefası cevri gibi bu dünyanın gamının da bir sonu yok. Ey akıllı kişi, bu devranını daima sefa ve mutlulukla geçir.
4. Ey Hatmî! Eğer dilber lütfedip bu şiirini dostların cöngüne yazarsa, Kabe hakkı için bu şiir Beyt-i mamura dönerdi.
5. Hatmî! Yine o ay yüzlü efendinden ayrı düşmüşe benziyorsun ki ahından feryadından dolayı gözümüz yıldızlar gibi hiç kapanmıyor.

68 (Gazel) (12a/1a)

Mef ʿû lü / Fâ ʿi lâ tü / Me fâ ʿî lü / Fâ ʿi lün

1. Ṣaḥn-ı çemende baŋa ḳadi nāreven gerek
   Bir lāle-ḫadd ü lebleri şekker-şiken gerek

2. Defʿ-i ġam eylemek diler iseŋ dilā eger
   Āb-ı revān u ṣūret-i ḫūb u çemen gerek

3. Zülf[i] muʿaṭṭar eylemege cān dimāġını
   Gülzār-ı ḥüsn içinde boyı yāsemen gerek

4. Dil-ber yolında vir seri ʿüryān olup dilā
   Her kim şehīd-i ʿışḳ ola ol bī-kefen gerek

5. ʿIşḳ ehlinüŋ maḳālini ṣofiye söyleme
   Ḫatmī bu ʿışḳ içinde saŋa hem-süḫan gerek

1. Yeşil bahçeler içinde bana nareven boylu (sevgili) gerek, bir lâle yanaklı gerek, şeker kıskançlıktan çatlatacak kadar tatlı dudaklı (bir sevgili) gerek.
2. Gönül, eğer dertleri kovmak istersen akarsu gerek, güzeller gerek, çemen gerek.
3. Saçı, can burnunu hoş kokularla doldurmak için güzellik bahçesinde yasemin gibi beyaz tenli bir sevgili gerek.
4. Gönül, aşk şehidi kefensiz gerektir. Sen de dilber yolunda soyunup meydana çık ve başını ver.
5. Hatmî, bu aşk hali içinde sana, senin dilinden anlayan bir dost gerek. Sakın aşk ehlinin sözlerini sofuya söyleme.

69 (Gazel) (12b/1b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. ʿİşret u ʿıyşuŋ demi geldi zamānı[142] ġoncenüŋ
   Kim belürdi ṭarf-ı gülşende nişānı ġoncenüŋ

2. Nāz ile ol gül-ruḫuŋ gördi tebessüm itdügin
   Ḥayretinden ḳaldı dem-beste dehānı ġoncenüŋ

3. Aġzın açmaḳ istedi mey meclisinde dil-bere
   Şermden ol dem yüzine urdı ḳanı ġoncenüŋ

4. Ḥaddüŋ ile leblerüŋ aŋmaḳ ne ḥaddidür şehā
   Var mıdur aġzın açabilmege cānı ġoncenüŋ

5. Ḥāk-pāy-ı yāre īs̱ār itmegiçün Ḫatmīveş
   Çoḳ zeri vardur derūnında nihānī ġoncenüŋ

1. Keyif sürmenin zamanıyla birlikte goncanın da zamanı geldi. Zira gül bahçesi tarafında goncanın alameti belirdi.
2. O gün yanaklının naz ile tebessüm ettiğini görünce goncanın ağzı hayretinden kapandı, sustu kaldı.
3. İçki meclisinde dilbere laf etmek istediğinde goncanın yüzü utançtan kıpkırmızı oldu.
4. Şahım! Dudaklarınla yüzünü anmaya goncanın yüzü var mıdır? Ağzını açabilecek canı bile yoktur.
5. Sevgilinin yoluna -Hatmî gibi saçmak için- goncanın sinesinde çok gizli altınlar vardır.

[142] zamānı: zamanuŋ.

70 (Gazel) (12b/1b)

Fe ʿi lâ tün / Me fâ ʿi lün / Fe ʿi lün

1. ʿAbdine Ḥaḳ ʿināyet eyleyicek
   Anı ehl-i saʿādet eyleyicek

2. Cümle düşvārını ḳılur āsān
   Şefḳat idüp ḥimāyet eyleyicek

3. Derde ṣabr eyleyen bulur dārū
   Hiç görmez şifā şikāyet eyleyicek[143]

4. Lāyıḳuz yanmaġa cahīm içre
   Bize ol şeh ʿadālet eyleyicek

5. Ol Kerīm u Raḥīm çün cürmi
   ʿAfv ider bī-nihāyet eyleyicek

6. Biŋ yıl olursa ʿömrümüz luṭfın
   Dükene şemmesin hikāyet eyleyicek[144]

7. Ḫatmī muʿtād olma bedḫūya
   Terk müşkildür ʿādet eyleyicek

[143] Bu mısranın vezni bozuktur.
[144] Bu mısranın vezni bozuktur.

1. Hakk, kuluna lütfedip onu saadet ehlinden eyleyince…
2. (Ve) Şefkat edip koruyunca, tüm güçlükleri kolaylaştırır.
3. Derde sabreden çaresini bulur, şikayet ederse hiç şifa bulmaz.
4. O şah bize adaletle muamele ettiğinde bizim cehennemde yanmaya layık olduğumuz görülür.
5. O, kerem ve rahmet sahibidir. Zira günahlarımız sonsuz da olsa affeder.
6. Ömrümüz bin yıl bile olsa senin lütuflarının bir parçasını anlatmaya kalkışsak tükenir.
7. Hatmî, kötü huylara kapılma. Bir şeyi adet edindikten sonra bırakması zordur.

71 (Gazel) (12b/1b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Perde-i pindār[ı] çeşmüŋden gider bīnā iseŋ
   Gel bu naḳşı naḳş iden naḳḳāş[ı] gör dānā iseŋ

2. H̬āk ider bu gerdiş-i gerdūŋ-ı dūn āh̬ir seni
   Şevket u ḥaşmetle el-ḥaḳ H̬usrev u Dārā iseŋ

[13a/2a]

3. Bī-fer eyler tāb-ı rūyuŋ āh kim iy māh-rū
   Gerd-i devrān ʿāḳıbet mihr-i cihān-ārā iseŋ

4. Cismüŋi maʿdūm idüp mevcūd ider ismüŋ felek
   Āşiyān-ı Ḳāf-ı istiġnāda ger ʿAnḳā iseŋ

5. Bir gedāyile ber-ā-bersin çü h̬āke girmede
   Gerçi kim H̬atmī cihān mülküne ḥākim şā iseŋ

1. (Gönül gözün açıksa) zan perdesini gözünden kaldır; bilenlerdensen gel, bu nakşı nakşeden nakkaşı gör.
2. Şevket ve haşmet sahibi bir Hüsrev, bir Dara olsan bile sonunda bu alçak devran döner, seni toprak eder.
3. Ey ay yüzlü! Sen dünyayı ışıtan bir güneş bile olsan, Sonunda devranın tozu toprağı senin yüzünün parlaklığını kapatır ve ışığını soldurur.
4. Sen gönül tokluğunun Kafdağı’nda yuva tutmuş bir Anka da olsan felek senin bedenini görünmez kılar, geriye sadece adın kalır.
5. Hatmî cihan mülküne padişah da olsan toprağa girerken bir köle ile aynısın.

72 (Gazel) (13a/2a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Zevḳine dünyā-yı dūnuŋ şād olup ġam ṣanmaduŋ
   ʿIyş u nūşın iy göŋül ḥayfā ki mātem ṣanmaduŋ

2. Ḫaste olduḳça eṭibbādan ʿilāc itdüŋ ricā
   Anlaruŋ tiryāḳını iy bī-ḫaber sem ṣanmaduŋ

3. Geçdi ʿömrüŋ ġaflet u ṭūl-i emelle iy dirīġ
   Evvel u āḫir dem-i dünyāyı bir dem ṣanmaduŋ

4. Gözleyüp ehl-i ḳabā baḳduŋ gedāya ḫışm ile
   Gördügin her bir ʿabā-pūşı niçün Cem ṣanmaduŋ

5. Nefsüŋi bildüŋ bugün insān-ı kāmilsin velī
   Kimse(y)i kendüŋden özge Ḫatmiyā kem ṣanmaduŋ

1. Ey gönül! Bu rezil dünyanın zevklerine aldanıp eğlendin, bunu mutluluk sandın, gam olduğunu bilmedin. Yiyip içtiklerinin matem olduğunu anlamadın.
2. Ey bihaber! Hasta oldukça tabiplerden ilaç istedin ama o ilacın zehir olduğunu hiç düşünmedin.
3. Ah, yazık ki ömrün gafletle, doyumsuz hırslarla gelip geçti. Sen dünyanın başından sonuna bir nefeslik olduğunu aklına getirmedin.
4. Kaftan giyenleri gözleyip, garibana hışımla baktın. Abaya bürünmüş(derviş)lerin aslında bir Cem olduğunu niye anlamadın?
5. Hatmî! Bugün nefsini bildin, artık insan-ı kamilsin. Kendinden başka kimseyi kötü, kusurlu görmedin.

73 (Gazel) (13a/2a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Ġıll u ġışdan āh kim āyīnemüz pāk eylesek
   Biz de insānuz bu ṭaṣvirāt[ı] idrāk eylesek

2. Göŋlümüz dünyā ṣafāsıyla niçe şād idelüm
   Bāri bir dem ḫavf-ı ʿuḳbā ile ġamnāk eylesek

3. Muḳteżāsı üzre niçe olalum kāhil tenüŋ
   Ṭāʿate anı riyāzet birle çālāk eylesek

4. Cām-ı ʿışḳ ile dilā bir neş'e taḫsīl eyleyüp
   ʿĀr u nāmūsın girībānını biz çāk eylesek

5. Niçe azmışdur görüŋ bu nefs-i şūmı ter düşer
   Ḫavf-ı Ḥaḳ'la dīdemüz bir dem ki nemnāk eylesek

6. ʿİzzet-i dāreyn ile mesʿūd olurduḳ Ḫatmiyā
   Ehl-i diller pāyına biz çehremiz ḫāk eylesek

1. Ah, gönül aynamızı kirden temizlesek, oraya yansıyanları anlayıp seyredebilsek!
2. Gönlümüzü dünyanın zevkleriyle ne zamana kadar kandıralım? Bari bir an için bile olsa ahiret korkusuyla ona elem verebilsek…
3. Ne zamana kadar bu bedenin isteklerine boyun eğmeye devam edeceğiz? Bu tembel bedeni –inzivaya çekilip- ibadete heveslendirebilsek…
4. Gönül! Aşk şarabından içip neşelenerek, ar ve namus gömleğinin yakasını yırtsak!
5. Allah korkusu ile gözümüz bir an nemlense, şu yoldan çıkmış uğursuz nefs hemen küser.
6. Hatmî! Yüzümüzü gönül ehlinin ayakların toprak diye serebilsek, iki cihan saadeti bizim olurdu.

74 (Gazel) (13b/2b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Gitme gel bir laḥẓa ārām eyle cānı ʿāşıḳuŋ
   Ḳo şitābı luṭf ḳıl rūḥ-ı revānı ʿāşıḳuŋ

2. Cennet ü ḥūrāyı neyler ʿāşıḳ-ı dīdār[145] olan
   Sen melek kūyı degül midür cinānı ʿāşıḳuŋ

3. Ḳadr ile göge ir[er]di başı iy şāh-ı ḥüsün
   Āsitān-ı devletüŋ olsa mekānı ʿāşıḳuŋ

4. Sen hümāyıla niçe pervāz ide zāġ-ı raḳīb
   Tīr[i] müjgānuŋ ola ḳaşuŋ kemānı ʿāşıḳuŋ

5. Ol meh-i nā-mihribān mihrine isterse nişān
   Rūy-ı zerdi Ḫatmiyā besdür nişānı ʿāşıḳuŋ

1. Ey aşığın canı olan sevgili, gel bir an dur. Aşığın ruh-ı revanı olan sevgili, lütfet de şu aceleyi bırak.
2. Senin yüzünün aşığı olan Cennet'i huriyi neylesin? Aşığın cenneti, sen meleğin sokağı değil midir?
3. Ey güzellik şahı, aşığın mekanı senin devletinin kapısının eşiği olsaydı, başı göğe ererdi.
4. O karga rakip, senin gibi bir hüma ile nasıl beraber uçsun? Senin kirpiğin aşığa ok, kaşın yay olur (onu avlar).
5. O ay yüzlü şefkatsiz sevgili, sevildiğine bir delil isterse ey Hatmî, aşığın altın gibi sararmış yüzü yeterli gelir.

[145] ʿāşıḳ-ı dīdār: ʿāşıḳ-ı şeydā dīdār.

75 (Gazel) (13b/2b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Biz bu ḫākī cism ile āḫir ġubār olsak[146] gerek
Bes bu tenle çün ġıdā-yı mūr u mār olsak gerek

2. Zer mi yā manḳır[147] mı maʿlūm olur [anda] her kişi[148]
Kim mihekk-i maḥşere varup ʿayār olsuŋ gerek

3. Gerçi kibr-i nefs ile şimdi başuŋ çaḳ gökdedür
Fikrüŋe gelmez mi iy dil ḫāksār olsaŋ gerek

4. ʿĀrifā kim ʿariyyetdür ḳıl naẓar bu ḳālıba
Dīde-i taḥḳīḳ aç kim tārumār olsaŋ gerek

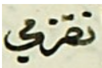
5. Bī-ḳarāruz bu ribāt-ı köhnede gerçi bugün
Luṭf-ı Ḥaḳla yarın anda ber-ḳarār olsak gerek

6. Mihr-i Ḥaḳ’la al vużuʿ dünyāda tā ʿuḳbāda biz
Bu ʿibādet nurıyıla şuʿledār[149] olsak gerek

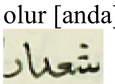
7. Mezraʿ-ı dünyāda Ḫatmī ek ʿamel ṭoḫmın yüri
Ḥāṣıl olmaz ḳırda bī-kişt zār olsaŋ gerek

---

[146] olsak : Bütün beyitlerde ك ile yazılmıştır.

[147]

[148] olur [anda] her kişi: olur her kişi olsak.

[149]

1. Biz bu topraktan yoğrulmuş bedenimizle sonunda toprağa karışıp, karıncaya yılana yem olsak gerek.
2. Mahşer(e gidip) orada herkesin altın mı bakır mı olduğunu anlasak...
3. Ey gönül, şimdi kibirle başın göktedir ama yarın toprakla bir olacağını düşünmez misin?
4. Ey arif! Gözünü dikkatle açıp, ödünç verilen şu bedene hakikati arayan göz ile bak (ve gör) ki tarumar olacaksın.
5. Bugün bu köhne bağda kararımız yok (salınıp duruyoruz) ama yarın Hakk'ın lütfuyla "berkarar olsak gerek".
6. Abdestini bu dünyada Hak aşkının güneşiyle al, zira biz bu dünyada ve ahirette bu ibadet nuruyla şuledar olacağız.
7. Hatmî! Dünya bostanında amel tohumlarını ekip yürü, (yoksa zaten) ekin bitmeyecek bir kır gibi olan dünyada ekinsiz kalıp ağlarsın.

76 (Gazel) (13b/2b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Ḳaddümüz ḥam oldı daḫı zülf-i ḥamdan geçmedük
   Vāh bu pīç-ā-pīç-i sevdā vü elemden geçmedük

2. Ḳıldı peydā cismümüz ḫākiyle devrān kāseler
   Biz dem-ā-dem arzū-yı cām-ı Cem'den geçmedük

3. Şevḳ u şādīsi cihānuŋ düşmene olsun naṣīb
   Dost cevri leẕẕeti birle bu ġamdan geçmedük

[14a/3a]

4. Mihrüŋ ol māhuŋ dehānı gibi çün kim görmedük
   Cüst u cūy-ı milket-i rāh-ı ʿademden geçmedük

5. Semtümüz çün rāh-ı kūy-ı yāre düşdi Ḫatmiyā
   Ḳurtulup ālāmdan hecr ü sitemden geçmedük

1. Belimiz büküldü ama o zülfün kıvrımından vazgeçmedik. Vah ki bu (ıstıraplı) kara sevdadan ve elemden vazgeçmedik.
2. Devran bizim bedenimizin toprağından kadeh yaptı, biz yine de bir an olsun Cem'in kadehinden vazgeçmedik.
3. Bu alemin zevki neşesi düşmanın olsun, biz dostun eziyetinin tadıyla bu çileden vazgeçmedik.
4. Biz o sevgilinin ağzını görmediğimiz gibi sevgisini de görmedik ama yine de yokluk ülkesinin izini sürmekten vazgeçmedik.
5. Hatmî! Yolumuz sevgilinin mahallesine düştüğünden biz elemlerden kurtulmadık, hasretten ve sitem(in semtin)den geçmedik.

77 (Gazel) (14a/3a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Ābveş sürʿatdedür iy dil mürūrı ʿālemüŋ
   Ġırre olma bir iki gündür ḥużūrı ʿālemüŋ

2. Cāh[ı] çāh u devleti let leẕẕeti zillet dur[ur]
   Yandur[ur] iy merd nār āteş sürūr-ı ʿālemüŋ

3. Manṣabadur manṣıb-ı şāhī bu natʿ-ı bāzda
   Bī-bekādur bir baḳ'a sen de umūrı ʿālemüŋ

4. Bu fenā kāḫında ancaḳdur iḳāmet se vü penc
   Bun[ı] müşʿir oldı şeş günde ẓuhūrı [ʿālemüŋ]

5. Bir yılı bir ay gibidür ʿömre ḳılma iʿtimād
   Haftası bir günce bir hafta şühūrı [ʿālemüŋ]

6. Ḳaṣr-ı şādī ṣanma dünyānuŋ ḫarāb eyvānını
   ʿĀḳil olanlar anı dirler ḳubūrı ʿālemüŋ

7. ʿĀlem-i ervāḫa ur per iy hümā-yı murġ-ı dil
   Ḫaẓẓ-ı nefsānī dur[ur] zīrā şürūrı ʿālemüŋ

8. Āsiyābāsā ṣu üstünde ṭurur bir ḫāndur
   Nevbet iledür duḫūli vü ʿubūrı ʿālemüŋ

9. Pāye-i aʿlā diyü meyl idüp itme ārzū
   Ḫatmī ġāyet dūn-perverdür ṣudūrı ʿālemüŋ

1. Ey gönül, bu devran su gibi hızla akıp gitmektedir. Sakın gurura kapılma, bu dünyada süreceğin sefa üç günlüktür.
2. Ey insan! Alemdeki makam mevkii kuyudur, devlet kötek, lezzet zelillik demektir. Bu dünyanın mutluluğu, sonunda ateşe döner.
3. Bu oyun meydanında padişahın vereceği mansıp bir derttir. Sen de bir baksan ya, alemdeki bütün işlerin bir sonu vardır.
4. Bu yokluk köşkünde ikamet ancak üç beş gündür. Alemin altı günde yaratılması buna işaret eder.
5. Ömre güvenme, onun bir yılı bir ay gibi gelir. Alemin haftası bir gün, ayları ise bir hafta gibidir.
6. Dünyanın yıkık konağını mutluluk köşkü sanma. Akıllı olanlar onun için “Alemin mezarı/lağımı” derler.
7. Ey hümaya benzeyen gönül kuşu! Ruhlar alemine kanat çırp. Zira alemin kötülükleri, nefsani hazlardır.
8. Aleme geliş gidiş sırayladır. O, değirmen gibi su üstünde duran bir handır.
9. Hatmî! Dünyadaki makam sahipleri hep alçaklara iltifat eder. Onları yüce bir makam sanıp arzulama.

78 (Gazel) (14a/3a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Āsumān-ı ḥüsnde sensin çü māhı ʿāşıḳuŋ
   Encümāsā sanadur cānā nigāhı ʿāşıḳuŋ

2. Yaḳma nār-ı fürḳate alma ṣaḳın derd-i dilüm
   Kim ṭoḳuz çarḫa çıḳar bir demde āhı ʿāşıḳuŋ

3. Cürʿa-i derd [ü] muḥabbet nūş idüpdür ṣūfiyā
   Hūş başına gelür ṣanma ki gāhī ʿāşıḳuŋ

4. Yanduġına pūte-i miḥnetde dil iy sīm-ten
   Rūy-ı zerdi bes degül midür güvāhı ʿāşıḳuŋ

[14b/3b]

5. Bir kez iy ḳaşı kemān ḳılsan nişān ger tīrine
   Şevḳ u zevḳ ile göge ata külāhı ʿāşıḳuŋ

6. Ebr-i zülfüŋ mihr-i ruḫsāruŋ iḥāṭa ideli
   Āh kim aġarmadı baḫt-ı siyāhı ʿāşıḳuŋ

7. Şāh-ı iḳlīm-i ḥüsünsin iy süvār-ı esb-i nāz
   Ḫatmīveş olmaḳ gerekmez mi sipāhī ʿāşıḳuŋ

1. Ey sevgili! Güzellik göğünde ay sen olduğun için, yıldızların aya baktığı gibi aşığın bakışı da sanadır.
2. Sakın beni ayrılık ateşinle yakıp da gönlümün ahını alma. Aşığın ahı bir solukta dokuz feleği kat eder.
3. Sofu, dert ve aşk tortusu içen aşığın aklı başına gelir sanma.
4. Ey gümüş bedenli sevgili, bu sararmış yüz, aşığın hasret potasında yandığına yeterli ispat değil midir?
5. Ey keman kaşlı, eğer bir kez kirpiğinin okuyla aşığa nişan alsan, sevinçten keyiften başındaki külahı göğe atar(dı).
6. Zülfünün kara bulutları gün yüzünü kuşattığından beri, aşığın da kara bahtı açılmaz oldu.
7. Ey naz atının süvarisi! Sen güzellik ülkesinin padişahısın, o halde senin aşığının da Hatmî gibi sipahi olması gerekmez mi?

79 **Ḳıtʿa** (14b/3b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Ẕü-fünūn-ı fenn [ü] ʿilm olmaḳ dilerseŋ iy oġul
   Naḥv u ṣarfa evvelā [gel] eyle cell-i himmetüŋ

2. Dūn u cāhille muṣāḥib olma ṭut pendüm ṣaḳın
   Fāżıl u aʿlāya hem-dem ol ki artsun rifʿatüŋ

3. Ḳadrini bil iy püser żāyiʿ geçirme rūz [u] şeb
   Bu cüvānlıḳ ʿünfüvānıyla kemāl-i ṣıḥḥatüŋ

4. Şükr ü ẕikr-i Ḥaḳḳ ile bulsun lisānuŋ iʿtibār[150]
   Ḥāl idinmezseŋ daḫı olsun ʿibādet ʿādetüŋ

5. Ḫord u ḫᵛāba muḳteżā-yı şöhrete meyl eyleme
   Gel seḥer-ḫīz[151] ol ki efzūn ola dīn u devletüŋ

6. Nuṣḥ[ı] budur Ḫatmī'nüŋ her dem saŋa cān-ı peder
   Ehl-i ʿilm ile gerim ḳıl dā'imā [sen] ṣoḥbetüŋ

---

[150] iʿtibār: ibād.
[151] seḥer-ḫīz: seḫer-ḫīz.

1. Ey oğul! Eğer ilimde ve sanatta hünerli olmak istersen evvela nahv ve sarf bilgisini öğrenmeye çabala.
2. Öğüdümü tut; alçak ve cahille ahbaplık etme. Fazilet sahibi yüce kimselerle vakit geçir ki senin de makamın yücelsin.
3. Ey oğul! Bu gençliğin, zindeliğin kadrini kıymetini bil. Sakın vaktini boş işlerle geçirme.
4. Dilin, Allah adını anmak ve ona şükretmekle itibar bulsun. “Hâl” sahibi olmasan da ibadet etmek adetin olsun.
5. Şan şöhrete, uykuya yemeğe düşkün olma. Gel, seher vaktiyle ibadete başla ki dinin ve devletin(in yüceliği) artsın.
6. Ey babasının canı! Hatmî’nin sana nasihati budur ki ilim ehliyle sohbete daima hararetle tâlip ol.

80 (Gazel) (14b/3b)

Fe ʿi lâ tün / Me fâ ʿi lün / Fe ʿi lün

1. Nev-bahār irdi seyre varı görüŋ
   Niçe zārī ider hezār[ı] görüŋ

2. Ḫaẓẓ[ı] bir ān u cümle bir gündür
   Āh kim ʿömr-i bī-şümārı görüŋ

3. Bu serīr-i ḫūbda ḳılma sürūr
   Var ḳubūr içre mūr u mārı görüŋ

4. İş u āşum belā vü zehr itdi
   Bu cefā-pīşe rūzgār[ı] görüŋ

5. Ṭurmadan ṣu gibi geçer çaġlar
   Ḫatmiyā ʿömr-i bī-ḳarār[ı] görüŋ

1. Seyre çıkın; baharı görün, baharın gelmesiyle beraber bülbülün nasıl öttüğünü görün.
2. Tükenmez sandığınız şu ömrü görün ki tadı bir anlık, kendisi bir günlüktür.
3. Bu güzel tahtta oturuyorum, diye sevinme(yin); varıp mezardaki yılanı karıncayı görün.
4. Benim işimi aşımı zehreden, cefayı adet edinmiş şu devri görün.
5. Hatmî! Kayıp giden ömrü gör(ün) ki su gibidir; durmadan çağlar akar.

81 (Gazel) (15a/8a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Tāra döndürdi tenüm żaʿ fı ile müşkīn mūlaruŋ
   Ṭaġıdup ʿ aḳlum benüm kākülleriŋde būlaruŋ

2. İki acerle neberd itmez bir ādem iy perī
   Ḳatlüme saʿ y eylemek lāzım degül gīsūlaruŋ

3. Şöyle dökdi gözlerüm hecrüŋle dil ḫūn-ābesin
   Ṣu yirine ḳan aḳar kūyuŋda şimdi cūlaruŋ

4. Bir avuç ḫākister oldum nāleden ben ḳurtulup
   Külli cismüm yandı mihr-i nārına meh-rūlaruŋ

5. Ḫᵛāba[152] varmaz[153] her gice Ḫatmī gibi bī-dār olur
   Kim ki sevdāsına düşdi kākül-i şeb-būlaruŋ

1. Mis kokulu saçları beni zayıflattı bir tele döndürdü; kaküllerindeki kokular aklımı dağıttı.
2. Ey peri! Zülüflerinin beni öldürmeye çalışmasına gerek yok; zaten bir insan kavgada iki güçlü kişiyle baş edemez.
3. Hasretinle gözlerim, kanayan yüreğimden gelen yaşları öyle döktü ki şimdi artık ırmakların kenarında su yerine kan akar.
4. Ay yüzlülerin aşkının ateşiyle tüm bedenim yandı. Böylece ah çekmekten kurtuldum, (zira) bir avuç kül oldum.
5. Her kim şebboy kaküllerin sevdasına düşerse geceleri gözüne uyku girmez, Hatmî gibi (her daim) uyanık olur.

152

153 varmaz: virmez.

82 (Gazel) (15a/8a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Kes̱ret ile aġlamaḳdan çün yaşum ḳan eyledüŋ
   Kūyınuŋ sengin yudum yāḳūt u mercān eyledüŋ

2. Bir ayaġ ile göŋül dervīşini alduŋ ele
   Taḫt-gāh-ı milk-i istiġnāda sulṭān eyledüŋ

3. Ḳaldı dil sen [dil-ber]üŋ zülf ü zenehdānuŋ görüp
   Bir faḳīr-i nātüvān[ı] bend ü zindān eyledüŋ

4. Bunca demdür hecrüŋ ile aġlamaḳdan göz yaşın
   Ḳatresin deryā vü deryāsını ʿummān eyledüŋ

5. Gülşen-i kūyuŋ görelden rāstī iy serv-ḳad
   Bu göŋül murġını bülbül gibi nālān eyledüŋ

6. Ṣalınup geldügini gördüŋ o servüŋ gül gibi
   Ġonceāsā Ḫatmiyā çāk-i girībān eyledüŋ

1. Beni o kadar çok ağlattın ki gözyaşım kan oldu, kanlı gözyaşlarıyla yıkadığım sokağının taşlarını yakuta mercana döndürdüm.
2. Gönül dervişini bir hile ile ele alıp, göz tokluğu mülkünün tahtında sultan eyledin.
3. Gönül senin zülüflerinle çene çukurunu görünce (donup) kaldı. Bu aciz aşığını zülüflerinle bağlayıp çene çukurunun zindanlarına attın.
4. Öyle uzun zamandır ağlıyorum ki gözyaşım bir damlayken deniz, denizken umman oldu.
5. Ey servi boylu! Mahallenin gül bağını gördüğünden beri doğrusu gönül kuşumu bülbül gibi inletirsin.
6. Hatmî! O selvi boylunun gül gibi salınıp geldiğini görünce sen de gonca gibi yakanı yırttın.

(Harfü'l-Lām)

83 (Gazel) (15a/8a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Ṭālib-i iksīr-i ʿışḳ iseŋ eger rüsvā-dil ol
   Naẖvet ü nāmūs[ı] terk eyle dilā şeydā-dil ol

2. Zülf ü rūyı vaṣfını gūş eyle benden zāhidā
   Var ise başında hūşuŋ rūz [u] şeb sevdā-dil ol

3. Şīşe-i ḳalbüm şikest itdüŋ benim [iy] seng-dil
   Bāri aġyāra daẖı raḥm itmeyüp ẖārā-dil ol

4. Dolaşup ḳalma hevā-yı zülf-i ʿanber-bār ile
   Hay miskīn naḳş[ı] ḳo naḳḳāşa baḳ dānā-dil ol

[15b/8b]

5. Çünki bildüŋ dünyede yoḳdur beḳāsı begligüŋ
   Faḳr ile [eyle] tefāẖur Ḫatmiyā der[y]ā-dil ol

1. Eğer aşk iksirine talipsen rezil rüsva olmaya gönüllü ol. Ey gönül! Kibri ve doğruluğu terk et, deli yürekli ol.
2. Zahit! O güzelin yüzünü, zülüflerini benden bir dinle de varsa aklın başından gitsin, gece gündüz aşık gez.
3. Ey taş yürekli! Madem benim sırça gönlümü kırdın, bari ellere de merhamet etme. Kalbin bana taş ise onlara mermer kesilsin!
4. Ah miskin (gönül), anber kokan zülüflere dolanıp kalma. Gönül gözünü aç, bu nakşı nakş eden (o yüce) nakkaşı gör, bilge gönüllü ol.
5. Hatmî! Dünyada beyliğin de geçici olduğunu öğrendiğini söylüyorsun. O halde gönlü zenginlerden olup, yoksullukla övün.

84 (Gazel) (15b/8b)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Laʿlüŋüŋ şevḳi ile nūş iderüz bāde-i āl
   Devletüŋde idüben pādişehüm defʿ-i melāl

2. Şeb-i fürḳatde ʿömür geçmededür[154] miḥnet ile
   Āḫirü'l-emr umarız ola bize rūz-ı viṣāl

3. Niçe Erjeng ü niçe Mānī gele dehr içine
   Bir ḳalem çekmeyeler bu göz ile ḳaşa mis̱āl

4. Āb-ı ḥayvān[ı] baŋa aŋma ki ol Ḥızr-liḳā
   Leb-i can-baḫşla ider[155] ʿāşıḳ içün āb-ı zülāl

5. Gülşen-i kūy[-ı] nigār içre ḳaranfil ḳomaġa
   Yaraşur Ḫatmī eger kāse-i ser ola sifāl

1. Padişahım, dudaklarını arzulayıp kırmızı şarap içeriz. Böylece devletinden derdi sıkıntıyı kovarız.
2. (Aşık için) Ömür ayrılık gecesinde eziyetle geçmelidir. Umarız, sonunda bizim de üstümüze gün doğar, sevgiliye kavuşuruz.
3. Bu dünyaya çok Maniler gelip çok Erjengler çizerler ama içlerinden senin gözüne kaşına denk bir çizgi çeken çıkmaz.
4. Bana hayat/ölümsüzlük suyundan bahsetme. Biz aşıklar için o Hızır (yüzlü sevgili), ab-ı zülal olarak leb-i canbahşını iletir.
5. O güzelin gül bahçesine benzeyen mahallesinde, Hatmî'nin kafatasından karanfillere saksı yapsalar yaraşır.

[154] geçmededür: geçmelidür.
[155] ider: iledür.

85 (Gazel) (15b/8b)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Nev-bahārı gel'e seyr eyle dil-ārā mı degül
   Her gülüŋ[156] rāyiḥası ʿanber-i sārā mı degül

2. Şimdi mi geçdi dilā ol ruḫıı gül āli baŋa
   Her zaman eyledügi [vaʿde-i] ferdā mı degül

3. Her ḳaçan gülşene varsa o nigār ayaġına
   Beẕl ü īs̱ār[ı] ṣabānuŋ gül-i raʿnā mı degül

4. Ruḫı şevḳiyle lebi yādına gözden dökülen
   Bezm-i miḥnetde baŋa bāde-i ḥamrā mı degül

5. Göreli ġonce leb ü ʿārıżını gülşende
   Ḫacletinden ḳızaran verd-i muṭarrā mı degül

6. Gül-i gülzār-ı ruḫuŋ vaṣfını Ḫatmī ideli
   Gülşen-i ḥüsnüŋe ol bülbül-i gūyā mı degül

---

[156] gülüŋ: gülün.

1. Gel baharı seyret. Gönle ne kadar huzur veriyor değil mi? Her gülün kokusu saf anbere ne kadar benziyor değil mi?
2. Ey gönül, o gül yanaklı bana sadece şimdi mi oyun oynadı? Her zaman beni yalan vaatlerle kandırmıyor mu?
3. O güzel her ne zaman gül bahçesine gelse, saba rüzgarı onun için gül yaprakları saçmıyor mu?
4. Mihnet meclisinde, yanağının hevesiyle dudağının hatrına gözümden dökülen yaşlar, benim için kızıl şarap mı değildir?
5. Gül, bahçede senin gonca gibi dudağını ve yanağını gördüğünden beri, utancından kızarmıyor mu?
6. Hatmî gül bahçesindeki güle benzeyen yanağının vasıflarını anlattığından beri, senin güzelliğinin bağına bülbül değil midir?

86 (Gazel) (15b/8b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Pādişāhum ben ḳuluŋ yād eylegil
   H̬āṭır-ı nā-şādumı şād eylegil

2. Hecr ile ġurbetde ḳoma ʿāşıḳın
   Yanuŋa çek bir eyi ad eylegil

[16a/9a]

3. Bu yıḳılmış gönlümüŋ miʿmārısun[157]
   Luṭf ḳıl vīrān[ı] ābād eylegil

4. Ele alup bu dil-i ġamgīnimi
   İy H̬alīlüm Kaʿbe bünyād eylegil

5. Çünki ol gül yüzliden düşdüŋ cüdā
   H̬atmī bülbül gibi feryād eylegil

1. Padişahım, ben kulunu anıp, şu kederli gönlümü neşelendir.
2. Aşığını, ayrılıkla gurbette bırakma. Yanına çekip ismini yücelt.
3. Bu yıkılmış gönlümün mimarısın. Lütfedip bu viraneyi ayağa kaldır.
4. Ey Halilim! Bu kederli gönlümü ele al ve böylece sen de bir Kabe yapmış ol.
5. Hatmî, o gül yüzlüden ayrı düştüğüne göre artık sen bülbül gibi feryat et.

[157] Mısra sonuna fazladan yazılan ve vezni bozan “bendeŋi” kelimesi çıkarılmıştır.

87 (Gazel) (16a/9a)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Gül yüzüŋi güzelüm şöyle nihān eyleme gel
   Bülbülāsā işümüz āh u fiġān eyleme gel

2. Gösterüp gün yüzüŋi zerrece şād eyle beni
   Āh u eşküm gibi her sūya revān eyleme gel

3. Oḳ gibi ṭoġrı geçerken reh-i ʿışḳuŋda senüŋ
   Ḳadümüz miḥnet ile şimdi kemān eyleme gel

4. Cām içüp tāze cüvān sev diyü nuṣḥ eyledi çün[158]
   ʿAks-i tedbīri dilā pīr-i muġān eyleme gel

5. Ḫatmī şād ol miḥen-i[159] hecriyile cānānuŋ
   Kimseye leẕẕet-i hicrān[ı] ʿayān eyleme gel

1. Güzelim, gel şu gül yüzünü gizleme. İşimizi bülbül gibi feryada döndürme.
2. Gün yüzünü gösterip beni bir zerre mutlu et. Gel, ahım gibi gözyaşım gibi her tarafa gitme.
3. Senin aşkının yolundan ok gibi dosdoğru yaşarken, gel şu boyumuzu hasretinle iki büklüm etme.
4. Ey gönül! Şarap içip genç civan sev diye nasihat verdiğine göre pir-i muganın sözlerinin aksine hareket etme.
5. Hatmî, sevgilinin hasretinin derdiyle mutlu ol ama bu ayrılığın tadını kimseye belli etme.

[158] eyledi çün: eyledigiçün.
[159] miḥen-i: miḥnet-i.

88 (Gazel) (16a/9a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Bunı dir ṣubḥa dek dā'im zebān-ı ḥāl ile bülbül
   Ben aġladuḳça gülşende sen iy hercāyi gül gel gül

2. Muʿaṭṭar ideli dehrüŋ dimāġın zülf-i şeb-būyuŋ
   Ḫas u ḥāşāki[160] olmışdur ser-ā-ser ʿālemüŋ sünbül

3. Başumda ʿışḳ sevdāsı perīşān-ḫāṭıram şimdi
   Ṭolaşmasun kesilsün diŋ kerem ḳılsun baŋa kākül[161]

4. ʿİẕārı üzre yir ṭutmış görüp hindū-beçe ḥālin
   Yanuben āteş-i reşke ḳararup ḳurudı fülfül

5. Dem-ā-dem mest-i bī-hūş ol dilā gül-çehre sāḳīden
   Ṣurāḫī bun[ı] dir meclis-be-meclis eyleyüp ġulġul

6. Cihān bāġını geşt itse temāmet ʿandelīb-i dil
   Bulımaz bir saŋa beŋzer güşāde ḫūb-rū şengül

7. Ruḫ-ı gül-reng-i raʿnāsın görüb[en] ṣāḳīnüŋ Ḫatmī
   Anuŋçün kāsede her dem ḳızarur ḫacletinden mül[162]

---

[160] ḥāşāki: ḥāşāke.
[161] kākül: gülgül.
[162] mül: gül.

1. Bülbül, sabahlara kadar hâl dili ile şunu söyler: “Ey hercai gül! Ben ağladıkça bu gül bahçesinde gel sen gül.”
2. Bu dünya, senin şebboy zülüflerinin kokusunu aldığından beri sümbül alemde çerçöp gibi tamamen kıymetsiz olmuştur.
3. Başımda aşk sevdası ile şimdi aklım perişandır. Kaküle söyleyin bana iyilik edip, benden uzak dursun, dolaşmasın.
4. Karabiber, Hint çocuk gibi kara benini yanak üzerinde yer tutmuş görünce, kıskançlık ateşiyle yanarak kurudu.
5. Gönül! O gül yüzlü sakinin vereceği içkiyle her vakit mest ve sarhoş ol. Sürahi, meclisten meclise gulgul ederek bunu der.
6. Gönül kuşu cihan bağını baştan başa dolansa da sana denk bir güzel yüzlü, cilveli ve oynak bir güzel gül bulamaz.
7. Hatmî! Şarap, sakinin gül renkli güzel yanağını gördüğü için daima kadehin içinde utancından kızarır.

89 (Gazel) (16b/9b)

Fe ʿi lâ tün / Me fâ ʿi lün / Fe ʿi lün

1. Her demüŋ gel dilā ġanīmet bil
   Maraż u ṣıḥḥatüŋde niʿmet bil

2. Zākir ol Ḥaḳḳ[a] ẓāhir u bāṭın
   ʿAbd iseŋ bunı sen ʿibādet bil

3. Nūr-ı Ḳur'ān ḥāṣıl itmeyenüŋ
   Ḳalb[i] tārīk ü ehl-i ẓulmet bil

4. Penc vaḳtin riʿāyet eyle Ḥaḳḳuŋ
   Ḫiẕmet itmegi cānā minnet bil

5. Şöyle maṭlūb idin o maṭlab[ı] kim
   Kes̱retüŋ ʿālemini vaḥdet bil

6. Ḫāk-i rāhın ṭarīḳ erenlerinüŋ
   Dü cihān içre tāc-ı devlet bil

7. Devletin let bilüp yüri Ḫatmī
   Zilletin ʿāḳil isen ʿizzet bil

1. Gönül! Gel her anını ganimet say. Hastalığını da sıhhatini de nimet say.
2. Hem içinden hem dışından Hakk'ı zikr et. Kul isen, bunu sen ibadet say.
3. Kuran ışığından nasiplenmeyen kimsenin kalbini karanlık bil. O, zulmet ehlindendir.
4. Ey can! Hakk'ın beş vaktine riayet et. Hizmet etmeyi de minnet say.
5. Talip olduğun Allah yolunda o kadar gayret et ki âlemin kesretinde bile vahdet olduğunu bil.
6. Hak erenlerinin yolunun toprağını iki cihanda devlet tacı bil.
7. Hatmî! Devleti/saadeti eziyet bilip yürü. Akıllı isen, rezil rüsva olmayı şeref say.

90 (Gazel) (16b/9b)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Miḥnet u hecr-i nigār ile dilā olma melūl
   ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ iseŋ her elemin eyle ḳabūl

2. Mū-miyān ile dehānın niçe taḳrīr ideyin
   Ḳīl u ḳāl hiç ide mi yoḳ yire erbāb-ı ʿuḳūl

3. Müşkil-i mes'ele-i ʿışḳa neden vāḳıf olur
   Vāiẓā bilmek ile ʿilmi fürūʿ ile uṣūl

4. Görmeden mihr u vefādan daḫı bir ḥarf o nigār
   Oḳımış cevr u cefādan niçe bāb ile fuṣūl

5. Şöhret ʿāfet idügin bildüŋ ise Ḫatmī eger
   Var saŋa faḳr u fenā içre yiter künc-i ḫumūl

1. Gönül, sevgiliden ayrı kaldım diye üzülme. Sadık bir aşıksan her derdi kabul et.
2. (Yok denecek kadar ince) Beli ile (yok denecek kadar küçük) ağzını nasıl anlatayım? Akıl ehli hiç yok yere laf söz söyler mi?
3. Ey vaiz! İlmin teferruatını ve temelini bilmekle insan aşkın zor meselelerine nasıl vakıf olur?
4. O güzel, daha mihr u vefā kitabını okuyup sevgiyi ve vefayı öğrenmeden cilt cilt eziyet ve cefa kitaplarını hatmetmiş.
5. Hatmî, eğer şöhretin felaket olduğunu öğrendiysen, var yoksulluk ve yoklukla unutulma köşesine çekil. Sana bu kadarı yeter.

91 (Gazel) (16b/9b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Bülbülāsā nāle ḳıl raḥm ide cānān muḥtemel[163]
İy göŋül ol gül-ruḫa kār ide efġān muḥtemel

2. Bir gün evvel ḫāk ol iy dil rāh-ı kūy-ı yārda
Ārżū-yı seyr ide ol māh-ı pinhān muḥtemel

[17a/10a]

3. Eksik itme bād-ı āhı gülşen-i dil-dārda
Meyl ide şāyed ki ol serv-i ḫırāman muḥtemel

4. Cām devr eydür bize ṣāḳī lebi mül şevḳıne
Māniʿ-i ʿīş u ṣafā ola bu devrān muḥtemel

5. Dem-be-dem aḳıtma Ḫatmī eşk[üŋ]üŋ seyl-ābını
Cūş idüp ġarḳ eyleye dünyāyı ʿummān muḥtemel

1. Bülbül gibi inle, sevgili ola ki merhamet eder. Ey gönül! O gül yanaklıyı belki feryat figan etkiler.
2. Ey gönül! Sevgilinin semtinin yolunda bir an evvel toprak ol, belki o ay yüzkü sevgili gizlice gezmeye/yürüyüşe çıkar.
3. Sevgilinin bağında ahınla oluşan rüzgarı eksik etme, ola ki o salınan servi sana meyleder/ilgi gösterir.
4. Ey saki! O dudakları şaraba benzeyen sevgili aşkına kadehi dolaştır. Belki de bu devran yememizi içmemizi engelleyecek.
5. Hatmî! Gözyaşı selini durmadan akıtma! Yoksa coşup bir umman gibi dünyayı boğabilir.

---

[163] Bu kelime tüm beyitlerde şeklinde yazılmıştır.

92 (Gazel) (17a/10a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Raḳīb-i segden iʿrāzuŋ gelür cānā saŋa müşkil
   Gel insāf eyle billāhi degül midür baŋa müşkil

2. Ṭabīb el urdı nabẓuma didi feryād idüp fevrī
   Marīż-i derd-i ʿışḳ ancaḳ bu ki ġāyet devā müşkil

3. Dü-tāy-ı[164] ḳāmetem ben pāy-mālem niçe yıllardur
   Eyā serv-i ḫırāmānum senüŋle merḥabā müşkil

4. Cefā-yı dil-rübā müşkil gelür gerçi ki nā-dāna
   Benem ol ʿāşıḳ-ı şeydā gelür baŋa ṣafā müşkil

5. Göre aġyār ile yārı muḥabbet ehline Ḫatmī
   Cihānda bundan özge hiç olur mı bir belā [müşkil]

1. Sevgilim! O rakip köpeğinden yüz çevirmek sana zor geliyor ama gel insaf et, bana da yazık değil mi?
2. Tabip nabzıma bakıp aniden çığlık attı: “Bu olsa olsa aşk derdidir ama devası çok zordur!” dedi.
3. İnce bedenim iki büklüm oldu, ne zamandır ayaklar altındayım. Ey salınarak yürüyen, selvi boylu sevgilim, seninle merhabalaşmak zor…
4. Cahile sevgilinin eziyeti zor gelir ama ben öyle bir aşk delisiyim ki bana da zevk sefa sürmek zor gelir.
5. Ey Hatmî! Muhabbet ehli için sevgilisini eller ile görmekten daha beter bir felaket dünyada var mıdır?

[164] dü-tāy-ı: dü-tār-ı.

93 (Gazel) (17a/10a)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Meyl idelden berü ol şūḫ-ı sitem-kāre göŋül
   Düşdi fikriyle ḫıredden ʿaceb āvāre göŋül

2. Kāşki ol ḳaşı yā sīneme bir oḳ ursa
   Revzen olurdı aŋa itmege neẓẓāre göŋül

3. Kūyı seyrini varup eylemez dil[165] tenhā
   Tīġ-ı hicrān ile oldı hele ṣad-pāre göŋül

4. Rāygān yolına can virdügümüz mi ṣuçumuz
   Yaramaz yār idinelden yaramaz yāre göŋül

5. Şāneveş zülfine el ḳarmaġa ḳaṣdı Ḫatmī
   Beni sevdālara uġratdı yüzi ḳara göŋül

1. Gönül, o neşeli zalime meylettiğinden beri aklını fikrini yitirdi, avare oldu.
2. Keşke o keman kaşlı, sineme bir ok atsa… Gönlümün onu izlemesi için bir pencere açılmış olurdu.
3. Gönül, sevgilisinin mahallesine varıp tek başına dolaşmaz; zira ayrılık oku onu yüz parçaya böldü.
4. Suçumuz, canımızı sevgilinin yoluna karşılıksız vermemiz mi? Uygunsuz/zalim bir sevgili edindiğimiz için gönlümüz ona yaramıyor.
5. Hatmî! Yüzü kara gönül, sevgilinin zülüflerine uzanıp, tarak gibi onları dağıtmaya kast etti(ği için), beni kara sevdalara uğrattı.

[165] eylemez dil: eylemezdi.

94 (Gazel) (17a/10a)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Aḳdı senden ṭarafa ṣu gibi bu sāde göŋül
   Saŋa ḳul oldu eyā serv-ḳad āzāde göŋül

[17b/10b]

2. Ḥasret-i laʿl-i lebüŋ birle müdām iy sāḳī
   Gözlerüm sāġar[ı] gözler mey-i ḥamrāda göŋül

3. Zülf-i yāre elüm irse dir idüŋ şāne gibi
   Sūdmend olamaduŋ veh ki bu sevdāda göŋül

4. Saŋa meyl eyledügi gibi eyā serv-ḫirām
   İtmedi ṭoġrısı bir kimseye dünyāda göŋül

5. Pāy-būs ola müyesser dir iseŋ Ḫatmī gibi
   Reh-i kūyında ġubār olıgör üftāde göŋül

1. Ey servi boylu, başına buyruk sevgili! Bu saf gönül su gibi senden tarafa aktı, sana kul oldu.
2. Ey saki! Lal dudaklarının hasretiyle gözlerim kadehi gözler, gönlüm kızıl şaraptadır.
3. Gönül, elimle sevgilinin zülüflerine tarak gibi uzansam, derdin; ama ne yazık ki bu sevdada muvaffak olamadın.
4. Ey servi gibi salınan sevgili! Bu gönül bu dünyada sana meylettiği kadar kimseye meyletmedi.
5. Aşık gönül! (Sevgilinin) Ayağını öpebilmek istersen, Hatmî gibi sen de onun yolunda toprak ol.

95 (Gazel) (17b/10b)

Mef ʿû lü / Fâ ʿi lâ tü / Me fâ ʿî lü / Fâ ʿi lün

1. İy faḳr u fāḳayile saʿādet bulan göŋül
   ʿIşḳuŋ gedāsı olalı devlet bulan göŋül

2. Derbān[ı] olmaġıla o meh-ṭalʿatüŋ bugün
   Dārā gibi zamānede rifʿat bulan göŋül

3. Terk eyledüŋ ḳabāyı ki bildüŋ fenāyīdür
   İy ḫırḳa vü ʿabāyıla şevket bulan göŋül

4. Ḫilḳatde çün mükerrem olduġını bildüŋ ādemüŋ[166]
   Maḫlūḳ zümresinde kerāmet bulan göŋül

5. Ḫatmī kes̱īf cism[i] daḫı itmedi[n][167] laṭīf
   Ḥaḳ saŋa nāẓır idi leṭāfet bulan göŋül

1. Ey fakirlikle yoksullukla mutlu olan gönül! Ey aşkın kölesi olduğundan beri (adeta) devlet sahibi olan gönül!
2. Bugün o ay yüzlünün kapısına kul olmakla, felek katında Dara gibi yücelen gönül…
3. Kaftanın (makamın) geçici olduğunu bilip onu terk ettin, ey hırka ve aba ile azamet bulan gönül!
4. Ey yaratılmışlarda keramet bulan gönül, bunun sebebi âdemin yaratılış aşamasında mükerrem kılındığını bilmendir…
5. Ey, Hakk daha Hatmî'nin bedenine ruh üflemeden, onun bakışı ile letafet bulan gönül!

---

[166] Bu mısranın vezni, fazla hece sebebiyle bozuktur.
[167] itmedin: itmedi.

96 (Gazel) (17b/10b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Telḫ-ʿıyş olma bu cām-ı dil-güşādan leẕẕet al
   ʿĀḳil iseŋ inkisār-ı cām-ı Cem'den ʿibret al

2. ʿIşḳ bāzārında gel ṣıḥḥat metāʿın ḳıl füruḫt
   Çār-sū-yı ġamda iy dil var ḳumāş-ı miḥnet al

3. Lebleri ʿunnābınuŋ ʿaksi durur āb-ı ʿineb
   Zülf sevdāsına düşdüŋse şarāb-ı misket al

4. Naḳd-i can ḫarc eyle ṭurma būs-ı laʿl-i yār içün
   Tuḫfe-i nāçiz ile gel gevher-i bī-ḳıymet al

5. Ol gözi bīmārdan tīmār umarsaŋ derdüŋe
   Ḫatmīveş ferzāne ol Loḳmān'dan gel ḥikmet al

1. Acı içenlerden olma. Bu iç ferahlatan şaraptan lezzet al, akıllı isen Cem'in kadehinin kırılmasından ibret al.
2. Ey gönül! Gel, aşk pazarında sıhhat sermayesini satılığa çıkarıp, keder çarşısında gam kumaşı al.
3. Üzüm suyu, onun hünnap dudaklarının yansımasıdır. Eğer kara zülüflerinin sevdasına düştüysen misket şarabı al.
4. Gel, sevgilinin dudağından bir buse almak için can nakdini harca. Durma, o kıymetsiz canı hediye ederek, karşılığında paha biçilemez bir cevher al.
5. O hasta bakışlıdan derdine çare umarsan, gel Hatmî gibi bilge ol, Lokman'dan hikmet al.

97 (Gazel) (18a/28a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Ḫudāyā luṭf u ʿafvuŋla irişse ġāyete menzil
   Görülmiş gibi olmazdı gelürken her güni bir yıl

2. Ṣabır ḳıl tā feraḥ birle sürūra irmek isterseŋ
   Dür-i maḳsūdı ḳoynında bulur kim olsa deryā-dil

3. Ḥaḳ'uŋ iḥsānı ʿadd olmaz ve līkin ulı ḳudretdür
   Bir ān içinde deryāda sefīne katʿ ider ṣad mil

4. Ḫurūş u cūş-ı deryāya ne ḫasdur ḳatlana keştī
   ʿİnāyāt-ı şehenşāhī ‿olmasaydı ḥālümüz müşkil

5. Ümīẕüm zevraḳın ʿummāna ṣaldı rūzgār-ı hecr
   Ne bilsün çekdügüm iy dil ḥuzūr ile ṭutan sāhil

6. İlāhī reh-nümūn olup bize ʿavnüŋ bu deryāda
   Ḥabībüŋ ḥurmeti vü luṭf u inʿāmuŋ ola ḥāyil

7. Żaʿīf insan niçe ṭāḳat getürsün mevc-i ebḥāra
   Olur Ḫatmī gibi her kim görürse aŋı lā-yaʿḳīl

1. Ey Allah'ım! Her gün bir yıl gibi gelip geçse de yol sana ulaşınca, senin afvın ve lütfun sayesinde bu günlerin hiçbiri yaşanmamış gibi olurdu.
2. Ferahla sevince ermek istersen sabret, kimin gönlü deniz gibi açık ferah olursa o, dileğinin incisini (deniz gibi) koynunda bulur.
3. Allah'ın ihsanı hesap olunmaz ama kudreti öyle çoktur ki (onunla) gemi, bir anda denizde yüz mil kat eder.
4. O şahlar şahının yardımı olmasaydı halimiz zordu. Onun sayesinde, çerçöpten gemi, denizdeki dalgalara ve fırtınalara katlanabilir.
5. Ayrılık rüzgarı benim umudumun sırça gemisini ummana saldı. Ey gönül! Huzurla sahile ulaşan, benim ne çektiğimi nereden bilsin?
6. Ey Allah'ım! Senin yardımın bu denizde bize rehberlik etsin. Habibin (peygamberin) hürmeti ve senin lütfun ve nimetlerin bizi (kötülüklerden) esirgesin.
7. Zayıf insan denizin dalgasına nasıl karşı koysun? Onu görenlerin, Hatmî gibi aklı başından gider.

98 (Gazel) (18a/28a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Başa yazılan gelür dirlerd[i] cānā fi'l-mes̱el
   Ḳara yazuyımış alnumda ḫaṭuŋ görmek ezel

2. Gāh olur ḫaṭṭ-ı ruḫuŋ ʿuşşāḳa olur sebzezār
   Gāh olur kim ʿāşıḳ-ı dil-ḫasteye olur ecel

3. Gizlü rāzum sen şeh-i ḥüsne benüm maḫfī degül
   Mülhemūn-ı cānib-i Ḥaḳḳ olur aṣḥāb-ı düvel

4. Ḳısmetüŋ derd ü ġam u mihr u vefāyise eger
   Bir bir elbetde ẓuhūr ider dilā ḳılma cedel

5. Ṭubī ḳaddüŋ birle zülfüŋ görmegi Ḫatmī diler
   Bir ḳara yüzlü perīşān hoş ḳılur ṭūl-i emel

1. Ey canım! Başa yazılan gelirmiş, derler. Sonunda senin hattının çıktığını görmek de benim alnımın –ezelde yazılmış- kara yazısıymış.
2. Yüzündeki tüyler kah aşıklara bağ bostan olur, kah hasta gönüllü aşığa ecel olur.
3. Benim gizli hazinem sen güzellik şahı için gizli sayılmaz. Zira devlet sahipleri Hak'tan gelen ilhamı alırlar.
4. Ey gönül, eğer kısmetinde dert, gam, sevgi ve vefa varsa hepsi bir bir gerçekleşir. Boşa kavgaya tutuşma.
5. Hatmî senin Tuba boyunla zülfünü görmeyi diler ama bunlar günahkar bir perişan adamın sonu gelmez arzularıdır.

99 (Gazel) (18a/28a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Dime iy gül-çehre kim kūyımda zār eksik degül
   Ḳanda kim bir gül bite anda hezār eksik degül

2. Ḫaṭṭı zülfi gird-i ḫaddin ṭutsa yārüŋ ġam degül
   Genc olan künc içre zīrā mūr u mār eksik degül

3. Āftābum mehcemālüŋden cüdā düşdükde dil
   Meşʿale-efrūz āh-ı pür-şerār eksik degül

[18b/28b]

4. Miḥnet u derd ü ġama ser-ʿaskerem ben ḫusrevā
   Devletüŋde baŋa leşker bī-şümār eksik degül

5. Görseŋ aġyār ile ol gül-çehre[y]i sen ġam yime
   Ḳurbet-i gülde çü Ḫatmī zaḫm-ı ḫār eksik degül

1. Ey gül yüzlü! Sokağımda feryat figan eksil değil, deme. Zira nerede bir gül bitse, bülbüller oraya üşüşür.
2. Sevgilinin yanaklarını, sakallarıyla zülüfleri çevrelese dert değil. Malum, hazine olan yerde yılanla karınca eksik olmaz.
3. Güneş yüzlüm! Gönül senin parlak yüzünden ayrı düştüğünden beri, meşaleyi tutuşturacak denli alevler saçan ahları eksik olmaz.
4. Ey şah! Ben dert ve eziyete başkumandanım. Senin devletinde bana sayısız asker vardır.
5. Hatmî! O gül yüzlüyü eller ile görsen de üzülme. Zira gülün çevresinde diken eksik olmaz.

100 (Gazel) (18b/28b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Ġonceler dem-beste ḳalsun nāz ile güftāra gel
   Serviler ḥayretde ṭursun şīve-i reftāra gel

2. Gülmesüŋ açılmasun gülşende dirseŋ gül eger
   Ṣad-hezārān ʿişve birle ḫ̮ande ḳıl gülzāra gel

3. Kāsid olsun dir iseŋ bu müşk [ü] ʿanber revnaḳın
   Ḳıl perīşān iy perī-şān perçemüŋ bāzāra gel

4. Bir açılmış tāze güldür medḥ-i ruḫsār-ı nigār
   Bu edā vü maʿniden –ra gel[168]

5. Görmez olduŋ zülf-i ruḫsārını [yārüŋ] Ḫatmiyā
   Hey […] ṭurma bülbül gibi sen de zāra gel[169]

1. Goncalar suspus olsun, sen naz ile konuş. Serviler hayretten donsun kalsın, sen işveyle salın gel.
2. Eğer gül, gül bağında gülmesin açılmasın, dersen, işve ile yüz binlerce gülücük saçarak gül bağına sen gel.
3. Bu misk ve anber parlaklığının/rağbetinin revaçtan düşmesini istiyorsan, ey peri şöhretli, perçemini dağıt, pazara çık.
4. Sevgilinin yanağını övmek için yazılan şiir, açılmış bir gül gibidir. Onun edası ve mânâsı…(?)
5. Hatmî! Sevgilinin yanağının zülüflerini dahi görmez oldun. O halde şimdi sen de feryat figan etmeye başla.

---

[168] Tahrifattan dolayı mısranın sonu okunamamıştır.
[169] Tahrifattan dolayı mısranın sonu okunamamıştır.

101 (Gazel) (18b/28b)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Żamīrüŋde şuʿāʿ-ı āh-ı meşʿal dik dil-efrūz ol
   Münīrüŋ ḳıl münevver āfitāb-ı ʿaḳl[a] [nev-]rūz ol

2. Ne sāz āġāz ider bu Zühre-i gerdūn-ı zehrā gör
   Aŋa dem-sāz olup bu tāb-ı teble sen de pür-sūz ol

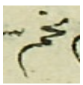
3. Cürūḥ-ı ḳalb-i maḥzūna merāḥim merḥemin ur kim
   Kerem ibrīşimin ṭaḳ sūzen-i luṭf ile dil-dūz ol

4. N'idem baḫt u sitārem yoḳ ki bu fīrūze günbedde
   Meded eyyām-ı baḫtum[170] sen de bir dem rūz-ı firūz ol

5. Ṭavīl itme şeb-i yeldāda zülfinüŋ ḥikāyātuŋ
   Perīşān söyleme Ḫatmī rivāyātuŋda sen uz ol

1. Ahının ateşinden bir meşale dikip gönlünü aydınlat. Bu ışıkla akıl güneşini aydınlatıp, yeni gün gibi ol.
2. Bu feleğin çalgıcısı parlak Zühre yıldızı neler çalmaya başlar gör, ona eşlik edip sen de bu aşk ateşiyle, sıtmaya tutulmuşçasına yanıp kavrul.
3. Mahzun kalbinin yaralarına önce merhemini sür ve acıma ipliğini takıp, lütuf iğnesine taktığın kerem ibrişimiyle gönül yaralarımı dikip onar.
4. Ne yazık ki bu firuze kubbe altında benim bahtım talihim yok. İnsaf edin bahtımın günleri, ben de bir an olsun gün yüzü göreyim.
5. Hatmî! Bu en uzun gecede sevgilinin zülfünün hikayesini uzatıp hikayeyi dağıtma, sözünü ustaca söyle.

170

102 (Gazel) (18b/28b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Gāh şādān gāh giryān gāh manṣıb gāh ʿazil
   Gāh ifrāṭ u gehi tefrīṭ u imsākla bezil

2. Kār-ı ʿālem ḥāl-i ʿādem gūne gūne dem-be-dem
   Geh nasīḥat geh fażīḥat geh medīḥat gāh hezil

[19a/27a]

3. Ġam me-ḫor ʿālem eger bāşed çün-īn ü geh çünān
   Bes mekeş hicrān-ı devrān-rā vü to nūş der-cezil

4. Gāh fitne gāh ṣulḥ u gāh ceng u gāh neng
   Gāh ḫusrān gāh aṣṣıdur cihānda çün nezil

5. Ḥıżrveş ger zinde olmaḳ ister iseŋ Ḫatmiyā
   Geh mürüvvet geh fütüvvet gāh[171] şefḳat ḳıl bezil

1. Kah mutlu, kah kederden gözü yaşlı, kah makam sahibi, kah azledilmiş; kah bir uçta kah diğerinde aşırılık eder, kah tasarruf kah cömertlik…
2. İnsanın hali, dünyanın işleri böyle çeşit çeşittir. Bazen nasihat, bazen rezillik, bazen övgü, bazen de yergi vardır.
3. Alem bazen böyle, bazen öyle de olsa gam yeme; zamanın sana verdiği ayrılıkları çektiğin yeter, bolca içmene bak.
4. Kah kargaşa, fitne, kah barış, kah savaş, kah şöhret; kah hüsran, kah faydadır gökten inen (kader).
5. Hatmî! Hızır gibi ölümsüz olmak istersen, kah cömertlik, kah yiğitlik, kah şefkat saç.

[171] gāh: geh.

103 (Gazel) (19a/27a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Ṭāliʿümde oldı ġam leyl-i ṭavīl
   Şems-i ʿizzet ṭoġmadı oldum zelīl

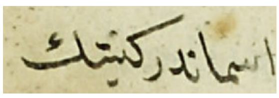
2. Bulmadum rāh-ı murād[a] reh-nümūn
   Bir mürüvvet kān[ı] yoḳ ola delīl

3. İstemezsin feyże ücret şemsveş
   Āfitābāsā çü iḥsānuŋ sebīl

4. Ẕāt-ı pāküŋ maḥż-ı nūr-ı şemsdür
   Yoḳ durur saŋa mürüvvetde ʿadīl

5. Şems-i çārum āsumandur [künbetüŋ?][172]
   Ḫatmī[yi] iy Īsī-dem ḳoma ʿalīl

1. Gam, benim talihimde uzun bir gece oldu. Şeref güneşi doğmadı, rezil oldum.
2. Muradımın yoluna bir rehber bulamadım. Himayet edecek bir cömertlik kaynağı (bir cömert el) bulamadım.
3. İhsanın güneş gibi bol olduğundan, -güneş gibi- feyiz vermek için ücret istemezsin.
4. Pak zatın saf gün ışığı gibidir. Cömertlikte sana denk yoktur.
5. Ey benim, sarayı güneşin yer aldığı dördüncü felek gibi yüce olan İsa nefeslim! Hatmî'yi hasta bırakma.

172

104 (Gazel) (19a/27a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Fe ʿû lün

1. Ferāġat gūşesinde tūşe-gīr ol
   Gehī mīr-i şehī [vü geh] vezīr ol

2. Şeb-i deycūr-ı mehcūr itme ḳalbüŋ
   Tevekkül burcına mihr-i münīr ol

3. Ḫaberdār-ı ʿulūm-ı Ḥaḳḳ olıgör
   Gider nisyānı insān-ı ḫabīr ol

4. Naẓardan gözyaşı gibi gitme gel
   Ki aḳrānuŋ içinde bī-naẓīr ol

5. Baḳup ʿibretle eşcār-ı zemīne
   Ḫudā sunʿında dānā vü baṣīr ol

6. Dilerseŋ ola ḳalbüŋ Ḫatmī [pür-nūr]
   Çerāġ-ı ʿışḳ[ı] yaḳ rūşen-żamīr ol

1. Kah şahın emiri, kah vezir de olsan, vazgeçme köşesinde azığını bekle (onunla yetin).
2. Kalbini uzaktaki karanlık gece gibi kılma, tevekkül burcuna ışık veren güneş ol.
3. Hakk'ın ilimlerinden haberdar ol. Unutkanlığı aklından gider, bilen insan ol.
4. Gel, gözden gözyaşı gibi düşme; akranların arasında eşsiz ol.
5. Yeryüzündeki ağaçlara ibretle bakıp, Allah'ın kudretini gör ve anla.
6. Hatmî! Kalbin nurla dolsun istersen, aşk kandilini yak, kalbini aydınlat.

(Harfü'l-Mim)

105 (Gazel) (19b/27b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Çengveş ḫam-ḳāmet olmamı diler hicrān benüm
   Veh ki ḳānūn eylemişdür nālemi devrān benüm

2. Merdüm-i dīdemden el yudum yoluŋda cān ile
   Nem acır bilsem ʿaceb bu dīde-i giryān benüm

3. Nār-ı ʿışḳı döne döne baġrum itmişdür kebāb
   Daḫı nem yaḳar ʿaceb bu āteş-i sūzan benüm

4. İşiginde bir gedāsı olıbilsem ol şehüŋ
   Olur idi mülket-i Īrān ile Tūrān benüm

5. Gözüŋe mi gösterürsin[173] tūtiyāyı Ḫatmiyā
   Var iken bu dīdeme ḫāk-i der-i cānān benüm

1. Hicran, benim bir çeng gibi iki büklüm olmamı ister. Ne yazık ki devran benim iniltimi kanun edip çalar…
2. Senin yolunda gözbebeğimden vazgeçtim. Canla başla gözyaşı akıtan bu gözler, acaba benim daha neme acırlar?
3. Zaten aşk ateşi döne döne bağrımı yakıp kebap etmişken, bu yann ateş benim daha neyimi yakacak?
4. O şahın kapısında bir köle olabilseydim, İran ve Turan mülkünün sahibi olmuş sayılırdım.
5. Hatmî! Sevgilinin yolunun toprağı varken sen hâlâ gözüne sürme mi çekersin?

[173] gösterürsin: gösterürsiŋ.

106 (Gazel) (19b/27b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Bülbülāsā gül-ruḫuŋ şeydāsıyam ḫānum benüm
   Ḥalḳ[ı] ānuŋçün uyutmaz āh [u] efġānum benüm

2. Ḳan oturur bağrına gülşende her bir ġoncenüŋ
   Nāz ile gülseŋ ḳaçan iy verd-i ḫandānum benüm

3. Can virürem bir nefes ʿışḳuŋdan olursam cüdā
   ʿIşḳuŋ olmışdur ser-ā-ser cismüme cānum benüm

4. Ġonce gibi bağrumı ḳan itdüŋ iy cān bülbüli
   Gül gibi çāk olsa taŋ mıdur girībānum benüm

5. Didi Ḫatmī ḫaṭṭını[174] yārüŋ görüp feryād ile
   İşde budur dostlar ḳatlüme bürhānum benüm

1. Benim hânım! Bülbül gibi ben de senin gül yüzüne delicesine aşığım. O yüzden ahım figanım halkı uyutmaz.
2. Ey benim gülen gülüm! Ne vakit gül bağında naz ile gülsen, her bir goncanın bağrına kan oturur.
3. Canım benim! Senin aşkın baştan ayağa benim canım olmuştur. Öyle ki, aşkından bir nefes ayrı kalsam, ölürüm.
4. Ey can bülbülü! Bağrımı gonca gibi kan ettin. Şimdi benim yakam gül gibi yırtılsa ayıp mıdır?
5. Hatmî, sevgilisinin sakalını görüp feryat ederek dedi ki: “Dostlar, işte bu benim ölüm fermanımdır, delilimdir!”

[174] ḫaṭṭını: ḥaṭṭını.

107 (Gazel) (19b/27b)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Dil-i bīmār[ı] hamdi'llāh bugün dermāna irgürdüm
   Ne ġam artıḳ baŋa anı der-i cānāna irgürdüm

2. Vefā esbine çün gördüm süvār olmış şeh-i ḥüsni
   Elümde ʿırżı [vü] cānı virüp derbāna irgürdüm

3. Hezār efġān ile nāle iderken ʿandelīb-i dil
   Cihān baġında ben anı gül-i ḫandāna irgürdüm

4. Baŋa kuḥl-i Ṣıfāhānī gerekmez ʿaynuma almam
   Ġubār-ı pāyını ben dīde-i giryāna irgürdüm

5. Yaşum ġarḳ itmesün diyü ser-ā-ser ʿālemi Ḫatmī
   Anuŋçün cā-be-cā cūlar idüp ʿummāna irgürdüm

1. Çok şükür ki hasta gönlümü bugün dermana erdirdim, sevgilinin kapısına ulaştırdım, artık bana ne gam!
2. O güzellik şahını vefa atına binmiş gördüm. Elimdeki ırzı ve canı (huzuruna çıkabilmek için) kapıcısına teslim ettim.
3. Gönül kuşu bülbül gibi feryat figan ederken ben, cihan bağında onu gülen güle eriştirdim.
4. Ben (sevgilimin) ayağının toprağını şu ağlayan gözlerime sürdüm. Artık bana Isfahan sürmesi gerekmez, ben onu gözüme sürmem (bile).
5. Hatmî, gözyaşım alemi baştan başa yutmasın/boğmasın diye yer yer ırmaklar meydana getirdim, gözyaşımı ummana ulaştırdım.

108 (Gazel) (20a/22a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Ḳaddümi lām eylemişken dostlar hicrān benüm
   Ḳanuma el ḳarmaḳ ister bī-vefā cānān benüm

2. Ḫaste oldum ġuṣṣa vü ġam geldi bir bir ḳatuma
   Ḥālümi ṣormaġa geldiler yine yārān benüm

3. Ben fenā milkinde şāh-ı ʿışḳ olaldan dostlar
   Reşk iderse yiridür aḥvālüme sulṭān benüm

4. Bir güneş yüzlü ḥabībüŋ derdiyile ḫasteyem
   Zerrece gelmez ṭabībā ʿaynuma dermān benüm

5. Ṭālib-i genc-i ruḫ-ı dildār olaldan Ḫatmiyā
   Bir maḳāmumdur ki olmaz güşe-i vīrān benüm

1. Dostlar! Hicran zaten benim boyumu bükmüşken, bir de o vefasız sevgili, elini kanıma bulamak ister.
2. Hasta oldum, gam ve keder tek tek yanıma geldi. Yani dostlarım benim halimi sormaya geldiler.
3. Dostlar! Ben yokluk (fenâ) ülkesinde aşk şahı olduğumdan beri, sultan benim halimi kıskansa yeridir.
4. Bir güneş yüzlü sevgilinin derdiyle hastayım. Ey tabip! Dermanın benim gözümde zerrece kıymeti yok.
5. Hatmî! Sevgilimin yanağının hazinesine talip olduğumdan beri virane(den başka) makamım olmaz.

109 (Gazel) (20a/22a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. ʿIşḳa düşdüm ḫilʿat-i nāmūs[ı] ben çāk eyledüm
   Ḥamdülillah kim bugün çoḳ nesne idrāk eyledüm

2. Giceler sevdā-yı zülfüŋle şehā şeb-nem-mis̱āl
   ʿĀlemi başdan başa eşkümle nemnāk eyledüm

3. Devlet u ʿizzet baŋa yetmez mi iy dil dünyede
   Kim yüzümi dil-rubālar bābına ḫāk eyledüm

4. Ḳılmaġ içün rīsmān-ı zülfde cān-bāzlıḳ
   Kendümi çekdüm çevirdüm cüst u çālāk eyledüm

5. Sūret-i dildāra mir'āt olmaġ içün Ḫatmiyā
   Ġıll u ġışdan göŋlümüŋ āyīnesin pāk eyledüm

1. Aşka düştüm, namus kaftanını yırtıp attım. Hamdolsun ki bugün çok şeyi idrak ettim.
2. Ey şah! Geceleri, zülfünün sevdasından, alemi gözyaşımla şebnem gibi baştan başa suladım.
3. Ey gönül, bu dünyada yüzümü gönülçelen güzellerin kapısına toprak ettim. Bu şan şeref bana yetmez mi?
4. Zülüf ipi üzerinde cambazlık etmek için kendimi çekip çevirdim; kıvraklaştım, çevikleştim.
5. Hatmî! Sevgilinin yüzüne (layık) ayna olmak için gönül aynamı kirden pastan arındırdım.

110 (Gazel) (20a/22a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Cihānda çoḳ güzel sevdüm vefāyı bulmadum gitdüm
   Dirīġā ṭatlu cānumdan ṣafāyı bulmadum gitdüm

2. Kerem ḳıl gel baŋa bildür ṭabībā bu ne ḥikmetdür
   Marīż-i ʿışḳuŋ olaldan devāyı bulmadum gitdüm

3. Cihān bāzārı gerçi aṭlas u dībā ile pürdür
   Ve līkin bir fenāsı yoḳ ḳabāyı bulmadum gitdüm

4. Düşelden ʿışḳuŋa göŋlüm feraḥnāk olmadum bir dem
   Ġamuŋdan iy ṣanem hergiz rehāyı bulmadum gitdüm

[20b/22b]

5. Göŋül şeh-bāz[ı] per açup cihānı cüst u cū ḳuldum
   Ve līkin Ḫatmī ol zülf[i] hümāyı bulmadum gitdüm

1. Alemde çok güzel sevdim, vefayı bulmadım gittim. Heyhat! Tatlı canım için sefa bulmadım gittim.
2. Ey tabip! Kerem et, gel bana bunun sebebini söyle: Aşk yüzünden senin olduğumdan beri devayı bulmadım gittim.
3. Cihan pazarı atlas ve diba ile dolup taşmış ama dünyada kalıcı bir kaftan bulamadım gittim.
4. Ey güzel! Aşkına düştüğümden beri bir ferah nefes alamadım, gamından kurtulamadım gittim.
5. Hatmî, şehbaza benzeyen gönül kuşu ile kanat açıp dünyayı gezdim, arayıp sordum ama o hüma zülüflü sevgiliyi bulamadım gittim.

111 (Gazel) (20b/22b)

Fâ ʿi lâ tün / Me fâ ʿi lün / Fe ʿi lün

1. Naḳş-ı rūy-ı nigārdur eglencem
   Ḥamdülillah ki vardur eglencem

2. Ol gözi şāhini seveli göŋül
   Bekler ancaḳ şikārdur eglencem

3. Ruḫlaruŋ ḫasretinden iy dil-ber
   Ḥaḳ bilür lālezārdur eglencem

4. Gül yüzüŋden düşeli ayru senüŋ
   Hem-dem[üm]dür hezārdur eglencem

5. Seyr-i fikr-i ʿiẕār-ı yārla göŋül
   Ḫatmiyā cūybārdur eglencem

1. Eğlencem o güzelin yüzünün nakşıdır, hamdolsun ki bir eğlencem vardır.
2. Gönül o gözü şahin gibi olan, gönül avlayan sevgiliye tutulduğundan beri bekler, ancak bu av işi benim eğlencemdir.
3. Ey dilber! Allah bilir ki yanaklarının hasretinden, tek eğlencem ve avuntum lale bahçeleridir.
4. Senin gül yüzünden ayrı düştüğümden beridir yoldaşım da eğlencem de bülbüldür.
5. Hatmî! Gönlüm, sevgilinin yanağını hayal ederek gezmededir. Irmak kenarları eğlencem olmuştur.

112 (Gazel) (20b/22b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Can virür yoluŋda ʿāşıḳ virmege başı begüm
   Buŋa döymez tīġ-ı ġamzeŋ ḥaḳḳı içün naşi begüm

2. Geh hilāle gāhi bedre beŋzedem ʿayb eyleme
   Gördügüm yoḳ ḥaḳ budur bu vech ile ḳaşı begüm

3. Ḳıl ḳadem-rence bu bende-ḫāneye īs̱ār içün
   Eyledüm pür-eşk ile çeşm-i güher-pāşı begüm

4. Ḫusrevā can virürem şīrīn kelāmuŋ şevḳine
   Kūh-ken gibi şımaḳ āsān durur ṭaşı begüm

5. Dīdesi ṣaḳḳā vü cārūbı müjedür Ḫatmiyā
   Dūr ḳılma gel serāyuŋdan bu ferrāşı begüm

1. Beyim, aşık olan senin yolunda başını vermek için can atar. Kılıca benzeyen gamzene and olsun ki ağyar buna dayanamaz/razı olmaz.
2. Kah hilale kah dolunaya benzettim diye beni ayıplama beyim, doğrusu bu yüz ile bu kaşı pek gördüğüm yoktur.
3. Beyim, gevher saçan gözümü yaş ile doldurdum. Senin yoluna bunları saçabilmem için fakirhanemi şereflendir.
4. Ey şah! Ferhat gibi taşı delmek kolaydır. Halbuki ben, senin şirin sözünün coşkusuyla canımı veririm.
5. Beyim! Hatmî'nin gözü saka, kirpikleri (senin yolunu) süpürendir; gel, sarayından bu hizmetçiyi uzaklaştırma.

113 (Gazel)[175] (20b/22b)

Fe ʿi lâ tün / Me fâ ʿi lün / Fe ʿi lün

1. Ġayrı ḳoyup Ḫudā'yı gözleyelüm
   Çünki ʿabdüz rıżāyı gözleyelüm

2. Çekelüm miḥneti bugün bunda
   Yarın anca ṣafāyı gözleyelüm

3. Ümmet olmaġa idelüm himmet
   Sünnet-i Muṣṭafā'yı gözleyelüm

1. Başkalarını bırakıp Allah'ı(n yolunu) gözleyelim. Kul olduğumuz için Allah'ın rızasını gözleyelim.
2. Bugün bu günyada eziyet çekelim ki yarın ahirette sefa bulmayı bekleyebilelim.
3. Ümmet olmaya çalışalımi peygamberin sünnetini takip edelim.

[175] Bu şiirin devamı eksiktir.

(Harfü'l-Nūn)

114 (Gazel)[176] (21a/29a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Niçe dāmān-gīr olsun ʿāşıḳ-ı üftādeler
   Müntehādur Ṭūbī ḳaddi serv-i ser-efrāzdan

2. Segleriyle hemdem olup ḫayl olduḳ [bu] gice
   Muṭribā geçdük bugün biz istimāʿ-ı sāzdan

3. Ḫār ile vuṣlatda ol gül saŋa efġān oldı kār
   Ṭāliʿüŋ bülbül gibi Ḫatmī senüŋ āvāzdan

1. Zavallı aşıklar nasıl eteğine tutunsun? Tubaya benzeyen endamın yüce servilerden de yücedir.
2. Ey çalgıcı! Biz bu gece o sevgilinin kapısının köpekleriyle yarenlik edip ahbap olduk. Artık sazı sözü dinlemekten geçtik.
3. Hatmî! O gül yanaklı sevgili diken ile vuslattadır. Senin talihin bülbül gibi feryattan yana düştü.

[176] Bu şiirin başlangıcı eksiktir.

115 (Gazel) (21a/29a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Cevre ẕevḳ eyler dilā dildār-ı ṭannāz[177] isteyen
   Fikr-i zaḫm-ı[178] nāhūn eyler ṣanma şeh-bāz isteyen

2. Dāġlarla[179] sīnesin zeyn idüp iŋler ney gibi
   Bu muḥabbet meclisinde yār-ı dem-sāz isteyen

3. ʿĀşıḳ olmamış ṭutalum iy melek-sīmā perī
   Niçe ādemdür raḳīb-i dīv-enbāz isteyen

4. Saŋa beŋzer bāġ-ı dehre gelmedi bir ġonce-leb
   ʿĀşıḳ-ı şeydāsını bülbül gibi zār isteyen

5. Ṣu gibi yirden yüzin ḳaldırmaz iŋler Ḫatmiveş
   Pāy-būs[a] bir ḳad-i serv-i ser-efrāz isteyen

1. Ey gönül! Fitneci/oynak sevgili isteyen, eziyetten keyif alır. Avcı doğanı isteyen pençe yarasını düşünür sanma.
2. Bu muhabbet meclisinde (saza söze ortak) sevgili isteyen, bağrını dağlayıp ney gibi inler.
3. Ey melek yüzlü peri! Bir insan -aşık olmadıkça- neden şeytana denk bir rakip istesin?
4. Bu cihan bağına -delirmiş aşığını bülbül gibi inlesin isteyen- sen gibi bir gonca dudaklı gelmedi.
5. Ayaklarına kapanmak için bir servi boylu fidan isteyen kimse, yüzünü su gibi yerden kaldırmaz, Hatmî gibi inler.

---

177 ṭannāz: ẓannāz.
178 zaḫm-ı: zaḫm u.
179 dāġlarla: ṭaġlarla.

116 (Gazel) (21a/29a)

Fâ ʿi lâ tün / Me fâ ʿi lün / Fe ʿi lün

1. Sāḳī eşküm şarāb idüp nilersin
   Baġrumı yā kebāb idüp nilersin

2. Şimdi maʿmūr iken bu ḫāne-i dil
   Yıḳup anı ḫarāb idüp nilersin

3. Zülfüŋ örter yiter yüzüŋ mihrüŋ
   İy efendim niḳāb idüp nilersin

4. Bir iki gün ḳo bizi ẕevḳ idelüm
   İy felek bes türāb idüp nilersin

5. Cevr erḳām[ı] deftere sıġmaz
   Ḫatmī anı ḥisāb idüp nilersin

1. Saki! Gözyaşımı şarap edip neylersin? Ya bağrımı kebap edip neylersin?
2. Bu gönül ocağı şimdi bayındır iken onu yıkıp viran edip neylersin?
3. Ey efendim! Yüzünün güneşini örtmeye zaten zülüflerin yetiyorken bir de peçe ile kapatıp neylersin?
4. Ey felek! Bırak bizi de bir iki gün keyif sürelim. Bizi sonunda toprak edip neylersin?
5. Hatmî! (O sevgilinin ettiği) Eziyetlerin sayısı deftere sığmaz, hesabını tutup neylersin?

117 (Gazel) (21a/29a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Muḳārin olmasa dest-i şerīf-i şāha ger[180] şāhīn
Bulup ʿizz u şeref bu deŋlü itmezdi hüner şāhīn

[21b/29b]

2. Anuŋçün āşiyānı kūhlarda evc-i rifʿatdür
Şeh-i[181] gerdūn-veḳāruŋ destini zīrā öper şāhīn

3. Ġam[um] yoḳ ʿasker-i aġyārdan kim iy hümā-ṭalʿat[182]
Ġurābuŋ biŋine çünkim bilürsin bir yiter şāhīn

4. Raḳīb-i rū-siyehden ḳaç benüm gel çeşm[i] lāçīnüm
Yaḳın olınca ʿuḳḳāba çeker lā-büd[183] zarar şāhīn

5. Külengi leng idüp eyler ʿiḳāb ʿuḳḳāb-ı devrāna[184]
Yed-i ʿanḳā-şikār-ı şehden açsa Ḫatmī per şāhīn

---

[180] şerīf-i şāha ger: şerīf ger şāha.
[181]
[182] hümā-ṭalʿat: hümā ḳamer ṭalʿat.
[183] çeker lā-büd: lā-büd çeker.
[184] ʿuḳḳāb-ı devrāna: ʿuḳḳābe devrana.

1. Şahin, şahın şerefli eline yakın olmasaydı, şeref bulup bu denli ustalık göstermezdi.
2. Şahin, felekler kadar yüce şahın elini öptüğünden, yuvası dağlarda bir yüce doruktur.
3. Ey hüma yüzlü! Bilirsin ki ordular kadar çok olan ağyardan yana korkum yoktur. Zira bir şahin, bin kargaya bedeldir.
4. Benim laçin gözlüm! Gel o kara yüzlü rakipten kaç, (çünkü) şahin kartala/karakuşa yakın olunca muhakkak zarar görür.
5. Hatmî! Şahin, şahın ankaları avlayan elinden bir kanatlansa, turnayı topal bırakır, devranın kartallarına işkence eder.

118 (Gazel) (21b/29b)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Cemāl ü ḥüsn ile mümtāzsın bir ʿālem-ārāsın
   Bulımazlar naẓīrüŋ dil-berā ger ʿālem arasın

2. N'ola bülbül gibi zārī iderse ʿāşıḳuŋ cānā
   Gülistān-ı melāḥatde çü sen bir verd-i raʿnāsın

3. Umarsa himmeti vāfir sezādur ʿāşıḳ-ı ḳāṣır
   Serīr-i ʿizz ü nāz üzre şeh-i bī-mis̱l [ü] hem-tāsın

4. Deminde böyle merdümlük müdām itgil gözüm yaşı
   Ki hecr-i bezm-i dil-berde baŋa sen cām-ı ḥamrāsın

5. Nigārā ḳāmeti kūteh durur Ḫatmī'nüŋ ammā himmeti ʿālī[185]
   El irmez dāmeni vaṣluŋa līkin serv-i bālāsın

1. Yüzünle güzelliğinle seçkinsin, alemi süsleyensin. Ey dilber, cihanda arasa(lar) senin bir dengini bulamazlar.
2. Ey canım! Aşığın bülbül gibi inlese ne olur? Çünkü sen güzellik bağında bir güzel gülsün.
3. Kusurlu aşık, bol himmet beklese mazurdur. Zira naz ve şan tahtında sen eşsiz bedelsiz bir şahsın.
4. Gözümün yaşı! Sen ki dilberin meclisinden ayrılık deminde bana kızıl kadeh olacaksın, bu insanlığın onun zamanında daim olsun.
5. Ey sevgili! Hatmî'nin boyu kısadır ama çabası yücedir. Ancak sen yüce bir servi olduğundan, senin kavuşma eteğine eli yetmez.

---

185 Bu mısranın vezni beş "mefāʿīlün"den oluşmuştur.

119 (Gazel) (21b/29b)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Ferāġat dāmenine pā çeküp geçdüm cihān senden
Ne mihr u ne vefā gördüm be hey nā-mihribān senden

2. Ḳadüm dūlāb idüp bükdüŋ gözüm yaşını çoḳ dökdüŋ
Yiridür eylesem iy çarḫ-ı kej-rev ben fiġān senden

3. Ḳanāʿat kūhsārında göŋül murġı yuva ṭutdı
Revādur itse istiġnā fenāyī-āşiyān senden

4. ʿAruṣ-ı nev geçinir pīre-zensin zīb u zīnetle
ʿAceb pür-fitne vü ḥīle yamansın el amān senden

5. Firīb-i[186] dīv-i luʿbet-bāz-ı dehre Ḫatmī aldanma
Bu naṭʿ içre muḳaddem çekdi ḳahrın Ḳahramān senden

1. Ey cihan! Zenginlikten el etek çekip senden vazgeçtim. Ey şefkatsiz dünya! Senden ne sevgi gördüm ne de vefa…
2. Boyumu değirmen dolabı etip büktün, çok gözyaşımı döktün, ey yolu eğri felek, senden yana feryat etsem yeridir.
3. Gönül kuşu kanaat dağında yuva tuttu. Nitekim bu yok olup gidecek dünyayı mesken edinenlerin senden vazgeçmeleri gayet doğaldır.
4. Süs ve takılarla yeni gelin gibi geçinen bir kocakarısın. Sen ne hileci ve ne fitnecisin, senden el aman!
5. Hatmî, feleğin şeytana benzeyen hilebaz oyununa aldanma; senden Kahraman bile bu yeryüzünde onun kahrını çekmiştir.

[186] firīb-i : firīb u.

120 (Gazel) (22a/4a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Bāġ-ı ḥüsn içre ḳadüŋ naḫline bālālıḳ viren
   Saŋa raʿnālıḳ virendür baŋa şeydālıḳ viren

2. Ḳısmet-i ḳassām-ı cevv-i lā-yezālīdür dilā
   Kimine faḳr u ḳanāʿat kimine şālıḳ viren

3. Görme kendüŋ ʿucb ile Nemrūd-ı merdūd[187] olmaġıl
   Peşşe-i bī-lehçeye oldur tüvānālıḳ viren

4. Bī-naẓīr u bī-vezīr ol fāʿil-i muḫtārdur
   Pādişāh-ı dehri[188] ṣanma saŋa paşalıḳ viren

5. Rūy-ı mirʿatı durur ya laʿl-i şekker-bārdur
   Ḫatmī'nüŋ bu ṭūti-i ṭabʿına gūyālıḳ viren

1. Güzellik bağında fidan boyuna yücelik veren, sana bu güzelliği veren, bana da bu deliliği verendir.
2. Ey gönül! Sonsuz boşluğu taksim edenin kısmetiyle bölüştürmesiyle kimine yoksulluk, kimine kanaat, kimine şahlık düşer.
3. Kendini beğenmişlik ettiği için kovulan Nemrut olma. O (Allah) ki dilsiz sivrisineğe güç verendir.
4. Sana paşalık veren devrin padişahıdır sanma. O, eşsiz vekilsiz, dilediğini yapmaya kadir yüce Allah'tır.
5. Hatmî'nin bu dudu diline konuşma kuvveti veren ya o sevgilinin aynaya benzeyen yüzü veya şeker saçan dudağıdır.

---
[187] Nemrūd-ı merdūd: Nemrūd u merdūd.
[188] dehri : dehre.

(Harfü'l-Vāv)

121 (Gazel) (22a/4a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Gözyaşıyla levḥ-i dilden mā-sivā naḳşını yu
   Çünki hūdur maṭlab-ı aʿlā iki ʿālemde hū

2. Bu ne sırdur maẓhar-ı elṭāf olup bir ḳatre mā
   Ḳādir oldı itmege ʿilminde anuŋ güft u gū

3. Gel fenā-fi'llah olup terk eyle benlik daʿvisin
   Tā bilesün ʿālem içre neydügin esrār-ı hū

4. Ḳısmet ü taḳdīr olunduḳda naṣībi herkesüŋ
   Düşmiş ancaḳ ehl-i ʿışḳuŋ ḥiṣṣesine hāy [u] hū

5. Vāṣıl iseŋ Ḫatmiyā iksīr-i ʿışḳullah[a] gel
   Sırrını fāş eyleme aġyāra ṣaḳın rū-be-rū

1. Gönül levhinden dünyevi her şeyin izini gözyaşınla sil; çünkü iki alemde yüce dileğimiz yalnızca O'dur.
2. Bu ne sırdır ki, bir damla su, onun lütfuna mazhar olup (can ve beden buldu ve) onun ilminde konuşmaya kadir oldu (bir insana dönüştü).
3. Gel, fenafillaha erişip, benlik davasını terk et ki alem içinde O'nun sırrına ulaşabilesin.
4. Herkesin nasibi kısmeti takdir edildiğinde, aşk ehlinin hissesine hayhuy etmek düşmüş.
5. Hatmî! Eğer Allah aşkının iksirini biliyorsan gel bu sırrı ellere ifşa etme.

122 (Gazel) (22a/4a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Gice gündüz bī-ḳarār iŋler gezer bī-çāre ṣu
   Bencileyin var ise meyl eylemişdür yāra ṣu

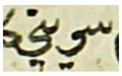
2. Ḫaste cānum leblerüŋi ārzū eyler meded
   İy ṭabībüm luṭf idüp ölmelü vir bīmāre ṣu

3. Reng-i gül fi'l-cümle beŋzer diyü yārüŋ ḥaddine
   Seyr içün olur revān her dem sevini[189] gülzāra ṣu[190]

4. Vādi-i fürḳatde zencīrin sürür dīvāneveş
   ʿĀşıḳ olmış var ise bir bī-bedel dildāra[191] ṣu

5. İrmek ister Ḫatmiveş pā-būsuŋa iy serv-ḳad
   Cüst u cū eyler çıḳup yaşın döger ṭaşlara ṣu

1. Biçare su, gece gündüz inler, kararsızca gezer. Herhalde su, benim gibi, sevgiliye meyletmiştir.
2. Ey tabibim! Hasta canım dudaklarını çeker. Medet, bu ölecek hastaya o sudan sun.
3. Su, gülün rengi sevgilinin yanağına benzer diye onu seyretmek için her zaman gül bağından tarafa sevinçle akar.
4. Su, ayrılık vadisinde deli gibi zincirini sürür. Herhalde bir eşsiz bedelsiz bir güzele aşık olmuştur.
5. Ey servi boylu! Su, Hatmî gibi ayaklarını öpmek ister. Bu yüzden çıkıp seni arar, gözyaşlarını taşlara döker.

189
190 Bu mısranın vezni bozuktur.
191 dildāra: dīvāra.

123 (Gazel) (22b/4b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Yād idüp dil dā'imā cānānın eyler ārzū
   Gūyiyā bir ḫastedür dermānın eyler ārzū

2. ʿArṣa-i ʿışḳuŋda cānā başumı ṭop eyleyüp
   Göŋlümiz ol kākülüŋ çevgānın eyler ārzū

3. Ḳalalı göŋlüm şeb-i fürḳatde tenhā vü zebūn
   Āfitāb-ı ḥüsnüŋüŋ lemʿānın eyler ārzū

4. Bāġ-ı miḥnetde göŋül bülbül gibi feryād idüp
   Cān u dilden ol gül-i ḫandānın eyler ārzū

5. Gice gündüz Ḫatmī n'eyler işigümde dir iseŋ
   Bir gedādur sen şehüŋ iḥsānuŋ eyler ārzū

1. Gönül daima sevgilisini anıp arzular. Sanki derman isteyen bir hastadır.
2. Canım! Gönlümüz senin aşk meydanında başımızı top eyleyip, senin kaküle benzeyen çevganını oynamak ister.
3. Gönlüm ayrılık gecesinde yalnız ve perişan kaldığından beri gün yüzünün ışığını arzular.
4. Gönül eziyet bağında bülbül gibi feryat edip o gülen gülü candan, gönülden arzular.
5. "Hatmî gece gündüz eşiğimde neyler?" dersen; o bir köledir, şahının (senin) ihsanını ister.

124 (Gazel) (22b/4b)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Ḳusūruŋ bu fenā ḳasrında tekmīl it ġurūr[ı] ḳo
   ʿUbūruŋ ʿismet üzredür ḫacāletle mürūr[ı] ḳo

2. Serīr-i devlet üzre server oldum diyü ser çekme
   Ser-encām[ı] ne ‿olur çün kāruŋuŋ fiḳr id[192] sürūrı ḳo

3. Göŋül her ṭālib olduġı umūra sen olma [hiç] rāġıb
   Gel anuŋ nefret idtüginden iy ġāfil nüfūr[ı] ḳo

4. Ḫilāf-ı ārzū-yı nefs ḳılmaḳ istirāḥatdür
   Ki yarın ḥaẓẓ idem dirseŋ bugün bunda hużūr[ı] ḳo

5. Ṣımaḥ-ı cāna irdi Ḫatmī çün *lā-taḳnetū* emri
   Gel imdi ḫāṭıra dā'im ḫuṭūr iden fütūr[ı] ḳo

1. Eksiğini bu yokluk köşkünde tamamla, gururu bırak. Dünyaya masum gelirsin, utanılacak fiillerle gitme.
2. Devlet tahtı üstünde şah oldum, diye böbürlenme. İşinin sonu ne olur, onu düşün, sevinmeyi bırak.
3. Gönlünün her çektiğine uyma, gel ey gafil, onun her nefret ettiğinden ürkmeyi de bırak.
4. Nefsin arzularına zıt gitmek esas rahatlıktır ki yarın ahirette rahat edeyim, dersen, bugün dünyada nefsinin rahatından vazgeç.
5. Hatmî "lâ takmetü"[193] emri can kulağına erdi, gel şimdi daima düşündüğün bezginliği/umutsuzluğu bırak.

---

[192] fikr id: fikr ide.
[193] "Lâ taknetû min râhmetillah" (39/53):*Allah'ın Rahmetinden Ümidinizi Kesmeyin.*

125 (Gazel) (22b/4b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Semʿadan ḫālī degüldür ḳāl ile ıẓhār-ı hū
   [İ]dür lā-büd riyādan ḥāl ile ıżmār-ı hū

2. Zāhidā ṣāf eylegil mir'āt-ı dilden pasuyı
   Saŋa ṣūret göstere tā maʿni-i esrār-ı hū

3. Bu taṣarruf [i]çün deʿāvī terk[i] maʿnā ketm[i]dür
   Sırr ile ḫoşdur ki dilde idesin efkār-ı hū

4. Bī-ḥabersin ḥāl u ḳāli ḳıl ḳadar farḳ itmedüŋ
   Ḳandan itsün cān mezāḳına es̱er ās̱ār-ı hū

[23a/17a]

5. Nefʿ görmezsin mücerred ṣayd-ı ḳalb ise murād
   Eylemekden ger ġarażdur eyleyüp eşʿār-ı hū

6. Sırrın ifşā ḳılmayan vāṣıl olur maḳsūdına
   Bilmiş ol kim böyle dimişdür ḥābīb [u] yār-ı hū

7. Mühre-i mihr-i ilāhīyle cilā vir ḳalbüŋe
   Cilve itsün dā'im anda lemʿa-i envār-ı hū

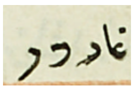
8. Ger bileydüŋ kim şerīʿ atdür ṣırāṭ-ı mustaḳīm
Aṣlı Kur'ān'dur ki oldur şübhesüz güftār-ı hū

9. Baş çekerdüŋ gün gibi bī-şübh[e] ebr-i ḥaşmet[e]
Zerrece ẓāhir olaydı sende ger esrār-ı hū

10. Farż u lāzım ʿabd olana emr ü nehye imtisāl
Rāżı olmayan bu aḳvāle ider inkār-ı hū

11. Bī-ḫurūf [u] bī-ṣadā itseŋ zebān-ı ḥāl ile
Can ḳulaġına irer āvāze-i eẕkār-ı hū

12. Ẕākir olmaḳ sırr ile dilde riyādan ār[i]dür[194]
Böyle buldı eyleyenler Ḫatmiyā iḳrār-ı hū

194

1. Allah'ın vesile kıldığı zuhurat, sözle söylenebilir ve işitilebilirdir; (fakat) şüphesiz bunları kalpte tutmak riyayı engeller.
2. Zahit! Gönül aynanı pastan kirden temizleyip saf eyle ki Allah'ın sırlarının anlamları sana suretlerini göstersinler.
3. Gönlünde Allah'ı gizlice düşünmek güzeldir. Bu tasarruf için dünya davasını terk etmen, manaları gizlemen gerekir.
4. Sen "hâl" ve "kâl"i kıl kadar fark etmedikçe, Allah'ın eserleri senin can damağına nasıl etki etsin?
5. İlahi şiirler yazarken amacın gönül kazanmaksa, kalp avlamaksa bundan bir fayda göremezsin.
6. Sırrını açık etmeyen hedefine ulaşır. Bilmiş ol ki Allah'ın habibi böyle (bu şekilde, bu usulle) söylemiştir.
7. Kalbine, ilahi sevginin cila taşıyla parlaklık ver ki Allah nurunun parıltıları onda daima görünsün.
8. Doğru yolun şeriat olduğunu eğer bilseydin –ki esası, şüphesiz Allah'ın sözü olan, Kuran'dır-…
9. (Ve) sende Allah'ın sırlarından bir zerre görünseydi eğer, şüphesiz, haşmet bulutları arasından gün gibi doğardın.
10. Kul olana, emir ve yasaklara uymak farzdır. Bu kavle razı olmayan, Allah'ı inkar eder (demektir).
11. Hâl dili ile sessiz sözsüz bir şekilde Allah adını zikrettiğinde, bu zikirler can kulağına ulaşır..
12. Gönülden, gizlice zikretmek, riyakarlığı engeller. Hatmî, Allah adını (samimiyetle) söyleyenler, bunun yolunu böyle buldu.

(Harfü'l-Ha)

126 (Gazel) (23a/17a)

Fâ ʿi lâ tün / Me fâ ʿi lün / Fe ʿi lün

1. Cevr[i] cānānumuŋ ḥisāb olsa
   Yazsalar niçe biŋ kitāb olsa

2. Gideridüm adem diyārından[195]
   Dehenüŋden eger cevāb olsa

3. Ṣubḥ[a] dek beklerem der-i yāri
   Bār[i] gün ṭoġsa fetḥ-i bāb olsa

4. Hem-dem olmaġa nāleme iy dil
   Bezm-i ġamda ney [ü] rübāb olsa

5. Ḥüsni yanında germ olan ??? [196]
   Zerrece bāri āfitāb olsa

6. Ḫatmī derbānı olmaġa derine
   Sāŋa bir şāh-ı meh-rikāb olsa

[195] diyārından: diyārındaŋ.
[196] Mısranın son kelimesi eksiktir.

1. Sevgilimin eziyetlerinin hesabını bir tutsalar, bin kitap yazılır.
2. (Yok denli ufak) ağzından bir cevap gelse, yokluk diyarından giderdim.
3. Sevgilimin eşiğinde sabahlara kadar beklerim. Bari gün doğsa da kapı açılsa…
4. Ey gönül! Benim feryadıma eşlik etmek için gam meclisinde ney olsa, rebap olsa…
5. ???
6. Hatmî, kapısına kul olman için sana bir yüce makamlı, üzengisi hilale benzeyen sevgili olsa/bulunsa…

127 (Gazel) (23a/17a)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Çaldırup naḳd-i dili ġamzesi ʿayyārlara
   Dökerem ḥasret ile yaşumı dīvārlara

[23b/17b]

2. Tīġ-ı hecrüŋle cihān ḫalḳını ḳırduŋ bir bir
   Böyle ḳıymaḳ mı olur ʿāşıḳ-ı bī-kārlara

3. Serv [ü] sünbül nidelüm dilde ne ḥālet bitirür
   Bes durur zülf [ü] ḳadüŋ ʿāşıḳ-ı dīdārlara

4. Dem olur mı ki gözüŋ günde niçe ḳan itmez
   Hey di billāh ṣanemā şol iki ḫūn-ḫᵛārlara

5. Ḫatmiyā ḳaç başı var kim ṣuna laʿline göŋül
   Çāre yoḳ gencini bekletmiş iki mārlara

1. Gönül hazinemi, gamzesi hırsız güzellere çaldırıp, duvarlara karşı gözyaşı dökerim.
2. Hasretinin kılıcıyla cümle alemi kırdın, kılıçtan geçirdin. Derbeder aşıklara böyle kıyılır mı?
3. Serviyi sümbülü ne yapalım? Bunlar gönle nasıl tesir etsin? Senin saçınla boyun, cemâl aşıklarına yeter…
4. Söyle ey güzellik putu! Şu kana susamış iki gözünün can almadığı gün var mı? Allah için bu kan dökücülere bir “Dur” de!
5. Hatmî! Gönlümün kaç başı var ki dudaklarına feda edip sunsun? Çare yok, o sevgili, hazinesini iki yılana (saçlarına) bekletiyor.

128 (Gazel) (23b/17b)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Fe ʿû lün

1. Göre serv-i ḳadüŋ her kim düşinde
   Ḳıyāmetler ḳopar ḳuru başında

2. Dilā muġber olursaŋ ḫaṭṭ-ı yāre
   Güzeli sevme illā on yaşında

3. Ne var ise ḳamu ḳānūn-ı şīve[197]
   Yazılmışdur anuŋ ṭuġrā ḳaşında

4. Cihānda ġussayı bilmez şol ādem
   Ki ola dil-beri her dem başında

5. Ḳo meyli Ḫatmī dehrüŋ niʿmetine
   Çıḳar zehri ṣaḳın bugün aşında

1. Rüyasında senin selvi gibi boyunu görenin, dünya başına yıkılır, kıyameti kopar.
2. Ey gönül, sevgilinin sakallarından gücenirim diye korkacaksan; ancak on yaşındaki güzeli seversin.
3. İşveye cilveye dair ne kadar kanun, söz varsa onun tuğra kaşında yazılıdır.
4. Sevdiği, dizinin dibinde olan kimse, gam keder bilmez.
5. Hatmî! Dünya nimetine tamah etme. (Aksi takdirde) Dikkat et, bugün senin aşında (dünya nimetinin) zehri çıkar.

[197] ḳānūn-ı şīve: ḳānūn u şīve.

129 (Gazel) (23b/17b)

Mef ʿû lü / Me fâ ʿî lün / Mef ʿû lü / Me fâ ʿî lün

1. Gel derdine ṣabr eyle dermāna irişince
   Vir cānuŋı bu yolda cānāna irişince

2. Terk eyle ḳamu varı her ḥalde ḫudā-bīn ol
   Benlik ḳoma kendüŋde ʿirfāna irişince

3. Faḳr ile dilā faḫr it kāniʿ oluban ḥāle
   Tā ol şeh-i şāhāndan iḥsāna irişince

4. Mihriyile yan dā'im ġafletden uyan nā'im
   Pür-nūr ola tā ḳalbüŋ lemʿāna irişince

5. Ġarḳ eyler ise taŋ mı dil zevraḳını Ḫatmī
   Eşki çü revān oldı ʿummāna irişince

1. Gel, derdine sabret. Sevgiline kavuşup dermanı buluncaya kadar bu yolda canını ver.
2. Varı yoğu bırak, gözün Allah'tan başkasında olmasın. İrfana ulaşıncaya dek, benliğini yok et.
3. O şahlar şahından ihsan gelene kadar kanaat et, yoksulluğunla kıvanç duy.
4. Gaflet uykusundan uyan, Allah'ı düşünüp, onun aşkıyla daima yan; ta ki kalbin bu ateşle aydınlanıp, nur dolana dek…
5. Hatmî! Gönül teknesini bu döktüğün yaşlar boğsa ayıp mıdır? O gönül ki akıttığı yaşlar ummana erişinceye dek akmaya devam etti.

130 (Gazel) (24a/34a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Ger ölürsem ḥasret-i zülf-i ġam-ı cānān ile
   Ḳabrümüŋ üstini tezyīn idesiz reyḥān ile

2. Muṣḥaf-ı ḥüsninde ẖaṭṭuŋ görüben ḳaçdı raḳīb
   Hiç şeyṭān cemʿ ola mı bir yire Ḳur'ān ile

3. Çünki şehr-i dilde dil-ber ʿışḳı menzil baġladı
   Mülk-i vīrān ġam yime maʿmūr olur sulṭān ile

4. Ḳıṣṣa-i zülfiyle rūy-ı zerdümüŋ aḥvālini
   Ḫırz-ı cān içün yazarlar müşk ile zaʿfrān ile

5. Miḥnet u derd ile Ḫatmī cemʿ olup bir araya
   Rāh-ı mülk-i ʿışḳa düşdüŋ bir iki yārān ile

1. Sevgilimin zülfünün hasretinin acısından ölürsem, kabrimin üstünü reyhan ile süsleyin.
2. Rakip, sevgilinin güzellik mushafı gibi olan yüzüde sakallarının yazısını görünce kaçtı. Zaten şeytan hiç Kuran'ın olduğu yerde durur mu?
3. Üzülme, o dilberin aşkı gönül şehrimizi mesken tuttu. Böylece viran ülkemiz o sultan ile şereflenip mamur olacaktır.
4. Zülüflerinin kıssasıyla, sararmış benzimin ahvalini muska olarak misk ve safran ile yazarlar.
5. Hatmî, eziyet ve dertle bir araya gelip, bu bir iki dostla aşk ülkesinin yoluna düştün.

131 (Gazel) (24a/34a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. İster iseŋ pādişāhum bāşumı cān üstine
   Ḳul taḫalluf mı ider fermān-ı sulṭān üstine

2. Zaḫm-ı tīġ-ı dil-bere merḥem ne lāzım iy ṭabīb
   Fā'ide bulmaz iden dermān dermān üstine

3. ʿIṭr-ı zülfiyle muʿaṭṭar olsa ṣoŋ demde dimāġ
   Ḳabrümüŋ tā ḫaşra dek biterdi reyḥān üstine

4. Var raḳīb üzül kesil hem-ser geçinme yār ile
   Sāye[198] ṣalmaz meşeler serv-i ḫırāmān üstine

5. Yaraşur inʿām iderseŋ Ḫatmī'ye çoḳ çoḳ şehā
   Nīk ḫulḳ olmaz bilürsin hīç iḥsān üstine

1. Padişahım, kul sultanının emrine karşı mı gelir? Canımı istiyorsan, baş üstüne…
2. Ey tabip! Dilberin kılıcının yarasına merhem gerekmez. Zira derman üstüne derman olmaz.
3. Son nefesi verirken zülfünün kokusunu içime çekseydim, kabrimin üstünde mahşere dek reyhan biterdi.
4. Rakip! Var git uzak dur, o sevgili ile kendini bir tutma. Meşe dediğinin gölgesi, salınan serviler üstüne çıkamaz.
5. Ey şah! Hatmî'ye nimet bağışlarsan bu sana yaraşır. Bilirsin ki ihsan etmekten daha güzel bir huy yoktur.

[198] sāye: ṣāye.

132 (Gazel) (24a/34a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Fe ʿû lün

1. Gülistān şimdi āteşdür şitāda
   Açılmış gülleridür cām u bāde

2. Beni nerrād-ı ʿışḳuŋ zār idelden
   Bu naṭʿ-ı ġamda olmadum güşāde

3. Ṣabā hem-ser olaldan zülf-i yāre
   Bizümle ḳıldı ṣovuḳluḳ arada

4. Mürīd-i ehl-i ʿışḳ olmasa zāhid
   Ne sır vardur bilür mi dil-rübāda

5. Olaldan zülf-i ser-keş pāy-māli
   ʿAceb miskīn durur Ḫatmī fütāde

1. Şimdi kış ortasında ateş, gül bahçesinin yerini tutmuştur. Açılmış gülleri de şarapla dolu kadehlerdir.
2. Bu gam tahtasında senin aşkının acısı beni usta bir tavlacı gibi yenip ağlattığından beridir gönlüm açılıp ferahlamadı.
3. Saba rüzgarının, sevgilinin saçlarıyla samimi olduğundan beri bizimle arası soğuktur.
4. Zahit aşk ehlinin müridi olmadıkça sevgilide ne sır olduğunu bilir mi?
5. Bu garip Hatmî, o dikbaşlı zülüflerin ayakları altında ezildiğinden beri çok zavallıdır.

133 (Gazel) (24b/34b)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. ʿĀlemüŋ lez̠z̠et ü şādīligi[199] degmez nedeme
   İy göŋül ʿāḳil iseŋ bunlar içün düşme ġama

2. Zūr-ı bāzū ile sen ṣanma tüvānā özüŋi
   Küşti-gīr-i felek iy dil ṣaḳın urur ṣademe[200]

3. Gün gibi rifʿat ile kimi bülend itse felek
   Zeh[r] ile cām içürür nitekim içürdi Cem'e

4. Ḳaṭre ḳaṭre dökilür gerçi gözüm yaş[ı] benüm
   Ṣaḳın iy yār-ı cefā-cū göl olur ṭama ṭama

5. Tāra döndi bedenüm żaʿf ile ḫam oldı ḳadüm
   Aġlaram kim neme acımaz ola Ḫatmī neme

1. Alemin zevki sefası sonradan pişman olmaya değmez. Ey gönül! Aklın varsa bunlar için gama düşme.
2. Ey gönül! Gücün kuvvetin yerinde diye kendini pehlivan sanma. Felek pehlivanının darbesinden kendini sakınıp kolla.
3. Felek kimi güneş gibi yüceltse, ona zehir içirir. Nitekim Cem'e de öyle yaptı.
4. Ey cefakar sevgilim! Her ne kadar benim gözyaşım katre katre dökülse de sen ondan kork, zira damlaya damlaya göl olur.
5. Zayıflıktan güçsüzlükten iki büklüm kaldım. Hatmî, ağlarım ki (o sevgili) daha neme acımaz?

---

[199] şādīligi : şādīsi.
[200] ṣademe: sademe.

134 (Gazel) (24b/34b)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Zülfi zencīrine düşdi dil-i dīvāne yine
   Ummaṣun ʿāḳil olan anı ki uṣlana yine

2. Mest-i lā-yaʿkil iden deyr-i muḥabbetde beni
   Bir büt-i āfet-i cāndur göz[i] mestāne yine

3. Niçe ḳan aġlayuban içmeye[yü]m eşkümden
   Taʿn ider cūş u[201] ḫurūşı bugün ʿummāna yine

4. Ruḫ-ı gül-rengini dil görmeyeli bülbülveş
   Giceler ṣubḥ[a] degin başladı efġāna yine

5. Ḫatmī muʿtād olalı derdiyile dildāruŋ
   Ne ṭabībe varur oldı vü ne dermāna yine

1. Deli gönül yine zülüflerinin zincirine/ağına düştü. Aklı olan onun uslanacağını düşünmesin.
2. Beni muhabbet meyhanesinde/puthanesinde akılsız sarhoş eden yine bir put gibi güzeldir, bir mestane gözlüdür.
3. Bugün gözyaşım ummanı utandıracak kadar coşup taşmışken nasıl içim acımasın, ben nasıl kan ağlamayayım?
4. Gönül onun gül renkli yanağını görmeyeli, geceleri sabahlara dek bülbül gibi inlemeye başladı.
5. Hatmî sevgilisinin derdiyle aşina olduğundan beridir ne tabibe uğrar oldu ne derman arar oldu.

---

201 cūş u: cūş-ı.

135 (Gazel) (24b/34b)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Dil-i nā-şādumı ḳo derdüŋ ile şād itme
   Seng-i ġamla yıḳılan göŋlümi ābād itme

2. Ḫaşre dek nāmum aŋılsun dir iseŋ iy dil-ber
   ʿĀşıḳuŋ göŋlüni yıḳmaḳlıġı bünyād itme

3. Rāżıyuz bize duʿādur be güzel düşnāmuŋ
   Her zamān yād idüp aġyārı bizi yād[202] [itme]

4. Yā Rab ol serv-ḳadüŋ yolına cān virmez isem
   Ḳayd-ı ġamdan ḳuluŋı luṭf idüp āzād itme

[25a/35a]

5. Zülf-i zencīriŋ[i] ursaŋ o müyesser olımaz
   Hiç Ḫatmī deli oldum diyuben ad itme

1. Kederli gönlümü derdinle yalnız bırak, mutlu etme. Gam taşı ile yıkılan gönlümü tamir etme.
2. Ey dilber! Namım ahirete kadar anılsın dersen, aşığın gönlünü yıkmayı bırak.
3. Biz razıyız be güzel (sevgili), kötü söz de söylesen o bize dua gelir. Yeter ki elleri anarken bizi de yabancı yerine koyma.
4. Ya rab! O servi boylunun yolunda can vermezsem, bu kulunu cefa prangalarından çözüp serbest bırakma.
5. Hatmî! Hiç deli oldum diye kendine lakap verme. Sevgilinin zülüflerinden kendine zincir de vursan, olamazsın.

202

136 (Gazel) (25a/35a)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Gül-ruḫuŋ üzre niḳāb eyleme sünbüller ile
   Tārumār eyleme ʿaḳlumı bu kākülller ile

2. Dāġ-ı pür-ḫūnına ger ʿāşıḳuŋuŋ beŋzemese
   Gülsitān böyle bezenmezdi ḳaranfüller ile

3. ʿĀşıḳuŋ āhı şerārı durur iy mihr-i cihān
   Zeyn iden ḫāneḳah-ı ʿışḳuŋı ḳandiller ile

4. Allar geydügiŋe öykünimezler cānā
   Bāġlar zeyn ide ger kendülerin güller ile

5. Göricek gül-ruḫuŋı Ḫatmī gibi itdi duʿā
   Yāsemen eller ile saŋa çemen diller ile

1. Gül yüzünü sümbüllerle örtme, aklımı bu kaküllerle darmadağın etme.
2. Karanfiller, aşığının kanlı yaralarına benzemeseydiler, gül bağı böyle karanfillerle bezenmezdi.
3. Ey alemin güneşi! Aşk tekkesini kandiller yakıp süsleyen, aşığın ahının ateşidir.
4. Ey canım! Bağlar kendilerini güller ile süsleseler de senin allar giymiş halini taklit edemezler.
5. Gül yanağını görünce yasemin elleri ile, çimen dilleri ile sana Hatmî gibi dua ettiler.

137 (Gazel) (25a/35a)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Çend ceng içre geyer gerçi ki ebdāna zirih
   Yiter ol demde duʿā ḥażret-i sulṭāna zirih

2. Ḫalḳa bir mertebede geymesi oldı ʿādet
   Ṣanʿat idi nite Dāvūd-ı ḫoş-elḥāna zirih

3. Geyeli dīn yolına ʿasker-i İslām yapını
   Döndi her birisi bir bebr-i beyābāna zirih

4. Şöyle cenk eyleyeyin pādişehüm egnümde
   Döne bir revzeni çoḳ ḫāne-i vīrāna zirih

5. Tīġ-ı düşmen berg-i sūsence görinmez gözine[203]
   Himmetüŋde geyeli Ḫatmī Nerīmāne zirih

1. Gerçi çok savaşta bedenine zırh giyer ama (aslında) sultana dua, zırh diye yeter.
2. Zırh, hoş sesli Davut'un sanatı olduğundan, onun halk tarafından giyilmesi böylesine adet oldu.
3. İslam ordusunun askeri zırhlara bürüneli, her biri bir çöl kaplanına benzedi.
4. Padişahım! Öyle cenk edeyim ki zırh, sırtımda çok pencereli bir eve dönsün.
5. Senin himmetinde Neriman gibi zırh giydiğinden bu yana Hatmî'nin gözünde düşmanın (kılıcının) susam çiçeği yaprağı kadar kıymeti (keskinliği) yoktur.

[203] Bu mısranın vezni bozuktur.

138 (Gazel) (25a/35a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Fe ʿû lün

1. Gerek şevketle Dārā ol cihāna
   İder senden iki ṭaşlı nişāne

2. Gelen ḳılmaz ḳarārı bu ribāṭa
   ʿAceb merdüm-rübā durur zemāne

3. Cefāsın çekmek ile rūzgāruŋ
   Ḫam oldı ḳaddümüz döndük kemāna

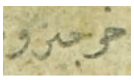
[25b/35b]

4. Esirci h^{v}ācedür gūyā bu dünyā
   Ki baḳmaz ḫ^{v}āceler[204] pīr [ü] cüvāna

5. İŋen yüksek uçup şişüp ḳabarma
   Ḳabirdür Ḫatmī āḫir āşiyāne

1. Aleme olanca heybetinle Dara gibi bir hükümdar da olsan dünya sonunda seni iki ucunda taş dikilmiş bir ize (nişan taşına) döndürür.
2. Bu hana gelen kalıcı olmaz, zira felek adeta insan yiyen bir canavardır.
3. Feleğin cefasını çekmekten belimiz büküldü, yay gibi olduk.
4. Bu dünya sanki bir esir taciridir ki tacirler gence yaşlıya bakmazlar (acımazlar).
5. Hatmî, çok yüksek uçup şişip böbürlenme; son durak, son yuva kabirdir.

---

[204] ḫ^{v}āceler:

139 (Gazel) (25b/35b)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Yine nev nev irişür oldı elemler cāna
   Āh nev-ber ḫaṭ[ı] nev sevdi dil-i dīvāne

2. Maḫzen-i genc-i ruḫuŋ olmaġa māyil olalı
   Ṭutdı dil künc-i cihān içre varup vīrāne

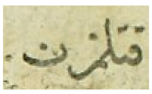
3. Çeşm-i mestüŋdeki müjgān yiter e ḳatlümüze[205]
   Alma ḫançer eline bāri begüm mestāne

4. Köhne derd ile yaturmaz beni devrān bir ān
   Ger ḥarīr olsa serīrümde yiŋi kāşāne

5. Ḫatmīveş yolına ṭoġrı[206] ḳul oluram bir kez
   Oḳ gibi atma anı iy ḳaşı yā yabāne

1. Yine yeni yeni dertler canıma uğrar oldu. Ah, deli gönül bir sakalı yeni bitme bir tazeye vuruldu.
2. Gönül, senin güzel yüzünü bir hazine gibi saklamaya heves edeli, bu alem içinde bir viraneyi mesken tuttu.
3. Beyim, katlimize sarhoş bakışlarından ok gibi attığın kirpikler yeter. Bu haldeyken eline bir de hançer almana gerek yok.
4. Ah, yeni bir köşkte, ipek döşekte de otursam, felek başımdan bu eski derdi almaz.
5. Ey, yay gibi kıvrık, keman kaşlı! Hatmî gibi yolunda doğru bir kul olurum, bir sefer de ok gibi yabana atma.

---

[205] ḳatlümüze:
[206] yolına ṭoġrı: yolına bir ṭoġrı.

140 (Gazel) (25b/35b)

Mef ʿû lü / Fâ ʿi lâ tün / Mef ʿû lü / Fâ ʿi lâ tün

1. Dil ruḫlaruŋ görelden başlad[ı] āh u zāra
   Kim gülşenüŋde cānā yir[207] ḳalmadı hezāra

2. Ḳaddümi bār-ı miḥnet bükdi sözümi gūş it
   Zībā durur çü ḫūbuŋ gūşında gūşvāre

3. Bir demde ṣaydgehde biŋ kebg[ü bāz] ider ṣayd
   Ol çeşm[i] şāhinüm ger ḳasd eyleye şikāre

4. Key ṣanma sīnem üzre yanıḳları cānā
   Revzenler açdı cānım ki‿ide saŋa neẓāre

5. Fikr-i miyānıyile bir mūya döndi cismüm
   Gelmez ne çāre Ḫatmī ol mū-miyān kenāre

1. Ey canım! Gönül senin yanaklarını gördüğünden beri öyle bir feryada başladı ki bahçende bülbüle gerek kalmadı.
2. Gam yükü belimi büktü. Sözümü kulağına küpe et, zira güzellerin kulağında küpe güzel durur.
3. O şahin gözlüm ava niyetlense avlakta bir demde bin keklik ve doğan avlar.
4. Canım! Bağrımdaki yanıkları yara sanma, onlar canımın seni görmek için bedenimde açtığı pencerelerdir.
5. Hatmî! İnce belini düşünmekten bedenim kıl kadar kaldı. Ne çare ki o ince belli sevgili hâlâ kenara (kucağa) gelmez.

[207] yir : cā yir.

141 (Gazel) (25b/35b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Cān şarāb-ı neş'e-i laʿlüŋle ser-ḫoş olmasa
   Mest ü rüsvā mı olurdı böyle mey-nūş olmasa

2. Göŋlüm iŋler iki gözüm meclisüŋden dūr iken
   Ṣağlı ṣollu iki şīşe dem-be-dem nūş olmasa

[26a/59a]

3. Esdügince bād-ı ʿışḳuŋ baḥr-i eşküm mevc urur
   Zevraḳ-ı ten böyle ġarḳ olmazdı pür-cūş [olmasa]

4. Ḳul oluban sen şehüŋ mihriyle cān virmek nedür
   Ay efendim ḫıdmet-i ṣābıḳ ferāmūş olmasa

5. Bezm içinde būseŋ almaḳ istemiş maʿẕūr ṭut
   Sāḳiyā bu vażʿ[ı] itmez Ḫatmī ser-ḫoş olmasa

1. Can, senin dudaklarının şarabının keyfiyle sarhoş olmasaydı böyle mest ve böyle rezil mi olurdu?
2. Sağlı sollu iki şişeyi durmaksızın içmezsem, iki gözüm senin meclisinden uzaktayken gönlüm ağlar inler.
3. Aşkının rüzgarları estikçe gözyaşı denizim dalgalanır. Bedenimin sandalı eğer o deniz coşmasaydı böyle boğulup batmazdı.
4. Ah efendim! Sen şaha kul olup sevginle can vermek bir şey değildir ama bari eski hizmetlerimiz unutulmasa…
5. Ey saki! Meclis içinde seni öpmek istediği için affet, Hatmî sarhoş olmasa böyle alçalmaz, bu kendini bilmezliği etmezdi.

142 (Gazel) (26a/59a)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Merdüm-i mürde gibi ṣanki yatur ḫāk üzere
   ʿİbret al baḳ bu nücūmı görüp eflāk üzere

2. Bister-i rāḥat olur baŋa serīr-i ʿizzet
   Kūy-ı yār içre yatam ger ḫas u ḫāşāk üzere

3. Neydügin ney gibi hem-derdüme derdüm dimege
   Çāki sīnemde anuŋçün iderem çāk üzere

4. Gülşen-i kūyuŋı ter ṭutmaġa iy serv-i sehī
   Hiç bārān ola mı dīde-i nem-nāk üzere

5. Ḫatmiyā sehv ide ṣanma anı sen ʿāḳil iseŋ
   Her umūrında kişi ola ger idrāk üzere

1. İbret al, bak, felek üzerine sanki toprakta yatan bir ölü gibi serilmiş şu yıldızları gör.
2. Sevgilinin sokağında çerçöp üzerinde yatsam o bana rahat döşek olur, şerefli bir taht olur.
3. Dert ortağıma derdimin ne olduğunu ney gibi söylemek için bağrımı yırtar dururum.
4. Ey servi (boylu sevgili), senin etrafın (kurak kalmasın) taze olsun diye benim gözyaşlarımdan daha iyi yağmur mu var?
5. Hatmî! Aklıvar varsa her işinde idrak üzere olan birisinin yanlışlığa düşeceğini sanma.

143 (Gazel) (26a/59a)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Getürür baŋa ṣabā būyuŋı nāgeh nāgeh
   Güzer itdükce senüŋ kūyuŋı nāgeh nāgeh

2. Ṭūş olam ger saŋa şehveş ölürem iy mehveş[208]
   Gördügümden öleyin rūyuŋı nāgeh nāgeh

3. Tār-ı zülfüŋ görüben ʿārıżuŋ üzre cānā
   Ṣu yılanı ṣanuram mūyuŋı nāgeh nāgeh

4. Ṭūb-ı ġalṭīde durur ʿarṣa-i ʿışḳuŋda başum
   Şeh-süvārum ura gel gūyuŋı nāgeh nāgeh

5. Eşküm ırmaġını ırmaġ ile kimse ṣavamaz
   Seyre gel gülşenüŋe cūyuŋı nāgeh nāgeh

6. Bir baḳışla biŋini gāhī ḳırarsın ʿuşşāḳuŋ
   Bilürem pādişehüm ḫūyuŋı[209] nāgeh nāgeh

7. Cemʿ ider ḫāṭırını Ḫatmī-i pejmürde-dilüŋ
   Ger perīşān idesün gīsūnı nāgeh nāgeh

---

[208] Bu mısranın vezni bozuktur.
[209] ḫūy: cūy.

1. Saba rüzgarı senin mahalleni ansızın dolanıp bana aniden senin kokunu getirir.
2. Ey ay yüzlü! Eğer sana rastlarsam, seni görürsem, şahlara layık şekilde ölürüm. Birdenbire yüzünü görsem de sonra ölsem.
3. Canım, zülfünün telini yanağının üzerinde aniden görünce, saçını su yılanı zannederim.
4. Aşkının arsasında başım top gibi durur. Şehsüvarım, sen durup durup gûyunu (değneğini) vuradur.
5. Kimse benim gözyaşımın ırmağını uzaklaştırmakla savamaz, gül bahçene bu ırmağın akışını seyretmeye aniden geliver.
6. Padişahım! Bir bakışla aşıklarının binini birdenbire öldürürsün, bu huyunu bilirim.
7. Omuzlarına dökülen saçlarını aniden savurup dağıttığında, perişan gönüllü Hatmî'nin aklını başına toplarsın.

144 (Gazel) (26b/59b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Ṭıfl-ı nev-ressin yaraşursın derūn-ı sīnede
   Sīnede mihrüŋ ḳalur iy māh[210] varsam sine de

2. Niçe ḫod-bīn olmasun ol rūy[ı] ḫurşīd-i cihān
   Kendüzin görmek durur āyin olan āyīnede

3. Bāşumı ṭaşdan ṭaşa ursam revādur ābveş
   Nālem olmadı mü'es̱s̱ir ol dil-i sengīnede

4. Ehl-i ʿışḳa kīn ṭutma merḥamet ḳıl iy nigār
   Çünki dīn olmaz bilürsin sīne-i pür-kīnede

5. İy ṣabā zülfin ṭararken uġra yāre ḳıl kerem
   Būy-ı ʿanber-bārın irgür Ḫatmī-i miskīne de

1. Yeni yetme bir gençsin, göğsümün üstüne yakışırsın. Mezara da varsam ey ay yüzlü, yüreğimde sevgin kalır.
2. O, alemin güneşi gibi olan sevgili, nasıl kibirlenmesin, nasıl kendini beğenmezlik etsin? Aynanın işi kendini göstermektir…
3. Feryadım o taş yürekliye tesir etmedi. Başımı su gibi taştan taşa vursam yeridir.
4. Ey sevgili! Aşk ehline merhamet et, kin tutma; çünkü kin dolu yürekte dine yer olmadığını bilirsin.
5. Ey saba rüzgarı! Kerem kıl, sevgili zülüflerini tararken uğra, bu zavallı Hatmî'ye de onun anber kokusunu getir.

[210] māh: meh.

145 (Gazel) (26b/59b)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Yoluŋda rāst-ḳadem tīrveş ol[am ben] iʿtimād üzre
   Kemān ḳaşuŋ gibi[211] olma baŋa keç-iʿtiḳād üzre

2. Ḥüsün evrengidür yirüŋ bugün şehr-i melāḥatde
   Sezādur bendeŋe şāhum olursaŋ ʿadl u dād üzre

3. Lisān ile beyān olmaz miyānuŋ vaṣf[ı] anuŋçün
   Ḳalem başında mū olsa yazılmaz ḫaṭ murād üzre

4. Nedür bu ḥüsn-i zībālıḳ göreydi anı ger zāhid
   Ṣalāḥ u zühd ü ṭaḳvā birle olmazdı reşād üzre

5. Niçe ḫoş-ḫāṭır olmayam cihān ṣaḥn[ın]da iy Ḫatmī
   Seg-i kūy-ı nigār ile uş oldum ittiḥād üzre

1. Ben yolunda itimat üzere ok gibi dosdoğru olayım; ama sen de benim hakkımda yaya benzeyen kaşın gibi eğri düşünme.
2. Bugün güzellik şehrinde yerin güzellik tahtıdır. Şahım, kuluna adaletle davransan layıktır.
3. Belinin inceliğini incelikle anlatacak bir dil yoktur; çünkü kalem ucunda kıl olursa istendiği gibi bir yazı yazılamaz.
4. Bu güzellik nedir? Eğer zahit bunu görseydi, kendini ibadete vermesi ve doğru yola ulaşması mümkün olmazdı.
5. Ey Hatmî! İşte sevgilimin mahallesinin köpekleriyle bir oldum. Ben artık bu yeryüzünde nasıl mutlu olmayayım?

[211] gibi: ḥaḳ.

(Harfü'l-Yā)

146 (Gazel) (26b/59b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Şol ḳara zülfüŋ görüp sevdāya virdüm göŋlümi
   Ṣabr u hūşum ṭaġılup yaġmāya virdüm göŋlümi

2. ʿIşḳa düşdüm ġuṣṣa vü endūh üşdi başuma
   Ḥadd[i yok] pāyān[ı] yoḳ[212] ġavġāya virdüm göŋlümi

3. Ḳaddine ʿarʿar yüzine verd-i raʿnā reşk ider
   Bir leb[i] ġonce boyı Ṭūbāya virdüm göŋlümi

4. Tekye-i miḥnetde cānum nola ḳurbān eylesem
   Bir kemān-ebrū şeh-i ġarrāya virdüm göŋlümi

[27a/60a]

5. Pīr-i ʿışḳam iḫtiyār itdüm belā vü derd[i] ben
   Ġonce-leb bir nev-cüvān zībāya virdüm göŋlümi

6. Gülşen-i dehr içre cānā niçe nālān olmayam
   Bülbülāsā bir gül-i raʿnāya virdüm göŋlümi

7. Çekdi dil cevr u cefāsın görmedi būy-ı vefā
   Ḫatmiyā bir zülf-i ʿanbersāya virdüm göŋlümi

---

[212] ḥaddi yok pāyānı yok : ḥadd ü pāyān yok.

1. Şu kara zülfünü görüp, kendimi kara sevdaya verdim. Aklım ve sabrım dağıldı, gönlümü yağmaya talana bıraktım.
2. Aşka düştüm, gam keder başıma üşüştü. Gönlümü bitmez tükenmez bir kavgaya verdim.
3. Öyle bir gonca dudaklı, tuba boylu sevdim ki boyunu arar ağacı, yüzünü güzel gül kıskanır.
4. Gönlümü keman kaşlı bir görkemli şaha vermişim. Artık eziyet tekkesinde benim canım kurban olsa ne olur?
5. Ben aşk piriyim, bela ve derde katlandım. Gönlümü gonca dudaklı bir taze güzel gence verdim.
6. Canım! Dünya bağında bir güzel güle bülbül gibi gönül vermişken, nasıl inleyip feryat etmeyeyim?
7. Hatmî! Gönlümü, zülüfleri anber kokan bir güzele verdim, cefasını eziyetini çekti ama vefa ümidi görmedi, vefanın kokusunu bile duymadı.

147 (Gazel) (27a/60a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Ṭāḳ-ı çarḫuŋ urmadan Ṣāniʿ daḫı bünyādını
   Bir ḳaşı yā cevri yıḳdı şehr-i dil ābādını

2. Cennet-i Me'vā'da Ṭūbī daḫı nā-peydā iken
   Yād iderdüm dil-berüŋ ben ḳāmet-i şimşādını

3. Çāşnī-i ʿışḳ[ı] Ferhād ile Vāmıḳ ṭatmadan
   Görmiş idüm dostlar ālām-ı hecrüŋ dadını

4. Derd-i hecr-i yārla muʿtād iken bī-çāre dil
   Bilmez idi dünyede bir kimse ʿışḳuŋ adını

5. Naḳş u resm olmamış iken işbu çetr-i bī-sütūn
   Ḫatmī dilde urmış idi ʿışḳuŋ[uŋ] bünyādını

1. Yüce yaratıcı Allah, daha feleğin takının temelini yaratmamışken, bir keman kaşlı güzelin eziyetleri, mamur gönül şehrimi yıktı.
2. Daha Cennet-i Me'vâ'da Tuba ağacı bitmemişken, ben sevgilimin o şimşat boyunu anıp yad ederdim.
3. Ferhat ve Vamık daha aşkın tadını bilmezken dostlar, ben sevgiliden ayrılmanın verdiği elemleri çoktan tatmıştım.
4. Benim gönlüm, sevgilimden ayrılmanın derdini adet edindiğinde bu dünyada daha aşkın adı bile yoktu.
5. Bu gökkubbe henüz yaratılıp süslenmemişken Hatmî gönlüne senin aşkının temellerini atmıştı.

148 (Gazel) (27a/60a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Naḳşıdur dildārumuŋ cānumda cān eglencesi
   Göŋlümüŋ esrār-ı ʿışḳ[ı]dur nihān eglencesi

2. Zülf[i] sevdāsıyla her şeb āh idersem taŋ mıdur
   Kim olur ʿāşıḳlaruŋ āh u fiġān eglencesi

3. Derd-i ʿışḳa döymez idi dostlar bu ḫaste dil
   Ġam nedīmi olmasa ol nā-tüvān eglencesi

4. Miḥnet u hecriyle düşdüŋ rāh-ı ʿışḳa eyle āh
   Yolda çün bāng-i ceresdür kārbān eglencesi

5. Zülf[i] çevgānına Ḫatmī ṭop eyle bāşuŋı
   Kim ola ol şeh-süvāruŋ bir zamān eglencesi

1. Benim için can eğlencesi, sevgilimin, kalbimdeki nakşıdır. Gönlümün gizli eğlencesi, o sevgilinin aşkının sırlarıdır.
2. Zülüflerini anıp her gece ah etsem ayıp mıdır? Zira aşıkların eğlencesi ahuzardır.
3. Dostlar, bu zavallı hasta gönül, eğer gam ona bir arkadaş olmasaydı, aşk derdine dayanmazdı.
4. (Hatmî) Ayrılık ve eziyetle aşk yoluna düştün; ah eyle, zira kervanın yoldaki eğlencesi çıngırak sesidir.
5. Hatmî! O şehsüvarın zülfünün çevganına başını top eyle de oynasın, bir zaman eğlencesi bu olsun, bununla eğlensin.

149 (Gazel) (27a/60a)

Mef ʿû lü / Me fâ ʿî lün / Mef ʿû lü / Me fâ ʿî lün

1. Leylī ṣaçuŋ idelden Mecnūn gibi sevdāyī
   Ḫoş urdular iy dil-ber ʿaḳl u dile yaġmāyı

[27b/60b]

2. Laʿlīn[213] lebüŋüŋ rengin meyde sezeli virmez
   Ḳatresini bir ḳana dil bāde-i ḥamrāyı

3. Destüŋe yaḳup ḥınnā ʿāşıḳuŋı öldürme
   Ḳan üstine ḳan itme yād it [ġam-ı] ferdāyı

4. Ḳılıç bıçaḳ olmaġa bizümle neden ġamzeŋ
   Sulṭān ile ḳul olan ider mi ‿ola ġavġāyı

5. Öldügine ġam çekmez ʿālemde şu kim Ḫatmī
   Bir laḥẓa şikār ide bir dil-ber-i raʿnāyı

1. Ey dilber! Senin Leyla saçların beni Mecnun gibi aşık ettiğinden beri akıl ve gönül yağmalanmaktadır.
2. Gönül senin kızıl dudaklarının rengini şarapta göreli, kızıl şarabın bir damlasını bir damla kana değişmez.
3. Ellerine kına yakmışken bir de üstüne aşığını öldürme. Ahireti hatırla, elini kan üstüne kana bulama.
4. Gamzenin benimle kanlı bıçaklı olması nedendir? Sultan ile kul arasında kavga olur mu?
5. Hatmî! Bir anlığına bir güzeli avlayan kişi artık ölse de gam yemez.

---

[213] laʿlīn: laʿlin.

150 (Gazel) (27b/60b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Ġonceveş dil-teng[214] olup açılmadum hiç gül gibi
   Nāle vü feryād ile geçdi günüm bülbül gibi

2. Sāḳiyā meyle ḫumār-ı ġam başumdan gitmedi
   Ḳana ḳana laʿl-i nābda emmeyince mül gibi

3. Bir naẓarda göz ḳarardup düşdi dil sevdāsına
   ʿĀrıżuŋ üzre görelden ḫālüŋi fülfül gibi

4. Būy-ı zülf-i yāre diŋ misk-i Ḫoten öykinmesün
   Yüz ḳarasın ḥāṣıl eyler ʿāḳıbet sünbül gibi

5. Zülfine dil baġlayaldan ʿaḳlum oldu tārumār
   Gey perīşān oldı ḥālim Ḫatmiyā kākül gibi

1. Gönlüm gonca gibi daraldı, hiç gül gibi açılmadım. Günlerim bülbül gibi ahuzar ile geçti.
2. Ey saki! Şarap diye kızıl dudaklarından kana kana emmediğim için bu gam şarabının ağrısı başımdan gitmedi.
3. Gönül, yanağında karabiber gibi benini görünce bir bakışta gözleri kararıp, kara sevdalara düştü.
4. Söyleyin, sevgilinin zülüflerine misk-i Huten hiç öykünmesin, ona benzemeye çalışmasın; sonunda sümbül gibi yüzü kara çıkar.
5. Hatmî! Sevgilinin zülüflerine gönül bağladıktan beri aklım kakül gibi darmadağın oldu.

[214] dil-teng : dil-şüde.

151 (Gazel) (27b/60b)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Dilemez nesne göŋül şimdi fenādan ġayrı
   Semt-i ʿışḳuŋ ya nedür derd ü belādan ġayrı

2. Şöyle tecrīd u fenā buldı vücūdum kim yoḳ
   Örtinüp döşenicek arż u semādan ġayrı

3. Ḳadümüz niçe dü-tā olmasun iy ḳaşı kemān
   Görmezüz nesneni hiç tīr-i[215] cefādan ġayrı

4. ʿĀşıḳuŋ āhı ile yaşı nola olsa ziyād
   Ne olur ḫasteye ḫoş āb u hevādan ġayrı

5. Bu cihānuŋ neyi var Ḫatmī göŋül baġlayıcaḳ
   Gördüŋ e her elemin zevḳ u ṣafādan ġayrı

1. Gönül şimdi yokluktan başka şey dilemez; zira senin aşk semtin dert ve beladan başka nedir ki?
2. Vücudum öyle çekilip yok oldu ki yer ve gökten başka örtünüp yatacak yer kalmadı.
3. Ey keman kaşlı! Cefa oklarından başka bir şeyini gördüğümüz yokken boyumuz nasıl iki büklüm olmasın?
4. Aşığın ahı ile gözyaşı artsa ne olur? Hastaya temiz hava ve sudan başka hoş gelen ne vardır?
5. Hatmî! Böyle bir dünyanın neyine gönül bağlayacaksın? Bütün elemlerini görüp çektin, bir tek zevkini sefasını göremedin.

---

[215] tīr-i : tīr u.

152 (Gazel) (28a/36a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Dil-i şeydāyı kim egler viṣāl-i yārdan ġayrı
   Maḥabbet ehli fikr itmez muḥāl efkārdan ġayrı

2. Ne ḳanlar aġlaram bezm-i belā içre görüp ḥālüm
   Ḳanı merdüm ki acır dīde-i ḫūn-bārdan ġayrı

3. Göŋül şehrine ʿadl ile geçüp dād eylemez kimse
   Muḳarrer bilmüşem anı o şehr-yārdan ġayrı

4. Gül-i raʿnāyı cüst ü cū iderken bāġ-ı dehr içre
   Benümle merḥabā eyler bulınmaz ḫārdan ġayrı

5. Derūn-ı ḫāne-i dilde ne‿olur eglence iy Ḫatmī
   Ẓarāfet ehl-i yārāna laṭīf eşʿārdan ġayrı

1. Deli gönlü sevgiliye kavuşmaktan başka ne oyalayıp teselli eder? Aşıklar imkansızdan başka şey düşünmez…
2. Bela meclisinde halimi görüp o kadar çok kan ağlarım; hani nerede, o kan damlayan yaşlarımdan başka bana acıyan bir insan var mı?
3. Gönül şehrine o padişahtan (sevgiliden) başkası gelip oturamaz, adalet dağıtamaz. Ben bunu böyle bilmişim.
4. Dünya bağının güzel gülünü arayıp sorarken, benimle dikenden başka selamlaşan olmaz.
5. Ey Hatmî! Gönül evimin içinde zarafet sahibi yarenlere hoş şiirden başka nasıl bir eğlence olabilir?

153 (Gazel) (28a/36a)

Mef ʿû lü / Me fâ ʿî lün / Mef ʿû lü / Me fâ ʿî lün

1. Laʿl-i leb-i meygūnuŋ mest eyledi ʿuşşāḳı
   Mey virme bize tekrār ḥācet degül [iy] sāḳī

2. Başdaki ḫumār-ı ġam defʿ ola ṣabūḥ ile
   Şol ḳan olacaḳdan gel var ise getür bāḳī

3. İy dil kime şerḥ idem bu mes'ele-i ʿışḳı
   ʿAllāme-i ʿaṣr iken fehm eyle[yi]mez fāḳı

4. Hecr āteş[i] cānānuŋ te'sīr ideli cāna
   Başdan başa her gice ḳılar şerer āfāḳı

5. Rengīn ola ter düşe şāyed saŋa o gül-ruḫ[216]
   Bülbül gibi ḳarşuda iy Ḫatmī yiter şaḳı

1. Kızıl dudaklarının şarabı, aşıklarını sarhoş etti. Ey saki, bize tekrar şarap verme, artık gerekmez.
2. Baştaki gam sarhoşluğu, sabah şarabı ile gider. Şu (kan olacak) şaraptan kalan varsa getir.
3. Ey gönül! Bu aşk meselesini kime anlatayım? Bunu fakih bile devrin alimi olduğu halde kavrayamaz.
4. Sevgilinin ayrılığının ateşi canımıza değdiğinden beri her gece ufku baştan başa alev sarar.
5. Hatmî! O gül yüzlünün karşısında şakıdığın artık yeter, (eğer durmazsan) utanıp/ kızıp sana küsebilir.

[216] ruḫ: ruḥ.

154 (Gazel) (28a/36a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Fe ʿû lün

1. Beni zülfüŋle meftūn itmedüŋ mi
   Şehā miskīn u maḥzūn itmedüŋ mi

2. Firāḳ-ı laʿl-i meygūnuŋla cānā
   Gözüm yaşını gülgūn itmedüŋ mi

3. Nişān idüp şehā tīr-i belāya
   Benüm baġrumı pür-ḫūn itmedüŋ mi

4. Raḳībe idüp envāʿ-ı riʿāyet
   Bu ben ġam-ḫᵛār[ı] maġbūn itmedüŋ mi

5. Ḳıluben raḫt-ı ʿaḳlın cümle tārāc
   Bugün Ḫatmī'yi mecnūn itmedüŋ mi

1. Beni zülüflerinle tutkun etmedin mi? Şahım, zavallı bir garip etmedin mi?
2. Canım! Şarap dudaklarının hasretiyle gözümün yaşını gül rengine döndürmedin mi?
3. Şahım! Bela okuna nişan tahtası ettiğin bağrımı kana bulamadın mı?
4. Rakibe çeşit çeşit riayet gösterip, bu ben gamlı aşığı aldatmadın mı?
5. Akıl varını talan edip, bugün Hatmî'yi mecnun etmedin mi?

155 (Gazel) (28b/36b)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Fe ʿû lün

1. Urursaŋ oda tütmez cümle raẖtı
   Livāmuz olalıdan İnebaẖtı

2. Ahālīsin ṣorarsaŋ ger o şehrüŋ
   Alur mermerden onlar zād-ı saẖtı

3. Bu ḥüsn-i ẖulḳ ile[217] ḫalḳı ide söz
   Ṣan āhenden urur başuŋa laẖtı

4. Hemān ḫalḳı gibi gölgesi gökcek
   Ḳamu bī-meyvedür anun dıraẖtı

5. Bir iki yıl beg olan buŋa Ḫatmī
   Ḳoyup ḳaçmaḳ muḳarrer tāc u taẖtı

1. Sancağımız İnebahtı olduğundan beri (elde ettiğimiz) malımızı mülkümüzü ateşe verseler dumanı tütmez.
2. O şehrin halkını sorarsan, onlar ekmeğini taştan, mermerden çıkarırlar.
3. Bu güzel vasfa rağmen halk, konuşmaya başladığında sanki başına demir parçası vurur gibi gelir.
4. Ağaçları insanlarına benzer; hoş gölgelidir ama meyve vermez.
5. Hatmî! Burada bir iki yıl beylik eden, tacı tahtı bırakır kaçar.

---

[217] ḥüsn-i ẖulḳ: ḥüsn ü ẖulḳ.

156 (Gazel) (28b/36b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Bu ʿiẕār ile gül-i ḫandāna göster kendüŋi
Bülbülüŋdür ʿāşıḳ-ı nālāna göster kendüŋi

2. Rişte-i müşkīn-i zülf-i yāre bend olsam diyen
Cezbe-i ʿışḳ ile var dīvāne göster kendüŋi

3. Genc-i ʿāşḳ-ı yār ile memlū olayım dir iseŋ
Künc-i dünyā gibi gel vīrāne göster kendüŋi

4. Muẓmahil olsun dir iseŋ āfitābum bir gece
Seyre çıḳ tenhā meh-i tābāna göster kendüŋi

5. Giceler tā ṣubḥa dek meh-tāb-ı rūy-ı yāra dil
Döne döne yanmaġa pervāne göster kendüŋi

6. İşigüŋ dārü'ş-şifādur ʿāşıḳ-ı dil-ḫasteye
İy Mesīḥā-dem aŋa ferzāne göster kendüŋi

7. Hem-dem olduŋ bir nefes çün ol lebi meygūn ile
Ḫatmiyā var ḫaşra dek mestāne göster kendüŋi

1. Bu yanak ile kendini güzel güle göster. İnleyen aşık senin bülbülündür, kendini ona göster.
2. Ey, sevgilinin zülfünün ip gibi olan misk kokulu saçına bağ olsam diyen, aşk cezbesine kapılıp var kendini dîvâne gibi göster.
3. Sevgilinin aşk hazinesiyle dolup taşayım dersen, gel kendini dünyanın köşesi bucağı gibi virane göster.
4. Gün yüzlü sevgilim, eğer ayı perişan etmek istersen, bir gece tek başına dolaşmaya çıkıp, ona kendini göster.
5. Geceleri sabaha kadar o ay yüzlü sevgilinin ışığı etrafında döne döne gönlünün yanması için kendini pervane göster.
6. Ey İsa nefesli! Eşiğin hasta gönüllere şifahanedir. Bu aşıklara hikmetli yüzünü göster.
7. Hatmî! O şarap dudaklı ile bir nefes yoldaş olduğuna göre artık ahirete kadar kendini sarhoş göster.

157 (Gazel) (28b/36b)

Mefʿû lü / Fâ ʿi lâ tü / Me fâ ʿî lü / Fâ ʿi lün

1. İy gül-ʿiẕār u ġonce-i ḫandān gel’a beri
   Dil ʿandelībin eyleme nālān gel’a beri

2. Ġam bisterine düşdüm ü öldüm meded meded
   Cānum ṭabībi derdüme dermān gel’a beri

3. Teskīn ider lebün aḳıd ābını[218] aġzuma
   Yaḳdı derūnım āteş-i hicrān gel’a beri

[29a/37a]

4. Beytü’l-ḥazende ḳaldum u ben ḳanlar aġladum
   İy Mıṣr-ı ḥüsne Yūsuf-ı Kenʿān gel’a beri

5. Bekler derini subḥ u mesā Ḫatmī ol şehüŋ
   Bir kez dimez ki nāz ile derbān gel’a beri

1. Ey gül yanaklı, gülen gonca, gel beri! Gönül bülbülünü inletme, gel beri!
2. Canımın tabibi! Ben gam döşeğine düştüm ve öldüm, medet, derdime bir derman bul…
3. Ayrılık ateşi sinemi yaktı, gel beri, dudaklarının suyunu ağzıma akıt ki beni ancak bu teskin eder.
4. Beytülhazende kaldım ve ben kanlar ağladım. Ey güzellik ülkesinin (Mısrının) Yusuf yüzlü sultanı, gel beri!
5. Hatmî sabah akşam o şahın kapısını bekler ama o şah bir kez olsun demez ki “Ey kapıcı, gel beri!”.

[218] aḳıd ābını: ābını aḳıd.

158 (Gazel) (29a/37a)

Fâ ʿi lâ tün / Me fâ ʿi lün / Fe ʿi lün

1. ʿAcabā derd-i hecre ġāyet olmaz mı
   Ġam u ālāma yā nihāyet olmaz mı[219]

2. Ḳuluyuz düşdük āsitānına
   Bize ol şāhdan ʿināyet olmaz mı[220]

3. Muṭṭaṣıl cevrdür bize kāruŋ
   ʿĀşıḳa hiç ḥimāyet olmaz mı

4. Şāh-ı ḥüsnüŋ [ḳulu] raʿiyyet[iy]üz
   Bize daḫı riʿāyet olmaz mı

5. Yoḳ şikāyet çü cevr-i dilberden
   Bār[i] Ḫatmī ḥikāyet olmaz mı

1. Acaba ayrılık derdine çare olmaz mı? Acı ve elemlere bir son olmaz mı?
2. Kuluyuz, eşiğine düştük; bize o şahtan lütuf olmaz mı?
3. Bize karşı işin gücün eziyet etmektir, aşığa hiç merhametin yok mudur?
4. Güzellik şahının kulu, tebaasıyız; biz de hürmeti hak etmiyor muyuz?
5. Hatmî, o dilberden şikayetimiz yok; bari hikayesini anlatalım, olmaz mı?

[219] Bu beytin her iki dizesinde de fazla hece vardır.
[220] Bu dizede fazla hece vardır.

159 (Gazel) (29a/37a)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Şemʿ-i ruḫsār-ı nigāruŋ olalı dīvānesi
   Yanmadan pervā yimez bu cān u dil pervānesi

2. Yā ʿabīr u ʿanber u yāḫūd misk-i ṣāfdur
   Ṭurre-i şeb-būy-ı ṭarrārın ṭarayan şānesi

3. Mest u medhūş eyledi ʿışḳı şerabıyla beni
   Mey-fürūşuŋ şimdilik bir gözleri mestānesi

4. Şehr içinde ḳalmadı yıḳıldı hep mey-hāneler
   Çār-sū-yı ʿışḳuŋ ābād olalı ḫum-ḫānesi

5. Bezme peymān eylemiş ol serv-ḳāmet Ḫatmiyā
   Tā-ḳıyāmet mest ider anuŋ bizi peymānesi

1. Sevgilinin yanağının ışığının delisi olalı beri can ve gönül pervanesi yanmaktan korkmaz.
2. O şebboy (kokulu) hırsız kaküllerini tarayan ya misktir ya anber…
3. Meyhanecinin, gözleri mestanesi (sakisi) beni şimdilik aşk şarabıyla sarhoş etti.
4. Aşk çarşısının meyhanesi yapıldı yapılalı, şehir içinde başka meyhane kalmadı, hepsi yıkıldı.
5. Hatmî! O servi boylu, meclise gelmeye yemin etmiş. Onun sözüyle/kadehiyle biz kıyamete kadar sarhoş oluruz.

160 (Gazel) (29a/37a)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Dökerem gözyaşını ḫūn ile Yaʿḳūb gibi
   Ṣābirem derd u belāŋa senüŋ Eyyūb gibi

2. Başum üstinde yir itsem yiridür bir daḫı yoḳ
   ʿArż ider bu ḳad-i pīçīdemi mektūb gibi

[29b/37b]

3. Ḳızarur gördügi dem ʿāşıḳını ol ruḫ[ı] gül
   Ḳaçan açıla ʿaceb ġonce-i maḥcūb gibi

4. Kebg-i kūḥī revişi ṣalınışı serv-i sehī
   Baŋa[221] eglence n'olur dünyede maḥbūb gibi

5. Ḫatmiyā biz severüz cān ile[222] nev-ḫaṭ güzeli
   Gerçi zühhād-ı cihān içre bu maʿyūb gibi

1. Yakup gibi kanlı gözyaşı dökerim, senin dert ve belana Eyüp gibi sabrederim.
2. İki kat olmuş boyumun halini sana ancak mektupla anlatabilirim. Bunun için mektubu başımın üstünde taşısam yeridir.
3. O gül yanaklı, aşığını görünce gül gibi kızarır; mahçup gonca gibi sevgilim acaba ne zaman açılacak?
4. Dünyada bana, yürüyüşü dağ kekliği gibi, salınışı uzun servi gibi olan sevgiliden başka eğlence olur mu?
5. Hatmî, her ne kadar zahitler onu ayıp saysa da biz, sakalı yeni bitmiş olan güzeli severiz.

221 baŋa: daḫı baŋa.
222 cān ile : ḥān ile.

161 (Gazel) (29b/37b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Her marażdan beş kavaġı yeyleyen olur berī
   Cennetü'l-Me'vā'ya beŋzetsem yiridür ol yiri

2. Mevsim-i germāda sermā görmek isterseŋ dilā
   Seyr ḳıl ʿālemde bir kez var o ḫāki ʿanberi

3. Yek-dil olmış vaṣf ider gūş eyle evṣāfuŋ çemen
   Āb-ı kevs̱erden nişān virmez mi [dil-keş] cūları[223]

4. Her dıraḫtı ḳol ḳola ṣalup[224] ṣalınur nāz ile
   Ṣan der-āġūş itmiş ʿāşıḳ[225] serv-ḳāmet dilberi

5. Rişte-i naẓmuŋda lūlū olmayınca muntaẓam
   Ḫatmiyā medḥ idemezsin sen o sengi gevheri

1. O yeri Cennet-i Me'vâ'ya benzetsem yeridir. Yaşamak için Beşkavak'ı tercih edenler, her hastalıktan kurtulur.
2. Ey gönül, yaz günü (serinlik) görmek istersen git alemde o anber kokulu toprakları bir kez gör.
3. Dinle, bağdakiler (ağaçlar, çiçekler, çimenler) bir ağızdan/gönülden, senin güzelliklerini överler. (O bağın) Irmakları ab-ı kevserden bir örnek değil midir?
4. Her ağacı naz ile kol kola salınır. Sanki aşık, servi boylu dilbere sarılmış gibidir.
5. Hatmî! Şiirinin ipliğinde inciler muntazam olmadıkça sen o taşı toprağı mücevher olan yeri övemezsin.

[223] Bu mısrada bir kelime eksik olduğundan vezin bozuktur.
[224] Önce "salmış" yazılmış, "salup" sonradan eklenmiştir.
[225] itmiş ʿāşıḳ: itmiş idi ʿāşıḳ.

162 (Gazel) (29b/37b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Gitme gel bir dem benüm cānum Memi
   H̬ānumānum[226] hep senüŋ h̬ānum Memi

2. Çoḳ zamandur bende-i ġam-h̬ᵛārunam
   Luṭf ile şād eyle sulṭānum Memi

3. Saŋa cevr itmem dimişdüŋ eyledüŋ
   Böyle midür ʿahd u peymānum Memi

4. Baŋa her dem itdügin cevre acır
   Ḳanlar aġlar çeşm-i giryānum Memi

5. Vaṣluŋ ʿıydına irişeydüm eger
   Cān idi ol demde ḳurbānum Memi

6. Maḫzen-i gencīne-i ḥüsnüŋ durur
   Ḥamdülillah cism-i vīrānum Memi

7. Ġam şebinde ḳalmasun H̬atmī yetiş
   Gün gibi ṭoġ māh-ı tābānum Memi

---

[226] h̬ānumānum : cān u mānum.

1. Benim canım Memi! Gitme, gel, varım yoğum senindir, benim hanım Memi!
2. Çok zamandır gam çeken kölenim. Ey sultanım Memi! Lütfedip beni mutlu kıl.
3. Dün “Sana cefa etmem” demiştin ama cefa etin. Seninle sözümüz böyle miydi ey Memi?
4. Memi, bana her an ettiğin bu eziyete acıyan gözlerim kanlı gözyaşlarını akıtır.
5. Memi, eğer sana kavuşsaydım,benim bayramım olurdu ve o an canımı kurban ederdim.
6. Memi, hamdolsun ki benim bedenim senin güzellik hazinen için mahzendir.
7. Hatmî gam gecesinde kalmasın, yetiş ey dolunaya benzeyen Memi, gün gibi doğ.

(29b/37b)[227]

1. Şitā gitdi biḥamdülillāh dilā (???)
   Dıraẖtān-ı sebze bu (???)

2. Umar her bir dil-i şeydā (???)
   İdesin nāz ile cānā (???)

3. O kebg-i ẖoş-ḫirām (???)
   (???)

4. Nice zār olmaysm ġurbetde (???)
   Ki vaẖşīlerde cüft olup (???)

5. Ḳadüm rencīde ḳıl billāh (???)
   Ki eşk-i çeşm Ḫatmī (???)

[227] Bu şiir derkenar olarak yazılmıştır. Sayfa kesilmiş bulunduğundan şiirin bir kısmı okunamamıştır.

163 (Gazel) (30a/14a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Saŋa virmiş Ḥaḳ teʿālā ān u ḥüsn ü dil-berī
   Anuŋ içün ādemüŋ ʿaḳlın alursın iy perī

2. İki ḳaşuŋdur nişān cānā berāt-ı ḥüsnüŋe
   Sen bu ʿunvān ile olduŋ ḫūblar ser-defteri

3. Rāh[ı] derd ü yār[ı] miḥnet zād[ı] zahmet iy göŋül
   Ṣaḥn-ı ġamda her kimüŋ kim ʿışḳ ola reh-beri

4. Kaʿbe-i maḳṣūd kūy-ı dil-rubādur zāhidā
   Merve ḥaḳḳıyçün ṣafā görmez gezenler serserī

5. Laʿliyle[228] ʿārıżın seyr eyle Ḫatmī sāḳinüŋ
   Cām-ı Cemşīd ol durur āyīne-i İskenderī

1. Ey peri! Hak teala sana şöhreti ve güzelliği ve bu dilberliği verdiği için insanların aklını almaktasın.
2. Ey canım! Güzellik beratına senin iki kaşın nişandır (tuğradır). Sen bu unvan ile güzellerin defterinin başına yazılırsın.
3. Ey gönül! Gam ülkesinde rehberi aşk olan kimsenin yolu dert, sevgisi eziyet, azığı zahmettir.
4. Zahit! Kabe'den kastımız sevgilinin semtidir. Serseri gezenler, Merve hakkı için safa görmez.
5. Hatmî! Sakinin dudağı ile yanağını seyret ki biri Cem'in kadehidir, diğer İskender'in aynası…

[228] laʿliyle: laʿl ile.

164 (Gazel) (30a/14a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Kim ki iy dil bende-i maḳbūl-i cānān olmadı
   Taḫt-gāh-ı milket-i ʿışḳ içre sulṭān olmadı

2. Yūsuf-ı gül-çehresin görmez dilā Yaʿḳūbveş
   Külbe-i ġamda şu kim maḥzūn u giryān olmadı

3. Maḫzen-i gencīne-i esrār-ı ʿışḳ olmaz şu kim
   Miḥnet ü derd ü elemle cism[i] vīrān olmadı

4. Daʿvet itdüm mūrveş ben ol Süleymān-ḥaşmeti
   Gelmedi ġam-ḫāneme bir gice mihmān olmadı

5. Baŋa bildür iy ṭabīb-i cān u dil ḥikmet nedür
   Ḫatmī-i dil-ḫastenüŋ derdine dermān olmadı

1. Ey gönül! Sevgili katında makbul köle olmayan, aşk ülkesinin payitahtında sultanlık edemez.
2. Gönül, Yakup gibi gam kulübesinde mahzun olup ağlamayan, gül yüzlü Yusufunu göremez.
3. Eziyetle, dertle, kederle bedeni virane olmayan, aşk sırrının hazinesine mahzenlik edemez.
4. Ben o Süleyman kadar haşmetli şahı, karınca gibi, yuvama davet ettim; ama o bir gece gelip de haneme misafir olmadı.
5. Ey can ve gönül tabibi! Söyle bana, gönlü yaralı bu Hatmî'nin derdine bir derman bulunmamasının hikmeti nedir?

165 (Gazel) (30a/14a)

Fe ʿi lâ tün / Me fâ ʿi lün / Fe ʿi lün

1. Şeb-i hecrüŋ daḫı olur seḥeri
   Yoḳ mıdur anda nālenüŋ es̱eri

2. Mūya döndi tenüm bu reşk ile
   Gördügince belinde şol kemeri

3. Aġladup ʿāşıḳıyla aġyārı
   Pīleverle bir[229] eyledi güheri

4. Niçe şerḥ eyleyem dilā zülfün
   Kim muṭavvel durur anuŋ haberi

[30b/14b]

5. Seyr-i rūy[ı] murād[ı] Ḫatmī'nüŋ
   Baŋa duyursalar[230] nedür zararı

1. Ayrılık gecesinin de bir sabahı olur, onda feryadın bir tesiri yok mudur?
2. Belindeki şu kemeri gördükçe, kıskançlıktan zayıflayıp kıl kadar kaldım.
3. Aşığını ve elleri (beraber) ağlatıp, kuyumcuyla, incik boncuk satanı bir kefeye koydu.
4. Gönül! O sevgilinin zülüflerini nasıl anlatayım? Hikayesi de kendisi gibi uzundur.
5. Hatmî'nin dileği, o sevgilinin yüzünü seyretmektir. Bana söyleseler, bunun zararı nedir?

---

[229] bir: pür.
[230] duyursalar: duyursunlar.

166 (Gazel) (30b/14b)

Mefʿû lü / Fâ ʿi lâ tü / Me fâ ʿî lü / Fâ ʿi lün

1. ʿAḳlum ṭaġıtdı kākül-i ḫoş-bū didükleri
   Ḳatʿ ā gözüme gelmedi incü didükleri

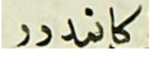
2. Bād-ı naẓarda ṣan oḳı ṭolmış kemāndurur[231]
   Müjgānıyile dil-berüŋ ebrū didükleri

3. Ḳılsa ḳıyām nāz ile vü eylese ḫirām
   İŋen ḳıyāmet idi ḳāmet-i dil-cū didükleri

4. Ebrūları hilāl-i nev ü ġabġabı güneş
   Oldur meger ki dil-ber-i meh-rū didükleri

5. Çoḳ başlu fitne ehli siyeh-rū degül midür
   Ḫatmī yanında ṭurre-i ḫoş-bū didükleri

1. Hoş kokan kakül dedikleri, benim aklımı dağıttı. İnci dediklerinin gözümde asla bir kıymeti kalmadı.
2. Sevgilinin kaşıyla kirpiği dedikleri şey sanki nazar rüzgarında ok dolu bir yaydır.
3. Gönlün aradığı o endama sahip sevgili, naz ile ayağa kalkıp bir salınsa, kıyamet kopmuş sayılır.
4. Kaşları yeni ay, çene topu güneştir. Herhalde ay yüzlü dilber dedikleri o imiş.
5. Hatmî! Sevgilinin yanında görülen hoş kokulu kakül dedikleri, onun yanında kara yüzlü ve fitne ehli değil midir?

231

167 (Gazel) (30b/14b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Şekl-i zībā hulḳ-ı raʿnā olmaya bir sen gibi
Çeşm-i nemgīn ḳalb-i ġamgīn olmaya bir ben gibi

2. ʿİşve vü nāz u cefāda saŋa aḳrān kimse yoḳ
Bār-ı hicrān çekmede bulınmaya bir ben gibi

3. H̱ūşe-i ʿömrüm ṣarardı ḫiẕmetüŋde ḥāṣılı
Gendümüŋ[232] ḳadrini bildüm olmadı erzen gibi

4. Rūḥ teslīm itdügüm ʿayb itme rūḥum ġamzeŋe
Ḳan yirine cānım aldı kirpigin reg-zen gibi

5. Merd-i meydān-ı muḥabbet geçmesün[233] şol kimse kim
Bu fenā ʿālemde kendin zīnet ide zen gibi

6. Seyre vardum gülşenin nāleyle yāruŋ ābveş
Tīġ çekdi H̱atmiyā ol serv-ḳad sūsen gibi

[232] gendümüŋ : kendüyün.
[233] geçmesün: çekmesün.

1. Sen gibi bir huyu güzel yüzü güzel yoktur; ben gibi bir gözü yaşlı gönlü dertli yoktur.
2. Senin nazda, cefada, cilvede eşin yok; benimse hasret ve ayrılık yükü çekmede…
3. Sonunda ömrümün başağı senin hizmetinde sarardı, sözün kısası, kendimin (buğdayın) darı gibi kıymeti olmadığını anladım.
4. Ruhum! Gamzene ruhumuzu teslim ettiğimiz için bizi ayıplama; hacamatçı gibi olan kirpiğin kan yerine can aldı.
5. Bu fani dünyada kendini kadın gibi süsleyen, hiç muhabbet meydanında erlik taslamasın.
6. Hatmî! Ben o sevgilinin bağında su gibi inleyerek gezmeye çıktım; o servi boylu bana süsen gibi kılıç çekti (dil uzattı).

168 (Gazel) (30b/14b)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Geşt idüp ḥāṣılı bu kişt-i ḫarāb-ābādı
   Bulmadum kendüm içün cevce ṭaʿām-ı şādī

2. Mihr [ü] ʿışḳuŋ beni meşhūr-ı cihān eyleyeli
   Ḫalḳ Şīrīn ile almaz diline Ferhād'ı

3. Gerçi ʿışḳuŋ elemi ölmelü itdi ḳuluŋı
   Can virür ölmege ol istemeyüp āzādı

4. Genc-i vaṣluŋla ne var pādişehüm şād itsen
   Künc-i hecrüŋde ḳalan muʿtekif ü dildādı

5. Nūr-ı luṭfuŋdan uyardı çü çerāġın Ḫatmī
   Görme anuŋla berāber şeh-i ādil yādı

1. Bu harap şehrin arazisini dolaşıp, kendim (gendüm/buğday) için bir arpa tanesi kadar mutluluk bulamadım.
2. Aşkın ve sevgin beni aleme şöhret etti beridir halk, ağzına Ferhat ile Şirin'in adını almaz oldu.
3. Aşkın elemi, kulunu ölecek kadar hasta ettiyse de o, kurtuluşu istemeyip, ölmeye can verir.
4. Padişahım! Ne olur senin ayrılığının köşesinde inzivaya çekilmiş aşık kulunu kavuşma hazinesiyle mutlu etsen?
5. Hatmî senin lütfunun ışığıyla mumunu yakar. Ey adil şah, onunla başkalarını bir tutma.

(30b/14b)[234]

1. Lebi yāḳūṭ-ı remmānī ḳaşı ṭuġrā (???)
   Bu vechle gören ānı (???)

2. Tez-rev ḫūb-ı raʿnāsın (???)
   Melāḥat mıṣrına şā(???)

3. Leṭāfetde ʿiẕāruŋa gül (???)
   Olupdur ʿāşıḳuŋ bülbül (???)

4. (???)
   Yüzüŋ şems-i cihāŋārā vü (???)

5. Sözüŋ leẕẕetde ḥelvād[ur] (???)
   (???)

6. Tefekkür birle çün tedbīr (???)
   Muvāfıḳ olmasa taḳdīr (???)

7. Raḳībe hem-nefes hem-ser gel olma (???)
   Ḳadd-i şimşāduŋı (???)

[234] Bu şiir derkenar olarak yazılmıştır. Sayfa kesilmiş bulunduğundan şiirin bir kısmı okunamamıştır.

169 (Kaside - Münâcât) (31a/38a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

1. Ḳo ḫord u ḫᵛābı kim oldur cihānda kār-ı ḥayvānī
   Devābuŋ fiʿlin işlerken nedür daʿvā-yı insānī

2. Melekler ṣaġlı ṣollu hiẕmet eylerken revā mıdur
   Ḳoyup Raḥmānı iy ġāfil olasın ʿabd-i şeytānī

3. Nedür bu ġafletüŋ yād eyle yoḳdan var iden Ḥaḳḳ'ı
   Saŋa ol ẓāhir u bāṭında itdi çoḳ çoḳ iḥsānı

4. Ḫudā'dur şāhlar şāhı ḳamunuŋ mūcid[i][235] oldur
   Anuŋ bābında sā'ildür cihānuŋ mīr u sulṭānı

5. Ber-ā-berdür ḥużūrında şeb-i deycūr ile nev-rūz
   Aŋa ẓāhirdurur olsa ne deŋlü rāz-ı pinhānī

6. Ḥarīm-i maḥrem-i[236] ḫalvetgeh-i üns olmaġa saʿy it
   Yiter geşt eyledüŋ gel bī-ser ü sāmān beyābānı

7. Ḥaḳḳ'a ḥaḳ yol varur olma ḫilāf-ı semte gel reh-rev
   Ki nezdüŋde degül midür ararsın sen o Yezdān'ı

8. Dilerseŋ raḥmeti iy dil düriş raḥmānī efʿāle
   Seni maġbūn ider āḫir ṣaḳın bu kār-ı nefsānī

9. Elüŋ ṭutar gözüŋ görür tekellüm var iken dilde
   Vużuʿ al nāẓır ol Ḥaḳḳ'a ḳırāʿat eyle Ḳur'ān'ı

---

235 mūcidi: mevcūd.
236 ḥarīm-i maḥrem : maḥrem-i ḥarīm.

10. Yaşuŋ mercān gibi ḳan eyle her dem ḫavf-ı Ḥaḳḳ ile
Elüŋe sübḥa alduḳça aŋasın[237] nām-ı Ṣubḥān'ı

11. Dilā her laʿl-i meygūna neden meylüŋ ziyād olur
Ṣafā-yı rāḥdan geç kim bulasın zevḳ-i rūḥānī

12. Mücerred zevḳini sürmez başın ġavġāya virmişdür
Ne ṣanursın cihān içre şeh-i Īrān u Tūrān'ı

13. Ne zerredür münevver olmayaydı nūr-ı luṭfıyla
İden tābende emridür Ḫudā'nuŋ māh-ı tābānı

[31b/38b]

14. İlāhī ḳudretüŋ çoḳdur ve līkin bu ne ḳudretdür
Bir ednā ḳuluŋ eyler taḫta üzre seyr ʿummānı

15. Zihī ṣāniʿ ṭınāb ile sütūna ihtiyācuŋ yoḳ
Fenā ṣaḥrāsına ḳurduŋ muʿallāk çetr ü eyvānı

16. Cibālüŋ ḳalbini kān eyledüŋ yāḳūt u elmāsa
Biḥāruŋ ḳaʿrına derc eyledüŋ sen dürr ü mercānı

17. Ḳuluŋdan birinüŋ ḳalbin münevver eylese nūruŋ
Ṭutar āfāḳı gün gibi muḳarrer zerre lemʿānı

18. Cihān içre cihāndur eyle her bir nesl ü evlādın
İlāhī ḥaşra dek şāh eyle sen bu Āl-i ʿOsmān'ı

19. Şeb ile rūza iki meşʿal itdüŋ iki kevkebden
Birinüŋ māh-ı tābān adı biri şems-i raḫşānī

---

237 aŋasın: aŋarsın.

20. Dilā iḥyā-yı emvāta nice inkār ide ʿāḳil
Bahār olduḳça ḫod şāhid aŋa berg-i dıraḫtānı

21. İlāhī bu ne ḥikmetdür hezār efġān ider bülbül
Açılup güller ile güldügin görüp gülistānı

22. Kimin ṭālib kimin maṭlūb idüp virdüŋ muḥabbetler
Nitekim ṣūret-i maʿşūḳı itdüŋ ʿāşıḳuŋ cānı

23. Geh olur esb-i bālāyı idersüŋ raḫş-ı raʿnāyī
Geh olur zīr-i zīn-i şeh ḳılursın esb-i bālānı

24. Maʿārif naḫlidür gūyā ʿulūm-ı ehl-i fāżl gülşen
Ki her aṣḥāb-ı naẓm ol gülşenüŋ oldı ḫoş-elḥānı

25. Sözüŋ ḫatm eyle Ḫatmī iste ḫayr-ı ḫātime Ḥaḳ'dan
Ḥabībi hürmeti ḥaḳḳı ide yoldaş īmānı

1. Uykuyu ve yeme içmeyi bırak, dünyada bunlar hayvanların işidir. Yük hayvanlarıyla aynı işi yapıp insanlık davası güdülmez.
2. Ey gafil! Melekler sağında ve solunda vazifelerini yaparlarken Rahman'ı bırakıp şeytana kul olman yakışır mı?
3. Nedir bu gafletin? Yoktan var eden Allah'ın adını an ki o, sana görünür ve görünmez pek çok ihsanda bulunmuştur.
4. Şahlar şahı Allah'tır. Her şeyin yaratıcısı odur. Bu alemde sultan geçinen, padişah geçinen, onun kapısında dilencidir.
5. Onun huzurunda zifiri gece ile yeni gün birliktedir, bir hazine ne kadar gizli de olsa ona görünür.
6. Bu çöllerde başıboş dolaştığın yeter. Gel artık Allah'ın hususi katında (Allah'a yakınlık evinde) konuk olmaya, oraya girmeye çalış.
7. Ey yolcu! Hakk'a hak yol varır. Gel, yolcu, semtin (yolun) dışına çıkma. O Allah senin yanında değil midir ki ararsın?
8. Ey gönül, rahmeti dilersen rahmani fiiller işle. Nefsine uyup yaptıkların sonunda seni yanıltır, bunlardan kendini sakın.
9. Elin tutar, gözün görür, sesin çıkarken; abdestini al, yüzünü Allah'a dön, Kuran'ı oku.
10. Allah korkusuyla daima mercan gibi kanlı gözyaşı dökesin. Eline tesbih aldıkça Subhan'ın adını anasın.
11. Gönül! Neden hep şarap rengi dudağı olan güzellere meyledersin? Şarabın vereceği keyiften vazgeç ki ruhani zevk bulasın.
12. İran ve Turan'ın sultanı başını kavgadan savaştan alamaz. Sen onu ne sanırsın? O (sadece) zevk ve sefa sürmez.
13. Ay'ı aydınlatan, Hüda'nın emridir. Eğer onun lütfuyla aydınlanmasaydı basit bir zerreden ibaret kalırdı.
14. İlahi! Kudretin elbette çoktur ama basit bir kulunun denizde bir tahta parçası üstünde seyredebilmesi nasıl bir kudrettir?
15. Ey Allah'ım! Ne büyüksün ki yokluk çölünde ip ve direğe ihtiyaç duymaksızın bu gökkubbeyi ve yeryüzünü yarattın.
16. Dağların kalbini yakut ve elmasla maden eyledin; denizlerin dibine inci ve mercanları sen saçtın.

17. Kullarından birinin kalbi senin ışığınla nurlansa, şüphesiz bu zerrenin ışığı ufukları gün gibi tutar, aydınlatır.
18. İlahi! Sen bu Al-i Osman'ı ahirete dek şah eyle ki her bir ferdi cihan içinde cihan gibi kıymetlidir.
19. İki yıldızla bir meşale edip gün ve geceyi aydınlattın. Birinin adı ay, ötekinin adı güneştir.
20. Gönül, ölülerin diriltileceğini akıllı kişi nasıl inkar eder? Bahar her geldiğinde ağaçların yaprakları buna şahit olurlar.
21. Ey Allah'ım! Bu ne hikmettir ki bülbül, gül bağında güllerin açılıp güldüklerini gördükçe ağlayıp inler.
22. Kimilerini isteyen, kimilerini istenen kıldın. Öyle ki sevgilinin suretini, aşığın canı ettin.
23. An gelir tayı güzel ata çevirirsin; an gelir büyümüş atı padişahın oturduğu eyerin altına getirirsin.
24. Sanki ilim ehlinin sahip olduğu o ilimler bir gül bağıdır, maarif de o gül bağında yetişen ağaçtır. Nitekim şairler de hoş sesli bülbüllerdir.
25. Hatmî! Sözünü bitir ve Allah'tan hayırlı bir son iste. (Allah) Sana, sevgili peygamberin hürmeti hakkı için imanı yoldaş etsin.

170 (???)[238] (32a/26a)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

1. Ser-be-ser dehr dimāġını muʿanber[239] ḳılsun
   Būy-ı zülfüŋ güzelüm ṣaḳlama bir yad ile

1. Güzelim, zülüflerinin kokusunu ellere saklama; alemin burnuna kokular verip onu anber kokulu kılsın.

171 Rubāʿī (32a/26a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Ḳanı ol gün kim o şīrin-leb baŋa adum diye
   Tīşe-i ġamla nedür ḥālüŋ be Ferhādum diye

2. Bundan özge ʿāşıḳa dil-berden olur mı vefā
   Ḳandasın iy ḫāṭırı māḥzūn u nā-şādum diye

1. O şirin dudaklı sevgili beni ne zaman adımla çağırıp "Gam baltasıyla halin/aran nasıldır ey Ferhadım?" diye soracak?
2. Aşığa, sevgilisi "Ey mutsuz, kederli gönül sahibi, neredesin?" derse, bundan daha güzel bir vefa olur mu?

[238] Bu manzumenin başı eksiktir.
[239] muʿanber: muʿteber.

172 Rubāʿī (32a/26a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. ʿĀḳil iseŋ ḫırz-ı cān eyle biraz bu pendümi
   Cevce ṣanma kendüŋi ve hor görme gendümi

2. Ḫalḳ içinde Ḫatmī ʿizzetler bulurdum nānveş
   Āsiyāb-ı meskenetde un edeydim gendümi

1. Akıllı isen öğüdümü kendine muska et: Kendini arpa kadar (kıymetli) sanma ve buğday tanesini hor görme.
2. Hatmî, yoksulluk değirmeninde kendimi (gendümi/buğdayı) öğütüp un etseydim, halk içinde ekmek gibi hürmet görürdüm.

173 Rubāʿī (32a/26a)

Fâ ʿi lâ tün / Me fâ ʿi lün / Fe ʿi lün

1. Uyanup hāb-ı ġafletden āgāhuz
   Zākir-i lā-ilāhe illāhuz

2. Reh-nümāyuz biz ehl-i ʿışḳa bugün
   Ṣanma Ḫatmī ṣaḳın ki güm-rāhuz

1. Gaflet uykusundan uyanıp agah olduk, biz lâ ilâhe illallah diye zikrettik.
2. Biz bugün aşk yolunun rehberiyiz. Hatmî, sakın yoldan çıktık sanma.

174 Rubāʿī (32a/26a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Degme bir gün yüzlüye olmaz cihānda müşterī
   Dil anı ister ki ‿ola iḳlīm-i ḥüsnüŋ mihteri

2. Raġmuma aġyār ile tenhāda ṣoḥbet eylemiş
   Dil-beri gördüm heman oldı ḳatumdan dil berī

1. Cihanda gönül değme bir gün yüzlüye bakmaz. Onun istediği, güzellik ikliminin en büyüğüdür, en güzelidir.
2. Dilber, bana inat olsun diye eller ile tenhada sohbet etmiş. Bunu gördüm, gönlüm benim katımdan hemen berî oldu.

175 Rubāʿī (32a/26a)

Müf te ʿi lün / Müf te ʿi lün / Fâ ʿi lün

1. ʿAbd olımaz ṭāʿat ile eyle bil
   Ġayr-ı Ḫudā her ki to rā bürde-dil

2. Ḫatmī ana zinde dimez ehl-i Ḥaḳ
   Mürde-dilī mürde-dilī mürde-dil

1. *Şunu bil ki sadece ibadetle kulluk olmaz. Allah'tan başkasına gönül vermemelisin.*
2. Hatmî, Hak ehli gönlü ölmüşlere yaşıyor demez.

176 Rubāʿī (32b/26b)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Fe ʿû lün

1. Ḫudāyā itdügiŋce baŋa iḥsān
   Uyup ben nefsüme vü itdüm isyān

2. Meded ḳılmaz iseŋ luṭfuŋdan iy Ḥaḳ
   Sezāyam yanmaġa sāl-i firāvān

1. Ey Allah'ım! Senin bana ihsan ettiğin kadar ben nefsime uyup isyan ettim.
2. Ey Hak! Sen lütuf elini uzatmazsan ben çokça yanmaya layığım.

177 Rubāʿī (32b/26b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Ġırre olmaz ʿāḳil u dānā olan iy ẕü-fünūn
   Buyurur Ḥaḳ aṣṣı ḳılmaz çünki māl ile bünūn

2. Sālim olmaḳ ister iseŋ ḥāṣıl it ḳalb-i selīm
   Rāh-ı taḥḳīḳa olur saŋa delīl ü reh-nümūn

1. Ey hüner sahibi! Akıllı bilge kişi gururlu olmaz; çünkü Hakk buyurur ki: "Mal ile evlat fayda vermez."
2. Kurtuluşa ermek istersen temiz kalpli ol, doğruluk yolunda bu kalp sana rehber olur.

178 Rubāʿī (32b/26b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. ʿAbd olana ḫoş gelür her demde sulṭān baḫşişi
   Bī-ʿivaż olmaḳ gerekdür işbu hayrān baḫşişi

2. Bir bir aŋup istedüŋ çünkim geçen iḥsānuŋı
   Oldı inʿāmuŋ baŋa cümle Ḳaraman baḫşişi

1. Kul olanın, sultan bahşişi hep hoşuna gider. Bu hayran bahşişinin karşılıksız olması gerekir.
2. Geçen ihsanını bir bir anıp istediğin için verdiğin tüm nimetler bana Karaman bahşişi (gibi yararsız) oldu.

179 Rubāʿī (32b/26b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Ṭutalum yār ile olduŋ çeşm-i insāndan nihān
   Ẓāhir olduġın bilür[sin] Ḥaḳḳ'a maḫfīler ʿayān

2. Bī-edeblük eyleme iy nefs-i şūm-ı bī-edeb
   İḥtilām olmaḳ gibidür çünki keẕẕāb-ı cihān

1. Velev ki sevgilinle insanların gözünden ırak oldun; gizlenenler, Hakk'ın gözünden kaçamayacaklarını bilirsin.
2. Ey uğursuz edepsiz nefs! Edepsizlik etme; çünkü bu dünyanın yalancısı olmak, ihtilam olmaya benzer.

180 Rubāʿī (32b/26b)

Mef ʿû lü / Fâ ʿi lâ tü / Me fā ʿî lü / Fâ ʿi lün

1. Vaḳt-i gül irdi diŋleyelüm yine bülbüli
   İy dil netīce aŋlayalum ḳo taʿallüli

2. Mihr ü vefāsın ister [i]seŋ Ḫatmī ol mehüŋ
   Cevr ü cefāsı yādına eyle taḥammüli

1. Gül vakti geldi, yine bülbülü dinleyelim. Ey gönül, bahaneyi bırak, neticeyi idrak edelim.
2. Hatmî! O gün yüzlüden sevgi ve şefkat beklersen, önce eziyetlerine tahammül et.

181 Rubāʿī (32b/26b)

Fâ ʿi lâ tün / Me fâ ʿi lün / Fe ʿi lün

1. Mey ü maḥbūbadur maḥabbetümüz
   Dünyede ḫūbadur maḥabbetümüz

2. Sevmezüz degme bir dil-ārāyı
   Ṭavr-ı merġūbadur maḥabbetümüz

1. Muhabbetimiz, dünyada şaraba ve sevgiliyedir, güzelleredir.
2. Biz değme bir sevgiliyi beğenmeyiz. Muhabbetimiz, rağbet görecek tavradır.

182 (Mersiye-Murabba) [240] (33a/25a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Zü-fünūnlar ṭıfl-ı ebced-ḫᵛān idi olsaŋ baḥīs̱
   Dilerem çoḳ çoḳ saŋa raḥmetler itsüŋ ol Raḥīm

2. Eyledüŋ rāh-ı beḳāya emr-i Ḥaḳ birle sefer
   Bu ribāt-ı köhneye ḳonan ider lā-büd güẕer

3. Ḫatmī āh u vāh idüp eyler duʿālar bunı der
   Dilerem çoḳ çoḳ saŋa raḥmetler itsüŋ ol Raḥīm

1. İlim ehli, senin katında tartışmaya girince acemi öğrenci gibi kalırdı. Dilerim rahim olan Allah sana çok rahmetler etsin.
2. Hak emriyle ebediyyet doluna çıktın. Bu köhne aleme konan göçer…
3. Hatmî ah edip inleyerek şu duayı eder: Dilerim rahim olan Allah sana çok rahmetler etsin.

[240] Bu manzumenin baş kısmı eksiktir.

183 Kasīde-i Ḫatmi Beg der Vasf-ı Bahār (33a/25a)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. Gül gibi geldi açıldı ġālibā ol gül-ʿiẕār
   Ki‿oldı şādīden yine bu köhne ʿālem nev-bahār

2. Nev-bahār irdi ḥadüŋ zülfüŋ ḥāḳıyçün dostum
   Cāmı elden ḳomayıcaḳ demdür[ür] leyl ü nehār

3. Her şükūfe penc engüştine aldı sīm u zer
   Seyr-i bāġa geldügince ḳılmaġa yāra nis̱ār

4. Zülf[i] sevdāsıyıla sünbül ṭaġıtdı ʿaḳlını
   Boynun egüp ḳarşuda ṭurdı benefşe bendevār

5. Ḳāmetiyle kākülin ḥaddin görelden bāġda
   Yıḳılup serv açılup gül sünbül oldı tārumār

6. Rū-be-rū ḳıldı duʿālar şevḳ ile ol gül-ruḫa[241]
   Oḳıyup medḥ u ġazel her şāhide bülbül hezār

7. İrmesün diyü o serve bāġ-ı dehr içre ḫazān
   Vādi vü ṣaḥrāda tesbīḥin ḳomaz elden çenār

[241] ruḫa: rūḫa.

8. Zār zār iŋler göŋül iy ġonce-leb oldur sebeb
Gülşen-i dehr içre dāmān-gīrüŋ oldı ḫ̮ār-ı ḫ̮ār

9. Nev-bahār-ı ʿālemi gel seyre çıḳ iy serv-ḳad
Sebz-aṭlas sāyebān ḥażırladı her şāhsār

10. Görmek ister var ise ol ġonce-i neşküfte[y]i
Göz açup nergis çeker gülşende çoḳdan intiẓār

11. Ḳadd-i bālāsına servi öykinür gördi ṣabā
Ābdan zencīre urdı pāyını dīvānevār

12. Çoḳ sipās ol Ḫ̮ālıḳ'a geydürdi eşcāra libās
Gül ḳızardı anuŋ inʿāmından oldı şermsār
[33b/25b]
13. Zīb u zīnet virse her kim gül gibi endāmına
Kākülüŋveş ṭaġıdur evrāk-ı ʿömrüŋ rūzigār

14. Bülbül-i nālān gibi aġlatma her dem Ḫ̮atmī'yi
Kim ḳarār olmaz bahārāsā bu ḥüsne iy nigār

1. O gül yanaklı gelip, gül gibi açılmış olmalı. Zira bu köhne aleme yine bir bahar, bir sevinç geldi.
2. Dostum! İlkbahar geldi, senin yüzünün ve zülüflerinin hakkı için artık gece gündüz kadehi elden bırakmama vaktidir.
3. Her bir çiçek, o sevgili bağa geldikçe saçmak için avcuna gümüş ve altın aldı.
4. Sümbül, zülüflerin kara sevdasıyla aklını dağıttı; menekşe bir hizmetkar gibi boynunu eğip, o sevgilinin karşısında durdu.
5. Bağda o sevgilinin endamını gören servi yıkıldı; yanağını gören (gonca) gül açıldı; kakülünü gören sümbül darmadağın perişan oldu.
6. Bülbül, o gül yanaklının yüzüne karşı, yüzündeki her bir ayrıntı için binlerce gazel okuyup onu övdü ve dua etti.
7. Çınar, o servi boyluya bu dünya bağında hazan uğramasın diye ne vadide elinden tesbihi bırakır, ne çölde…
8. Ey gonca dudaklı! Gönlümün ahuzarla inlemesinin sebebi, dünya bağında senin eteğini tutanların (ben değil) alçak dikenler olmasıdır.
9. Ey servi boylu! Her ağaçlık, sana yeşil atlastan gölgelik hazırladı. Gel, baharda bu alemi seyre çık.
10. Nergis, gözünü açıp çoktan beklemeye başlamıştır; herhalde o yeni açılmış goncayı görmek ister.
11. Saba rüzgarı, servinin o sevgilinin boyuna öykünüp kendini deli gibi sudan zincire vurduğunu gördü.
12. Övgülerimiz o yüce yaratıcıyadır ki ağaçlara elbise giydirmiştir. Gül, onun nimetlerinden utanıp kızarır.
13. Her kim kendini güle benzetip süslense, rüzgar gibi geçen ömür onun hayat sayfalarını, kakülünü dağıttığı gibi dağıtır.
14. Ey güzel! Hatmî'yi inleyen bir bülbül gibi ağlatıp durma; zira bu güzellik de bahar gibi geçicidir.

184 Ḳıtʿa-i Ḫatmī Beg (33b/25b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

1. İy hümā-yı devlet ile hem-cenāh olan peder
   Āşiyān itseŋ ne var bir kez bu bende-ḫāne[yi]

2. Bānī-i luṭf u mürüvvetsin bugün bī-şübhe sen
   Ḳıl kerem maʿmūr eyle bu dil-i vīrāneyi

3. İy ṭabībüm Ḫatmī'nüŋ ḫoş eyle ḫaste göŋlüni
   Virmeden zehrin felek şerbet diyü peymāneyi

1. Ey devlet kuşu ile denk olan peder! Bir kez bu fakirhaneyi yuva tutsan ne olur?
2. Bugün şüphesiz lütuf ve cömertlik senin elindedir. Kerem kıl, bu yıkık gönlümü mamur eyle.
3. Ey tabibim! Felek, kadehte şarap diye zehir sunmadan evvel, Hatmî'nin hasta gönlünü hoş kıl.

185 Ḳıtʿa-i Ḫatmī Beg (33b/25b)

Fe ʿi lâ tün / Me fâ ʿi lün / Fe ʿi lün

1. Bula bir tuḥfe-i faḳīrāne
   Bendenüŋ gör niçe iver cānı

2. Şān[ı] gerçi żaʿīfdür mūruŋ
   Ḳıldı daʿvet velī Süleymān'ı

3. Ġaraż[ı] ʿarz ide ʿubūdiyyet
   Ḫatmī iy āb-rū-yı ʿOsmānī

1. Bir fakirane hediye bulmak için, gör, köle nasıl acele eder (heyecanlanır).
2. Karıncanın şanı zayıftır ama Süleyman'ı yuvasına davet etmiştir.
3. Ey Osmanlı'nın yüz akı! Maksat, Hatmî'nin sana kulluğunu göstermesidir.

186 Ḳıtʿa (33b/25b)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Fe ʿû lün

1. Übüvvet-riştesi olunmayup ḳatʿ
   Nuḳūd irsāl oldı faḳra cabba

2. Bu nükte yād olup iḥsān olınmış
   Fe inne'l-ḳarżu mikrāzü'l-maḥabbe

1. Babalık bağı kopmayıp, fakirliğe karşılık, karşılıksız para ulaştı.
2. "Borç, muhabbetin makasıdır." nüktesi anılıp, ihsan olunmuştur.

187 Ḳıtʿa (33b/25b)

Mefʿû lü / Fâʿi lâ tü / Me fâʿî lü / Fâʿi lün

1. ʿÖmrüŋ çü genc durur nefesüŋ her biri güher
   Genc-i nefesi eyleme sen rāyegān telef

2. Ṣadrı olur mı anuŋ cevher ile pür
   Güher-feşān olayıdı eger dā'imā ṣadef

1. Nefes hazineni bolca harcayıp telef etme; çünkü ömrün hazineyse, nefesinin her biri bir mücevherdir.
2. Eğer sedef incilerini sürekli saçsaydı, göğsü hâlâ inci dolu olur muydu?

4.4. Hatmî'nin Tezkirelerde Bulunan Şiirleri

Tezkirelerde Hatmî'ye ait olduğu belirtilen aşağıdaki şiirler, dîvânda yer almamaktadır. Bu şiirlerin, dîvân nüshasına ait eksik sayfalarda bulunması muhtemeldir.

<u>**Aşık Paşa Tezkiresi'nde Bulunan Şiir:**</u>

Licām-ı şerʿa ur nefsüŋ semendi
Ne ser-keşdür ṭurat mı pāy-bendi

Şarāb-ı ʿışḳı içdüm kāse kāse
Ne ben ḳandum ne ol şerbet dükendi

Efendi ola yārın anda şāhid
Bugün bunda diyen saŋa efendi

Bu dünyā cāhına çün çi dimişler
H̬alāṣa ḳıl ḳanāʿatden kemendi

Ḥadīs̱ ü āyetiyle eyle H̬atmī
Bu nefs-i ah̬bes̱e gel nuṣḥ u pendi

<u>**Ahdî Tezkiresinde Bulunan Şiir:**</u>

Ey cebhe-i münîri olan âftâb-ı mahz
'Uşşâka gam şebinde yüzi mâhtâb-ı mahz

Lutfundan eyledün bizi gam-hânemüzde şâd
Can gibi itme gitmege bârî şitâb-ı mahz

<u>Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresinde Bulunan Şiir:</u>

Mihr-i hüsnünden senün nûr almasa ger âftâb
‘Âlemi başdan başa itmezdi enver âftâb

Cebhe-i meh tâbunun yanında ey sîmîn-beden
Göge irse başı degmez füls-i ahmer âftâb

Mihr-i ‘âlem-tâb-ı rûyun görmese ey meh-likâ
İşigün taşına her gün kormudı ser âftâb

Cennet-i kûyında yârün cilveler kılmagiçün
Hatmîyâ tâvusveş takındı şeh-per âftâb

4.5. Özel Adlar İndeksi

5. SONUÇ

Hatmî Dîvânı'nı ele alan bu çalışmanın amacı, kaynaklarda adı geçmeyen bu dîvânı ortaya çıkarmak, transkripsiyon ve nesre çevirisinin yaparak incelemek ve araştırmacıların istifadesine sunmaktır. Gerek eldeki nüshanın eksik olması, gerek müstensih kusurlarının fazlalığı, metnin okunmasını güçleştirmiş ve metin tamiri yapılmasını mecbur kılmıştır. Dîvânın yeniden tertibinde ve metin tamirinde, şairin dil ve üslubu da göz önünde bulundurularak orijinale en yakın metin kurulmaya çalışılmıştır.

Hatmî'nin şiirleri incelendiğinde dikkat çeken unsurların yerel söyleyiş, atasözü ve deyim kullanımı, günlük konuşma dili olduğu görülmüştür. Hatmî, şiirini aruza uydurmakta zorlanmış, kelimeleri ve cümle yapısını bozmak durumunda kalmıştır. Buradan hareketle Hatmî'nin sanatlı bir şiir diline sahip olmadığı söylenebilir. Şiirlerinde yer alan kusurlar, dîvânını genç yaşında yazmaya başladığını düşündürmektedir. Şiirinde bahsettiği olay ve mekanlar ile biyografisi karşılaştırıldığında, bu fikri destekleyen bulgular görülmektedir.

Nazire olarak yazdığı şiirlerin diğerlerine oranla daha az kusur içermesi, dîvânı yazarken aruz konusunda yeterince tecrübe kazanmamış olduğunu göstermektedir; ancak kullandığı özgün hayaller, başarılı şiirler de yazmasını sağlamıştır.

Şiirlerinde günlük yaşantısından, somut olaylardan, kişilerden bahseden, yer yer kendisi hakkında bilgi veren Hatmî, şiiri aynı zamanda bir iletişim aracı olarak görmüş; ailesine ve padişaha bu yolla rica ve dileklerini iletmiştir. Aynı zamanda şiirinde, bulunduğu mekanları, yolculuğunu, giydiği zırhı anlatarak, şiiri bir anı bırakma aracı olarak gördüğünü düşündürmektedir.

Mecmualarda şiirlerine rastlanmayan Hatmî'nin rağbet görmemesinin sebebi olarak şiiri bir sanat gösterme değil duygularını, düşüncelerini ve olayları aktarma aracı olarak kullanması gösterilebilir. Anadolu sahasında ortaya konan dîvân

edebiyatı ürünlerinin Fars şiiri seviyesini yakaladığı bir dönemde, mahalli söyleyişi ile öne çıkan Hatmî'nin, dönemin dîvân şiiri geleneği içerindeki yerinin kuvvetli olduğu söylenemez.

KAYNAKÇA

Ahdi. *Gülşen-i Şuarâ*. Haz. Süleyman Solmaz. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2009.

Ak, Coşkun. «Muhibbi Dîvânı (Yayımlanmış Doktora Tezi).» Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1977.

Aksoy, Ömer Asım. *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1984.

Âşık Çelebi. *Meşâirü'ş-Şuarâ*. Haz. Filiz Kılıç. C. 3. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2010.

Başbakanlık Osmanlı Arşivleri. *3 Numaralı Mühimme Defteri*. 1993. [Erişim: 07 02 2017] . <http://www.devletarsivleri.gov.tr/assets/content/Yayinlar/osmanli-arsivi-yayinlar/3_numarali_m%C3%BChimme_defteri_966_968_1558_1560)11111.pdf>.

———. *5 Numaralı Mühimme Defteri*. Ankara, 1994. [Erişim: 07 02 2017]. <http://www.devletarsivleri.gov.tr/assets/content/Yayinlar/osmanli-arsivi-yayinlar/5_nolu_muhimme_ozet_indeks.pdf>.

———. *6 Numaralı Mühimme Defteri*. Ankara, 1995. [Erişim: 07 02 2017]. <http://www.devletarsivleri.gov.tr/assets/content/Yayinlar/osmanli-arsivi-yayinlar/6_numarali_m%C3%BChimme_defteri_972_1564_1565-111.pdf>.

Cezar, Mustafa. *Mufassal Osmanlı Tarihi*. C. 3. İstanbul: Tan Matbaası, 1959.

Coşkun, Menderes. *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*. İstanbul: Dergah Yayınları, 2014.

Danişmend, İsmail Hami. *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. C. 2. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1971.

Dilçin, Cem. *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları, 1983.

Eliaçık, Muhittin. «Edebiyat Tarihimize Işık Tutan Bir Eser: Ata Tarihinin 4-5. Ciltleri.» *İlmi Araştırmalar* 20 (2005): 67-68.

Gölpınarlı, Abdulbaki. *Kur'an-ı Kerim ve Meali*. İstanbul: Elif Yayınevi, 2007.

İsen, Mustafa. *Kunhülahbar'ın Tezkire Kısmı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 1994.

Kanar, Mehmet. *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları, 2008.

Karahan, Abdulkadir. «Fuzûlî'nin Mektupları-1.» *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 2 (1947): 259.

Kâtip Çelebi. *Tuhfetü'l-Kibar fi Eshabi'l-Bihar*. Haz. Seda Çakmakcıoğlu ve Çetin Şan. İstanbul: Kabalcı, 2007.

Kınalızâde Hasan Çelebi. *Tezkiretü'ş-Şuarâ*. Haz. Aysun Sungurhan-Eyduran. Ankara, 2009.

Kuru, Selim Sırrı. «Erkek İsmi Redifli Gazeller.» *Kitap-lık* 107 (2007): 83-90.

Mazıoğlu, Hasibe. *Fuzûlî-Hafız: İki Şair Arasında Bir Karşılaştırma*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1956.

Mehmed Süreyya. *Sicill-i Osmânî*. C. 2. İstanbul: Matbaa-i Amire, 1893.

Onay, Ahmet Talat. *Açıklamalı Dîvân Şiiri Sözlüğü*. Haz. Cemal Kurnaz. Ankara: Kurgan Edebiyat, 2013.

Pervâne b. Abdullah, *Pervâne Bey Mecmuâsı*. C. 2. Haz. Kâmil Ali Gıynaş, İstanbul: Akademik Kitaplar, 2014.

Redhouse, James W. *A Turkish and English Lexicon*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2006.

Sami, Şemseddin. *Kamus-ı Türki*. İstanbul: Şifa Yayınları, 2015.

Saraç, Mehmet Ali Yekta. *Klasik Edebiyat Bilgisi*. İstanbul: Gökkubbe Yayınları, 2015.

Steingass, Francis Joseph. *A Compherensive Persian-English Dictionary*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2005.

Tarlan, Ali Nihat. *Ahmed Paşa Dîvânı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1966.

———. *Hâyâlî Dîvânı*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1945.

———. *Necâtî Beg Dîvânı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1963.

———. *Zâtî Dîvânı*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1968.

Türkiye Diyanet Vakfı. *İslam Ansiklopedisi*. C. 15. Ankara: Diyanet Vakfı, 1997.

Ünver, İsmail. «Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler.» *AÜ DTCF Türkoloji Dergisi* XI.1 (1993): 51-89.

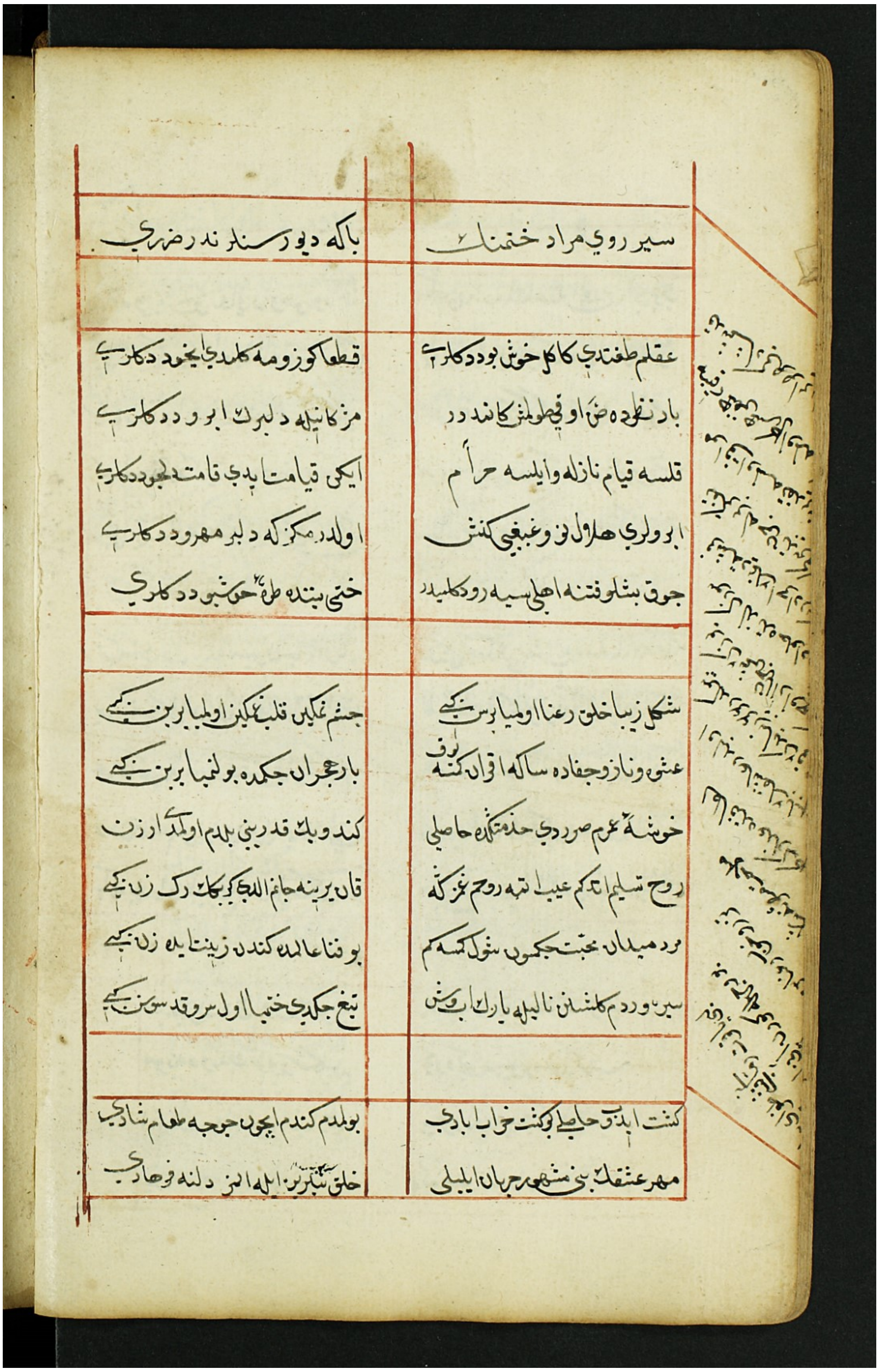
EKLER

EK-1: Hatmî Mustafa Paşa’nın resmedildiği bir minyatür.[242]

[242] *Meşâirü’ş-Şuarâ*’dan alınmıştır.

EK-2: 14b numaralı sayfa.

سیر روی مراد ختمنك

عقلم طغتدی کاکل خوش بو ددکلری
باد نظره ضیا وفی طولمش کاننددر
قلسه قیام نازله وایلسه خرام
ابرولری هلال نو غبغبی کنش
جوق بشلو فتنه اهلی سیه رو دکلمیدر

شکل زیبا خلق رعنا اولمیا برسن کبی
عشق وناز وجفاده ساکه اقران کمسنه یوق
خوشه عمرم صرردی خدمتکده حاصلی
روح تسلیم اتدکم عیب اتمه روحم غمزکه
ورد میدان محبت جکمون شوکمسه کم
سین وردم کلشندن نالیله یارك ایت وشن

کشت ایدر حاطبی کوکنت خراب بادی
مهر عشقك بنی مشهور جهان ایلیلی

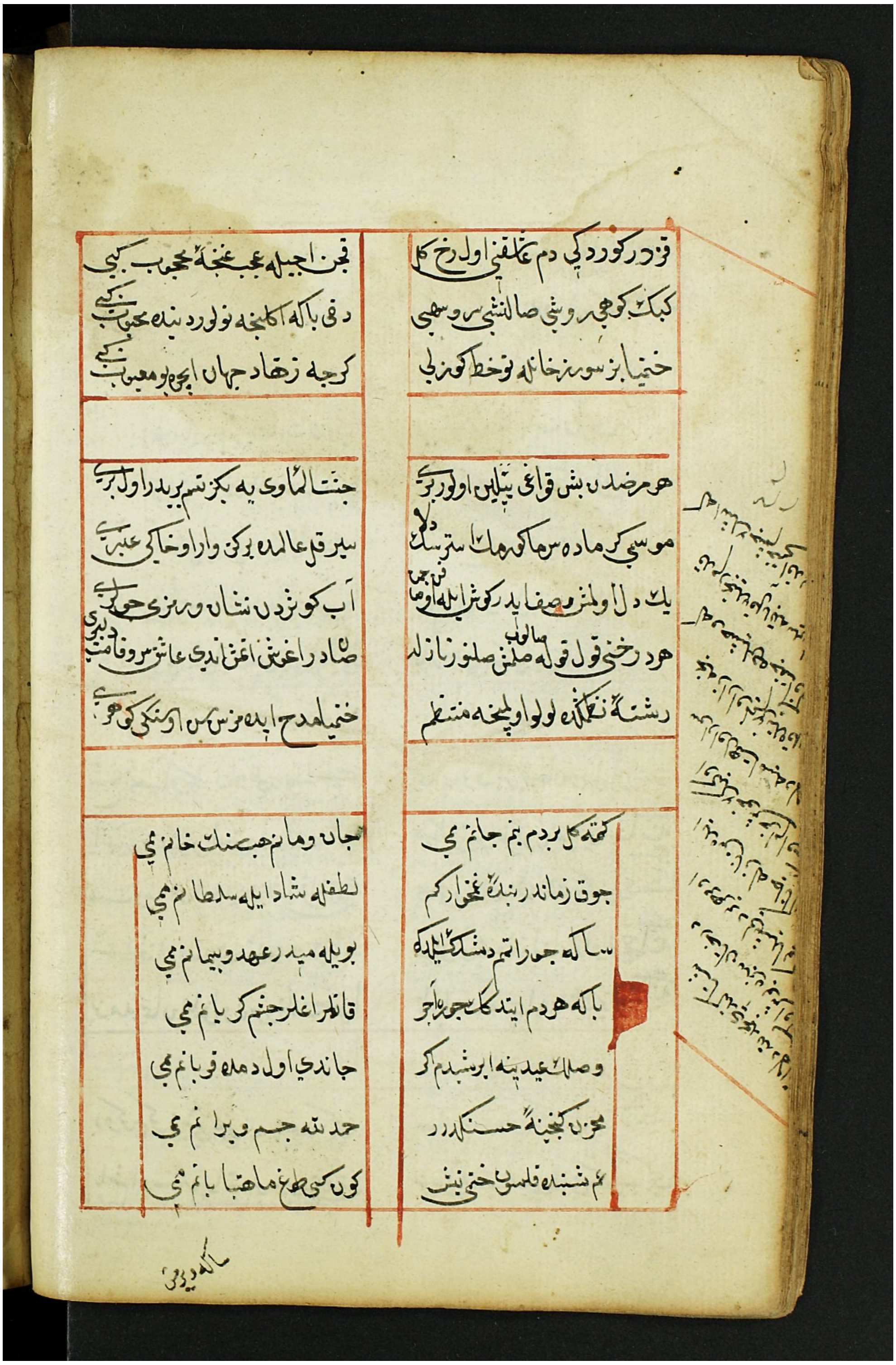
باکه دیو رسنلر نه رضی

قطعا کوزومه کلمدی ایخود دکلری
مژکانیله دلبرك ابرو ددکلری
ایکی قیامت ایدی قامت دلجو ددکلری
اولدرمکز که دلبر مهرو ددکلری
ختنی بتنده طره خوشبو ددکلری

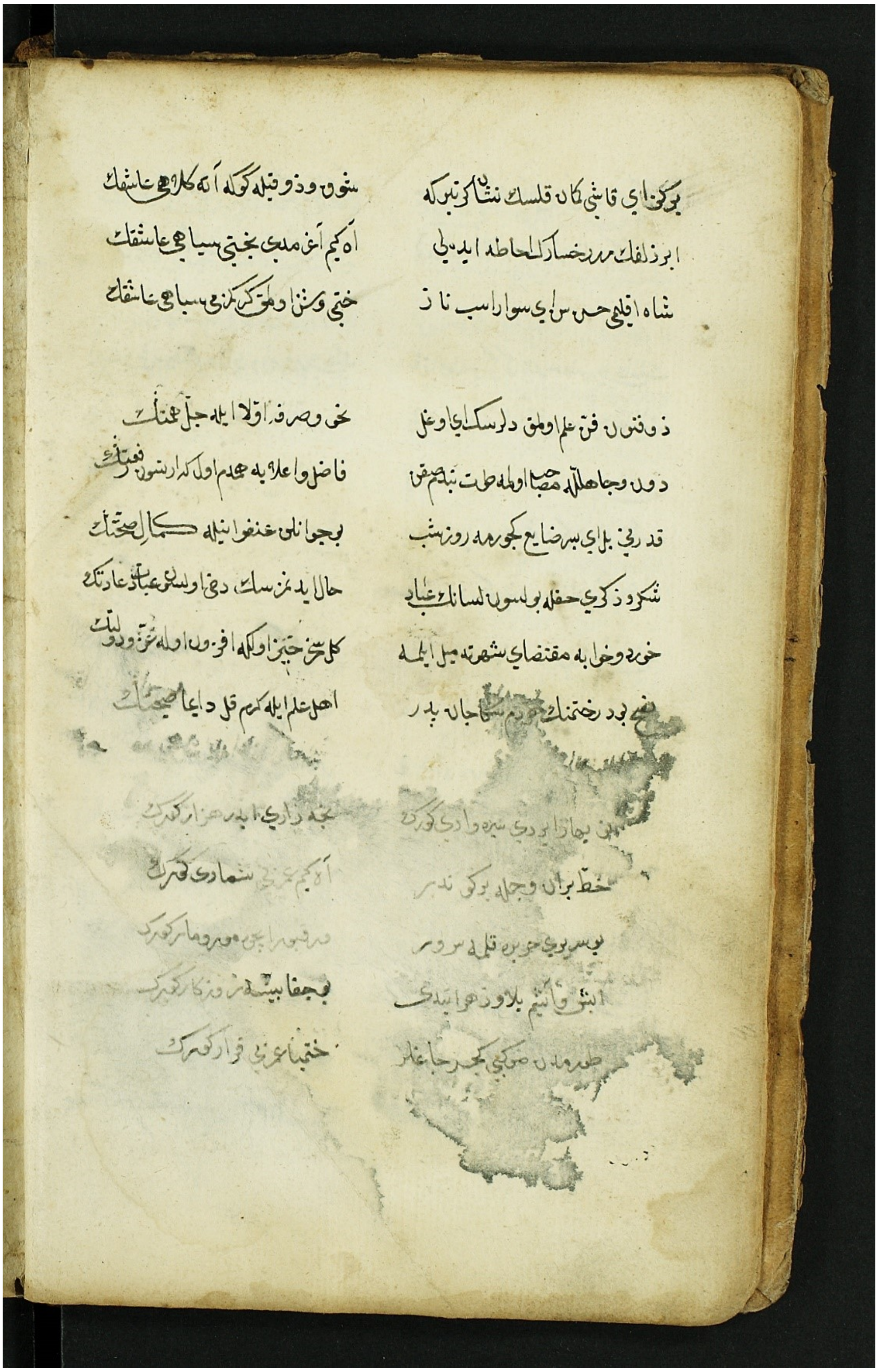
جشم غمکین قلب غمکین اولمیا برسن کبی
بار هجران جکمده بولنمیا برن کبی
کندوبك قدرینی بلدم اولمدی ارزن
قان یرینه جام اللهی کوبکارك زن کبی
بو فنا عالمده کندن زینتایله زن کبی
تیغ جکدی ختنبا اول سروقد سوسن کبی

بولمدم کندم ایچون جوجه طعام شادی
خلق شکرین الله الز دلنه فرهادی

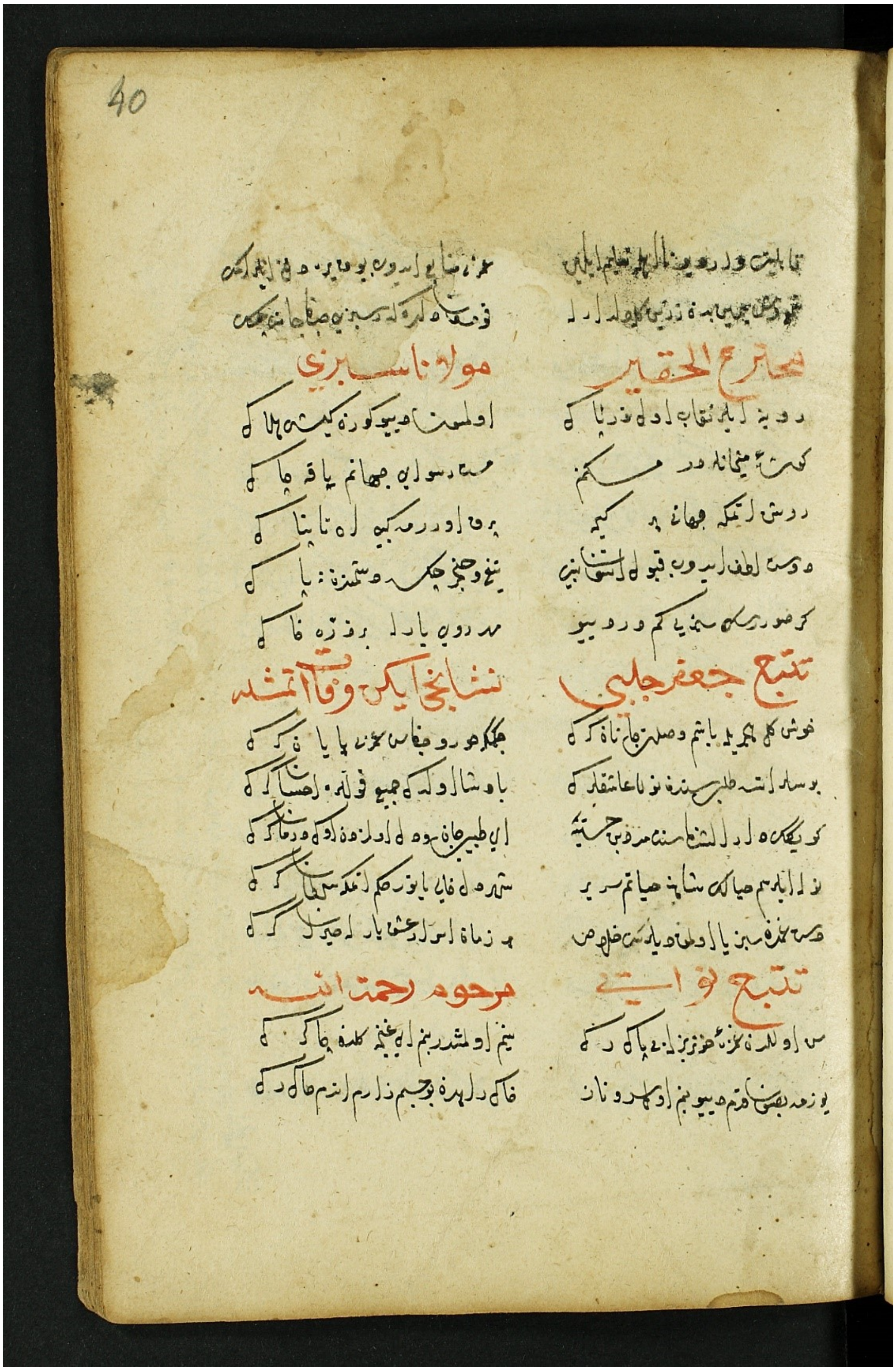
EK-3: 37b numaralı sayfa.

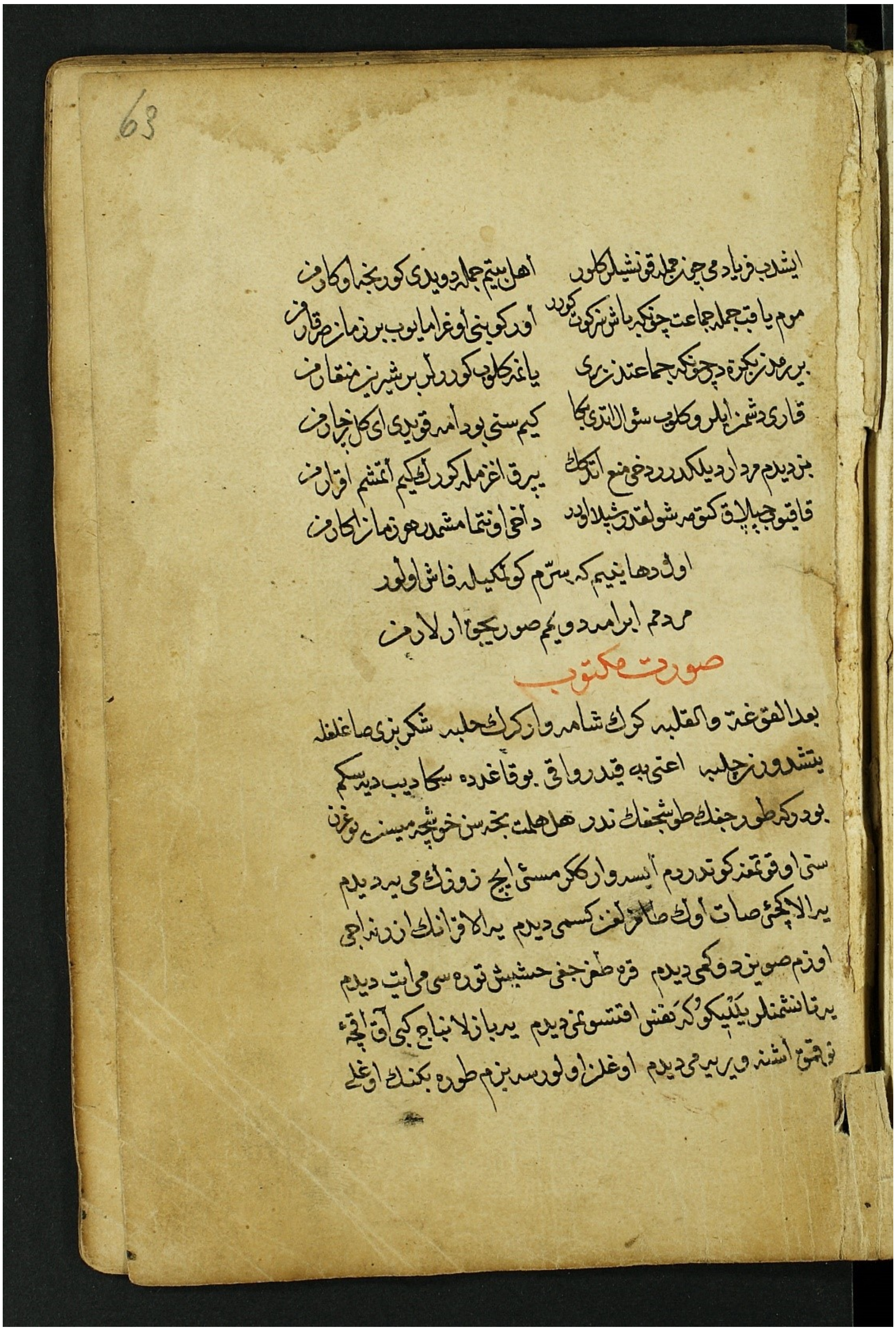
EK-4: 3b numaralı sayfa.

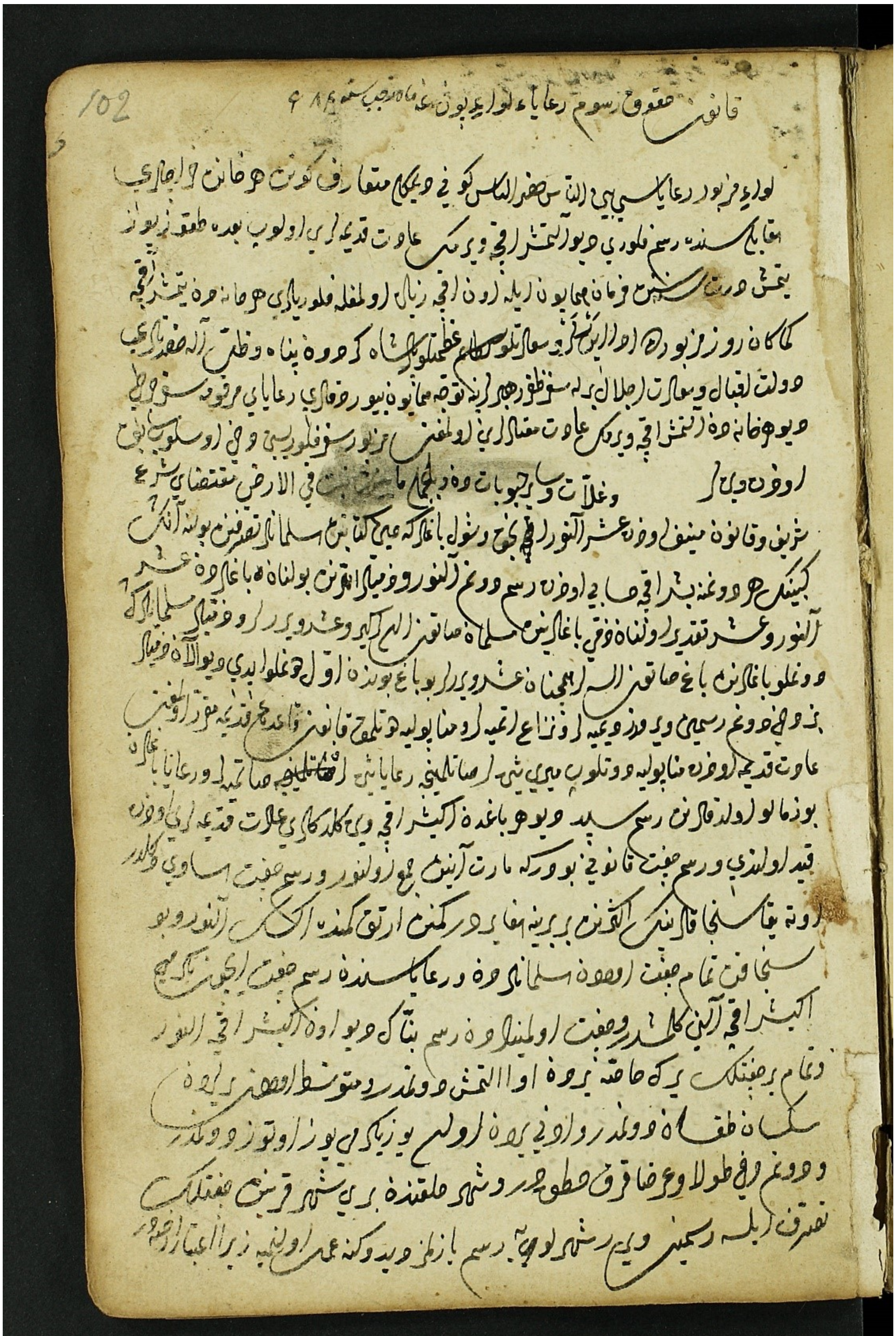
EK-5: Şiir Mecmuasına ait sayfa (40a).

EK-6: Mektuba ait sayfa (63a)

EK-7: Mensur esere ait sayfa (102a).

ÖZ GEÇMİŞ

Hicran YÜCEL-TURAN

İstanbul

1989 yılında Kandıra'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. 2011 yılında Yeditepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. 2014 yılından itibaren Yıldız Teknik Üniversitesinde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır. Yabancı dili İngilizce'dir.